

ΕΤΗΣΙΑ
ΕΚΘΕΣΗ

2023

**ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ**

**ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ**

Η παρούσα Ετήσια Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού, το οποίο προέκυψε από την εργασία της ομάδας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Συνηγόρου του Πολίτη, υπό την εποπτεία του Συνηγόρου Ανδρέα Ι. Ποττάκη.

Ομάδα Εθνικού Μηχανισμού: Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, Σέργιος Δρόσος, Ζωή Καραμήτρου, Μαρία Λιαδή, Άννα Λύτρα, Έλενα Μάρκου, Μαρία Μαυρογένη, Κατερίνα Παπανικολάου, Χρύσα Χατζή

Σύνταξη και Επιμέλεια έκθεσης: Άννα Λύτρα, Έλενα Μάρκου

Συντονισμός έκδοσης: Τμήμα Βιβλιοθήκης, Αρχείου και Εκδόσεων

Γλωσσική επιμέλεια: Χρυσάνθη Γαλάτη, chrysanthigalati@yahoo.com

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: Μάιρα Παπασπύρου, mairapap@hotmail.com

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκθεση, παρακαλώ επικοινωνήστε στο **press@synigoros.gr**

Η Έκθεση τυπώθηκε το 2024, σε 500 ελληνικά και 100 αγγλικά αντίτυπα και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής: **https://www.synigoros.gr**

Διαστάσεις: 17 X 24 εκ.

Σελίδες: 184

ISSN: 2654-0320

© Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32, Αθήνα

213 1306 600

www.synigoros.gr

Συνήγορος του Πολίτη - THE GREEK OMBUDSMAN

@Synigoros

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1. Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΩΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ	13
2. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ	15
3. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2023	21
3.1. Γενικά Συμπεράσματα	21
3.2. Ο έλεγχος και η προσαγωγή πολιτών κατά την αστυνομική δράση και την πειθαρχική διερεύνηση	37
3.2.1. Το εγγυητικό πλαίσιο	39
3.2.2. Η διερεύνηση των υποθέσεων από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α	48
4. Ο ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	59
4.1. Αποφάσεις ιδίας έρευνας	59
4.2. Διερεύνηση καταγγελιών και υποθέσεων παράνομων επαναπροωθήσεων	60
4.3. Παραπομπή στον Υπουργό της μη αιτιολογημένης απόκλισης από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού	69
4.3.1. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2023	69
4.3.2. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2022	72
4.3.3. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2021	82
4.3.4. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2020	85
5. ΣΥΝΗΘΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ	89
5.1. Ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού	93
5.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις	93
5.1.2. Οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό	107
5.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις	118
5.1.4. Εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και άλλα τεχνικά έγγραφα	127
5.2. Ως προς τη διαδικασία της έρευνας	132
5.2.1. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική	132
5.2.2. Διασφάλιση της αμεροληψίας	140
5.2.3. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης	148
5.2.4. Παραβίαση υποχρέωσης αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνηγόρου	158

6. ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ Ε.Δ.Δ.Α.	161
7. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	167
8. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	169
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	179

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά από παλινωδίες ετών, όπου επιχειρήθηκαν απρόσφορες και, εν τέλει, ατελείς ρυθμίσεις για την αναβάθμιση της ποιότητας των πειθαρχικών ερευνών, ο Ν. 4443/2016 ανέθεσε στην ανεξάρτητη, συνταγματικά κατοχυρωμένη, αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη την αρμοδιότητα διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας από ένστολα στελέχη των σωμάτων ασφαλείας και φύλακες των καταστημάτων κράτησης. Η εξουσία διερεύνησης του Συνηγόρου συνίσταται:

- Σε παρακολούθηση και αξιολόγηση των εσωτερικών διοικητικών ερευνών, προκαταρκτικών και ενόρκων, των ελεγχόμενων σωμάτων, είτε
- Σε διενέργεια αυτοτελών ερευνών, ανεξάρτητα και παράλληλα προς ενδεχόμενες εσωτερικές διοικητικές έρευνες.

Κατόπιν σχετικής νομοθετικής ρύθμισης το 2020, ο Συνήγορος αναπέμπει στον πολιτικό προϊστάμενο εκάστου ελεγχόμενου σώματος, δηλαδή στον αρμόδιο, κατά περίπτωση, Υπουργό, τις υποθέσεις στις οποίες υφίσταται διάσταση μεταξύ των παρατηρήσεων ή του πορίσματος της Αρχής με εκείνο του εσωτερικού πειθαρχικού οργάνου, που ο ίδιος ο Συνήγορος δεν κρίνει ως επαρκώς αιτιολογημένο.

Όπως έχω υποστηρίξει επίμονα, ήδη από την ανάληψη της σχετικής αρμοδιότητας από τον Συνήγορο του Πολίτη, η ανάθεση στην ανεξάρτητη αρχή της ειδικής αρμοδιότητας διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας, καταδεικνύει την κρισιμότητα της ενίσχυσης μηχανισμών λογοδοσίας και διαφάνειας στον διενεργούμενο έλεγχο κάθε περιστατικού. Καθώς σε ένα κράτος δικαίου, σε μία φιλελεύθερη πολιτεία και κοινωνία, αναγνωρίζεται στα σώματα ασφαλείας το προνόμιο της εξουσίας λήψης δεσμευτικών μέτρων και άσκησης βίας, είναι κρίσιμο η εξουσία αυτή να ασκείται στο απολύτως αναγκαίο και αναλογικό μέτρο και να υπόκειται σε ενδεδειγμένη, ουσιαστική και διαρκή έλεγχο, με κυρώσεις, ποινικές και πειθαρχικές, ανάλογες της βαρύτητας της αυθαιρέτης ή καταχρηστικής άσκησης της. Διαφορετικά, διαρρηγγύεται η σχέση εμπιστο-

σύνης μεταξύ των σωμάτων και της κοινωνίας, και, αντί για την ενίσχυση του αισθήματος ασφαλείας, η δράση τους επιτείνει την ανασφάλεια των πολιτών.

Η αποστολή του Συνηγόρου, κρίσιμη για την ποιότητα του κράτους δικαίου κάθε δημοκρατικής πολιτείας, παραμένει σταθερά η ίδια. Να διασφαλίζει:

- την τήρηση της νομιμότητας και τον σεβασμό των ουσιαστικών και οικονομικών εγγυήσεων πλήρους και εμπειριστατωμένης έρευνας,
- τη θεμελίωση των πειθαρχικών κατηγοριών, και άρα την αποφυγή διάτρητων κατηγορητηρίων και διαδικασιών, που μπορούν να οδηγήσουν είτε σε απαλλαγές ενόχων, είτε σε καταδίκες της χώρας από το Ε.Δ.Δ.Α.,
- την προστασία των δικαιωμάτων θυμάτων και ελεγχομένων,
- τον έλεγχο κάθε περιστατικού, και άρα την, επιβεβλημένη για κάθε κράτος δικαίου, λογοδοσία,
- τη διαφάνεια της διαδικασίας.

Η διαδρομή που διήνυσε ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Συνηγόρου του Πολίτη, όλο αυτό το διάστημα των έξι (6) ετών, ήταν γεμάτη προκλήσεις, τόσο για τη διατήρηση υψηλού βαθμού αποτελεσματικότητας όσο και για τη διασφάλιση της ανεξάρτητης και αμερόληπτης λειτουργίας του. Η αποτίμηση, δε, της συμβολής της αρχής δεν μπορεί παρά να είναι θετική. Ήδη από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ο Συνήγορος ανέδειξε προβλήματα και ελλείψεις στον τρόπο διενέργειας πειθαρχικών ερευνών, έχοντας αναπέμψει για συμπλήρωση, είτε της έρευνας είτε της αιτιολογίας, περίπου τα μισά από τα πορίσματα των πειθαρχικών ελέγχων που έχει αξιολογήσει. Παράλληλα, διατύπωσε σειρά προτάσεων, τόσο για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου του πειθαρχικού ελέγχου, όσο και για την αναβάθμιση της δικής του ουσιαστικής και αποτελεσματικής λειτουργίας. Οι προτάσεις αυτές, σχεδόν στο σύνολό τους, έγιναν δεκτές και, με προεδρικό διάταγμα την παραμονή της Πρωτοχρονιάς 2020, τροποποιήθηκε το πειθαρχικό δίκαιο της ΕΛ.ΑΣ., με ενσωμάτωση των προτάσεων του Συνηγόρου. Τέλος, και με την ανάληψη της αρμοδιότητας από τον Συνήγορο του Πολίτη, εξασφαλίστηκε, για πρώτη φορά στη χώρα μας, η απαιτούμενη διαφάνεια, μέσα από τις εκθέσεις του, για το επίπεδο των ερευνών και για παρεκκλίσεις από ουσιαστικούς, διαδικαστικούς και δικονομικούς κανόνες.

Η συμβολή του Συνηγόρου, μέσω του ανεξάρτητου, εξωτερικού, αμερόληπτου ελεγκτικού ρόλου του Μηχανισμού, εδραιώνεται σταθερά ως αντισταθμιστικός παράγοντας ενδεχόμενης έλλειψης εμπιστοσύνης, ή και ασφάλειας, από φερόμενα θύματα ως προς το επίπεδο της λογοδοσίας των σωμάτων ασφαλείας και του προσωπικού φύλαξης των σωφρονιστικών καταστημάτων. Ασφαλώς, η πλήρης εμπέδωση των διαδικαστικών και ουσιαστικών εγγυήσεων αποτελε-

σματικής, διαφανούς, αμερόληπτης και, σύμφωνης προς τα προτάγματα του κράτους δικαίου και τις νομολογιακά διαμορφωμένες αρχές, πειθαρχικής διερεύνησης, δεν αναμένεται να επιτευχθεί από τη μία στιγμή στην άλλη.

Δεν αρκεί η αλλαγή και μόνο του θεσμικού πλαισίου λογοδοσίας και πειθαρχικού ελέγχου, της επαπειλούμενης, δηλαδή, εκ των υστέρων κύρωσης. Απαιτείται και αλλαγή κουλτούρας στον διενεργούντα την έρευνα, αλλά και στο ίδιο το σώμα εν συνόλω. Χρειάζεται ενίσχυση της εκπαίδευσης, διαρκής επιμόρφωση και τακτικότερη αξιολόγηση της επάρκειας του προσωπικού. Χρειάζεται, επίσης, ο τόνος που θα εκπέμπει η ηγεσία, πολιτική και φυσική, να είναι σαφής, δυνατός και σταθερός. Να ενθαρρύνει και να συνδράμει την έρευνα κάθε καταγγελλόμενου περιστατικού, και να αποθαρρύνει κάθε απόπειρα συσκότισης ή συγκάλυψης. Απαιτείται επίμονη προσπάθεια, χωρίς παρεκκλίσεις και εκπτώσεις. Κοινός στόχος, τόσο της κοινωνίας στο σύνολό της, όσο και των ίδιων των σωμάτων ασφαλείας, δεν μπορεί παρά να είναι η διαρκής αναβάθμιση των ερευνών, η κατοχύρωση διαφανών, ουσιαστικών και αμερόληπτων διαδικασιών, η πιστή τήρηση των ουσιαστικών και δικονομικών εγγυήσεων, ώστε να ενισχύεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στην αξιοπιστία των πειθαρχικών ερευνών, και, εν τέλει, στα ίδια τα σώματα ασφαλείας.

Και η παρούσα έκθεση, για το έτος 2023, ακολουθεί τη διάρθρωση των αντίστοιχων εκθέσεων των προηγούμενων ετών, προκειμένου να διευκολύνει στη συγκριτική και συστηματική επισκόπηση του βαθμού συμμόρφωσης των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων προς τις συστάσεις και επισημάνσεις του Μηχανισμού του Συνηγόρου. Παράλληλα, αποσκοπώντας στην ενίσχυση της διαφάνειας, η έκθεση εστιάζει και για το 2023 σε ομάδες υποθέσεων ή και αυτοτελή περιστατικά που απασχόλησαν την κοινή γνώμη. Ειδική αναφορά, επίσης, γίνεται στο μέτρο των προσαγωγών πολιτών σε αστυνομικά τμήματα. Σκοπό των ανωτέρω αποτελούν, αφενός η καταγραφή της συχνότητας κατάχρησης του μέτρου και αφετέρου η ανάδειξη των όρων, προϋποθέσεων και κριτηρίων που επιτρέπουν τη χρήση του.

Σε μια συμπυκνωμένη αποτίμηση του 2023, με αριθμητικούς όρους, δε θα μπορούσα παρά να υπογραμμίσω τη σταθερή αύξηση των καταγγελιών περιστατικών αυθαιρεσίας στελεχών των σωμάτων ασφαλείας από πολίτες. Αποτελεί για την ανεξάρτητη αρχή ένδειξη της αναγνώρισης του έργου της και της εμπιστοσύνης των πολιτών.

Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι το γεγονός ότι, σε περισσότερα από τα μισά πορίσματα που επεξεργάστηκε και αξιολόγησε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εντός του 2023, διατύπωσε επιφυλάξεις για την πληρότητα της διενεργηθείσας έρευνας και προέβη σε συγκεκριμένες παρατηρήσεις και συστάσεις. Μάλιστα, δύο στις δέκα υποθέσεις αναπέμφθηκαν στον διενεργούντα την έρευνα για συμπλήρωση έρευνας ή επαναξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού.

Μία νέα υπόθεση εντός του 2023 προστέθηκε σε όσες ο Συνήγορος έχει παραπέμψει στον αρμόδιο Υπουργό. Παράλληλα, τέσσερις (4) υποθέσεις που εκκρεμούσαν ενώπιον της πολιτικής ηγεσίας αρχειοθετήθηκαν, χωρίς να διαπιστώνεται σύγκλιση με τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Αποτελεί σταθερή θέση της Αρχής ότι, η εξέλιξη των υποθέσεων αυτών, οι πρωτοβουλίες και αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας καταδεικνύουν τον βαθμό στον οποίο η Διοίκηση αναγνωρίζει τον *de facto* δεσμευτικό χαρακτήρα των πορισμάτων της Αρχής, δίνοντας παράλληλα σαφές μήνυμα ειλικρινούς διάθεσης ουσιαστικής αναβάθμισης των εσωτερικών ερευνών για περιστατικά αυθαιρεσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα επιμείνει στην αξιοποίηση του εργαλείου της παραπομπής υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό, σε περιπτώσεις ανατιολόγησης απόκλισης από σχετικό πόρισμά του, αποτελώντας την «ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης», όπως χαρακτήριζε τη σχετική ρύθμιση η αιτιολογική έκθεση που τη συνόδευε. Βέβαια, η αρχειοθέτηση υποθέσεων που εκκρεμούσαν στον αρμόδιο Υπουργό, χωρίς σύγκλιση των πορισμάτων της εσωτερικής έρευνας με τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., απασχολεί τον Μηχανισμό, ο οποίος θα υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις για τη θωράκιση του ελεγκτικού του ρόλου.

Σε μία υπόθεση εντός του 2023, ο Συνήγορος του Πολίτη διέταξε τη διενέργεια αυτεπάγγελτης, αυτοτελούς έρευνας. Πρόκειται για το τραγικό ναυάγιο που συνέβη τον Ιούνιο του 2023 ανοικτά της Πύλου. Η απόφαση για τη διενέργεια έρευνας από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ήρθε ως, αυτονόητη και επιβεβλημένη, απόρροια της άρνησης του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. να διατάξει σχετική εσωτερική διοικητική έρευνα. Παράλληλα, εντός του 2023 ολοκληρώθηκε η έρευνα που ανέλαβε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σχετικά με καταγγελία επαναπρώθησης διερμηνέα του FRONTEX, με την αποστολή του παραπεμπτικού πορίσματος του Μηχανισμού για τους εμπλεκόμενους και ελεγχόμενους αστυνομικούς για τις κατά νόμο κυρώσεις, και την παράλληλη κοινοποίησή του στην αρμόδια εισαγγελία.

Οι καταγγελίες για επαναπρώθηση αλλοδαπών με εμπλοκή στελεχών των σωμάτων ασφαλείας συνεχίστηκαν και κατά το 2023. Μάλιστα, αξίζει να επισημανθεί ότι το 2023 υπήρξε η πρώτη χρονιά, από την έναρξη λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., που οι καταγγελίες για φερόμενες επαναπρωθήσεις στα θαλάσσια σύνορα υπερέβησαν εκείνες στα χερσαία.

Η ποιοτική αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου του ενστόλου προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης μπορεί να συμβάλει καταλυτικά στον περιορισμό περιστατικών αυθαιρεσίας και στην ανάκτηση ή επαναβεβαίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών. Σε αυτή την αποστολή παραμένει προσηλωμένος ο Μηχανισμός του Συνηγόρου του Πολίτη, χωρίς εκπτώσεις στη διαφανή, αμερόληπτη, ανεξάρτητη διερεύνηση κάθε αναφερόμενου περιστατικού.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ανυποχώρητα και αδιαπραγμάτευτα, θα εξακολουθήσει με την ίδια υπευθυνότητα, με τον ίδιο επαγγελματισμό, με διαρκώς μεγαλύτερη εμπειρία και τεχνογνωσία, και σύντομα, ελπίζω, και με την απαιτούμενη επάρκεια σε ανθρώπινους και υλικούς πόρους και σε θεσμικά εργαλεία, να εκπληρώνει τη συνταγματική του αποστολή.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΩΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ

Η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) προβλέπεται στο άρθρο 1 του Ν. 3938/2011 (Α' 61), όπως αντικαταστάθηκε αρχικά με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020 (ΦΕΚ Α' 27/02.07.2020).

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, η Ανεξάρτητη Αρχή συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί, διερευνά ή προωθεί περαιτέρω προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες Υπηρεσίες, καταγγελίες που αφορούν σε πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις, του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν:

- α)** βασανιστήρια ή/και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα,
- β)** παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,
- γ)** παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και, τέλος,
- δ)** παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρώνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Ο Εθνικός Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον καθ' ύλην αρμόδιο

Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Κατά την άσκηση της αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού προβεί σε αξιολόγηση των ανωτέρω καταγγελιών, αποφασίζει είτε να τις διερευνήσει ο ίδιος είτε να τις προωθήσει προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, παρακολουθώντας στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, οι Υπηρεσίες είναι υποχρεωμένες να αποστείλουν το Πόρισμα και τον πλήρη φάκελο της διοικητικής έρευνας στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου να αξιολογήσει εάν αυτή χρειάζεται συμπλήρωση. Μέχρι την αποστολή Πορίσματος από τον Συνήγορο, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση απόφασης. Στη συνέχεια, αφού λάβουν υπόψη τους το Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, οφείλουν να συνταχθούν με τις συστάσεις του, ενώ η δυνατότητα απόκλισης από το διατακτικό αυτού απαιτεί ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία.

Το 2020 με τον Ν. 4662/2020, ο νομοθέτης, ανταποκρινόμενος στις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου, έδωσε στον Μηχανισμό ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου, όμοιες με αυτές που διαθέτουν οι εσωτερικοί πειθαρχικοί μηχανισμοί των ελεγχόμενων σωμάτων, αλλά και εργαλεία για την περαιτέρω διασφάλιση της καθοριστικής επίδρασης των παρατηρήσεων, ερευνών και πορισμάτων του στους πειθαρχικούς ελέγχους. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το Πόρισμά του, σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις εκ μέρους του Υπουργού τυχόν ενέργειες, ως πειθαρχικού προϊσταμένου. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δεν υποκαθιστά τον δικαστικό και πειθαρχικό έλεγχο περιστατικών της αρμοδιότητάς του, αλλά λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά, χωρίς να αποστερεί τον ελεγχόμενο από τον φυσικό δικαστή (ποινικό ή πειθαρχικό).

Επιπλέον, ο Μηχανισμός καλείται να επανεξετάσει τις υποθέσεις εκείνες, επί των οποίων έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σε βάρος της Ελλάδας, για παράβαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας ή της ύπαρξης νέων στοιχείων που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης, και, αφού λάβει υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ε.Δ.Δ.Α., καθώς και τυχόν επέλευση παραγραφής, να αποφασίσει, κατά περίπτωση, την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

Η δράση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ η διαδικασία λειτουργίας του προβλέπεται στον νέο Κανονισμό Λειτουργίας του Μηχανισμού (Φ. 10/23145/2020, Β' 2359). Σημαντική πτυχή της δραστηριότητας του Μηχανισμού αποτελεί η συνεργασία του με όμοιους φορείς, καταρχήν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Κατά τη διάρκεια του 2023 ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.), δέχθηκε συνολικά εκατόν ογδόντα οκτώ (**188**) υποθέσεις για πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις ένστολου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ., του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., του Πυροσβεστικού Σώματος και υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης, που ο νόμος προσδιορίζει ότι εμπύπτουν στα περιστατικά αυθαιρεσίας της ειδικής αυτής αρμοδιότητας¹.

Σε τριάντα επτά (**37**) περιπτώσεις, που αντιπροσωπεύουν το **20,2%** των νέων υποθέσεων, ο Μηχανισμός επελήφθη κατόπιν αναφορών πολιτών, οι οποίοι, εμπιστευόμενοι τον Συνήγορο του Πολίτη, ανέφεραν αυθαίρετη συμπεριφορά των οργάνων των Σωμάτων Ασφαλείας. Στην πλειοψηφία, ωστόσο, των περιπτώσεων, περίπου στο **75%**, ο Εθνικός Μηχανισμός ενημερώθηκε το πρώτον για τα περιστατικά από τις υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας και τα άλλα σώματα της Διοίκησης που διαβίβασαν τις σχετικές διαταγές για εσωτερικές έρευνες, τις οποίες αποφάσισε να παρακολουθήσει.

Σημειώνεται ότι, στις περιπτώσεις αυτές, η διαβίβαση των διαταγών πειθαρχικής έρευνας και η παρακολούθηση της διαδικασίας από τον Εθνικό Μηχανισμό, συνεπάγεται, σύμφωνα με τον νόμο, ότι:

α) τα πορίσματα και οι φάκελοι των εσωτερικών αυτών ερευνών διαβιβάζονται

1. Άρθρο 1 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια από το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020, όπως : «... α. βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα, β. παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας γ. παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου, δ. παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.»

στον Συνήγορο για να ελέγξει την πληρότητά τους και

β) ότι τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση της απόφασής τους, έως την έκδοση πορίσματος από τον Εθνικό Μηχανισμό.

Στο πλαίσιο αυτό, το 2023 διαβιβάστηκαν στον Εθνικό Μηχανισμό εκατόν σαράντα **(140)** υποθέσεις από την ΕΛ.ΑΣ., εννέα **(9)** υποθέσεις από το Λ.Σ. – ΕΛ.Α-ΚΤ., εκ των οποίων η μία **(1)** με αντικείμενο την εκτέλεση απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. για το ναυάγιο στο Φαρμακονήσι², και μία **(1)** αναφορά από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex³ (βλ. Γράφημα 1, προέλευση υποθέσεων). Επιπρόσθετα, σε δύο **(2)** περιπτώσεις, ο Εθνικός Μηχανισμός ανέλαβε πρωτοβουλία ίδιας έρευνας, όπως αναλύεται στο σχετικό κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης⁴.

Κατά το έτος 2023, παρατηρείται μία τάση μείωσης του αριθμού των υποθέσεων που διαβιβάζει η ΕΛ.ΑΣ. στον Συνήγορο⁵, καθώς διαβιβάστηκαν εκατόν σαράντα **(140)** υποθέσεις έναντι εκατόν εξήντα **(160)** υποθέσεων **το 2022** (μείωση κατά **12,5%**). Δεδομένου, μάλιστα, ότι ο συνολικός αριθμός των αναφορών έχει ήδη επιστρέψει στα προ της πανδημίας επίπεδα, σημειώνεται ότι οι αναφορές που διαβιβάστηκαν από την ΕΛ.ΑΣ. το 2023 ήταν κατά **25%** λιγότερες από το 2019. Υπό διερεύνηση παραμένει το εάν η μειωμένη εισροή υποθέσεων από την ΕΛ.ΑΣ. σχετίζεται επιπλέον με μια διαφαινόμενη τάση παράκαμψης του Εθνικού Μηχανισμού στην πράξη, η οποία συχνά εκδηλώνεται με την καθυστερημένη, μετά την ολοκλήρωση της σχετικής διοικητικής έρευνας, προώθηση υποθέσεων στον Συνήγορο ή με την παράβαση της υποχρέωσης αναστολής λήψης απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έως την έκδοση του πορίσματος του Εθνικού Μηχανισμού. Παράγοντες, που επίσης απασχολούν, είναι η τυχόν αύξηση του λεγόμενου «σκοτεινού αριθμού» περιστατικών, τα οποία αφορούν ιδίως σε ευάλωτες ομάδες και δεν καταγγέλλονται λόγω αποθαρρυντικών πρακτικών ή για άλλους λόγους, αλλά και το ενδεχόμενο μειωμένων αντανακλαστικών της ΕΛ.ΑΣ. στην εκκίνηση πειθαρχικών διαδικασιών.

Υπό το ανωτέρω πρίσμα, παρατηρούμε ότι αντιστρόφως ανάλογη είναι η τάση των πολιτών που εμπιστεύονται τον Εθνικό Μηχανισμό, δεδομένου ότι το 2023 οι αναφορές από πολίτες ήταν κατά **21%** περισσότερες από το 2019. Παρατηρείται, τέλος, ότι, για μία ακόμη χρονιά, η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής απείχε από τη διαβίβαση περιστατικών σχετικά με πράξεις ή παρα-

2. Για τη συγκεκριμένη υπόθεση βλ. σελ.161 επ. παρούσας Έκθεσης

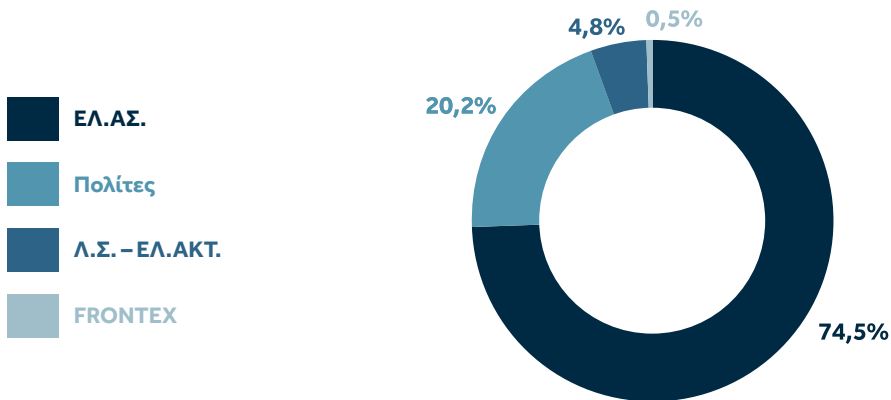
3. Άρθρο 111 παρ. 4 του Κανονισμού ΕΕ/2019/1896

4. Βλ. σελ. 59-60.

5. Βλ. έκθεση ΕΜΗΔΙΠΑ 2022 σελ.15-16. Μείωση ήδη κατά 30% είχε παρατηρηθεί το 2022 από το προηγούμενο έτος.

λείψεις των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης⁶, όπως άλλωστε συμβαίνει σταθερά από την έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού, στις 09.06.2017. Και αυτό, παρά τη σχετική παραίνεση της Ανεξάρτητης Αρχής για διασφάλιση της απαραίτητης διαφάνειας και στα σωφρονιστικά καταστήματα, αλλά και τη ρητή επιταγή του νόμου για την αμελλητί διαβίβαση των σχετικών διαταγών διενέργειας διοικητικών εξετάσεων στον Συνήγορο του Πολίτη⁷.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

Από τις εισερχόμενες υποθέσεις, εκατόν ογδόντα μία (**181**) κρίθηκαν εντός αρμοδιότητας, με μόνον επτά (**7**) να αρχειοθετούνται λόγω αοριστίας, παράλειψης προσκόμισης στοιχείων, ή μη συναίνεσης του/της αναφερόμενου/ης στην περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης. Στις τελευταίες αυτές περιπτώσεις, η ύπαρξη του προαναφερθέντος «σκοτεινού αριθμού» περιστατικών αυθαιρεσίας, όπου η διστακτικότητα ή και ο φόβος του φερόμενου θύματος να εμπλακεί σε επίσημες διαδικασίες υπερισχύει τελικά της άσκησης του δικαιώματός του να αναφέρεται στις αρχές, δείχνει, για άλλη μια φορά, να επιβεβαιώνεται.

Ως προς το αντικείμενο των εντός αρμοδιότητας υποθέσεων που δέχθηκε ο

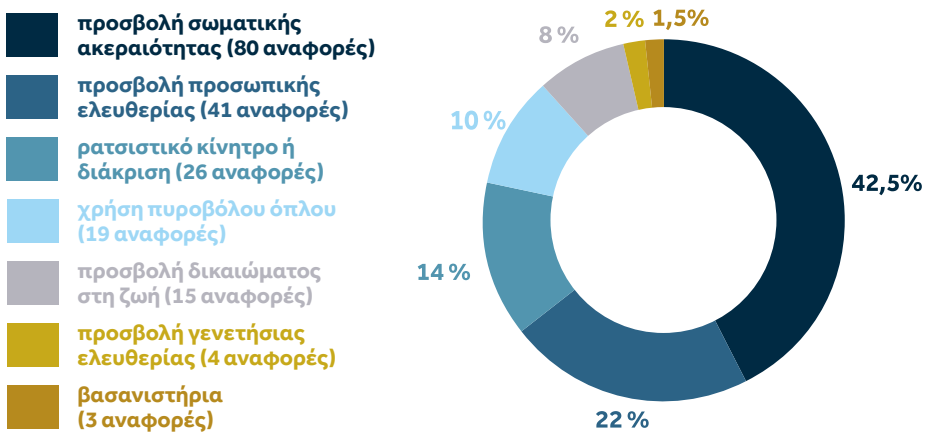
6. Βλ. ετήσια έκθεση ΕΜΗΔΙΠΑ έτους 2019 σελ.23 για τις σχετικές ενέργειες του Συνηγόρου.

7. Άρθρο 1 παρ. 3 του Ν. 3938/2011, όπως τροποποιήθηκε κατά τα ανωτέρω : «Οι διαταγές διενέργειας διοικητικών εξετάσεων για περιστατικά που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος, διαβιβάζονται αμελλητί στον Συνήγορο του Πολίτη, προκειμένου να αποφασίσει κατά τα προηγούμενα εδάφια τη διερεύνηση από την Ανεξάρτητη Αρχή με ίδια έρευνα ή την παρακολούθηση της εσωτερικής έρευνα, επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, και ενημερώνοντας σχετικά την οικεία υπηρεσία»

Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. την προηγούμενη χρονιά, παρατηρείται αύξηση εκείνων που αφορούν σε προσβολή του δικαιώματος στη ζωή (από **3%** πέρυσι, σε **8%** το 2023), ενώ η προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και προσωπικής ελευθερίας συνεχίζει να αποτελεί τη διαχρονική σταθερά του Εθνικού Μηχανισμού, συγκεντρώνοντας αθροιστικά άνω του **60%** των αναφορών. Ο αριθμός, μάλιστα, των υποθέσεων που αφορούν σε καταγγελλόμενες προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας αυξήθηκε εντός του 2023 κατά **7,5%**. Στο σημείο αυτό, επισημαίνεται ότι το 2023 παρουσίασαν μείωση οι υποθέσεις που αφορούν βασανιστήρια, ωστόσο τούτο μπορεί ίσως να ερμηνευτεί, υπό όρους διάστασης απόψεων μεταξύ των αρχών και του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αλλά και της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., ως προς τον χαρακτηρισμό των πράξεων και την υπαγωγή τους στα αντίστοιχα πειθαρχικά παραπτώματα, χωρίς, προς το παρόν, η ερμηνεία αυτή να μπορεί να επιβεβαιωθεί, ενώ ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ήδη περιπτώσεις αμφισβητούμενης υπαγωγής των πράξεων.

Συγκεκριμένα, οι θεματικές των υποθέσεων έχουν ως εξής:

ΓΡΑΦΗΜΑ 2: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΑΝΑ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Κατά τη διάρκεια της περασμένης χρονιάς, ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., προχώρησε στην έκδοση πορισμάτων σε εκατόν τρεις (**103**) υποθέσεις. Από τα πορίσματα αυτά: δεκαοκτώ (**18**) αναπέμφθηκαν στη Διοίκηση για συμπλήρωση της έρευνας ως προς την πληρότητα της εξέτασης ή/και την αιτιολογία, επτά (**7**) κρίθηκε ότι δεν έχρηζαν συμπλήρωσης, ωστόσο διατυπώθηκαν κάποιες γενικές παρατηρήσεις και συστάσεις, οι οποίες θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε μελλοντικές διοικητικές εξετάσεις, σε δέκα πέντε (**15**) εκτιμήθηκε ότι η έρευνα υπήρξε πλήρης και εμπεριστατωμένη, σαράντα οκτώ

(48) υποθέσεις αρχειοθετήθηκαν, παρ' όλο που ο πειθαρχικός έλεγχος κρίθηκε πλημμελής, λόγω πρακτικών, πλέον, αδυναμιών για την περαιτέρω συμπλήρωσή του, είτε λόγω παρέλευσης χρόνου είτε αδυναμίας ολοκλήρωσης της έρευνας και με την επιφύλαξη σημαντικών παρατηρήσεων και επισημάνσεων σχετικά με ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας, οι οποίες όφειλαν να είχαν αντιμετωπισθεί, σε τρεις **(3)** περιπτώσεις έγινε αποδοχή της διοικητικής έρευνας, με την επιφύλαξη μικρής συμπλήρωσης της αιτιολογίας και της σχετικής Έκθεσης Πορίσματος, ενώ, τέλος, τρεις **(3)** περιπτώσεις, από τη σχετική μελέτη της δικογραφίας, κρίθηκε τελικά ότι δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. Επιπρόσθετα, σε μία **(1)** περίπτωση, ο Συνήγορος του Πολίτη, εντοπίζοντας απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του χωρίς ειδική και εμπειριστατωμένη, προς τούτο, αιτιολογία, προχώρησε σε παραπομπή της σχετικής υπόθεσης στον αρμόδιο Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, ως πειθαρχικό προϊστάμενο των υπηρεσιών για τις κατά νόμο ενέργειές του⁸, ενώ, σε τέσσερις **(4)** ακόμη περιπτώσεις, ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας αναπέμφει τις σχετικές υποθέσεις στον αρμόδιο Υπουργό, προχώρησε εν τέλει στην αρχειοθέτησή τους⁹. Επιπρόσθετα, δύο **(2)** πορίσματα αφορούσαν σε εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. Τέλος, εντός του 2023, ο Εθνικός Μηχανισμός ολοκλήρωσε ίδια έρευνα, εκπονώντας σχετικό πόρισμα επί καταγγελλόμενης επαναπροώθησης διερμηνέα του FRONTEX από την ΕΛ.ΑΣ. στον Έβρο¹⁰.

Το **75%** περίπου των διοικητικών εξετάσεων που ανέπεμψε ο Μηχανισμός προς συμπλήρωση στις αρμόδιες υπηρεσίες, αφορούσαν σε περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας/υγείας. Η διαπίστωση αυτή καταδεικνύει ότι οι διενεργούντες/ούσες τις διοικητικές έρευνες εξακολουθούν να μην κατανοούν τη βαρύτητα της αρχής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, που υιοθετεί το Ε.Δ.Δ.Α., για τις περιπτώσεις προσώπων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των αρχών¹¹, με αποτέλεσμα να μην αναζητούν έγκαιρα ουσιώδεις μάρτυρες, μεταξύ των οποίων και ιατρούς/ιατροδικαστές, καθώς και να μην αξιολογούν επαρκώς τα ιατρικά ευρήματα, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα και τις καταθέσεις.

Ως προς τις κυρώσεις που προτάθηκαν μέσω πορισμάτων Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε., αυ-

-
8. Πρόκειται για την υπόθεση με αρ. Φ 274521 της Αρχής.
 9. Σχετικά με τις υποθέσεις που προωθήθηκαν στον αρμόδιο Υπουργό κατά τα περασμένα έτη βλ. κεφάλαιο 4.3 της παρούσας Έκθεσης.
 10. Για την υπόθεση αυτή, η οποία συγκρότησε τον αριθμό Φ308485 της Αρχής, βλ. αναλυτικά σχετικό κεφάλαιο 4.2.(5) της παρούσας Έκθεσης.
 11. ΕΔΔΑ, μεταξύ άλλων Ζεζίλοφ κατά Ελλάδα, 24.5.2007, Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδα, 13.12.2005, Aksoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996 : «Όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ»

τές αφορούν στις ποινές της απόταξης (**3 υποθέσεις**), αργίας με απόλυση (**1 υπόθεση**), επιβολής προστίμου (**5 υποθέσεις**) και επίπληξης (**1 υπόθεση**). Από τα δεδομένα αυτά γίνεται σαφές ότι, στη συντριπτική πλειοψηφία των διοικητικών εξετάσεων, προτείνεται η αρχειοθέτηση της υπόθεσης. Για το Ε.Δ.Δ.Α., η επίδειξη της απαιτούμενης αυστηρότητας, κατά τη μεταχείριση των πειθαρχικά ελεγχόμενων αστυνομικών, αποτελεί εγγύηση για την αποτροπή επανάληψης παρόμοιων συμπεριφορών στο μέλλον¹².

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποτελεί έναν ανεξάρτητο και, επομένως, αμερόληπτο Μηχανισμό ελέγχου των περιστατικών αυθαιρεσίας που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του, συμβάλλοντας στη διεξαγωγή ουσιαστικών και εμπειριστατωμένων διοικητικών ερευνών και στην «... εξακρίβωση των περιστάσεων, υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα συμβάντα και τον εντοπισμό και κολασμό των υπαιτίων»¹³. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στην αξιοπιστία της πειθαρχικής διαδικασίας και μειώνεται η αίσθηση της ατιμωρησίας.

Η ανάλυση των πλημμελειών που εντοπίστηκαν στις εσωτερικές έρευνες, τις οποίες επεξεργάστηκε ο Εθνικός Μηχανισμός μέσα στο 2023, φιλοξενούνται στις επόμενες ενότητες της παρούσας Έκθεσης. Σκοπός της καταγραφής αυτής είναι να αποφεύγονται παρόμοιες ελλείψεις στο μέλλον και οι διοικητικές εξετάσεις να καταστούν περισσότερο αποτελεσματικές.

12. ΕΔΔΑ, μεταξύ άλλων, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.4.2018

13. ΕΔΔΑ Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδας, 22.11.2018, Μακαρατζής κατά Ελλάδας, 20.12.2004, παρ.74 : «Η έρευνα πρέπει κατ' αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και κατά δεύτερο λόγο στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτίων. Δεν πρόκειται για υποχρέωση όσον αφορά το αποτέλεσμα, αλλά τα μέσα»

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2023

3.1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Συνήγορος, διανύοντας πορεία επτά (7) ετών ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, επιφορτισμένος με την ειδική αποστολή του ελέγχου της πληρότητας και της αρτιότητας των διοικητικών εξετάσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, εξακολουθεί να υποδεικνύει ότι ο πειθαρχικός έλεγχος, για να πετύχει τον σκοπό του, οφείλει να διεξάγεται μέσα από διαδικασίες που εγγυώνται την αντικειμενικότητα των πραγματικών διαπιστώσεων και την αμεροληψία των αξιολογήσεων του αρμοδίου οργάνου¹⁴. **Η αρχή της αμεροληψίας** ανάγεται σε αξιωματική παράμετρο που διατρέχει όλα τα στάδια της πειθαρχικής διαδικασίας, λειτουργεί εγγυητικά για την αποκατάσταση του κύρους και της ομαλής λειτουργίας των υπηρεσιών και του λειτουργικού προορισμού του υπαλλήλου. Υπό αυτό το πρίσμα, η αμεροληψία αποτελεί έκφραση της αρχής του δημοκρατικού Κράτους Δικαίου και προϋπόθεση της δίκαιης δίκης, σύμφωνα με το άρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.

Η Ανεξάρτητη Αρχή παρατηρεί, και για το 2023, ότι **ο φορέας και ο τύπος της διοικητικής έρευνας** εξακολουθούν να είναι παράμετροι που έχουν ισοδύναμη βαρύτητα στη διασφάλιση της αμερόληπτης κρίσης, κατά την πειθαρχική διαδικασία, βαρύτητα που διευρύνεται, λαμβάνοντας υπόψιν το δεδομένο ότι, στη συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων που εξέτασε ο Συνήγορος, προτείνεται η αρχειοθέτηση των υποθέσεων και η απαλλαγή των εμπλεκόμενων υπαλλήλων, ενώ κυρώσεις προτείνονται μόνο σε δέκα **(10)** περιπτώσεις, εκ των οποίων σε πέντε **(5)** περιπτώσεις προτείνεται η ποινή του προστίμου και σε μία **(1)** η ποινή της επίπληξης.

Εξειδικεύοντας το περιεχόμενο και τον σκοπό περιφρούρησης της αμερόλη-

14. Ειδική Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη «Πειθαρχική Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων», Ιούλιος 2004, σελ. 7.

πτης κρίσης στην πειθαρχική διαδικασία, κατ' αναλογία με την ποινική, υποστηρίζεται ότι η αρχή της αμεροληψίας διασφαλίζει τη γνήσια και «ανόθευτη αβεβαιότητα» για την έκβαση της δίκης και αποσυνδέει την κρίση και απόφαση από οποιοδήποτε κοινωνικό ή άλλο δεσμό¹⁵. Αυτός είναι ένας εκ των βασικών λόγων που ο Συνήγορος επαναφέρει σταθερά πρόταση, την οποία έχει διατυπώσει στο παρελθόν, προκειμένου, αντί της διάχυτης χρέωσης προκαταρκτικών ερευνών (Π.Δ.Ε.) για περιστατικά αυθαιρεσίας σε αξιωματικούς όλων των αστυνομικών διευθύνσεων της χώρας, να εξετασθεί η τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008, ώστε το σύνολο των διοικητικών εξετάσεων για τα περιστατικά αυτά, συμπεριλαμβανομένων των Π.Δ.Ε., να ανατίθεται σε εξειδικευμένα και εμπειρότερα στελέχη της Υποδιεύθυνσης Διοικητικών Εξετάσεων της οικείας Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης (Γ.Ε.Π.Α.Δ.). Η πρόταση αυτή, παρότι δεν έχει αποτυπωθεί σε διάταξη νόμου, παρατηρείται ότι, στην πράξη, έχει αρχίσει, σε κάποιες περιπτώσεις, να εφαρμόζεται. Στο ίδιο πλαίσιο, ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά ότι όλες οι διοικητικές εξετάσεις, και όχι μόνο όσες ήδη προβλέπονται στον νόμο¹⁶, θα πρέπει να ανατίθενται σε άλλη Διεύθυνση από αυτήν που υπηρετούν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, αφού η τυπική εξασφάλιση μιας απόστασης ασφαλείας, είναι προϋπόθεση λογοδοσίας, εχέγγυο αμερόληπτης έρευνας και δίκαιης κρίσης και εν τέλει αποτελεί δείγμα υπέρ της θεσμικής διαφάνειας¹⁷.

Ο Συνήγορος, ωστόσο, συνεχίζει να παρατηρεί ότι, και το 2023, ακόμη και στις περιπτώσεις που εξασφαλίζεται η τυπική απόσταση μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχόμενου, η αρχή της αμεροληψίας δυναμιτίζεται από άλλες πρακτικές. Κυρίαρχο ρόλο σε αυτή τη κατεύθυνση έχει η κατά παραγγελία εξέταση των εμπλεκομένων για τη λήψη της κατάθεσής τους από την υπηρεσία που υπηρετούν (**Φ. 316964, Φ. 286377, Φ. 299881, Φ. 299122, Φ. 289100 και Φ. 322158** για το Λιμενικό Σώμα), κάποιες φορές, δε, την ίδια τύχη έχει και η λήψη καταθέσεων των ιδιωτών μαρτύρων (**Φ. 289100**), ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις για κατά παραγγελία εξέταση των καταγγελλόντων και άλλων μαρτύρων ιδιωτών από την ίδια υπηρεσία, στην οποία υπηρετούν οι ελεγχόμενοι (**Φ. 316964**). Τέτοιες πρακτικές τροφοδοτούν και ισχυροποιούν το επιχειρήμα ότι η τυπική εξασφάλιση της αμεροληψίας μέσω της τυπικής απόστασης μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχόμενου, δεν αρκεί από μόνη της για να διασφαλίσει και την πραγματική αμεροληψία.

Ως προς τον τύπο της διοικητικής έρευνας, από τα **εκατόν τρία (103)** πορίσματα που συνέταξε η Ανεξάρτητη Αρχή το έτος 2023, εξαιρουμένων των αναρμοδιοτήτων, των υποθέσεων επαναπροωθήσεων και των υποθέσεων που παρέπεμψε

15. Δ. Γ. Ράκος, Η αμεροληψία κατά την απονομή της Δικαιοσύνης, Διδ.Κ. 3/2014 (26).

16. Άρ. 24 και 26, για τις Π.Δ.Ε. και Ε.Δ.Ε. αντιστοίχως, του Π.Δ. 120/2008.

17. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 114.

ο Συνήγορος στον Υπουργό το 2023 και προηγούμενα έτη, οι οποίες αναλύονται στα οικεία κεφάλαια, προκύπτει ότι, στις αντίστοιχες πειθαρχικές έρευνες, ο τύπος της προκαταρκτικής διοικητικής εξέτασης (Π.Δ.Ε.) υπερεκπροσωπείται ενώ ο τύπος της ένορκης διοικητικής εξέτασης (Ε.Δ.Ε.) ακολουθήθηκε σε είκοσι εννέα (29) περιπτώσεις, εκ των οποίων οι δέκα επτά (17) αφορούσαν χρήση όπλου (εκφοβιστικό ή άσκοπο πυροβολισμό και εκπυροσκόρτηση όπλου) και, κατ' επέκταση, η διενέργεια Ε.Δ.Ε. ήταν υποχρεωτική¹⁸, όπως και η αναφορά στις δικαστικές αρχές¹⁹. Οι υπόλοιπες δώδεκα (12) υποθέσεις αφορούν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, σε υποθέσεις για τις οποίες έχει ασκηθεί ποινική δίωξη ή έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση δικαστηρίου, συνθήκη η οποία επίσης δημιουργεί υποχρέωση ως προς την επιλογή του τύπου της έρευνας²⁰.

Ακόμη και η επιλογή της Ε.Δ.Ε., όμως, δεν διασφαλίζει πάντοτε την αρτιότητα της έρευνας, αφού ο Συνήγορος ανέπεμψε τα σχετικά πορίσματα Ε.Δ.Ε για συμπλήρωση σε έξι (6) περιπτώσεις (**Φ. 315929, Φ. 321258, Φ. 310193, Φ. 276045, Φ. 282444 και Φ. 295300**), με μία υπόθεση να αφορά καταγγελίες για βασανιστήρια από το Λιμενικό Σώμα (**Φ. 321258**) και τις υπόλοιπες να αφορούν επίμεμπτες ενέργειες αστυνομικών.

Η διαδικαστική επιλογή της Π.Δ.Ε., αναπόφευκτα συνοδεύεται από τη σταθερή πεποίθηση των αρχών ότι, στον συντριπτικά μεγαλύτερο αριθμό των καταγγελιών, δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για την τέλεση συγκεκριμένου πειθαρχικού παραπτώματος που επισύρει ανώτερη πειθαρχική ποινή. Αυτή η επιλογή παραμένει στις προτεραιότητες των αρχών, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα των καταγγελιών, αφού υπάρχουν περιπτώσεις όπου, παρά τις περί του αντιθέτου υποδείξεις του Συνηγόρου, προκρίνεται η Π.Δ.Ε., ακόμη και για καταγγελίες για βασανιστήρια, υποθέσεις δηλαδή που χρήζουν αντιμετώπισης από εμπειρότερους αστυνομικούς (**Φ. 301008**).

Με γνώμονα την εκ του νόμου²¹ υποχρέωση των αρμοδίων οργάνων για αναζήτηση, κλήτευση και εξέταση μαρτύρων, αλλά και την αναζήτηση και αξιολόγηση λοιπών αποδεικτικών μέσων, τόσο κατά την προκαταρκτική όσο και κατά την ένορκη διοικητική εξέταση, η αρχή της αμεροληψίας, πέραν της θωράκισής της με την επιλογή του κατάλληλου φορέα και τύπου της έρευνας, πραγματώ-

18. Η υπ' αριθ. 7100/14/4-θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό, στο πλαίσιο της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.».

19. Άρ. 3 παρ. 10 του Ν. 3169/2003.

20. Άρ. 26 και 49 του Π.Δ. 120/2008.

21. Άρ. 8, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008.

νεται ουσιαστικά με την **τήρηση της υποχρέωσης ειδικής αιτιολογίας και πειστικής απόδειξης** για το πώς έγιναν τα πράγματα. Πρόκειται για υποχρεώσεις που περιγράφονται και οριοθετούνται από το περιεχόμενο της αρχής της ηθικής απόδειξης, η οποία θωρακίζει τον/την διενεργούντα/ούσα την έρευνα με το δικαιοκρατικό πρόταγμα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων κατά την απροσωπόληπτη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά στην αλήθεια των πραγματικών περιστατικών, την αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων, αιτιολογώντας πάντοτε ειδικά και εμπειριστατωμένα με ποια αποδεικτικά μέσα και με ποιους συλλογισμούς σχημάτισε τη κρίση του, κατά αναλογική εφαρμογή του άρ.177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Ωστόσο, κατά τη διοικητική έρευνα, εμμένουν **συστηματικές πλημμέλειες**, οι οποίες αναφύονται τόσο κατά το στάδιο της αναζήτησης του αποδεικτικού υλικού, όπου φαίνεται να ενεργοποιούνται αυξημένα αντανakλαστικά παράλειψης της εν λόγω υποχρέωσης από τους/τις διενεργούντες/ούσες την έρευνα, με ιδιαίτερη ένταση στις υποθέσεις ευάλωτων και άλλων κοινωνικών ομάδων, όσο και κατά την αξιολόγησή του. Στην τελευταία περίπτωση, ως ενδεικτικές ανθεκτικές πλημμέλειες, καταγράφονται: α) η μη συγκριτική και συνδυαστική ανάγνωση των καταθέσεων, β) η μη τήρηση της αρχής των ίσων αποστάσεων μεταξύ του καταγγέλλοντος και των ελεγχόμενων, ενίοτε μέσω πανομοιότυπων καταθέσεων των ελεγχόμενων, και άρα απολύτως έκθετων στην κριτική περί προσχεδιασμένης προέλευσής τους, με προσχηματικό και μεροληπτικό πρόσημο που δυναμιτίζει την αξιοπιστία τους και τις εξουδετερώνει ως προς την αποδεικτική τους αξία, γ) η αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου μέσω έωλων προσωπικών εκτιμήσεων, λογικών αλμάτων, ενδόμυχων πεποιθήσεων και κρίσεων δεοντολογίας των διενεργούντων/ουσών τις έρευνες, δ) η πλημμελής αξιολόγηση των κρίσιμων ιατροδικαστικών εκθέσεων και πιστοποιητικών, στις περιπτώσεις καταγγελιών για άσκηση σωματικής βίας, περιπτώσεις που σταθερά αποτελούν τον κύριο όγκο των υποθέσεων που εξετάζει ο Συνήγορος και παρουσιάζουν αυξητική τάση (35% του συνόλου των υποθέσεων που δέχθηκε η Αρχή το 2022 και 42,5% το 2023 αντίστοιχα).

Την ίδια αυξητική τάση παρουσιάζουν και οι υποθέσεις που εισέρχονται στον Συνήγορο και αφορούν σε καταγγελίες προσβολών κατά της ζωής (από 3% το 2022 σε 8% το 2023). Υπό αυτό το πρίσμα, η παράμετρος της ενίοτε ευθείας αμφισβήτησης της ιατρικής κρίσης από τους/τις διενεργούντες/ούσες την έρευνα, που προβάλλει στις υποθέσεις που εξετάσε ο Συνήγορος το 2023, αναδεικνύει, αν όχι την απουσία πρόθεσης ορθής αξιολόγησης, σίγουρα το έλλειμμα τεχνογνωσίας, γεγονός που προβληματίζει τον Συνήγορο, ως προς τον τρόπο αναχαιτήσης του φαινομένου. Στο σημείο αυτό, ο Συνήγορος υποδεικνύει, για πολλοστή φορά, τον απόλυτο χαρακτήρα του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., αλλά και το τεκμήριο υπέρ της κακομεταχείρισης που παράγουν οι σχετικές καταγγελίες περί αστυνομικής αυθαιρέσιας στις περιπτώσεις άρνησης ή ελλιπούς διερεύ-

νησής τους, αφού, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., σε αυτές τις περιπτώσεις το βάρος απόδειξης φέρουν οι αρχές, σύμφωνα και με καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της Ελλάδας²². Έκτοτε, δε, η χώρα έχει επανειλημμένα καταδικαστεί για παραβιάσεις του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., καταλήγοντας, κατά την τελευταία δεκαετία, να καταδικάζεται από το Ε.Δ.Δ.Α. σχεδόν σε ετήσια βάση²³ και να εκκρεμούν εις βάρος της πολυάριθμες σχετικές προσφυγές²⁴.

Οι ανωτέρω πλημμέλειες κατά τη διοικητική έρευνα, σε συμπίεση με: α) την κυρίαρχη στρεβλή αντίληψη για τη σχέση της πειθαρχικής με την ποινική δίκη, κατά παράβαση της αρχής της αυτοτέλειας των δύο διαδικασιών, αντίληψη που όχι μόνο δεν εξασθενεί, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις εξακολουθεί να μονοπωλεί την επιχειρηματολογία των διενεργούντων/ουσών την έρευνα, β) τις ενίοτε παρατηρούμενες αποθαρρυντικές πρακτικές των αρχών, ικανές να οδηγήσουν ή που οδηγούν σε υπαναχώρηση των καταγγελλόντων/ουσών και γ) την εμμένουσα ελλειμματική αναζήτηση του ρατσιστικού κινήτρου, είναι χαρακτηριστικοί δείκτες της υπολειπόμενης ποιότητας των διοικητικών ερευνών. Δεν λείπουν, από κάποιες υποθέσεις, οι αοριστίες και ασάφειες στο πόρισμα των διοικητών εξετάσεων, ακόμη και ως προς τα πραγματολογικά στοιχεία των υποθέσεων, οι αντιφάσεις και η προχειρότητα, δεδομένα που, ακόμη και εάν δεν μπορούν να αποδοθούν στο σύνολό τους σε υπαιτιότητα των διενεργούντων/ουσών την έρευνα, αναπόφευκτα αφήνουν έκθετη στην ίδια κριτική τη διοικητική διερεύνηση στο σύνολό της, λόγος που πιθανώς οδηγεί και τις αρμόδιες δικαστικές αρχές στον μη εντοπισμό ποινικής διάστασης στα γεγονότα και σε αρχειοθέτηση, σε κάποιες περιπτώσεις, των υποθέσεων.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η παραβίαση της υποχρέωσης για σαφή και αντικειμενική τεκμηρίωση, ως προς τη σύνταξη και το περιεχόμενο των πορισμάτων που

-
22. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδα, 13.12.2005 και Ζεζίλοφ κατά Ελλάδα, 24.05.2007.
 23. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Ν.Ζ. κατά Ελλάδα, 17.01.2012, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδα, 25.04.2018, Andersen κατά Ελλάδα, 26.04.2018, Λαζαρίδου κατά Ελλάδος, 28.06.2018, Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδα, 22.11.2018, Πατσάκης και λοιποί κατά Ελλάδα, 07.02.2019, Φούντας κατά Ελλάδα, 03.10.2019, Torosian κατά Ελλάδα, 07.07.2022, Safi και λοιποί κατά Ελλάδα, 07.07.2022, Β.Υ. κατά Ελλάδα, 26.01.2023.
 24. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε στη Βουλή, στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Παρακολούθησης των Αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. το προηγούμενο έτος ο Έλληνας δικαστής του Ε.Δ.Δ.Α., Ι. Κτιστάκης, η χώρα, με χρονική αφετηρία το 1991, μετρά 984 καταδικαστικές αποφάσεις, ενώ οι εκκρεμείς, ενώπιον του Δικαστηρίου, ατομικές προσφυγές κατά της Ελλάδας αντιστοιχούν, με ποσοτικούς όρους, σε ποσοστό άνω 3% του συνόλου των εκκρεμών προσφυγών στο Στρασβούργο, από το σύνολο των 47 κρατών, ενώ με ποιοτικούς όρους, μεταξύ άλλων, ξεχωρίζουν αυτές για αστυνομική βία: <https://www.hellenicparliament.gr/Enimerosi/Grafeio-Typou/Deltia-Typou/?press=37d4aab0-2704-49b3-904b-ae53014b2ca3>.

υποδεικνύει και η ΕΛ.ΑΣ.²⁵, αναβαθμίζεται σε αναπόφευκτη συνέπεια που προμηνύει τη, σχεδόν νομοτελειακή, συστηματική απαλλαγή των εμπλεκόμενων υπαλλήλων. Τέτοιας ποιότητας διοικητικός έλεγχος αδυνατεί να ανεύρει την ουσιαστική αλήθεια και να δώσει πειστικές εξηγήσεις, υποβαθμίζει την έρευνα και την υποβιβάζει σε διεκπεραιωτική, διαχειριστική εκκρεμότητα, που αναζητά μια ταχεία διευθέτηση, συνθήκη η οποία εν τέλει δεν μπορεί εύκολα να ανατρέψει την αίσθηση για μεροληπτικά αντανakλαστικά υπό όρους «τακτοποίησης» του πειθαρχικού φακέλου των εμπλεκόμενων αστυνομικών και αποδέσμευσής τους από την πειθαρχική διαδικασία. Σε αυτές τις περιπτώσεις ακριβώς, ο πειθαρχικός έλεγχος αποτυγχάνει να εκπληρώσει τον σκοπό του.

Η ένταση του ανωτέρω ζητήματος αναδείχθηκε το 2023, σε υπόθεση που διερεύνησε ο Συνήγορος, όπου το αποδεικτικό υλικό αξιολογείται πολύ διαφορετικά στην πειθαρχική απόφαση, καθώς η τελευταία τροποποιεί, χωρίς νέα στοιχεία, τον αιτιολογικό και νομικό χαρακτηρισμό της πράξης και, σε αντίθεση με την πρόταση του διενεργούντος την έρευνα, καταγιγνώσκει πολύ μικρότερη ευθύνη, και πάντως μη αναλογική κύρωση, αξιολογώντας επί της ουσίας διαφορετικά τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Αυτή η εξέλιξη ενέχει τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί ότι εξυπηρετεί και συγκεκριμένη σκοπιμότητα, και πάντως δυναμιτίζει την προηγηθείσα διοικητική έρευνα και την αξιοπιστία της συνολικής διαδικασίας, χωρίς πειστική αιτιολογία, ενώ δεν περνά απαρατήρητη και η εν δυνάμει υπονόμηση του θεσμικού ρόλου του Συνηγόρου (**Φ. 293295**). Πρόκειται για εξέλιξη που σημειώνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στην παρούσα έκθεσή του²⁶ με την υπόμνηση ότι δεν διαθέτει θεσμικά εργαλεία, προκειμένου να συνδράμει σε αυτό το στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας.

Ειδικά ως προς τις συστηματικές, τυποποιημένες πλημμέλειες που εμφανίζουν

25. Η υπ' αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ, υπαγορεύει τη συνοπτική και περιεκτική αφήγηση των γεγονότων, με σαφήνεια, ακρίβεια και αντικειμενικότητα, ενώ η προσωπική κρίση και αντίληψη του ενεργούντος τον έλεγχο, ως προϊόν ορθού συλλογισμού, οφείλει να βασίζεται στη συλλογή, τη σύναψη και άθροιση των δεδομένων.

26. Συναφής η παρατήρηση ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει κρίνει ως προδήλως δυσανάλογη την ποινή που επιβλήθηκε από δικαστήρια, σε σχέση με τη σοβαρότητα της κακομεταχείρισης που υπέστη ο προσφεύγων, επισημαίνοντας ότι διατηρεί τον ελεγκτικό του ρόλο και παρεμβαίνει σε περιπτώσεις που υφίσταται προφανής δυσαναλογία μεταξύ της σοβαρότητας της πράξης και της επιβληθείσας ποινής, διότι, σε διαφορετική περίπτωση, το καθήκον των κρατών να διενεργούν μια αποτελεσματική έρευνα θα έχανε σε μεγάλο βαθμό το νόημά του. Αντίστοιχα, έκρινε ότι «το ποινικό και πειθαρχικό σύστημα, όπως αυτό εφαρμόστηκε εν προκειμένω, αποδείχθηκε, ότι απέχει πολύ από το να είναι προσηκόντως αυστηρό και δεν ήταν ικανό να ασκήσει την προσήκουσα αποτρεπτική επιρροή, ώστε να εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη έκνομων πράξεων, όπως αυτές που κατήγγειλαν οι προσφεύγοντες». Βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.01.2018 παρ. 99.

οι διοικητικές έρευνες κατά παράβαση της εκ του νόμου υποχρέωσης για την αναζήτηση, τον ουσιαστικό εντοπισμό, την αξιολόγηση και απόδοση ευθυνών για παράνομη πράξη, η οποία διενεργήθηκε **με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει διακριτική μεταχείριση λόγω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών**, ο Συνήγορος καταθέτει με βεβαιότητα ότι δεν έχει κατακτηθεί από τις αρχές η αξία και ο τρόπος αντιμετώπισης του φαινομένου, μέσω αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και λογοδοσίας. Αντιθέτως, η σχετική υποχρέωση διερεύνησης, για λόγους ουσιαστικής αναζήτησης της αλήθειας, φαίνεται, εάν όχι να αναπαράγεται στις σχετικές διαταγές για τη διοικητική έρευνα σχεδόν μηχανιστικά, σίγουρα να μην υιοθετείται ως τέτοια από τους διενεργούντες/ούσες την έρευνα. Η ένταση των πλημμελειών, ως προς τη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου, συμπυκνώνεται στις υποθέσεις που αφορούν κυρίως σε καταγγελίες για σωματική βία, βασανιστήρια ή και για παραβιάσεις της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, όπου αυτό διερευνάται, διότι συνήθως υπάρχει σχετική διαταγή προς τούτο, ωστόσο δεν ανευρίσκεται (**Φ. 294882, Φ. 271380, Φ. 278478, Φ. 278637, Φ. 284856** για το Λιμενικό Σώμα, **Φ. 304135, Φ. 278637, Φ. 293294, Φ. 300193, Φ. 301008, Φ. 282721, Φ. 283183 και Φ. 287982**), χωρίς να αναφέρεται, τις περισσότερες φορές, κάποια συγκεκριμένη ενέργεια προς διερεύνηση αυτού ή κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο.

Την ίδια στιγμή, η αποχή κατά την αστυνομική δράση από αντίστοιχες πράξεις, πλαίσιο που συμβάλλει στη συμπίεση των θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων της ελευθερίας και της ισότητας και την επαναδιατύπωση της εγδυνητικής λειτουργίας των σωμάτων ασφαλείας και της δικαιοκρατικής, προς τούτο, εντολής που έχουν λάβει, είναι υποχρέωση που επί της αρχής προτάσσεται και από τον νόμο πολλαπλώς²⁷. Αυτή η αναγκαιότητα αναπαράγεται μέχρι σήμερα στον δημόσιο πολιτικό λόγο, σε επίπεδο κεντρικής πολιτικής ηγεσίας και συνδυάζεται με την αναγγελία πρωτοβουλιών και την επίδειξη σχετικών διαθέσεων²⁸. Το γεγονός αυτό, παρότι θετική εξέλιξη, συνοδεύεται από την παραδοχή ότι, το υπάρχον νομοθετικό και κανονιστικό πλέγμα, αλλά και η νομολογία

27. Άρ. 2 παρ. 2 εδ. γ' του Π.Δ. 254/2004 ότι «Ο αστυνομικός: α. Υπόκειται στις αρχές της διαρκούς ετοιμότητας και της διαρκούς διατεταγμένης υπηρεσίας ... β. Εφαρμόζει τον νόμο με κοινωνική ευαισθησία και ουδέποτε υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια της διακριτικής ευχέρειας που του παρέχεται.. γ. Εκτελεί τα καθήκοντά του με αμεροληψία, αντικειμενικότητα, διαφάνεια, σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αξιοπρέπεια, προστατεύοντας, χωρίς διάκριση, όλους τους πολίτες από παράνομες σε βάρος τους πράξεις...», ενώ, σύμφωνα με το άρ. 5 παρ. 3 του ίδιου Π.Δ.: «3. Η αποφυγή προκαταλήψεων που έχουν ως αιτία το χρώμα, το φύλο, την εθνική καταγωγή, την ιδεολογία και τη θρησκεία, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την οικονομική και κοινωνική θέση ή άλλο διακριτικό στοιχείο του ατόμου, αποτελεί βασική παράμετρο της συμπεριφοράς του αστυνομικού».

28. Δελτίο Τύπου ΕΛ.ΑΣ., 21.03.2024: «Όλοι μαζί ενάντια στον Ρατσισμό». Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και η Ελληνική Αστυνομία διοργάνωσαν για πρώτη φορά ημερίδα για τον ρατσισμό.

του Ε.Δ.Δ.Α., που έχει διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο και χρηστικό πλαίσιο κανόνων, μεταξύ άλλων και για την πειθαρχική διερεύνηση σχετικών καταγγελιών, δεν έχουν τύχει ευρείας εφαρμογής, τόσο κατά την αστυνομική δράση, όσο και κατά την πειθαρχική διερεύνησή της.

Η ανωτέρω διαπίστωση αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα σε υποθέσεις καταγγελιών ευάλωτων προσώπων, μεταξύ αυτών σε υποθέσεις σεξουαλικής, ενδοοικογενειακής²⁹ ή άλλης βίας ή έμφυλη διάκρισης, όπου τα αντανακλαστικά ενδελεχούς και αμερόληπτης διερεύνησης των περιστατικών θα πρέπει να ενεργοποιούνται άμεσα και η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και η ανάσχεση των αισθημάτων φόβου, ντροπής και άγχους θα πρέπει να προτάσσονται. Αυτή η αναγκαιότητα αναδύεται στις περιπτώσεις εκείνες, όπου οι καταγγέλλοντες/καταγγέλλουσες εν τέλει υπαναχωρούν ή αντιστρέφουν την αρχική καταγγελία τους, ενισχύοντας τις βάσιμες υπόνοιες για περιστατικά που δεν καταγγέλλονται³⁰, όπως σημειώνει και ο Συνήγορος (**Φ. 293294, Φ. 294871, Φ. 305522, Φ. 276292 και Φ. 299881**).

Η προαναφερθείσα συνολική εικόνα, που αντικατοπτρίζει την πολλαπλώς υπολειπόμενη ποιότητα των διοικητικών ερευνών, μπορεί να ερμηνευθεί υπό το φως μιας κακής νοούμενης συναδελφικής αλληλεγγύης και μιας ιδιότυπης

-
29. Στην απόφαση Α. και Β. κατά Γεωργίας, 10.05.2022, όπου το Ε.Δ.Δ.Α. διαπιστώνει παραβίαση και του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α., λόγω ανεπαρκούς διοικητικής διερεύνησης της υπόθεσης, το Δικαστήριο καταλήγει, μεταξύ άλλων, στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω περίπτωση, με θύμα μία γυναίκα, η οποία δολοφονήθηκε από τον σύζυγό της, εν προκειμένω αστυνομικό, είναι ένα ακόμη ζωντανό παράδειγμα του κατά πόσο η γενικευμένη και μεροληπτική παθητική συμπεριφορά των αρχών επιβολής του νόμου, ενόψει καταγγελιών για ενδοοικογενειακή βία, μπορεί να δημιουργήσει ένα κλίμα που ευνοεί την περαιτέρω εξάπλωση της βίας κατά των θυμάτων, απλώς και μόνο επειδή είναι γυναίκες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το δικαστήριο διαπιστώνει ότι, οι αρχές, αγνοώντας το πλήθος των διαφόρων προστατευτικών μέτρων που ήταν άμεσα διαθέσιμα, δεν απέτρεψαν τη βία με βάση το φύλο, που κορυφώθηκε με τη δολοφονία της γυναίκας. Ως εκ τούτου, το κράτος παραβίασε τις ουσιαστικές θετικές του υποχρεώσεις δυνάμει του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α.
30. Σημειώνεται ότι, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, στην ετήσια έκθεση για το έτος 2023 (σελ. 20) σημειώνει ότι, από τα 158 καταγεγραμμένα περιστατικά για το 2023, 13 είχαν καταγγελθεί στην αστυνομία κατά την καταγραφή. Σε 5 περιστατικά έχει κινηθεί η ποινική διαδικασία. Επίσης, σε 12 περιστατικά το θύμα δήλωσε, κατά την καταγραφή, ότι θα ήθελε να προβεί σε καταγγελία. Σε 99 περιστατικά, το θύμα δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες. Στο ίδιο πλαίσιο, στην Έκθεση GREVIO 2023 (σελ. 58) εκφράζονται ανησυχίες για προκαταλήψεις και συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις σε πολλά αστυνομικά τμήματα της χώρας, οι οποίες απορρέουν από μια κατ'εξοχήν πατριαρχική κουλτούρα, καθώς Μ.Κ.Ο. και δικηγόροι που εργάζονται με γυναίκες, θύματα βίας, εξακολουθούν να αναφέρουν αναποτελεσματικό αστυνομικό χειρισμό υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας και περιπτώσεις όπου οι αστυνομικοί συχνά αποθαρρύνουν τα θύματα από το να υποβάλουν καταγγελία και τους συμβουλεύουν να επιστρέψουν στο σπίτι, ενώ μερικές φορές αποτυγχάνουν και να συλλάβουν τους δράστες.

γραφειοκρατικής ιδιοτέλειας, η οποία, όπως υποστηρίζεται στη θεωρία, δεν εντοπίζεται από τον παραδοσιακό έλεγχο νομιμότητας, και έτσι παραμένει στο απυρόβλητο και διαιωνίζεται³¹. Στην πιο σύνθετη μορφή της, αυτή η συστηματική εμφάνιση των πλημμελειών στην πειθαρχική διερεύνηση, θα μπορούσε να εκληφθεί ως μία κατ' επιλογήν συντονισμένη άρνηση συμμόρφωσης, και δη σωματών ασφαλείας, που λειτουργούν με όρους ιεραρχίας και πειθαρχίας, για λόγους που δεν μπορούν, με μια πρώτη ανάγνωση, να εντοπιστούν σε ένα σύγχρονο δημοκρατικό Κράτος Δικαίου που λειτουργεί με όρους ουσιαστικής δικαιοσύνης ή να αποδοθούν μόνο στο αδιαμφισβήτητο διαρκές έλλειμμα εκπαίδευσης που παρατηρείται κατά την κατασταλτική δράση των αρχών και την πειθαρχική διερεύνησή της.

Οι πλημμέλειες κατά την πειθαρχική διερεύνηση φαίνεται να αλληλεπιδρούν με πρακτικές ή πεπειθήσεις που εκδηλώνονται κατά τη δράση των αρχών και είναι αμφίβολο εάν μπορούν να αλλάξουν μόνο με νέες εγκυκλίους – οδηγίες, παρ' ότι η συμβολή των τελευταίων είναι σημαντική και προσθετική, ειδικά όταν, μεταξύ άλλων, μπορούν να συνοψίσουν τους κανόνες που θέτει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και τις επισημάνσεις του Συνηγόρου. Οι εγκύκλιοι, ωστόσο, όταν δεν συνοδεύονται από έναν στρατηγικό σχεδιασμό και από την ανάληψη ουσιαστικών και μακροπρόθεσμων πρωτοβουλιών και μεταρρυθμίσεων, ικανών να σταθμίσουν και τις προκλήσεις για την δημόσια τάξη και ασφάλεια, ενέχουν τον κίνδυνο να λειάνουν προσωρινά το πρόβλημα, να ξευμενίσουν πρόσκαιρα τις αντιδράσεις, εθνικές και ευρωπαϊκές, μακροπρόθεσμα όμως να συμβάλουν στη συντήρησή/διαιώνισή του, αφού μπορούν, ενίοτε, να λειτουργήσουν και απενοχοποιητικά για τις αρμόδιες αρχές³². Πρακτικές που τυχόν λειτουργούν, μόνο υπό τη μορφή μονοσήμαντων νέων συστάσεων προς τους υπαλλήλους, δύνανται να εισφέρουν και στην κοινωνική απομόνωσή τους και τη συντήρηση, και από τις δύο πλευρές, στερεοτύπων περί αντίπαλων στρατοπέδων, συνθήκη ικανή να ενισχύσει επιχειρήματα που περιγράφουν σώματα ασφαλείας που παλινδρομούν μεταξύ επίμεμπτων πράξεων κατά των πολιτών και απραξίας. Άλ-

31. Φυτράκης Ευτ., «Ψυχιατρική Περίθαλψη, Ιατρικό Σφάλμα και παράνομη κατακράτηση», Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 2, 2015.

32. Στην απόφαση *Alkhatib* κ.ά. κατά Ελλάδας, της 16.01.2024, το Ε.Δ.Δ.Α. διαπιστώνει παραβίαση του διαδικαστικού και ουσιαστικού σκέλους του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. για το δικαίωμα στη ζωή. Μεταξύ άλλων, το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε ότι οι λιμενικοί θα μπορούσαν να υποθέσουν ότι το παρακολουθούμενο σκάφος είχε επιβάτες, δεν είχαν ασκήσει τον βαθμό επαγρύπνησης που απαιτείται για να ελαχιστοποιηθεί το ρίσκο να κινδυνεύσουν ζωές και είχαν χρησιμοποιήσει υπερβολική βία, σε ένα πλαίσιο κανονιστικής αβεβαιότητας, καθώς οι λιμενικοί επικατέστηκαν αδημοσίετους, παρωχημένους και ανεπαρκείς "κανόνες εμπλοκής" του 1992 για τη χρήση όπλων κατά του πλοιαρίου. Ειδικότερα, το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε ότι, η συγκεκριμένη επιχείρηση του Λιμενικού δεν είχε τύχει επαρκούς σχεδιασμού και προετοιμασίας, ωστόσο η "εξαιρετικά επικίνδυνη" ρίψη δεκατριών (13) βολών στη μηχανή του σκάφους συνιστά δυσανάλογη χρήση βίας και εξέθεσε τους επιβάτες σε κίνδυνο ζωής, τον οποίο έπρεπε να έχουν προβλέψει οι λιμενικοί.

λωστε, το σταθερό ζητούμενο σε ένα δημοκρατικό Κράτος Δικαίου, η εμπιστοσύνη δηλαδή, των πολιτών σε σώματα ασφαλείας που δρουν εντός των ορίων της συνταγματικής τάξης, εμπεριέχει και την εμπιστοσύνη που τα ίδια τα στελέχη τους έχουν στον εαυτό τους ως προς την επάρκεια τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στον εξαιρετικά απαιτητικό τους ρόλο.

Ο Συνήγορος³³ εντάσσει στην ανωτέρω προβληματική το άρ. 78 του Ν. 5090/2024, με το οποίο προστέθηκε παρ. 5 στο άρ. 215 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Με το εν λόγω άρθρο, προβλέπεται η εξαίρεση εμφάνισης αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων, οι οποίοι έχουν καταθέσει στην προδικασία, ως μαρτύρων στην ακροαματική διαδικασία και η εμφάνιση αυτών υπό προϋποθέσεις, μόνο κατά την εκδίκαση κακουργημάτων. Ανεξάρτητα από το μέλλον και τη θέση της εν λόγω διάταξης μέσα στον χάρτη των θεμελιωδών ευρωπαϊκών αρχών κανονιστικής ισχύος και των νομολογιακών κανόνων³⁴, ο Συνήγορος δεν μπορεί να αγνοήσει το γεγονός ότι η εν λόγω διάταξη προσομοιάζει σε μία γραφειοκρατική αποστασιοποίηση από καθήκοντα που συμβάλλουν στην ουσιαστική αναζήτηση της αλήθειας κατά τη διερεύνηση ποινικών υποθέσεων, τα οποία γίνονται αντιληπτά ως πρόσθετο βάρος στα καθημερινά διαχειριστικά καθήκοντα, με συνέπεια οι υπάλληλοι να επιθυμούν να απέχουν από αυτά, στάση που, αντί να μετριάζεται με τη στήριξη της πολιτείας, επιβραβεύεται και ενθαρρύνεται με την επίμαχη νομοθετική επιλογή. Το πλαίσιο αυτό, σε συνδυασμό με τη συστηματική παραβίαση της αρχής της αυτοτέλειας της διοικητικής από την ποινική διαδικασία, κατά τη διοικητική έρευνα, σηματοδοτεί και ένα οριακά ταυτοτικό για την ΕΛ.ΑΣ. σχήμα, μέσα στο οποίο η τελευταία επικαλείται την εκκρεμότητα της ποινικής διαδικασίας, ως λόγο αρχειοθέτησης των υποθέσεων, και την ίδια στιγμή δεν επιθυμεί να συμμετέχει σε αυτή, γεγονός που προδιαγράφει το μέλλον των διοικητικών ερευνών ανησυχητικά αβέβαιο ως προς την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και την απόδοση ευθυνών.

Οι ως άνω διαπιστωθείσες, κατά τη διοικητική έρευνα, πλημμέλειες αποτέλεσαν τη νομιμοποιητική βάση για την **αναπομπή από τον Συνήγορο δέκα οκτώ υποθέσεων (18) το 2023, για συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, με τέσσερις**

33. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου νόμου «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης – Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», όπως κατατέθηκαν στον κ. Λάζαρο Τσαβδαρίδη, Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Διακιοσύνης: <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-gia-poiniko-kwdika-kai-kwdika-poinikhs-dikonomias>.

34. Η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής, κατά την κοινοβουλευτική διαδικασία ψήφισης του ανωτέρω νόμου, καταθέτει την ισχυρή παράμετρο πιθανής ασυμβατότητας της εν λόγω διάταξης με την Ε.Σ.Δ.Α.: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/12503110.pdf>.

(4) εξ αυτών να αναπέμπονται εκ νέου (Φ. 290225, Φ. 295300, Φ. 289235 και Φ. 299448). Σημειώνεται ότι, τα τρία τέταρτα περίπου των διοικητικών εξετάσεων, που ανέπεμψε ο Μηχανισμός προς συμπλήρωση στις αρμόδιες υπηρεσίες, αφορούσαν σε περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας/υγείας. Η διαπίστωση αυτή καταδεικνύει ότι οι διενεργούντες/ούσες τις διοικητικές έρευνες εξακολουθούν να μην κατανοούν τη βαρύτητα της αρχής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, που υιοθετεί και υποδεικνύει το Ε.Δ.Δ.Α., για τις περιπτώσεις προσώπων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των αρχών, με αποτέλεσμα να μην αναζητούν, σε πρόσφορο χρόνο, βιντεοληπτικό υλικό, και κυρίως ουσιώδεις μάρτυρες, μεταξύ των οποίων και ιατρούς/ιατροδικαστές, καθώς και να μην αξιολογούν επαρκώς τα ιατρικά ευρήματα, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα και τις καταθέσεις.

Τα ανωτέρω δεδομένα, σε συνδυασμό με τον ιδιαίτερος αυξημένο αριθμό των υποθέσεων που **ο Συνήγορος αναγκάστηκε να αρχειοθετήσει λόγω πλημμελούς διαδικασίας (48 υποθέσεις)** μέσα στο 2023, είναι ενδεικτικά του αδιεξόδου που προβάλλει, σε σχέση με την ουσιαστική διερεύνηση των υποθέσεων, ιδίως όταν ο χρόνος διεξαγωγής της πειθαρχικής έρευνας διαστέλλεται, ενίοτε υπέρμετρα, συμπαρασύροντας την έγκαιρη διασφάλιση του αποδεικτικού υλικού, παράμετροι που εν τέλει λειτουργούν αντιστρόφως ανάλογα με τους όρους που θέτει μία αποτελεσματική διοικητική έρευνα, υποσκάπτοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών και την απαίτηση για τη διαφύλαξη των αρχών του κράτους δικαίου εκ μέρους της Πολιτείας και την αποφυγή οποιασδήποτε μορφής ανοχής ή συγκαλύψης παράνομων πράξεων³⁵.

Το αδιέξοδο μεγεθύνεται από τη διαφαινόμενη τύχη που επιφυλάσσεται στις υποθέσεις που ο Συνήγορος παραπέμπει **στον Υπουργό**, ασκώντας το βαρύτερο, εκ του νόμου, θεσμικό εργαλείο του, στο οποίο συμπυκνώνονται τα εχέγγυα της αμερόληπτης και ανεξάρτητης κρίσης και ο εγγυητικός ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Πρόκειται για τις περιπτώσεις που εντοπίζεται απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του Συνηγόρου, με απουσία ειδικής και εμπειρισταωμένης, προς τούτο, αιτιολογίας. Το 2023 ανέπεμψε **μια (1) υπόθεση**, ωστόσο **σε τέσσερις (4)** περιπτώσεις ο Συνήγορος, έχοντας παραπέμψει, κατά τα προηγούμενη έτη, τις σχετικές υποθέσεις στον αρμόδιο Υπουργό, προχώρησε εν τέλει στην αρχειοθέτησή τους, αφού, σε καμία από αυτές τις υποθέσεις, δεν υπήρξε ουσιαστική ανταπόκριση στις επισημάνσεις του Συνηγόρου, με την απουσία της ειδικής και εμπειρισταωμένης αιτιολογίας να εμμένει και να πιστοποιείται.

Αποτελεί σταθερή θέση της Αρχής ότι, η εξέλιξη των ως άνω υποθέσεων, οι πρωτοβουλίες και αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας καταδεικνύουν τον βαθμό, στον οποίο η Διοίκηση αναγνωρίζει τον de facto δεσμευτικό χαρακτήρα των πο-

35. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. ΜΟCΑΝU και λοιποί κατά Ρουμανίας, 17.09.2014.

ρισμάτων της Αρχής, δίνοντας παράλληλα σαφές μήνυμα ειλικρινούς διάθεσης ουσιαστικής αναβάθμισης των εσωτερικών ερευνών για περιστατικά αυθαιρεσίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα επιμείνει στην αξιοποίηση του εργαλείου της παραπομπής υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό, σε περιπτώσεις ανατιολόγητης απόκλισης από σχετικό πόρισμά του, αποτελώντας την «*ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης*», όπως χαρακτήριζε τη σχετική ρύθμιση η αιτιολογική έκθεση που τη συνόδευε. Βέβαια, η αρχειοθέτηση υποθέσεων που εκκρεμούσαν στον αρμόδιο Υπουργό, χωρίς σύγκλιση των πορισμάτων της εσωτερικής έρευνας με τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., απασχολεί τον Μηχανισμό, ο οποίος θα υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις για τη θωράκιση του ελεγκτικού του ρόλου.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, διαχρονικό ζητούμενο μιας διοικητικής έρευνας παραμένει ο ποιοτικός έλεγχος, με οδηγό την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία που θα νομιμοποιήσει την ανάλογη τιμωρία των υπευθύνων. Και τούτο, όχι μόνο για λόγους αποκατάστασης της νομιμότητας που έχει διασαλευθεί και της ικανοποίησης των θυμάτων, αλλά πρωτίστως για λόγους ανάκτησης της αξιοπιστίας των σωμάτων ασφαλείας, τα οποία αντλούν τη νομιμοποιητική τους λειτουργία από τη δικαιοκρατική εντολή να εγγυώνται την προστασία θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων των πολιτών, με όρους ουσιαστικής δικαιοσύνης. Σε επιπλέον στόχο ανάγεται η απαίτηση οι υπάλληλοι των σωμάτων ασφαλείας να μην αντιλαμβάνονται τα ανθρώπινα δικαιώματα ως εμπόδιο, αλλά ως θεμέλιο της δουλειάς τους³⁶ και η υπενθύμιση ότι «*αυτό που διακυβεύεται εν προκειμένω είναι κάτι πολύ σημαντικό, η εμπιστοσύνη των πολιτών στο κρατικό μονοπώλιο της χρήσης βίας*³⁷». Συναφές, μεταξύ άλλων, είναι και το άρ. 1 περ. β' και δ' του Π.Δ. 254/2004, όπου ορίζεται ότι ο αστυνομικός υποχρεούται να σέβεται την αξία του ανθρώπου και να μεριμνά για την προστασία των δικαιωμάτων του, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, και να ενεργεί, κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του, με βάση τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της επιείκειας, της χρηστής διοίκησης, της ίσης μεταχείρισης και του σεβασμού της διαφορετικότητας των ατόμων, στο πλαίσιο δηλαδή που θέτει η συνταγματική τάξη για την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η χηρής ανθεκτικότητας παραμένει το 2023 **το φαινόμενο στοχοποίησης**, μεγαλύτερης ή μικρότερης έντασης, αλλοδαπών, ανηλίκων και νεαρών ενηλίκων, γυναικών και άλλων ομάδων και επαγγελματιών³⁸, υπό όρους αναπαραγωγής

36. Fundamental Rights Agency, Fundamental rights-based police training -A manual for police trainers, 2019, σελ. 46.

37. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Φώντας κατά Ελλάδας, 03.10.2019.

38. Για το φαινόμενο στοχοποίησης βλ και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, σελ. 29 – 32 και 2022, σελ. 107.

στερεοτύπων και αυτοεκπληρούμενης προφητείας³⁹, κυρίως κατά τη διάρκεια ελέγχων, προσαγωγών ή/και συλλήψεων, στο πλαίσιο δημοσίων συναθροίσεων, αλλά και σε άλλες περιπτώσεις. Η ευάλωτη θέση των προσώπων αυτών, τα οποία οι αρχές οφείλουν να προστατεύουν, δεν φαίνεται να ενεργοποιεί τα αντίστοιχα αντανακλαστικά προστασίας της ζωής, σωματικής ακεραιότητας, υγείας και αξιοπρέπειάς τους, αλλά, αντιθέτως, ενίοτε πυροδοτεί μία αίσθηση ανοίκειας και ανέλεγκτης διακριτικής ευχέρειας κατά τη δράση των αρχών, που συντηρείται και κατά το στάδιο της πειθαρχικής διερεύνησης, ως μία εναρμονισμένη αντίδραση. Η πληθώρα των διαδικαστικών πλημμελειών που παρατηρούνται κατά τη διερεύνηση των σχετικών υποθέσεων, οι οποίες συνοδεύονται και από την ελλειμματική αναζήτηση του αυτοτελούς ρατσιστικού κίνητρου ή της διακριτικής μεταχείρισης, εν τέλει απονευρώνουν τη διοικητική έρευνα.

Η εικόνα αυτή, σε τυχόν συμπόρευση με στόχους που υποκρύπτει, εάν δεν υποδεικνύει, μία αμφισβητούμενη αντεγκληματική πολιτική σε μια δεδομένη κοινωνικοπολιτική συνθήκη, μπορεί να επιβεβαιώσει την άποψη της θεωρίας περί «βολικών εχθρών⁴⁰». Η θέση αυτή φαίνεται να ενισχύεται, όταν η πολιτεία επιλέγει, σε απάντηση στο έγκλημα, την εμπειρικά αναποτελεσματική διεύρυνση της ποινικής καταστολής⁴¹, παράμετρος που εξελίσσεται στη χώρα με την πρόσφατη τροποποίηση του ποινικού κώδικα με τον Ν. 5090/2024⁴². Τέτοιες ερμηνείες και προγνώσεις, εκτός από τα δικαιοκρατικά ζητήματα που θέτουν, δεν συμβάλλουν στην εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης των πολιτών στις αρχές, διαρρηγνύουν τις σχέσεις των αρχών με τις ευάλωτες ομάδες, υπονομεύουν το ζητούμενο για επίδειξη, εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας, ψυχραιμίας, επαγγελματισμού και τυπικότητας χωρίς διακρίσεις και χωρίς εκπτώσεις σε αποφασιστικότητα, και, εν τέλει, όταν αντίστοιχες πρακτικές υιοθετούνται, αναβαθμίζονται σε πηγή διακινδύνευσης ισχυρού πλήγματος στις σχέσεις της χώρας

39. Fundamental Rights Agency, «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον: οδηγός» 2021, σελ. 7 και σελ. 17 – 60.

40. Βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022 σελ. 27.

41. Ακρόαση εξωκοινοβουλευτικών φορέων κατά τη διαδικασία συζήτησης του σχετικού νομοσχεδίου στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής, όπου θέση αρκετών φορέων ήταν ότι δεν τεκμηριώνεται ότι η αύξηση των ποινών συμβάλλει στην πάταξη της εγκληματικότητας. https://www.hellenicparliament.gr/Koinovouleftikes-Epitropes/Synedriaseis?met_id=3168a627-4544-4737-b5bc-b11401396baa

42. Βλ. υποσημείωση 33.

με τον ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό⁴³ αφού, εάν δεν επιβραβεύουν, πάντως δεν ανατρέπουν τη διολίσθηση σε πράξεις που παραμένουν ατιμώρητες, κλονίζοντας έτσι περαιτέρω την αξιοπιστία των σωμάτων ασφαλείας και της χώρας.

Ο Συνήγορος ξεχωρίζει την **ομάδα των ανηλίκων και των νεαρών ενηλίκων** ως ομάδα που χρίζει εκ του νόμου ειδικής αντιμετώπισης από την ΕΛ.ΑΣ.⁴⁴, ωστόσο την ίδια στιγμή, όπως σημειώνεται και στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης, η στοχοποίησή της φαίνεται να εμμένει και να διαστέλλεται, εικόνα που συνοδεύεται στον δημόσιο λόγο της ηγεσίας της ΕΛ.ΑΣ. από τη σταθερή υπόμνηση της έντασης της νεανικής παραβατικότητας⁴⁵, ζήτημα που, ακόμη και εάν είναι αληθές, είναι σύνθετο και πάντως δεν αποτελεί, επί της αρχής, αντικείμενο της ελληνικής αστυνομίας να το μελετήσει και να το αντιμετωπίσει, πολλώ δε μάλλον να το καταστείλει με ανοίκειες μεθόδους. Άλλωστε, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι, σε περιόδους κρίσεων και ελλειμματικής λογοδοσίας, το μέρος της κοινωνίας που συνήθως αντιδρά είναι ακριβώς αυτό που χαρακτηρίζεται ως πιο ζωντανό, δηλαδή οι νέοι. Η συνειδητοποίηση και η αναγνώριση αυτού του δεδομένου μπορεί να βαρύνει σημαντικά στην εκτίμηση της προσφορότητας των μέσων και την ένταση του καταναγκασμού για την αποκατάσταση της τάξης, και με τον τρόπο αυτό μπορεί να αποδειχθεί προτιμότερη, σε πολλές περιπτώσεις, η επιδίωξη εκτόνωσης της έντασης χωρίς προκλήσεις που αντίθετως μπορούν να οδηγήσουν σε κλιμάκωση αυτής. Αυτή την οδό άλλωστε, της εκτόνωσης της έντασης, υποδεικνύει σε κάποιες περιπτώσεις και ο νόμος⁴⁶.

Το σύνολο των ανωτέρω ζητημάτων θα απασχολήσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και το

43. Βλ. το από 07.02./2024 ψήφισμα για το Κράτος Δικαίου και την ελευθερία των ΜΜΕ στην Ελλάδα του Ευρωκοινοβουλίου, που κάνει λόγο για πολύ σοβαρές απειλές κατά της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ελλάδα και, μεταξύ άλλων, εκφράζει έντονη ανησυχία σχετικά με τις πολυάριθμες περιπτώσεις υπερβολικής χρήσης βίας από τις αστυνομικές υπηρεσίες κατά μειονοτικών ομάδων και ειρηνικών διαδηλωτών εν γένει, και την από 28.02.2024 έγκριση της Έκθεσης για το Κράτος Δικαίου της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) για το 2023 από το Ευρωκοινοβούλιο που για τη Χώρα, μεταξύ άλλων, αποδοκιμάζεται η χρήση υπερβολικής βίας και η διακριτική μεταχείριση από την αστυνομία, καθώς και η δυσανάλογη χρήση βίας κατά διαδηλωτών, αναφέροντας συγκεκριμένα τους θανάτους από αστυνομικά πυρά τριών νέων Ρομά στην Ελλάδα.

44. Σύμφωνα με το άρ. 2 του Π.Δ. 254/2004, το άρ. 97 του Π.Δ. 141/91 και το άρ. 278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ.

45. Δελτίο Τύπου ΕΛ.ΑΣ. 11.04.2024: «Χρειάζονται συνέργειες για να αντιμετωπίσουμε καλύτερα τα κοινωνικά φαινόμενα, όπως η ενδοοικογενειακή βία και η ανήλικη παραβατικότητα».

46. Βλ. περ. ε' του άρ. 119 του Π.Δ.141/1991 για αποφυγή της σύλληψης όταν πρόκειται για ασήμαντο πλημμέλημα και απειλείται από αυτήν η διατάραξη της τάξης από την εξέγερση του συγκεντρωμένου πλήθους εναντίον των αστυνομικών και η πρόκληση σοβαρότερων αξιόποινων πράξεων

αμέσως επόμενο διάστημα, καθώς η ύλη των υποθέσεων που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο το 2023 συντηρεί τη διακριτή ομάδα των ευάλωτων προσώπων και των προσώπων που ανήκουν σε άλλες ομάδες. Συγκεκριμένα, στην Ανεξάρτητη Αρχή κατατέθηκαν, μεταξύ άλλων, υποθέσεις που αφορούν σε αλλοδαπούς (**Φ. 334508, Φ. 332450, Φ. 337870, Φ. 338586, Φ. 345092, Φ. 337334, Φ. 330100, Φ. 331070, Φ. 333556, Φ. 333558, Φ. 333559, Φ. 333560, Φ. 333649, Φ. 335545, Φ. 335546, Φ. 335547, Φ. 335548, Φ. 335561, Φ. 336883, Φ. 337087, Φ. 337197, Φ. 337334, Φ. 338786, Φ. 338789, Φ. 338806, Φ. 338871, Φ. 339143, Φ. 343534, Φ. 346069, Φ. 340271, Φ. 340269, Φ. 340218, Φ. 342600, Φ. 341588, Φ. 340325, Φ. 340569, Φ. 344132, Φ. 330090, Φ. 342599, Φ. 342985, Φ. 344926, Φ. 345898**), ανηλίκους – νεαρούς/ες ενήλικες (**Φ. 341589, Φ. 334764, Φ. 342578, Φ. 333649, Φ. 336861, Φ. 344651, Φ. 341415, Φ. 338294, Φ. 343994, Φ. 344100, Φ. 340569, Φ. 344132, Φ. 334763, Φ. 330090, Φ. 340843 και Φ. 344926**), αριθμός που ενδέχεται να αυξηθεί λόγω αναφορών που εισήλθαν στον Συνήγορο το 2023 για επεισόδια σε δημόσιες συναθροίσεις και πορείες διαμαρτυρίας (**Φ. 344100, Φ. 340894, Φ. 337871, Φ. 333516, Φ. 333080, Φ. 333822, Φ. 338821, Φ. 345183**), γυναίκες (**Φ. 334101, Φ. 332450, Φ. 333536, Φ. 336342, Φ. 340566, Φ. 340843, Φ. 337630, Φ. 340322, Φ. 336883, Φ. 343534, Φ. 333822, Φ. 333821, Φ. 345987, Φ. 342579, Φ. 341588, Φ. 342599 και Φ. 345472**), δημοσιογράφους (**Φ. 345183, Φ. 331070, Φ. 333823 και Φ. 337871**), Ρομά (**Φ. 340322, Φ. 329291, Φ. 340093 και Φ. 345472**), χρήστη ναρκωτικών (**Φ. 333517**), άτομο που υπέστη φερόμενη επίμεμπτη συμπεριφορά λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού (**Φ. 341522**) και ψυχικά ασθενή (**Φ. 342577**).

Επιμέρους παράμετροι, όπως η άρνηση της χώρας να θεσπίσει έναν ανεξάρτητο μηχανισμό ελέγχου των δικαιωμάτων των αλλοδαπών στα σύνορα και η υποκατάστασή του με κρατικούς μηχανισμούς, που εξ ορισμού δεν πληρούν τα εχέγγυα της ανεξαρτησίας και αμεροληψίας⁴⁷, η τάση που καταγράφεται και από τον Συνήγορο, της χρήσης απρόκλητης βίας και έντονων παρενοχλητικών συμπεριφορών, εντός δομών υποδοχής και κράτησης, με θύματα αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και μετανάστες, και δράστες, μεταξύ άλλων, και εκπροσώπους των σωμάτων ασφαλείας⁴⁸ (ενδεικτικά: **Φ. 348042, Φ. 345516, Φ. 344926, Φ. 336863, Φ. 350141 και Φ. 336883**), το διαφαινόμενο πλαίσιο με περιοριστικό ενταξιακό πρόσημο για όσους αλλοδαπούς διαμένουν νομίμως στη χώρα διατηρώντας ισχυρούς δεσμούς⁴⁹, η ιδιαίτερως δυσμενής επίδραση των αλλαγών

47. Συνήγορος του Πολίτη, Επιφυλάξεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τη συμμετοχή του σε επιτροπές του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, 07.09.2022.

48. Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση 2023, σελ.19.

49. Συνήγορος του Πολίτη, Παρέμβαση για τα οικονομικά κριτήρια πολιτογράφησης, Δελτίο Τύπου 24.02.2023.

της κλιματικής αλλαγής στις γυναίκες και τους νέους που καταγράφεται⁵⁰, οι εγγενείς αυξημένες δυσμενείς επιπτώσεις οικονομικών και υγειονομικών κρίσεων στους ευάλωτους πολίτες, παράμετροι που, επί της αρχής, εκφεύγουν, σχεδόν στο σύνολό τους, της νομοθετικής πρωτοβουλίας της ηγεσίας των σωμάτων ασφαλείας, ενδέχεται να έχουν επίδραση στην προληπτική και κατασταλακτική δράση αυτών και να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των ως άνω υποθέσεων και της ύλης που αναμένεται να κατατεθεί στην Ανεξάρτητη Αρχή.

Δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι τα σώματα ασφαλείας και ιδίως η ΕΛ.ΑΣ. είναι μέρος του ευρύτερου συστήματος της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και, στον βαθμό αυτό, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες, η Δικαιοσύνη, αλλά και το σύστημα έκτισης των ποινών, θα πρέπει να συγχρονίζονται και να διέπονται από τις ίδιες αρχές. Στο σημείο αυτό, ο Συνήγορος σημειώνει ωστόσο, ότι αδυνατεί να ενεργοποιήσει πλήρως τον ρόλο του, σε σχέση με ενδεχόμενες επίμεμπτες πράξεις υπαλλήλων φυλακών, καθώς, για ακόμη μια χρονιά, δεν υπήρξε καμία προώθηση υπόθεσης από τις φυλακές, γεγονός ικανό να τροφοδοτήσει εικασίες περί αναξιπιστίας του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος που πρέπει να αποφευχθούν, ιδίως υπό το φως των ευρημάτων της από 03.09.2022 έκθεσης της Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την ιδιαιτέρως ανησυχητική κατάσταση για τις συνθήκες κράτησης στις ελληνικές φυλακές, αλλά και των επισημάνσεων του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, σχετικά με τη δικαστική αντιμετώπιση των σχετικών προσφυγών κρατουμένων⁵¹. Ο Συνήγορος έθεσε εκ νέου το 2023 το εν λόγω ζήτημα στη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, ενώ ζήτησε να διερευνηθεί το ενδεχόμενο εξορθολογισμού, υπό όρους νομοτεχνικής τάξης και συνοχής, σε ενιαίο νομοθέτημα, των διατάξεων που προβλέπουν τη διοικητική διερεύνηση πειθαρχικών αδικημάτων του προσωπικού των φυλακών, που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Ο Συνήγορος υπογραμμίζει, καταληκτικά, ότι ο βαθμός αξιοπιστίας των διοικητικών ερευνών φέρεται να είναι σε μεγάλο βαθμό ταυτόσημος με τον βαθμό αξιοπιστίας ολόκληρου του αστυνομικού σώματος και των λοιπών σωμάτων ασφαλείας. Επιμέρους παράμετροι, όπως η τοποθέτηση στελεχών με εγνωσμένη ικανότητα και σεβασμό στα δικαιώματα των πολιτών σε επιτελικά κρίσιμες θέσεις, η διαρκής επιμόρφωση του προσωπικού και η κατάστρωση ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού που θα αποβλέπει και στην τόνωση της θεσμικής αξιοπρέπειας που απολαμβάνει ένα δημόσιο σώμα, παραστάτης των δικαιωμάτων, όταν επαξίως του έχουν οι πολίτες εμπιστοσύνη, είναι στοι-

50. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με την ειδική έκθεση με αριθ. 04/2023 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου με θέμα την Παγκόσμια Συμμαχία για την κλιματική αλλαγή, 07.05.2024.

51. Υπ' αριθ. 8/2024 Εγκύκλιος Εισ. Α.Π.

χεία που μπορούν να ληφθούν υπόψιν μέσα σε ένα αναγνωρίσιμο και επαρκές πλέγμα δεσμευτικών κανόνων δράσης και λογοδοσίας, που θωρακίζει ένα σώμα ασφαλείας, το οποίο έχει εμπράκτως απομακρυνθεί από τα αστυνομικά πρότυπα άλλων εποχών και πολιτειακών συνθηκών.

Ομοίως, η διασφάλιση και ενίσχυση ανεξάρτητων μηχανισμών ελέγχου της δράσης της διοίκησης, με στόχο την περιφρούρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και την επίτευξη της κοινωνικής ειρήνης, βρίσκουν το δικαιοπολιτικό τους έρεισμα στις βασικές αρχές ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού και δημοκρατικού κράτους δικαίου. Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υπενθυμίζει ότι συνεχίζει ανυποχώρητα και αδιαπραγμάτευτα και με την ίδια θεσμική υπευθυνότητα, με διαρκώς μεγαλύτερη εμπειρία και τεχνογνωσία, να εκπληρώνει τη συνταγματική του αποστολή και τον ρόλο του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 188 παρ.1 του Ν. 4662/2020, ο οποίος εγγυάται, κατά τον πειθαρχικό έλεγχο, ακριβώς τη διεξοδικότητα και αμεροληψία της διαδικασίας, κεφαλαιοποιώντας το έργο του προς όφελος των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών.

Στην ίδια κατεύθυνση, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην έκθεσή της για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το έτος 2023, αναγνωρίζει την καθοριστική συμβολή του Συνηγόρου στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών ερευνών στα σώματα ασφαλείας, και καλεί τις ελληνικές αρχές να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ., ιδίως με την παροχή του απαραίτητου προσωπικού, καθώς και την εφαρμογή των συστάσεων του Μηχανισμού⁵². Ο Συνήγορος επιβεβαιώνει και το 2023 ότι η αριθμητική, σε συνδυασμό με την ουσιαστική, βαρύτητα της ύλης του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, χωρίς την παράλληλη ενίσχυσή του τόσο σε ανθρώπινο δυναμικό, όσο και σε πόρους, αποτελεί διαρκή και σταθερή παράμετρο περιορισμού της πλήρους αξιοποίησης του συνόλου των θεσμικών εργαλείων του.

3.2. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Οι έλεγχοι των πολιτών, οι προσαγωγές και οι συλλήψεις, δηλαδή η κατ' εξοχήν περιοριστική της ελευθερίας αστυνομική δράση, υπόκεινται σε συγκεκριμένους όρους που προβλέπονται από το Σύνταγμα, την Ε.Σ.Δ.Α., τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και το Π.Δ. 141/1991, κανόνες που επικυρώνονται και ενισχύονται από τη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων και του Ε.Δ.Δ.Α. που, στο σύνολό τους, εξειδικεύουν και νοηματοδοτούν το γράμμα της εθνικής νομοθεσίας. Με τον τρόπο αυτό, τίθεται ένα σαφές και επαρκές πλέγμα κανόνων δικαίου, με

52. Ετήσια έκθεση 2023 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., σελ. 38.

αυξημένη τυπική ισχύ, οι οποίοι κατατείνουν στην αυστηρή περιφρούρηση της ισορροπίας μεταξύ ασφάλειας των πολιτών και προστασίας των δικαιωμάτων τους, χωρίς να υπακούουν σε άλλους αθέμιτους σκοπούς και με τρόπο που να μην καταλείπεται περιθώριο να τεθεί υπό αμφισβήτηση ή διαπραγμάτευση η υπέρτατη αξία θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων και η ενάσκησή τους.

Στο ίδιο πλαίσιο, κοινός παρονομαστής κάθε σχετικής ενέργειας της ΕΛ.ΑΣ., με προληπτικό ή κατασταλτικό πρόσημο, είναι η κανονιστική θέση ότι οι ενέργειες αυτές θα πρέπει να δικαιολογούνται ειδικώς και να είναι επαρκώς αιτιολογημένες και απολύτως σύμφωνες με τον νόμο. Ενδεικτικά κριτήρια για τη νομιμότητα της αστυνομικής δράσης, στις περιπτώσεις αυτές, είναι η ύπαρξη ευλόγων υπονοιών που στηρίζονται σε ενδείξεις για την τέλεση συγκεκριμένου αδικήματος και με εξατομικευμένη κρίση, η τήρηση του αναγκαίου μέτρου, ο σεβασμός της ανθρώπινης αξίας και της προσωπικότητας του ατόμου και, εν τέλει, η πιστή τήρηση όλων των προβλεπόμενων διαδικασιών, ουσιαστικής ή διαδικαστικής φύσης. Η τήρηση του εν λόγω εγγυητικού πλαισίου διαφυλάττει, για τις ενέργειες ελέγχου, προσαγωγών και ερευνών, σωματικών ή άλλων, τον χαρακτήρα της εξαιρετικής διαδικασίας και όχι της συνήθους πρακτικής, όπως άλλωστε συνάγεται και από τις υποδείξεις της εθνικής νομοθεσίας, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αποφεύγονται περιπτώσεις όπου οι συμπεριφορές που καταγγέλλονται από τους πολίτες δεν γίνονται αντιληπτές ως επίμεμπτες από τους αστυνομικούς, ελεγχόμενους και διενεργούντες την πειθαρχική έρευνα.

Στην ίδια κατεύθυνση, και με πρόταγμα την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, θα πρέπει να κινούνται και οι σχετικές πειθαρχικές έρευνες, με τη σταθερή υπόμνηση ότι ως κρατούμενος «πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνον ο περιορισμένος σε οργανωμένο χώρο κράτησης (κρατητήριο, φυλακή, στρατόπεδο συγκέντρωσης), αλλά και ο συλληφθείς, πριν συνταχθεί η έκθεση σύλληψης και ο προσαγόμενος, για τον οποίο δεν συνέτρεξε περίπτωση σύνταξης τέτοιας έκθεσης, καθώς το στάδιο της μεταγωγής ή προσαγωγής είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά⁵³». Όπως δεν παραλείπει να υπενθυμίζει ο Συνήγορος, καταγγελίες για κακομεταχείριση, κατά παράβαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., πρέπει να υποστηρίζονται από αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης. Όταν, δε, οι καταγγελίες αυτές προέρχονται από πρόσωπο που βρίσκεται υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας Αρχής, το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις αυτές, η Αστυνομία οφείλει «να παρέχει ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις μέσω αποδεικτικών στοιχείων που ερείδονται στα πραγματικά περιστατικά, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την άποψη

53. Απόφαση ΤρΕφΠλημΘεσ 947/2018.

του θύματος περί των γεγονότων⁵⁴». Ομοίως, η εγγύηση της πρότερης ιατρικής εξέτασης, σύμφωνα με τη CPT, οφείλει να επεκτείνεται και στους συλληφθέντες, και τούτο διότι «είναι ακόμη πιο σημαντικό το ότι ο συλληφθείς εξετάζεται ιατρικά πριν τεθεί υπό κράτηση. Αυτό όχι μόνο θα εξασφάλιζε ότι το άτομο είναι κατάλληλο για ανάκριση υπό την αστυνομική κράτηση, αλλά θα επέτρεπε επίσης στην καθ' ης κυβέρνηση να εκπληρώσει το βάρος της παροχής μιας εύλογης εξήγησης για αυτούς τους τραυματισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι μια ιατρική εξέταση, μαζί με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου για την κράτηση, αποτελούν θεμελιώδεις διασφαλίσεις κατά της κακομεταχείρισης των κρατουμένων που πρέπει να ισχύουν από πολύ ξεκίνημα της στέρησης της ελευθερίας, ανεξάρτητα από το πώς μπορεί να περιγραφεί βάσει του σχετικού νομικού συστήματος (σύλληψη, κ.λπ.)⁵⁵».

3.2.1. Το εγγυητικό πλαίσιο

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί συνοπτικά το σχετικό εγγυητικό πλαίσιο, όπως προβλέπεται στην εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία και εξειδικεύεται από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

Το Π.Δ. 141/1991 επιχειρεί να οριοθετήσει τους περιορισμούς στην προσωπική ελευθερία των πολιτών, με τους όρους που θέτει η παρ. 4 του άρ. 5 του Συντάγματος, όπου ορίζεται ότι η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη και κανένας δεν καταδικάζεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος.

Σύμφωνα με το άρ. 5 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. και την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., κάθε κράτηση προσώπου οφείλει να είναι καταρχάς νόμιμη. Με τη συγκεκριμένη διάταξη, η Ε.Σ.Δ.Α. ορίζει την υποχρέωση συμμόρφωσης με τους ουσιαστικούς και δικονομικούς κανόνες της. Η συμμόρφωση με το εθνικό δίκαιο δεν είναι επαρκής, καθώς το άρ. 5 παρ. 1 ορίζει, επιπλέον, ότι κάθε στέρηση της ελευθερίας πρέπει να συνάδει με τον σκοπό προστασίας του ατόμου από την αυθαιρέσιν. Επιπρόσθετα, ο κατάλογος των εξαιρέσεων στο δικαίωμα στην ελευθερία, που αναφέρεται στην εν λόγω διάταξη, είναι εξαντλητικός, και μόνο μια στενή ερμηνεία αυτών των εξαιρέσεων είναι σύμφωνη με τον στόχο της εν λόγω διάταξης, δηλαδή να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν στερείται αυθαίρετα την ελευθερία του. Η όποια έλλειψη της βάσης κράτησης συνιστά παράνομη κράτηση, ανεξαρτήτως της χρονικής διάρκειάς της⁵⁶.

54. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aghdgomelashvili* και *Japaridze* κατά Γεωργίας, 08.10.2020, παρ. 42 και 47 και *Zherdev* κατά Ουκρανίας, 27.04.2017, παρ. 86.

55. 2η Γενική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, CPT / Inf / E (2002) 1 – Αναθ. 2006, παρ. 36.

56. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Kerem Ciftci* κατά Τουρκίας, 21.09.2021.

Σημειώνεται ότι η πρόβλεψη, σε εθνικό επίπεδο, περιορισμών της ελευθερίας σε Π.Δ., το οποίο εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 1481/1984 «*Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης*» προβληματίζει διαχρονικά τον Συνήγορο, ως προς τη συμβατότητα του νομοτεχνικού σχήματος που επελέγη με τα προβλεπόμενα στο Σύνταγμα⁵⁷.

Περαιτέρω προβληματισμό δημιουργεί η θέση των, περιοριστικών της ελευθερίας, διατάξεων στο εν θέματι νομοθέτημα, αφού από το γράμμα επίμαχων διατάξεων (λ.χ. άρ. 74 παρ. 15) καθίσταται σαφές ότι σημαντικοί περιορισμοί της ελευθερίας αποτυπώνονται ως καθήκοντα του αστυνομικού, γεγονός που δύναται να επιφέρει σύγχυση ως προς το προστατευτικό περιεχόμενο των διατάξεων, με ενδεχόμενο αποτέλεσμα μια διαρκή διακινδύνευση θεμελιωδών δικαιωμάτων, παρά την παροχή διευκρινιστικών οδηγιών μέσω εγκυκλίων του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. Άλλωστε, μια διευκρινιστική εγκύκλιος που δεν περιβάλλεται τον τύπο της κανονιστικής ισχύος νόμου, είναι έκθετη, ακόμη και σε σώματα ασφαλείας που λειτουργούν με όρους πειθαρχίας, ως προς την αντοχή της στον χρόνο και την ευέλικτη διαδικασία τροποποίησής της. Πρωτίστως, όμως, είναι δεκτική παρερμηνειών και αβασάνιστης, κατά βούληση και κατά περίπτωση, εγκατάλειψής της, χωρίς άμεσες και σαφώς προβλεπόμενες κυρώσεις για τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, οι ενέργειες των οποίων θα πρέπει, εάν διαπιστωθεί ευθύνη, να υπαχθούν στα κατά περίπτωση προβλεπόμενα πειθαρχικά αδικήματα, υπαγωγή που δεν είναι άνευ άλλου τινός βέβαιο ότι θα είναι ανάλογη με το μέγεθος της προσβολής και τη σοβαρότητα της πράξης.

Για την εξακρίβωση στοιχείων κατά τις προσαγωγές, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην περ. θ', παρ. 15 του άρ. 74 του Π.Δ. 141/1991, ο αστυνομικός σκοπός, ως προς την τήρηση της τάξης και ασφάλειας έχει, μεταξύ άλλων, το καθήκον να «... Οδηγεί στο αστυνομικό κατάστημα για εξέταση άτομα τα οποία στερούνται στοιχείων αποδεικτικών της ταυτότητάς τους ή τα οποία, εξαιτίας του τόπου, του χρόνου,..... και της συμπεριφοράς τους δημιουργούν υπόνοιες διάπραξης εγκληματικής ενέργειας. Τα προσαγόμενα στο αστυνομικό κατάστημα άτομα δέον όπως μη παραμένουν σ' αυτό πέραν του χρόνου, ο οποίος είναι απολύτως αναγκαίος για τον σκοπό για τον οποίο προσήχθησαν».

Κατά συνέπεια, η επίδειξη δελτίου αστυνομικής ταυτότητας θα έπρεπε καταρχήν να απαλλάσσει τον ελεγχθέντα από το ενδεχόμενο προσαγωγής του για πρόσθετη εξακρίβωση στοιχείων, κατά το παλαιότερο πρότυπο του ελέγχου της «δικαστικής ταυτότητας», το οποίο εγκαταλείπεται σε μια σύγχρονη δημοκρατία, αφού το αντίθετο επιτρέπεται μόνον εφόσον η συμπεριφορά του (και όχι απλώς ο τόπος, ο χρόνος και οι περιστάσεις) κινεί υπόνοιες. Σημειωτέον, δε,

57. Πόρισμα «Θέμα: *Νόμιμες Προϋποθέσεις Προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών*», Ιούνιος 2003, σελ. 6.

ότι η διοίκηση, και όχι ο πολίτης, φέρει το βάρος της απόδειξης για τη συνδρομή των στοιχείων που θεμελιώνουν περιορισμό ατομικού δικαιώματος. Υπό αυτό το πρίσμα, το Ε.Δ.Δ.Α. θεωρεί απαραίτητο για έναν αστυνομικό να αποδείξει την ύπαρξη εύλογης υπόνοιας εναντίον του προσώπου που υπόκειται στα μέτρα ελέγχου. Σε διαφορετική περίπτωση, σύμφωνα με την κρίση του δικαστηρίου, η εθνική νομοθεσία δεν παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για να προσφέρει στο άτομο επαρκή προστασία έναντι αυθαίρετων παρεμβολών και, κατ' επέκταση, τα καταγγελλόμενα μέτρα δεν μπορεί να είναι «σύμφωνα με τον νόμο⁵⁸».

Η διακριτική ευχέρεια που παρέχεται στην εκτελεστική εξουσία, σε τομείς που επηρεάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα, δεν μπορεί να εκφράζεται ως απεριόριστη εξουσία, καθώς βρίσκει το όριό της στις θεμελιώδεις αρχές του δημοκρατικού κράτους δικαίου. Ο νόμος, προκειμένου να παρέχει επαρκή προστασία έναντι αυθαίρετων παρεμβάσεων, πρέπει να αναφέρει το εύρος κάθε τέτοιας διακριτικής ευχέρειας που παρέχεται στις αρμόδιες αρχές και τον τρόπο άσκησης της με επαρκή σαφήνεια.

Σε θετική κατεύθυνση, παρά την προβληματική που εκφράστηκε παραπάνω για τη δεσμευτική ισχύ των εγκυκλίων, κινείται η υπ' αριθ. πρωτ. 7100/22/4α/17.06.2005 Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., στον βαθμό που διευκρινίζει ότι «... Η προσαγωγή του υπόπτου στο αστυνομικό κατάστημα συνιστά εξ' ορισμού ένα επαχθές καταναγκαστικό μέτρο που αναφέρεται στην ελευθερία κίνησης του πολίτη, δοθέντος ότι στην περίπτωση αυτή το άτομο τίθεται υπό τη φυσική εξουσία του αστυνομικού, πολλές φορές μάλιστα με δέσμευση... Ενόψει του χαρακτήρα του μέτρου αυτού, επιβάλλεται όπως η όλη διαδικασία των προσαγωγών συνδυάζεται με προσήλωση στον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και στα ατομικά δικαιώματα του πολίτη, δικαιώματα που αποτελούν κατάκτηση του νομικού πολιτισμού μας, καθόσον, ακόμη και η πρόληψη και δίωξη του εγκλήματος δεν επιτρέπεται να γίνεται έναντι οποιουδήποτε τιμήματος ... την αστυνομική δράση διέπουν οι αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας ... Σ' ό,τι αφορά στον χρόνο που είναι αναγκαίος για την ολοκλήρωση της διαδικασίας της προσαγωγής, επιβάλλεται, με κάθε προσπάθεια, να περιορίζεται στον απολύτως αναγκαίο προς τούτο. Επισημαίνεται ότι κάθε υπέρβαση του ως άνω χρόνου θα μπορούσε να προσλάβει ακόμη και διαστάσεις ποινικού αδικήματος (κατακράτηση παρά το Σύνταγμα)...».

Η ΕΛ.ΑΣ. επιχειρεί περαιτέρω διευκρίνιση, με την υπ' αριθ. 7100/25/14-δ'/08.11.2014 Διαταγή – Εγκύκλιο του Αρχηγού της, ως προς το ζήτημα των υπονοιών διάπραξης εγκλήματος, που αποτελούν τη νόμιμη βάση της προσαγωγής, και επισημαίνει ότι αυτές οφείλουν «να συνδέονται αποκλειστικά με εξατομικευμένες ενδείξεις που προκύπτουν από τη συμπεριφορά ατόμων και τα

58. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Vig κατά Ουγγαρίας, 14.04.2021.

καθιστούν ύποπτα διάπραξης εγκληματικών πράξεων και σε καμία περίπτωση με προκαταλήψεις του προσωπικού για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι πρόσφυγες, οι Ρομά και οι έχοντες διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις από την επικρατούσα στη Χώρα μας θρησκεία...».

Από τον συνδυασμό των ανωτέρω προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι οι μαζικές, αλλά και οι προληπτικές προσαγωγές, όταν λαμβάνουν χώρα, δεν μπορούν επί της αρχής να αντλήσουν νόμιμο έρεισμα από το ισχύον νομικό πλαίσιο. Μάλιστα, όσον αφορά στις προληπτικές προσαγωγές, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, στην υπ' αριθ. 3484/2021 απόφασή του, η οποία εκδόθηκε δέκα (10) χρόνια μετά την κατάθεση της επίμαχης αγωγής, επιδίκασε αποζημίωση σε πολίτη, ελλείψει νομιμότητας της προσαγωγής του πριν από διαδήλωση. Όπως περαιτέρω αναφέρεται στο αιτιολογικό μέρος της απόφασης, αν και μεταξύ των καθηκόντων των αστυνομικών «προβλέπεται η προσαγωγή και η κράτηση ατόμων που δεν επέδειξαν, κατά τον έλεγχο, αστυνομική ταυτότητα, ώστε να εξακριβωθούν τα στοιχεία τους, όμως, η προσαγωγή και η κράτηση του εκκαλούντος, χωρίς να αμφισβητείται η επίδειξη της αστυνομικής του ταυτότητας κατά τη διάρκεια του ελέγχου, υπερέβη τα όρια των νόμιμων καθηκόντων των αστυνομικών οργάνων, περί πρόληψης αξιόποινων πράξεων και εξασφάλιση δημόσιας ειρήνης, ευταξίας και απρόσκοπτης κοινωνικής διαβίωσης των πολιτών. Η προσαγωγή και κράτηση αυτού επί τρίωρο, δεν συνέτρεξε κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης ή κατά τη διάρκεια επεισοδίων, αλλά οφείλεται μόνο στην υπόνοια ότι ο εκκαλών επρόκειτο να συμμετάσχει στις ταραχές και τα επεισόδια που ακολούθησαν». Ως εκ τούτου, οι ενέργειες των αστυνομικών κρίθηκαν μη νόμιμες, καθώς εμπόδισαν τον εκκαλούντα να ασκήσει το συνταγματικά προστατευόμενο δικαίωμα του συνέρχεσθαι, με συνέπεια να υποστεί και προσβολή της προσωπικότητάς του⁵⁹.

Ο σωματικός έλεγχος και οι λοιπές έρευνες σε μεταφορικό μέσο ή σε κατοικία, σύμφωνα με το άρθρο 96 του Π.Δ. 141/1991, όταν γίνονται κατά τη διάρκεια προανάκρισης, υπόκεινται στους περιορισμούς και τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ενώ, στις υπόλοιπες περιπτώσεις, στο πλαίσιο δηλαδή της προληπτικής δραστηριότητας της ΕΛ.ΑΣ., η έρευνα σε κατοικία επιτρέπεται μόνο με τη ρητή συναίνεση του ενοίκου της, οι σωματικές έρευνες, οι έρευνες σε μεταφερόμενα μέσα και αντικείμενα και έρευνες σε ιδιωτικούς χώρους μη προσιτούς στο κοινό που δεν υπάγονται στην έννοια της κατοικίας, γίνονται όταν «υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιοποίνου πράξεως ή απόλυτη ανάγκη», ενώ οι έρευνες σε χώρους δημοσίων ή ιδιωτικών, αλλά ελεύθερα προσιτούς στο κοινό, γίνονται ελεύθερα. Κατά τις έρευνες, οι αστυνομικοί πρέπει να φροντίζουν να μην θίγεται η προσωπικότητα ούτε να ενοχλείται αδικαιολόγητα

59. Ο Συνήγορος δεν μπορεί να παραβλέψει το γεγονός ότι το ίδιο δικαστήριο, σε παρεμφερή υπόθεση με την υπ' αριθ. 1327/2020 Δ.Εφ.Αθ. απόφασή του, απέρριψε αντίστοιχο αίτημα αποζημίωσης, κρίνοντας ότι οι προληπτικές προσαγωγές ήταν νόμιμες, λόγω των επεισοδίων που ακολούθησαν.

το πρόσωπο που υποβάλλεται σε σωματική έρευνα ή ο ιδιοκτήτης του χώρου ή αντικειμένου που ερευνάται, στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό.

Σύμφωνα και με τα προβλεπόμενα στην υπ' αριθ. πρωτ: 7100/22/4α/17.06.2005 εγκύκλιο του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. «... ως προς τη διενέργεια σωματικών ερευνών, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η «σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιόποινης πράξης ή απόλυτη ανάγκη» (άρθρο 96 παρ. 3 Π.Δ. 141/1991). Η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών πρέπει να βασιζείται σε ειδικά αντικειμενικά ή υποκειμενικά στοιχεία, τα οποία να είναι επαρκή και πρόσφορα να δικαιολογήσουν κατά νόμο τη σωματική έρευνα». Όπως, δε, πάγια επισημαίνει ο Συνήγορος, η τήρηση ή μη των διαδικαστικών όρων που προβλέπονται στο Π.Δ. 141/1991, αναφορικά με τη σωματική έρευνα, δεν εναπόκειται στην ελεύθερη διάθεση των μερών και η παράλειψη συμμόρφωσης με τις επιταγές του νόμου συνιστά παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας.

Σε πόρισμα που συντάξε ο Συνήγορος το 2023, επεσήμανε ότι, παρ' ότι η έννοια των υπονοιών δεν υπακούει σε έναν συγκεκριμένο και ακριβή ορισμό, εντούτοις γίνεται δεκτό ότι ανταποκρίνεται σε ένα επαγωγικό συμπέρασμα, περί τέλεσης εγκλήματος, στο οποίο καταλήγει κάποιο αρμόδιο πρόσωπο, αξιολογώντας, μεταξύ άλλων, συγκεκριμένες ενδείξεις⁶⁰. Η αξιολόγηση αυτή είναι μεν «ελεύθερη» (με την έννοια ότι στηρίζεται στις ειδικές εμπειρίες και γνώσεις των αστυνομικών), όχι όμως ανεξέλεγκτη, ακριβώς επειδή αποτελεί αρμοδιότητα και όχι δικαίωμα. Συνεπώς, ο αστυνομικός οφείλει να στηρίζεται τουλάχιστον σε δεδομένα που αφορούν σε συγκεκριμένο ελεγχόμενο (όπως π.χ. η συμπεριφορά του, αντικείμενα που φέρει, κ.λπ.) κατά τρόπο στοιχειωδώς εξατομικευμένο και όχι να αρκείται σε δεδομένα που αφορούν γενικώς τον χώρο ή τον χρόνο. Η εν λόγω υπόθεση σχετίζεται με καταγγελία πολίτη στον Συνήγορο, σύμφωνα με την οποία ο ίδιος και δύο φίλοι του, επιστρέφοντας από πορεία διαμαρτυρίας, έπεσαν θύματα αστυνομικής αυθαιρεσίας. Σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα, μετά την ολοκλήρωση της πορείας διαμαρτυρίας ενάντια στο νομοσχέδιο για τις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις, κι ενώ ο καταγγέλλων αποχωρούσε, περπατώντας μαζί με τη σύντροφο του κι έναν φίλο του σε δρόμο στο κέντρο της Αθήνας, τους σταμάτησε ένας αστυνομικός από παρακείμενη διμοιρία των Μ.Α.Τ. και, με ιδιαίτερη ένταση και φωνές, τους ζήτησε να τον ακολουθήσουν και οδηγήθηκαν στη γωνία όπου υπήρχαν ακόμη άλλοι τρεις πολίτες. Εκεί, οι αστυνομικοί καταφέρθηκαν σε βάρος και των έξι προαναφερόμενων πολιτών, με βρισιές, σπρωξιές και χτυπήματα στα πόδια, ενώ στη συνέχεια προχώρησαν σε σωματικό έλεγχο. Κατόπιν, αφού τους υποχρέωσαν να στέκονται με τα πρόσωπα τους στραμμένα προς έναν τοίχο, πήραν τις ταυτότητές τους και τις φωτογράφισαν, καθώς και τις τσάντες που έφεραν, για έλεγχο. Παρ' όλο που δεν προέκυψε κα-

60. Λίβος Ν., 1995, Η δικονομική θέση των καθ' ων υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος, Ποινικά Χρονικά, τεύχος ΜΕ, σελ. 1103.

νένα στοιχείο σε βάρος του καταγγέλλοντα, καθώς και των λοιπών προαναφερόμενων πολιτών, ούτε από τον έλεγχο των αστυνομικών ταυτοτήτων τους ούτε από τον σωματικό έλεγχο ούτε από αυτόν των ατομικών σακιδίων τους, εντούτοις προσήχθησαν όλοι τους στη Γ.Α.Δ.Α., και, αφού σχηματίσθηκαν ατομικοί φάκελοι με πλήρη στοιχεία για τον καθένα από αυτούς, οδηγήθηκαν στο κρατητήριο, όπου παρέμειναν για περίπου τέσσερις ώρες **(Φ. 282385)**.

Στο ανωτέρω πλαίσιο, ο Συνήγορος προσθέτει πάγια ότι, ακόμη και όταν τα προβαλλόμενα δεδομένα αφορούν σε συγκεκριμένο ελεγχόμενο, τις προϋποθέσεις για την κίνηση υπονοιών πληροί μόνο εκείνη η συμπεριφορά, η οποία, κατά την κοινή πείρα ή κατά τις ειδικές γνώσεις των αστυνομικών, θα μπορούσε να συνδεθεί αιτιωδώς ή συνειρμικά με την τέλεση συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων. Ομοίως, αν και κρίνεται εύλογο το γεγονός ότι η επικινδυνότητα, αν και έννοια ασαφής, αξιολογείται ως παράμετρος των συνθηκών της αστυνομικής δράσης, εντούτοις, στο επίκεντρο των διοικητικών εξετάσεων, παραμένει πάντα η ίδια η αστυνομική δράση και η υπαγωγή της ή μη σε συγκεκριμένο πειθαρχικό παράπτωμα⁶¹.

Προς την ίδια κατεύθυνση, το Ε.Δ.Δ.Α. σημειώνει ότι η χρήση καταναγκαστικών εξουσιών που παρέχει η νομοθεσία για την υποχρέωση ενός ατόμου να υποβληθεί οπουδήποτε και οποτεδήποτε σε έλεγχο ταυτότητας και λεπτομερή αναζήτηση των στοιχείων του, του ρουχισμού του και των προσωπικών του αντικειμένων, ισοδυναμεί με παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, σύμφωνα με το άρ. 8 της Ε.Σ.Δ.Α. Μια τέτοια παρέμβαση δικαιολογείται, υπό τους όρους της παρ. 2 του προαναφερόμενου άρθρου της Ε.Σ.Δ.Α., μόνο αν είναι «*σύμφωνη με τον νόμο*», επιδιώκει έναν ή περισσότερους από τους νόμιμους σκοπούς, που εξειδικεύονται στην ως άνω διάταξη και «*είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία*» για την επίτευξη των σκοπών αυτών. Κατά την ερμηνεία του Δικαστηρίου, «*σύμφωνη με τον νόμο*» σημαίνει ότι η νομική βάση πρέπει να είναι «*σαφής*» και «*ρητή*»⁶².

Περαιτέρω, το Ε.Δ.Δ.Α. έχει αποφανθεί ότι ο σωματικός έλεγχος που περιλαμβάνει αναγκαστική απογύμνωση, είναι ένα ισχυρό μέτρο, που συχνά συνεπάγεται ένα ορισμένο επίπεδο δυσφορίας, και, ως εκ τούτου, πρέπει να διεξάγεται «*με κατάλληλο τρόπο, με τον δέοντα σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και για νόμιμο σκοπό*»⁶³. Διαφορετικά, η αναγκαστική απογύμνωση δύναται να συνιστά εξευτελιστική συμπεριφορά, και, ως εκ τούτου, να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Μεταξύ των κριτηρίων, δε, που θέτει το Δικαστήριο ως προς αυτό είναι η αναγκαστική απογύμνωση πολίτη να έλαβε

61. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 119.

62. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Vig κατά Ουγγαρίας 14.04.2021.

63. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Roth κατά Γερμανίας, 22.10.2020.

χώρα «με άγγιγμα των ιδιωτικών τμημάτων του σώματος» και «σε δημόσια έκθεση» ή «παρέλαση ενώπιον κοινού⁶⁴». Στην ίδια παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. καταλήγει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και όταν η αναγκαστική απογύμνωση δεν έχει καμία διερευνητική αξία, και, ως εκ τούτου, δεν συνεισφέρει στους νόμιμους σκοπούς του αστυνομικού ελέγχου, καθώς τεκμαίρεται ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, ο μοναδικός σκοπός υποβολής της είναι η πρόκληση ντροπής και εξευτελισμού στα πρόσωπα που την υφίστανται. Υποτιμητικά σχόλια, βρισιές και απειλές που ενδέχεται να συνοδεύουν τον σωματικό έλεγχο, με παράλληλη αναγκαστική απογύμνωση, εκλαμβάνονται ως πρόσθετη απόδειξη υπέρ της κακοποίησης.

Σε σημαντική για τη χώρα απόφαση, το Ε.Δ.Δ.Α.⁶⁵ σημειώνει παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. και διαπιστώνει εξευτελιστική μεταχείριση των προσφευγόντων, κατά την άφιξή τους σε ελληνικό νησί μετά από ναυάγιο, η οποία συνίστατο στον τρόπο διενέργειας σωματικής έρευνας. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες οδηγήθηκαν σε ένα υπαίθριο γήπεδο του μπάσκετ, όπου τους δόθηκε η εντολή από το Λιμενικό Σώμα να γδυθούν και να υποβληθούν σε σωματική έρευνα μπροστά στους υπόλοιπους διασωθέντες και μπροστά σε μια ομάδα στρατιωτικών. Στο πλαίσιο της ως άνω έρευνας, τους ζητήθηκε να σκύψουν προς τα εμπρός και να κάνουν στροφή εκατόν ογδόντα μοιρών. Το Δικαστήριο, με την ειδική επισήμανση ότι οι προσφεύγοντες βρισκόνταν σε κατάσταση ακραίας ευαλωτότητας, αφού μόλις είχαν διασωθεί από ναυάγιο και ορισμένοι από αυτούς είχαν χάσει τους δικούς τους, και, εξ αυτού του λόγου, βρίσκονταν αναμφισβήτητα σε μία κατάσταση ακραίας αγωνίας και ένιωθαν ήδη αισθήματα απέραντης θλίψης και οδύνης, διαπιστώνει ότι ο σωματικός έλεγχος σε γυμνά σώματα δεν στηρίζεται, όπως θα όφειλε, σε μια πειστική επιταγή ασφαλείας, υπεράσπισης της τάξης ή πρόληψης ποινικών αδικημάτων. Κατά το Δικαστήριο, η εν λόγω σωματική έρευνα δύναται να έχει προκαλέσει στους προσφεύγοντες αίσθημα αυθαιρεσίας, κατωτερότητας και άγχους, που συνιστούν βαθμό ταπείνωσης που υπερβαίνει αυτόν που συνεπάγεται αναπόφευκτα μια σωματική έρευνα, και ο οποίος είναι ανεκτός, ως αναπόφευκτος και επεσήμανε ότι «το άτομο, που εξαναγκάζεται να υποβληθεί σε μεταχείριση τέτοιας φύσης, νιώθει ότι προσβάλλεται η ιδιωτικότητα και η αξιοπρέπειά του μόνο και μόνο εξ αυτού του γεγονότος, ιδίως δε όταν μια τέτοια έρευνα συνεπάγεται ότι πρέπει να γδυθεί ενώπιον άλλων και ακόμη περισσότερο όταν πρέπει να υιοθετήσει δυσάρεστες στάσεις».

Με δεδομένο ότι καταγγελίες για μη νόμιμους ελέγχους και προσαγωγές ή/και συλλήψεις πολιτών αρκετές φορές συνοδεύονται από καταγγελίες και για άσκηση σωματικής βίας, ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι «αναφορικά με πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία τους, ή γενικότερα που είναι αντιμέτωπα με δυνάμεις

64. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Zherdev κατά Ουκρανίας, 27.04.2017.

65. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Safi και λοιποί κατά Ελλάδας, 07.07.2022, παρ. 100 και 106 – 107.

καταστολής, κάθε προσφυγή στη σωματική βία που να μην είναι απολύτως αναγκαία λόγω της δικής τους συμπεριφοράς, προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και συνιστά επί της αρχής παραβίαση του δικαιώματος που τίθεται από το άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α.⁶⁶. Η, δε, «πλεονάζουσα» βία, η βία, δηλαδή, που δεν είναι απολύτως αναγκαία για την εκτέλεση ενός καθήκοντος, λογίζεται ότι αποβλέπει στην τιμωρία ή στην πρόκληση φόβου και ταπείνωσης και, κατ' επέκταση, θεωρείται σαφής ένδειξη για την ύπαρξη του σκοπού τέλεσης βασανιστηρίων⁶⁷. Μια τέτοια ένδειξη, υπογραμμίζει το Δικαστήριο, ενισχύεται από το γεγονός ότι η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι απόλυτη και, κατ' επέκταση, δεν είναι νοητή η οποιαδήποτε σχετικοποίησή της και για οποιονδήποτε λόγο. Μάλιστα, ο απόλυτος χαρακτήρας της απαγόρευσης ορίζει ότι αυτή είναι ανεξάρτητη από τη συμπεριφορά του ατόμου και από τη φύση της αξιόποινης πράξης που μπορεί να διέπραξε⁶⁸.

Στο ίδιο πλαίσιο, ο Συνήγορος υποδεικνύει, σε υπόθεση διερεύνησης περιστατικών άσκησης σωματικής βίας που καταγγέλλουν δικηγόροι, ότι, το γεγονός ότι οι συνθήκες κατά τις οποίες έδρασαν οι αστυνομικές δυνάμεις ήταν ιδιαίτερα απαιτητικές και δύσκολες, ενίοτε και έκρυθμες, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελέσει δικαιολογητικό παράγοντα άσκησης υπερβολικής βίας εκ μέρους τους, αφού η επιτρεπόμενη βία διαγράφεται στις οικείες διατάξεις⁶⁹ και οριοθετείται από την αρχή της αναλογικότητας στο άρ. 25 του Συντάγματος, τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και την Ε.Σ.Δ.Α. Την ίδια στιγμή, η υποχρέωση προσδιορισμού της πειθαρχικής ευθύνης δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, ακόμη και όταν τα προς διερεύνηση γεγονότα λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας και οι ερευνητές αντιμετωπίζουν εμπόδια και περιορισμούς που επιβάλλουν τη χρήση λιγότερο αποτελεσματικών μέτρων⁷⁰. Σε τέτοιες ακριβώς περιστάσεις, οι αρχές θα πρέπει να κάνουν σοβαρή προσπάθεια να μάθουν τι συνέβη και να μην βασίζονται σε βιαστικά ή αβάσιμα συμπεράσματα⁷¹. Για τον ίδιο λόγο, οι αρχές πρέπει να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που έχουν στη διάθεσή τους για να εξασφαλίσουν τα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία σε σχέση με τα περιστατικά, στα οποία, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονται καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, εγκληματολογικά αποδεικτικά στοιχεία και τυχόν υπάρχον βιντεοληπτικό υλι-

66. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Bouyid* κατά Βελγίου, 28.09.2015.

67. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Dedovsky κ.ά.* κατά Ρωσίας, 15.08.2008. Επίσης βλ. Συμεωνίδου – Καστανίδου 2009, «Η έννοια των βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στον Ποινικό Κώδικα», Ποινικά Χρονικά, τ. ΝΘ/2009.

68. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Saadi* κατά Ιταλίας, 28.02.2008.

69. Άρ. 120 Π.Δ. 141/1991 και άρ. 3 Π.Δ. 254/2004.

70. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Al Skeini και λοιποί* κατά Αγγλίας, 07.07.2011, παρ. 166.

71. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *ΜΟC και λοιποί* κατά Ρουμανίας, 17.09.2014, παρ. 319 και 325, *Cilici* κατά Τουρκίας, 27.11.2018, παρ. 33 – 28.

κό⁷². Σε αντίθετη περίπτωση, γίνεται δεκτό ότι παραβιάζεται το διαδικαστικό σκέλος του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.⁷³ (**Φ. 276045**).

Το ανωτέρω ζήτημα παραμένει ενεργό για τον Συνήγορο και το 2023⁷⁴ και αναφέρεται και σε υπόθεση που σχετίζεται με δημοσιεύματα και βιντεοληπτικό υλικό που αφορούν σε περιστατικό αστυνομικής βίας σε βάρος δύο πολιτών – διαδηλωτών, οι οποίοι εν τέλει συνελήφθησαν έξω από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, μετά το πέρας πορείας διπλής διαδήλωσης. Ειδικότερα, κάτοικοι της περιοχής, με την υποστήριξη κεντρικού μέλους της Χρυσής Αυγής, ζητούσαν να αποχωρήσουν οι πρόσφυγες, που είχαν εγκατασταθεί σε παρακείμενη πλατεία, ενώ ταυτόχρονα έτερη ομάδα πολιτών διαδήλωνε υπέρ των προσφύγων. Πρόκειται για υπόθεση που θέτει ζητήματα τόσο ως προς το ασαφές περιεχόμενο ηχητικών εντολών και το σύννομο της εκτέλεσής τους, σχετικά με την πρόληψη και αποτροπή έκνομων ενεργειών, αλλά και για προσαγωγές και συλλήψεις ατόμων, τα οποία φέρονταν να προκαλούν φθορές σε ιδιοκτησίες και διερχόμενα αυτοκίνητα, πλαίσιο που, ευλόγως, δημιουργεί ένα εκρηκτικό μείγμα, όσο και ως προς την ασκηθείσα βία στους καταγγέλλοντες, οι οποίοι βρίσκονταν στη δεύτερη ομάδα πολιτών μαζί με αρκετούς πρόσφυγες που αποχωρούσε συντεταγμένα, για την προστασία των προσφύγων. Η υπόθεση έχει αναπεμφθεί από τον Συνήγορο για συμπλήρωση λόγω πλημμελούς διερεύνησης, με την πιο σημαντική πλημμέλεια να αναδεικνύεται η μη συμπερίληψη του υπάρχοντος βιντεοληπτικού υλικού στην πειθαρχική δικογραφία και, ως εκ τούτου, η μη αξιολόγησή του, τη στιγμή που οι προβαλλόμενες εικόνες καταρρίπτουν συνολικά το αφήγημα των ελεγχόμενων αστυνομικών, καθώς δεν προκύπτει ούτε επίθεση από μέρους των δύο αναφερομένων, ούτε σθεναρή αντίσταση από αυτούς. Έτερη πλημμέλεια που διαπιστώνεται είναι η μη συμπερίληψη στην πειθαρχική δικογραφία του, κρίσιμου για την υπόθεση, ηχητικού υλικού, πλημμέλεια που διευρύνεται από το γεγονός ότι, σύμφωνα με το σύνολο των αστυνομικών καταθέσεων, καμιά από τις δύο αστυνομικές μονάδες που έδρασαν, πριν τους δοθεί η εντολή να ενεργήσουν κατασταλτικά και να προβούν σε προσαγωγές και συλλήψεις, δεν είχε οπτική επαφή με την επίμαχη ομάδα των διαδηλωτών που φέρεται να προέβη σε έκνομες ενέργειες, ενώ ουδείς αστυνομικός αναφέρεται στην τέλεση συγκεκριμένων εγκληματικών πράξεων. Όπως τόνισε ο Συνήγορος, σε ένα τέτοιο πλαίσιο παραλείψεων, τα ζητήματα που ανακύπτουν αφορούν αφενός στη νομιμότητα της σύλληψης των καταγγελλόντων και αφετέρου στην ενδεχόμενη στοχοποίησή τους, λόγω των κοινωνικών τους πεποιθήσεων. Η απλή

72. Η ύπαρξη βιντεοληπτικού υλικού από κλειστό κύκλωμα αποτελεί, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., κρίσιμο αποδεικτικό στοιχείο για τη διερεύνηση των συνθηκών, υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα σχετικά γεγονότα, Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Lapshin* κατά Αζερμπαϊτζάν, 20.05.2021, παρ. 105, *Magnitskiy* και λοιποί κατά Ρωσίας, 27.08.2019 παρ. 269.

73. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το έτος 2019, σελ. 69.

74. Βλ. και Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 71 – 85.

αναφορά στο αιτιολογικό μέρος του πορίσματος ότι «δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των εμπλεκομένων», χωρίς παράλληλη αναφορά σε συγκεκριμένες ελεγκτικές ενέργειες δεν αρκεί, όπως επισημαίνει και η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.⁷⁵ **(Φ. 282721)**.

3.2.2. Η διερεύνηση των υποθέσεων από τον Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α

Η νομιμότητα των ελέγχων ή/και των προσαγωγών πολιτών στα αστυνομικά τμήματα για την εξακρίβωση της αστυνομικής τους ταυτότητας ή, παρότι διαθέτουν αστυνομική ταυτότητα, προσαγωγές που πολλές φορές συνοδεύονται από δέσμευση, σωματικούς ελέγχους, ελέγχους σε αντικείμενα που φέρουν οι πολίτες και πράξεις κατά της σωματικής ακεραιότητας των πολιτών και μπορεί και να οδηγούν ή να προκαλούν συλλήψεις, παραμένει ένα ζήτημα που απασχόλησε τον Συνήγορο και το έτος 2023, τόσο κατά το στάδιο της αστυνομικής δράσης όσο και κατά την πειθαρχική διερεύνησή της. Το πλαίσιο, στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι υπό διερεύνηση ενέργειες των αστυνομικών, είναι κυρίως κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας δημόσιων συναθροίσεων, σε δημόσιο δρόμο και χώρο, στο πλαίσιο τροχονομικών ελέγχων, αλλά και σε άλλες περιπτώσεις **(Φ. 284856, Φ. 290930, Φ. 297919, Φ. 297918, Φ. 298758, Φ. 315929, Φ. 316964, Φ. 278637, Φ. 260871, Φ. 282397, Φ. 277949, Φ. 282385, Φ. 282721, Φ. 289235 και Φ. 295448)**. Από τις υποθέσεις αυτές, ο Συνήγορος ανέπεμψε επτά (7) για συμπλήρωση του ελέγχου **(Φ. 315929, Φ. 316964, Φ. 282385, Φ. 282721, Φ. 289235, Φ. 295448 και Φ. 289100)** με δύο (2) εξ αυτών να αναπέμπονται για δεύτερη φορά. Πρόκειται για υποθέσεις που έχουν απασχολήσει τον Συνήγορο σε προηγούμενες εκθέσεις του, όπου έχουν αναλυθεί διεξοδικά⁷⁶, και στις οποίες τίθεται, μεταξύ άλλων, το ζήτημα της νομιμότητας της προσαγωγής μεγάλου αριθμού πολιτών, μεταξύ των οποίων και πολιτών που είχαν επιδείξει στοιχεία ταυτότητας, σε συνθήκες γενικευμένων επεισοδίων **(Φ. 289235 και Φ. 295448)**.

Σημειώνεται ότι, παρότι δεν εμπίπτουν στο στενό περιεχόμενο του ελέγχου εξακρίβωσης στοιχείων και της προσαγωγής, ο Συνήγορος εντάσσει και δυο χαρακτηριστικές υποθέσεις, οι οποίες εμφανίζουν σημαντικές πλημμέλειες ως προς τη διερεύνηση της νομιμότητας της αστυνομικής δράσης, με σοβαρές συνέπειες ως προς το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας και συγκεκριμένα: α) την περίπτωση όπου ο καταγγέλλων δεν ελέγχθηκε, ούτε προσήχθη σε Α.Τ., ωστόσο προσήλθε οικειοθελώς, καθώς, όπως ισχυρίζεται, παραπλανήθηκε από τον ελεγχόμενο αστυνομικό, προκειμένου να προσέλθει στο Α.Τ και ακολούθως να συλληφθεί και να χειροπεδηθεί, μετά από περιστατικό που είχε προηγηθεί με τον εν θέματι αστυνομικό, εκτός υπηρεσίας,

75. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Nachona και λοιποί* κατά Βουλγαρίας, 26.01.2004, *Μπέκος και Κουτρόπουλος* κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

76. Έκθεση Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α. 2021, σελ. 71 – 85.

σε σούπερ μάρκετ (**Φ. 294873**), υπόθεση που αναπέμφθηκε για συμπλήρωση και β) την περίπτωση όπου ο καταγγέλλων αναφέρει ότι προσήλθε οικειοθελώς σε Α.Τ., μετά από τηλεφώνημα και μόλις έφθασε του ασκήθηκε βία, τον χειροπέδησαν, χωρίς να προβάλλει κάποια αντίσταση και χωρίς να τον ενημερώσουν ότι επρόκειτο για διαδικασία ακούσιας νοσηλείας (**Φ. 289100**).

Το έλλειμμα διερεύνησης της αμφισβητούμενης νομιμότητας των εν λόγω ενεργειών παραμένει κυρίαρχο αντανακλαστικό της ΕΛ.ΑΣ. και την ίδια, επί της ουσίας, τύχη έχουν και οι καταγγελίες για άσκηση σωματικής βίας που, σε κάποιες περιπτώσεις, υποστηρίζεται, ενίοτε με ισχυρές ενδείξεις, ότι συνοδεύουν την ανωτέρω δράση της ΕΛ.ΑΣ., αφού οι σχετικές έρευνες πάσχουν ως προς την αναζήτηση και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού. Όταν η νομιμότητα των ελέγχων και προσαγωγών και λοιπές καταγγελίες διερευνώνται, η έρευνα συνοδεύεται σχεδόν αποκλειστικά από τη διαδικαστική επιλογή της Π.Δ.Ε. και όχι της Ε.Δ.Ε. Από το σύνολο των ανωτέρω υποθέσεων, διενεργήθηκε Ε.Δ.Ε. μόνο σε δύο (2) περιπτώσεις, όπου και στις δυο είχε υποβληθεί μήνυση από τους καταγγέλλοντες (**Φ. 315929 και Φ. 289100**), η μία εξ αυτών κατόπιν μετατροπής από Π.Δ.Ε. σε Ε.Δ.Ε. (**Φ. 289100**).

Με τη διαδικαστική επιλογή της Π.Δ.Ε., φαίνεται να προεξοφλείται και η τύχη των καταγελλομένων, δηλαδή το αποτέλεσμα της διοικητικής διερεύνησης, ενώ και η περίπτωση των διενεργηθεισών Ε.Δ.Ε. δεν είχαν διαφορετική τύχη, αφού, στο σύνολο των υποθέσεων, δεν διαπιστώθηκαν ευθύνες των εμπλεκόμενων αστυνομικών, με την πρόταση των διενεργούντων να παραμένει σταθερά η αρχειοθέτηση των υποθέσεων, παρ' ότι στο σύνολό τους οι υποθέσεις εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις ως προς τη συλλογή του αποδεικτικού υλικού και την αξιολόγησή του. Σε μία (1) περίπτωση, διαπιστώθηκε το σύννομο του ελέγχου, της προσαγωγής και του σωματικού ελέγχου πολίτη, μετά από καταγγελία για εμπορία ναρκωτικών ουσιών, παρότι ο διενεργών δεν εμπλουτίζει, όπως θα όφειλε, το συλλεγθέν αποδεικτικό υλικό της υπόθεσης (**Φ. 286377**).

Από τις ανωτέρω υποθέσεις, ο Συνήγορος ξεχωρίζει το γεγονός ότι τρεις (3) υποθέσεις αφορούν σε ανηλικούς ημεδαπούς (**Φ. 260871, Φ. 316964 και Φ. 315929**), μία (1) έναν 18χρονο ημεδαπό (**Φ. 282397**), μία (1) έναν νεαρό αλλοδαπό, ο οποίος δεν ανευρέθη, ενισχύοντας τις υπόνοιες περί σκοτεινού αριθμού υποθέσεων στις περιπτώσεις αλλοδαπών και δη νεαρών (**Φ. 277949**), μία (1) έναν ημεδαπό ψυχικά ασθενή⁷⁷ (**Φ. 289100**), μία (1) έναν αλλοδαπό σε κατάστασης μέθης, ο οποίος προσήχθη δυο φορές την ίδια μέρα στο ίδιο Α.Τ., στο κέντρο της Αθήνας, χωρίς να τεθεί σε προστατευτική φύλαξη (**Φ. 297919**), μία (1) έναν ημεδαπό που τέθηκε σε προστατευτική φύλαξη λόγω μέθης, χωρίς να

77. Για την περίπτωση των ψυχικά ασθενών, βλ. και κεφάλαιο 5.1.3 της παρούσας έκθεσης «Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις».

διαγνωσθεί εγκαίρως η ψυχική του πάθηση και ο οποίος εν τέλει αυτοκτόνησε στον χώρο που φυλασσόταν (**Φ. 297918**), μία (1) ένα ζευγάρι Ρομά (**Φ. 278637**), μία (1) αλλοδαπούς δημοσιογράφους (**Φ. 284856**).

Ο χάρτης, που σχηματίζεται από τις ανωτέρω υποθέσεις, επαναφέρει την άποψη, σύμφωνα με την οποία η αστυνομική δράση επικρίνεται ότι ενίοτε ασκείται υπό όρους «αυτοεκπληρούμενης προφητείας⁷⁸» και αναπαραγωγής στερεοτύπων, παράμετροι που οδηγούν σε διακριτική μεταχείριση και στοχοποίηση ευάλωτων και άλλων ομάδων πολιτών. Υποστηρίζεται ότι αυτό συμβαίνει όταν οι αστυνομικοί αναμένουν από ένα άτομο να προβεί σε παράνομες πράξεις, βάσει της πραγματικής ή θεωρούμενης φυλής, εθνοτικής καταγωγής, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή θρησκείας του, ή άλλου προστατευόμενου λόγου. Λόγω αυτού του είδους μεροληψίας, οι αστυνομικοί με τέτοιες προκαταλήψεις είναι πιθανό να ξεχωρίζουν περισσότερο άτομα που αντιστοιχούν σε αυτή την περιγραφή. Δεδομένου ότι είναι πιθανότερο να βρεθούν αποδεικτικά στοιχεία εγκληματικότητας μεταξύ ατόμων που υποβάλλονται σε έλεγχο, απ' ό,τι μεταξύ ατόμων που δεν υποβάλλονται σε έλεγχο, αυτή η μεροληπτική κατάρτιση προφίλ ενισχύει τα υφιστάμενα στερεότυπα ενός αστυνομικού και εν τέλει «δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος μεταξύ της εντατικής αστυνόμευσης και των υψηλότερων ποσοστών συλλήψεων». Επιπλέον, αμφισβητείται η αποτελεσματικότητα της κατάρτισης προφίλ στην καταπολέμηση των παράνομων δραστηριοτήτων, με έμφαση και στις αρνητικές συνέπειες για τις σχέσεις μεταξύ των αρχών και των κοινοτήτων τις οποίες εξυπηρετούν. Την ίδια στιγμή, η παράνομη κατάρτιση προφίλ μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη στις αρχές, ιδίως στην αστυνομία, και να στιγματίσει ορισμένες κοινότητες. Αυτό μπορεί με τη σειρά του να οδηγήσει σε κλιμάκωση των εντάσεων μεταξύ κοινοτήτων και αρχών επιβολής του νόμου για πράξεις που γίνονται αντιληπτές ως χρήση της κατάρτισης προφίλ κατά τρόπο που εισάγει διακρίσεις⁷⁹.

Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις ανηλίκων (**Φ. 315929 και Φ. 316964**), οι οποίοι, κατόπιν τροχονομικού ελέγχου, συνελήφθησαν και κατήγγειλαν πράξεις σωματικής βίας από αστυνομικούς, σε μία περίπτωση, δε, όχι ο οδηγός, αλλά ο φίλος – συμμαθητής που προσέτρεξε για να συνδράμει τον φίλο του οδηγό (**Φ. 315929**). Στην τελευταία περίπτωση, ο Συνήγορος επανέλαβε⁸⁰ στο αναπεμπτικό του πόρισμα ότι η συχνά παρατηρούμενη πρακτική της μετάθεσης ευθυνών, μέσω της επίκλησης της εύπλαστης έννοιας της επικινδυνότητας των φερόμενων θυμάτων, που συχνά συνοδεύεται και από κατηγορίες για αντίσταση ή απείθεια, αφενός δρομολογεί μια παράλληλη προσπάθεια ηθικής ουδετερο-

78. Βλ. υποσημείωση 39.

79. Fundamental Rights Agency «Πρόληψη της παράνομης κατάρτισης προφίλ σήμερα και στο μέλλον: οδηγός» 2021, σελ. 7 και σελ. 17 – 60.

80. Βλ. Ετήσια έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2021, σελ. 27 επ.

ποίησης της πειθαρχικής ευθύνης των ελεγχόμενων αστυνομικών, αφετέρου συμβάλλει στον αποχρωματισμό της θυματοποίησης της σύλληψης.

Οι ανήλικοι και νεαροί/ές ενήλικες αποτελούν μία ομάδα που χρήζει εκ του νόμου ειδικής αντιμετώπισης από την ΕΛ.ΑΣ.⁸¹, ωστόσο, την ίδια στιγμή, η στοχοποίησή της φαίνεται να εμμένει και να διαστέλλεται, σε αριθμούς και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Για τους λόγους αυτούς, ο Συνήγορος έκρινε αναγκαίο να επισημάνει σε υπόθεση ότι, με βάση την περ. ε' του άρ. 119 του Π.Δ.141/1991 για αποφυγή της σύλληψης όταν πρόκειται για ασήμαντο πλημμέλημα και απειλείται από αυτήν η διατάραξη της τάξης από την εξέγερση του συγκεντρωμένου πλήθους εναντίον των αστυνομικών, ερευνητέα είναι η αναγκαιότητα και νομιμότητα αυτής καθ' εαυτής της σύλληψης του μαθητή εκείνη τη στιγμή, αλλά και οι βίαιες ενέργειες των αστυνομικών που ακολούθησαν (λάκτισμα στον συλληφθέντα, αγκωνιά σε έτερο μαθητή, βίαιη απώθηση πολίτη που έβγαζε βίντεο με το κινητό του τηλέφωνο), οι οποίες ήταν περισσότερο επικίνδυνες «να επιφέρουν κλιμάκωση ... και να ξεσηκώσουν τον όχλο» από την φερόμενη αρχική εξύβριση των αστυνομικών από τον συλληφθέντα, τον οποίο η ΕΛ.ΑΣ. είχε προηγουμένως σταματήσει για τροχονομικό έλεγχο (**Φ. 316964**).

Ελλιπής πειθαρχική διερεύνηση διαπιστώνεται και στην περίπτωση καταγγελίας 18χρονου φερόμενου θύματος, το οποίο μετείχε σε διαδήλωση και αναφέρεται ότι χτυπήθηκε με αστυνομική ράβδο στο κεφάλι, ενώ, κατά τη σύλληψή του,

81. Σύμφωνα με το άρ. 2 του Π.Δ. 254/2004 «Ο αστυνομικός: ... ε. Για την τήρηση και εφαρμογή του Νόμου χρησιμοποιεί κατ' αρχήν μη βίαια μέσα. Η προσφυγή στη βία επιτρέπεται μόνον όταν είναι απολύτως αναγκαία και στο μέτρο που προβλέπεται και απαιτείται για την εφαρμογή του νόμου. Τηρεί πάντοτε με απόλυτο σεβασμό τις αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας (καταλληλότητας) και της αναλογικότητας ... Άρθρο 3: Ο αστυνομικός: α. ... Χρησιμοποιεί την απολύτως αναγκαία βία και δεσμεύει τον συλληφθέντα μόνον όταν αντιδρά βίαια ή είναι ύποπτος φυγής ... Άρθρο 5: ... 4. ... Με ιδιαίτερη ευαισθησία οφείλει να μεταχειρίζεται τους ανηλίκους που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά...». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρ. 97 του Π.Δ. 141/1991 «Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης Υπηρεσιών», το προσωπικό της Ελληνικής αστυνομίας: «... ιβ. Σε κάθε επαφή με ανήλικους, πρέπει να τους φέρεται με στοργή και ευπροσηγορία και να αποφεύγει κάθε ενέργεια που μπορεί να τους ταπεινώσει και να τους αφήσει δυσμενή για την Αστυνομία ψυχικά βιώματα», ενώ, σύμφωνα με το άρ. 120 του ίδιου Π.Δ.: «1. Οι αστυνομικοί κατά τη σύλληψη, πρέπει να ενεργούν με σύνεση και σταθερότητα, να τηρούν άψογη συμπεριφορά και να αποφεύγουν κάθε ενέργεια που μπορεί να βλάψει την τιμή και την υπόληψη του συλληφθέντος και γενικά να προσβάλλει την αξιοπρέπειά του. 2. Οφείλουν να συμπεριφέρονται στον συλληφθέντα με προσήνεια, να μη μεταχειρίζονται εναντίον του, χωρίς ανάγκη, βία και να τον δεσμεύουν μόνο όταν αντιδρά βίαια ή είναι ύποπτος φυγής». Αντίστοιχα, στο άρθρο 278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ., ορίζεται ότι: «Τα αρμόδια για τη σύλληψη όργανα οφείλουν να συμπεριφέρονται με κάθε δυνατή ευγένεια σε αυτόν που συλλαμβάνουν και να σέβονται την τιμή του. Γι' αυτό δεν πρέπει να μεταχειρίζονται βία, παρά μόνο αν υπάρχει ανάγκη και δεν επιτρέπεται να τον δεσμεύουν, παρά μόνο όταν ο συλλαμβανόμενος αντιστέκεται ή είναι ύποπτος φυγής».

όντας πεσμένος στο έδαφος και δεμένος με χειροπέδες, ένας εκ των δύο αστυνομικών που τον συνέλαβαν, τον γρονθοκόπησε στο πρόσωπο **(Φ. 282397)**.

Σε άλλη περίπτωση προσαγωγής ανηλίκου, ο διενεργών, αν και διαπιστώνει, βάσει του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού, έλλειμα ως προς την τήρηση του πλαισίου που αφορά στα δικαιώματα των ανηλίκων δραστών και τη νομιμότητα της προσαγωγής, καθώς και της κράτησης, δεν το λαμβάνει υπόψη του και ταυτίζεται με τη δικαιολόγησή του, μέσω αναφορών στο ύψος του ανηλίκου που τον έκανε να μοιάζει μεγαλύτερος, στο γεγονός ότι, εφόσον ήταν παρέα με έναν δεκαεννιάχρονο, θα ήταν κι ο ίδιος ενήλικος, στην άρνησή του να πει το όνομα του ή τα ονόματα των γονέων του, στη συνήθη αστυνομική πρακτική, και, τέλος, στο «σημαντικό πεδίο ελιγμών και πρωτοβουλίας [της ΕΛ.ΑΣ.] για την εκπλήρωση της αποστολής της». Στη συγκεκριμένη υπόθεση, ο Συνήγορος τόνισε ότι, αν και η προσαγωγή του ανήλικου φερόμενου θύματος φέρεται ότι βασίστηκε σε συγκεκριμένες και βάσιμες υπόνοιες, εντούτοις η μη τήρηση των νομοθετικά προβλεπόμενων απαιτήσεων, σε σχέση με την ατομική του αξιολόγηση και το δικαίωμα ενημέρωσής του, όπως και της ενημέρωσης της συνοδείας του ασκούντος τη γονική μέριμνα ή άλλου ανηλίκου, δημιουργεί αντίστοιχα βάσιμες ενστάσεις ως προς τη νομιμότητα της διαδικασίας και, κατ' επέκταση, ως προς τον νόμιμο χαρακτήρα του περιορισμού της προσωπικής του ελευθερίας. Σε σχέση με το προαναφερόμενο δικαίωμα, ο Συνήγορος υπογραμμίζει στο πόρισμά του ότι: «... η ύπαρξη ενός εμπίστου (προς τον ανήλικο) ενήλικου, που θα ενημερωθεί και θα ενημερώσει υπεύθυνα και ουσιαστικά τον ανήλικο για την άσκηση των δικαιωμάτων του, αποτελεί ασφαλιστική δικλείδα για την πλήρη ενημέρωση του, τον συνυπολογισμό των ειδικών αναγκών και της ευαλωτότητας του ανηλίκου για τη λήψη ορθών αποφάσεων και προκειμένου να διασφαλιστεί και η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του⁸²» **(Φ. 260871)**.

Το φαινόμενο στοχοποίησης, ενίοτε πολλαπλής, αυτού που αντιδρά στον αστυνομικό έλεγχο ή τη δέσμευση του ιδίου ή συμπολιτών του και η οριακά καταχρηστική χρήση εργαλείων του ποινικού δικαίου, αντίστασης, απείθειας ή και άλλων ποινικών αδικημάτων που συνοδεύει αυτή την αντίδραση, έχει προβληματίσει τον Συνήγορο στις εκθέσεις του⁸³ και εμμένει το 2023 και σε άλλες υποθέσεις εκτός από τις προαναφερθείσες υποθέσεις ανηλίκων και νεαρών. Μάλιστα, ο Συνήγορος, κατά τη διερεύνηση υποθέσεων παλαιότερων ετών **(Φ. 270704)**, αλλά και σε υπό διερεύνηση υποθέσεις **(Φ. 309065)**, παρατηρεί ότι η διαφαινόμενη αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου που υποκρύπτει η οριακά καταχρηστική χρήση εργαλείων κατά του καταγγέλλοντα, ο οποίος συνήθως έχει υπο-

82. Κοσμάτος Κ. (2021), «Η διερεύνηση των δικαιωμάτων των ανηλίκων υπόπτων ή κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, μετά τον Ν. 4689/2020», στο The Art of Crime, τ. 11, σελ. 5.

83. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2019, σελ. 112 – 114.

στεί και σωματική βία, τον μετατρέπει σε θύμα της διοικητικής έρευνας, καθώς εγκαθιστά και γιγαντώνει τα φοβικά αντανακλαστικά του σε κάθε τυχόν μελλοντική επαφή του με τις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. Η συνθήκη αυτή αφήνει ορατό το ενδεχόμενο να μην προσέλθει ο καταγγέλλων στις κλήσεις για κατάθεση, ακόμη και σε περιπτώσεις που εν τέλει αθώνεται από το ποινικό δικαστήριο για όλες τις κατηγορίες (**Φ. 270764**). Τέτοιες ακριβώς περιπτώσεις ενισχύουν, εάν δεν τις επιβεβαιώνουν, τις υπόνοιες περί ύπαρξης σκοτεινού αριθμού περιστατικών.

Στην ίδια κατεύθυνση, ενδεικτικά είναι τα πραγματικά περιστατικά υπόθεσης, στην οποία αστυνομικοί συνέλαβαν πολίτη ο οποίος, υπό την επήρεια αλκοόλ ή άλλων ουσιών, έγγραφε με μαρκαδόρο σε ζαρντινιέρα του Δήμου Αθηναίων, και φέρεται να αντιστάθηκε κατά τη σύλληψή του. Διερχόμενοι αλλοδαποί πολίτες αναγνωρισμένοι πρόσφυγες, δημοσιογράφοι, διαμαρτυρήθηκαν προς τους αστυνομικούς για τη βία που ισχυρίστηκαν ότι είδαν να ασκείται στον πολίτη και προσπάθησαν να τους βιντεοσκοπήσουν με τα κινητά τους τηλέφωνα, επικαλούμενοι τη δημοσιογραφική τους ιδιότητα, με αποτέλεσμα να συλληφθούν και αυτοί και να δεσμευτούν άπαντες. Ακολούθησε καταγισμός κατηγοριών κατά τη σύλληψη (βία κατά υπαλλήλων και δικαστικών προσώπων, απόπειρα ελευθέρωσης κρατουμένου, απειλή, εξύβριση, παραβίαση προσωπικών δεδομένων). Ο Συνήγορος επεσήμανε στο σχετικό πόρισμά του ότι η βιντεοσκόπηση της αστυνομικής δράσης προς απόδειξη υπέρβασης του εύλογου μέτρου βίας, δεν συνιστά παράνομη ενέργεια⁸⁴, πολλώ δε μάλλον όταν πρόκειται για βιντεοσκόπηση από δημοσιογράφους. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε απόφασή του της 14.02.2019 (C-345/17), έχει δεχτεί ότι η μαγνητοσκόπηση αστυνομικών υπαλλήλων υπάγεται στην αναγκαία στάθμιση μεταξύ του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και της ελευθερίας έκφρασης, για την οποία έχει σημασία ο δημοσιογραφικός σκοπός της ανακοίνωσης στο κοινό πληροφοριών (**Φ. 284856**).

Όπως διεξοδικά αναλύεται στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης, σχετικά με το βιντεοληπτικό και ηχητικό υλικό, οι αρχές διατηρούν μια στρεβλή αντίληψη για τη βιντεοσκόπηση της δράσης τους από δημοσιογράφους, αλλά και από ιδιώτες (**Φ. 245165 και Φ. 282935**) και μία ταυτοτική δυσφορία, η οποία με τη σειρά της ενίοτε αναβαθμίζεται σε γενεσιουργό αιτία ελέγχων, προσαγωγών, συλλήψεων ή/και κακομεταχείρισης (**Φ. 245156, Φ. 282722, Φ. 284856, Φ. 295448 και Φ. 282935**) και καταγράφεται στα πορίσματα των διοικητικών ερευνών, ως νόμιμο έρεισμα της αστυνομικής δράσης, πλημμέλεια της διοικητικής έρευνας που δεν διορθώνεται ούτε μετά από πόρισμα του Συνηγόρου (**Φ. 282935**). Η διαπιστούμενη δυσφορία συνοδεύεται από μία εγγενή απροθυμία και δυστοκία ως προς την αναζήτηση και διασφάλιση του βιντεοληπτικού και φωτογραφικού υλικού στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας. Υπό το πρίσμα αυτό, έχουν διατυπωθεί στη θεωρία προτάσεις, στις οποίες διαγράφεται και οροθετείται το αυ-

84. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2019, σελ. 39.

τονόητο, που αποδεικνύεται ίσως ζητούμενο, όπως η νομική κατοχύρωση του δικαιώματος του πολίτη να καταγράφει τις αστυνομικές αρχές κατά την άσκηση των υπηρεσιακών καθηκόντων τους με κάθε πρόσφορο μέσο και η απαγόρευση της αφαίρεσής του ή εξάλειψης της εγγραφής κατά τη διάρκεια της σύλληψης⁸⁵, ενώ επιτακτική καθίσταται η, χωρίς χρονικό και χωρικό περιορισμό, ενεργοποίηση του Π.Δ. 75/2020⁸⁶, το οποίο θωρακίζει τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης των αρχών και εισφέρει στην προστασία των πολιτών και των υπαλλήλων από αυθαίρετες και μη νόμιμες πράξεις.

Ως προς τον τρόπο δέσμευσης τριών (3) συλληφθέντων, ο Συνήγορος υπενθύμισε ότι, στις άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (όροι που στον ελληνικό Π.Κ. συναντώνται στο άρθρο 137Α Π.Κ.) το Ε.Δ.Δ.Α.⁸⁷ έχει υπαγάγει, μεταξύ άλλων, και τη δέσμευση με χειροπέδες ή τη δημόσια έκθεση του συλληφθέντος που υπερβαίνει τον βαθμό, ο οποίος θεωρείται εύλογα αναγκαίος, προκειμένου να αποτραπεί απόδραση, με βάση τις περιστάσεις ή τις υπάρχουσες ενδείξεις ότι ο συλληφθείς θα χρησιμοποιήσει βία ή θα προσπαθήσει να αποδράσει (**Φ. 284856**), αφού ακόμη και «*υπό την απουσία σωματικών βλαβών ή έντονου σωματικού ή ψυχικού πόνου, όταν η μεταχείριση ταπεινώνει ή υποβαθμίζει το άτομο, δείχνοντας έλλειψη σεβασμού ή μειώνοντας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του/της ή του/της δημιουργεί αισθήματα φόβου, άγχους ή κατωτερότητας ικανά να κάμψουν την ηθική και σωματική του/της αντίσταση και πάλι η μεταχείριση αυτή θεωρείται εξευτελιστική και εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 3, ενώ αρκεί το θύμα να ταπεινώνεται στα ίδια του τα μάτια, ακόμη και αν*

85. Γ. Τασόπουλος, Α. Τάκης, Τα υπόρρητα της συζήτησης για τις συναθροίσεις: Το πρόβλημα της αστυνομικής βίας και η χρησιμότητα των τύπων, *SyntagmaWatch*, 14.07.2020.

86. Το οποίο εξασφαλίζει το απαραίτητο νομικό πλαίσιο για την καταγραφή εικόνας και ήχου από την ΕΛ.ΑΣ. και το Λιμενικό Σώμα σε, μεταξύ άλλων, δημόσιες συναθροίσεις, προβλέποντας και τη χρήση φορητών, ενσωματωμένων στις αστυνομικές στολές, καμερών, θωρακίζοντας τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης, στοιχεία που εν τέλει εισφέρουν στην προστασία των πολιτών και των αστυνομικών από αυθαίρετες και μη νόμιμες πράξεις.

87. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Raninen* κατά Φιλανδίας, 26.12.1977, παρ. 53 – 59. Μάλιστα, για τη δημόσια δέσμευση με χειροπέδες, το Δικαστήριο δέχεται ότι, όταν αυτή γίνεται στο πλαίσιο νόμιμης σύλληψης και η ασκηθείσα βία δεν υπερβαίνει το αναγκαίο, για τις περιστάσεις, μέτρο, δεν γεννάται ζήτημα με το άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α., ωστόσο θα πρέπει η προσφυγή στη χρήση τέτοιων μεθόδων να δικαιολογείται, διότι πιστεύεται ότι το προς δέσμευση πρόσωπο θα αντισταθεί στη σύλληψη ή θα επιχειρήσει να διαφύγει ή θα προκαλέσει ζημία ή τραυματισμό ή θα καταστήσει ανέφικτη τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Σε μια περίπτωση, όπου, παρότι δεν δέχθηκε το Δικαστήριο ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 Ε.Σ.Δ.Α., έλαβε υπόψη όμως για να κρίνει αν ήταν εξευτελιστική ή όχι η μεταχείριση και θεώρησε κρίσιμα για την εξαγωγή συμπεράσματος τα ακόλουθα: το αν δέσμευση δικαιολογείται, αν ήταν σύντομο το διάστημα που ήταν ορατός ο δεσμευθείς από μικρό αριθμό τρίτων προσώπων, καθώς και το ότι ο ίδιος ισχυρίστηκε πώς ένιωθε.

οι άλλοι δεν το βλέπουν έτσι⁸⁸».

Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος αποσαφηνίζει ότι, αναφορές σε μια γενικότερη αρνητική ή επιθετική συμπεριφορά του ελεγχόμενου ή στην εμφάνιση ή στην απροθυμία του να συνεργαστεί, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως επαρκές στοιχείο για τη θεμελίωση «σοβαρής υπόνοιας», ικανής να νομιμοποιήσει τον έλεγχο άνευ άλλου τινός. Ο Συνήγορος έχει επισημάνει προ καιρού ότι, αντιθέτως, η τυχόν αρνητική συμπεριφορά των ελεγχόμενων εξηγείται, κατ' αρχήν, από το στοιχειώδες ένστικτο αυτοσυντήρησης και από τον βαθμό νομιμοφροσύνης και συνεργασιμότητας, ο οποίος ποικίλλει από άνθρωπο σε άνθρωπο. Μια αρνητική συμπεριφορά μπορεί μεν να αποτιμάται ελεύθερα από τα τρέχοντα κριτήρια κοινωνικής ευπρέπειας, πλην όμως δεν προσκρούει σε κάποια αντίθετη έννομη υποχρέωση των πολιτών, λ.χ. να επιδεικνύουν προθυμία απέναντι στους ελεγχόμενους αστυνομικούς και, συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά, από μόνη της, επίμεμπτη πράξη⁸⁹.

Ενδεικτική είναι και η περίπτωση καταγγέλλοντος ιερωμένου για αναίτιο έλεγχο στον δρόμο από την ΕΛ.ΑΣ., με την αιτιολογία της διενεργούσας την πειθαρχική έρευνα («... κρίνοντας αντικειμενικά υπάρχει πρωταρχικά ευθύνη από μέρους του ιδιώτη, καθώς ο αρχικός σχολιασμός αυτού προς τις Αστυνομικές δυνάμεις ήταν η αιτία που πυροδότησε την όλη κατάσταση και οδήγησε τον επικεφαλής να λάβει την απόφαση να διενεργήσει έλεγχο, διότι προφανώς τον θεώρησε ύποπτο») να επιβεβαιώνει και την τάση για προσωπικές εκτιμήσεις και ενδόμυχες πεποιθήσεις των διενεργούντων που δεν έχουν θέση σε μία πειθαρχική έρευνα (**Φ. 298758**).

Από τα πορίσματα που συντάξε ο Συνήγορος το 2023, δεν μπορεί να παραλείψει την περίπτωση αναρτημένης στο διαδίκτυο καταγγελίας αλλοδαπού για κακομεταχείριση, σύμφωνα με την οποία ο καταγγέλλων μετέβη στο Δημαρχείο Αθηνών για προσωπική του υπόθεση, πλην όμως αστυνομικοί της ΕΛ.ΑΣ. και δημοτικοί αστυνομικοί τον χειροπέδησαν και, οδηγώντας τον δίπλα στο Δημαρχείο, του χτύπησαν το κεφάλι σε κάγκελα και με αστυνομική ράβδο τον χτύπησαν κοντά στον δεξιό του ώμο, ενώ ανέφερε και πόνο στα χέρια του ένεκα της χειροπέδησής του. Έπειτα, τον μετέφεραν στο οικείο Α.Τ., από όπου αφέθηκε μετά από λίγο χρονικό διάστημα. Κατόπιν, αργότερα την ίδια ημέρα, μετέβη στον σταθμό του μετρό Μοναστηράκι, ωστόσο δεν είχε εισιτήριο και, καθώς εισερχόταν, στο μετρό, υπάλληλος security τον εξύβρισε και στη συνέχεια αστυνομικοί τον χειροπέδησαν και τον μετέφεραν σε χώρο του υπογείου, όπου

88. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Βουγιδ κατά Βελγίου, 28.09.2015 παρ. 87.

89. Πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα: «Νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών», Ιούλιος 2003, σελ. 8.

ένας αστυνομικός τον χαστούκισε⁹⁰ δυνατά στο αυτί του και ακολούθως προσήχθη εκ νέου στο ίδιο Α.Τ., καθώς βρέθηκε σε κατάσταση μέθης, σύμφωνα με τον διενεργούντα την έρευνα. Στην εν λόγω υπόθεση, ο διενεργών απέτυχε να αιτιολογήσει, μεταξύ άλλων, για ποιον λόγο ο καταγγέλλων δεν τέθηκε σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης, όπως ορίζουν οι σχετικές διατάξεις, ενέργεια η οποία πιθανότατα θα είχε αποτρέψει την αμέσως μετέπειτα παρουσία του στο Σταθμό Μοναστηράκι, τη συμπεριφορά του απέναντι στην υπάλληλο security, αλλά και τη διερευνώμενη προσβολή της σωματικής του ακεραιότητας και ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Στην υπόθεση, το ρατσιστικό κίνητρο δεν διερευνήθηκε ως όφειλε **(Φ. 297919)**.

Η προστατευτική φύλαξη είναι μέτρο στέρησης της ελευθερίας και εντάσσεται στις προληπτικές ενέργειες της ΕΛ.ΑΣ., ενώ για την εφαρμογή της δεν απαιτείται η τέλεση αξιόποινης πράξης. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 118 του Π.Δ. 141/1991, η προστατευτική φύλαξη δεν είναι σύλληψη και τα πρόσωπα που τίθενται υπό προστατευτική φύλαξη, λόγω της ψυχικής ή πνευματικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται (λ.χ. πρόσωπα υπό την επήρεια μέθης, ψυχικά ασθενείς) και τα οποία εξ αυτού του λόγου είναι επικίνδυνα για τη δημόσια τάξη ή εκθέτουν τον εαυτό τους σε κίνδυνο, δεν τοποθετούνται στο κρατητήριο. Για τη θέση προσώπου σε προστατευτική φύλαξη, συντάσσεται έκθεση που υποβάλλεται στον Εισαγγελέα πλημμελειοδικών και γίνεται σχετική εγγραφή στο βιβλίο Αδικημάτων και Συμβάντων, στην οποία αναγράφονται, εκτός των άλλων, ο λόγος της προστατευτικής φύλαξης και ο χρόνος έναρξης και λήξης αυτής.

Ο θεσμός της προστατευτικής φύλαξης εγείρει σοβαρές ενστάσεις⁹¹ ως προς τη δικαιιοπολιτική του δικαιολόγηση, τη συμβατότητά του με το πλαίσιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που απορρέει από το Σύνταγμα, αλλά και την αποτελεσματικότητά του, με δεδομένη την ανάθεση αυτού του έργου στην Αστυνομία. Ωστόσο, οι σχετικές διατάξεις παραμένουν ενεργές και γίνονται αποδεκτές, καθώς η εφαρμογή του εν λόγω θεσμού, σε μία πρώτη ανάγνωση, φαίνεται να εμπεριέχει τις ελάχιστες ασφαλιστικές δικλείδες ως προς την τή-

90. Σημειώνεται ότι το χαστούκι στο πρόσωπο έχει κριθεί από το Ε.Δ.Δ.Α. ότι συνιστά ιδιαίτερη περίπτωση εξευτελιστικής μεταχείρισης, ιδιαίτερα όταν το χαστούκι δίνεται από όργανο επιβολής του νόμου σε πρόσωπο που βρίσκεται στον απόλυτο έλεγχό του. Σύμφωνα με το ανωτέρω Δικαστήριο «το χαστούκι έχει αξιοσημείωτη επίδραση στο πρόσωπο που το δέχεται, καθώς επηρεάζει το μέρος εκείνο του σώματος που εκφράζει την ατομικότητα και δηλώνει την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου, ενώ αποτελεί και το κέντρο των αισθήσεων που χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία του ατόμου με τους άλλους. Από τη συμπεριφορά αυτή, το θύμα ταπεινώνεται στα ίδια του τα μάτια, και επομένως υπάρχει εξευτελιστική μεταχείριση με βάση το άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α. [...] Περαιτέρω, όταν το χαστούκι δίνεται από όργανο επιβολής του νόμου τονίζει την ανωτερότητα και κατωτερότητα που χαρακτηρίζει τις σχέσεις μεταξύ του οργάνου και του πολίτη που δέχεται το χαστούκι», απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Βουγιδ κατά Βελγίου, 28.09.2015 παρ. 104 – 106.

91. Φυτράκης Ευτ. «Ψυχιατρική κράτηση: “Μια φυλακή, χωρίς ποινή και δικαστή!”», 016, Τιμητικός Τόμος Χριστόφορου Αργυρόπουλου.

ρηση της νομιμότητας (λ.χ. ενημέρωση εισαγγελικής αρχής) για την αξιοπρεπή μεταχείριση του προσώπου, σε αντίθεση με την προσαγωγή σε Α.Τ., η οποία εξαντλείται σε καταγραφή στο Βιβλίο Συμβάντων της ΕΛ.ΑΣ.

Χωρίς να υπάρχουν ενδείξεις για το εύρος εφαρμογής του θεσμού στην αστυνομική πράξη, ο Συνήγορος παρατηρεί ότι το θεσμικό πλαίσιο δεν είναι αρκετό και δεν διασφαλίζει πάντα τον επιδιωκόμενο σκοπό, σε υπόθεση όπου η εφαρμογή της θεσμικής πρόβλεψης της προστατευτικής φύλαξης, στην οποία τέθηκε πολίτης, κατέληξε να οδηγήσει στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα, καθώς ο πολίτης εν τέλει απαγχονίστηκε εντός του χώρου όπου φυλασσόταν, ενώ η διοικητική έρευνα κατέληξε στην πρόταση για αρχειοθέτηση της υπόθεσης (**Φ. 297918**). Στην εν λόγω υπόθεση, οι πλημμέλειες εντοπίζονται στην έλλειψη των απαιτούμενων υλικών προϋποθέσεων, και κυρίως ειδικού χώρου, στον οποίο έπρεπε να λαμβάνει χώρα η προστατευτική φύλαξη. Εν προκειμένω, η ακαταλληλότητα του προσωρινού κρατητηρίου, στο οποίο οδηγήθηκε το φερόμενο θύμα, καθώς έφερε κάγκελα και παράθυρο, όχι μόνο δεν συνέβαλε στην αυτοπροστασία του, αλλά αντίθετα το εξέθεσε σε σοβαρό κίνδυνο, ο οποίος απέβη μοιραίος. Στην υπόθεση εγείρονται και ζητήματα ως προς τον επάρκεια του αριθμού των αστυνομικών που βρίσκονταν σε εσωτερική υπηρεσία τη συγκεκριμένη μέρα και ώρα, σε ένα κεντρικό Α.Τ. της Αθήνας, αλλά και έντονοι προβληματισμοί για τη διαφαινόμενη αποτυχία των αρχών να πληροφορηθούν έγκαιρα, πριν τον θάνατο του πολίτη, τόσο για περιστατικό ακούσιας νοσηλείας του θανόντος λόγω προηγούμενης απόπειρας αυτοκτονίας που είχε επιχειρήσει, όσο και για προγενέστερο περιστατικό που αφορούσε επίσης σε προστατευτική φύλαξή του, η οποία μάλιστα είχε γίνει ομοίως στο ίδιο Α.Τ.

Η νομιμότητα των ελέγχων και προσαγωγών πολιτών και η διοικητική διερεύνησή της αναμένεται να συνεχίσει να απασχολεί τον Συνήγορο, όπως φαίνεται από τις παραμέτρους που θέτουν υποθέσεις που υποβλήθηκαν το 2023 (ενδεικτικά: **Φ. 340326, Φ. 340319, Φ. 333543 Φ. 344100, Φ. 340894, Φ. 337871, Φ. 333516 και Φ. 333080**).

Ο Συνήγορος έχει τονίσει προ καιρού ότι το εν λόγω ζήτημα «είναι κατά πολύ ευρύτερο και σοβαρότερο από τα στενά όρια μιας πειθαρχικής διερεύνησης. Πυρήνας του προβλήματος είναι αυτές καθ' εαυτές οι πάγιες διαταγές και απόψεις σχετικά με τις νόμιμες προϋποθέσεις προσαγωγών και ελέγχων, και αυτών ακριβώς των παγίων διαταγών και απόψεων παρίσταται αναγκαία η διερεύνηση⁹²».

Ο Συνήγορος διακρίνει ότι, παρά την έκδοση σχετικών διαταγών – εγκυκλίων, με μία εξ αυτών να έχει εκδοθεί το 2005, κατόπιν συστάσεων του Συνηγόρου, και με ευθεία παραπομπή σε αυτές⁹³, το νομικό πλαίσιο της αστυνομικής δράσης εξα-

92. Βλ. Πόρισμα, «Θέμα: Νόμιμες Προϋποθέσεις Προσαγωγών και αστυνομικών ερευνών», Ιούνιος 2003, σελ. 10.

93. Υπ' αριθ. πρωτ. 7100/22/4α/17.06.2005 εγκύκλιος της ΕΛ.ΑΣ.

κολουθεί να προσλαμβάνεται από τα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. μέσα από στερεότυπα ερμηνευτικά σχήματα, που δεν εναρμονίζονται πάντοτε με τις συνταγματικές αρχές που διαγράφουν και οριοθετούν το περιεχόμενο της άσκησης δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής εξουσίας. Ως εκ τούτου, δεν φαίνεται να έχει επιτευχθεί συναντίληψη περί της προστασίας του ύψιστου αγαθού της προσωπικής ελευθερίας τέτοιας ποιότητας που να κινητοποιεί την ΕΛ.ΑΣ. στην αποχή και την καταδίκη, μέσω αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και λογοδοσίας, της ανεξέλεγκτης και, εξ αυτού του λόγου, ατιμώρητης άσκησης διακριτικής ευχέρειας, υπό όρους μιας απεριόριστης εξουσίας. Την ίδια στιγμή, ο Συνήγορος αναγνωρίζει ότι η εν λόγω θεματική παραμένει, εύλογα, υψηλά και στη δέσμη των ζητημάτων που απασχολούν το σύνολο των πολιτών, ως διαρκής πηγή διακινδύνευσης και αναπάντεχης προσβολής, πρωτίστως της ελευθερίας τους, αλλά και άλλων δικαιωμάτων, όπως η συμμετοχή σε δημόσιες συναθροίσεις, πλαίσιο στο οποίο η οριακή ή εκτός νομιμότητας αστυνομική δράση εγείρει και αμφιβολίες ως προς τη σκοπιμότητά της.

Υπό το ανωτέρω πρίσμα, ο Συνήγορος υπενθυμίζει τη βασική θέση που διατυπώνει από το έτος 2003 και αποδέχθηκε η ΕΛ.ΑΣ. με την υπ' αριθ. πρωτ. 7100/22/4α/17.06.2005 Διαταγή του Αρχηγού της, θέση που συνοδεύεται από ισχυρή τεκμηρίωση που συνελήγη μέσα στην επταετή, πλέον, εκ του νόμου ειδική ενασχόληση του Συνηγόρου με τον έλεγχο της αρτιότητας των διοικητικών ερευνών, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ότι μόνη η παρουσία ή η διέλευση πολιτών από συγκεκριμένο τόπο δεν τους καθιστά εκ προοιμίου ύποπτους. Οι πολίτες δεν είναι υποχρεωμένοι να συνδέουν προς ορισμένο "νόμιμο" σκοπό τη φυσική τους παρουσία σε δημόσιο χώρο. Συνεπώς, μόνο ως πιθανή συνέπεια συγκεκριμένης πράξης θα μπορούσε ο κάθε πολίτης να προβλέπει την προσβολή της ελευθερίας του, καθώς, τόσο σύμφωνα με το Σύνταγμα, όσο και με τις σχετικές προβλέψεις της Ε.Σ.Δ.Α., μόνο τότε θα μπορούσαν τα μέτρα περιορισμού της ελευθερίας να είναι νόμιμα, και πάντοτε υπό την προϋπόθεση απουσίας οποιασδήποτε αυθαιρεσίας εκ μέρους των αστυνομικών αρχών⁹⁴.

Ομοίως, επισημαίνεται ο κίνδυνος που εγκυμονεί η δικαιολόγηση, από τους διενεργούντες την έρευνα, κατασταλτικών ενεργειών των αστυνομικών με την επίκληση ενός γενικότερου πλαισίου δράσης, το οποίο φέρεται να καθοδηγεί, σε κάποιες περιπτώσεις, τις αστυνομικές ενέργειες και τη διερεύνησή τους, καθώς τέτοια επιχειρήματα αποτελούν «έναν ακόμη συλλογιστικό μηχανισμό, ο οποίος χρησιμοποιείται με σκοπό τη συγκάλυψη πράξεων που θα δικαιολογούσαν τη διάγνωση της πειθαρχικής ευθύνης αστυνομικών υπαλλήλων⁹⁵».

94. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 38.

95. Ειδική Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη «Πειθαρχική – Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε Βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων» Ιούλιος 2004, σελ. 70.

Ο ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

4.1. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΙΔΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εντός του 2023 ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αξιοποιώντας τη δυνατότητα που του δίνει το άρθρο 1 παρ. 3 και 4 του Ν. 3938/2011, αποφάσισε τη διενέργεια ίδιας έρευνας σε μία (1) υπόθεση, ενώ προέβη στην ολοκλήρωση της έρευνάς του σε ακόμη μία (1) υπόθεση, τη διεξαγωγή της οποίας είχε αποφασίσει εντός του 2022.

α. Η υπόθεση **Φ. 308485**, για την οποία έγινε μνεία και στην ετήσια έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το έτος 2022⁹⁶, είχε ως αντικείμενο την αναφορά Αφγανού πολίτη, νομίμως διαμένοντος στην Ιταλία, εργαζομένου ως διερμηνέας στην Ελλάδα για λογαριασμό του FRONTEX, ο οποίος κατήγγειλε ότι υπέστη σύλληψη από αστυνομικούς, παράνομη κράτηση, κακομεταχείριση και παράνομη επαναπροώθηση, μαζί με άλλους, μέσω Έβρου στην Τουρκία το διάστημα 2 – 04.09.2021. Ο Συνήγορος στο πόρισμά του κατέληξε ότι αποδείχθηκε η προσπάθεια της ΕΛ.ΑΣ. να επαναφέρει τον διερμηνέα στη χώρα που συνδέεται άρρηκτα με την από 05.09.2021 Αναφορά Σοβαρού Συμβάντος του FRONTEX, και, επομένως, συνδέεται με την προσβολή των δικαιωμάτων του από το φερόμενο περιστατικό επαναπροώθησης. Περαιτέρω, σύμφωνα με το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού, οι παραλείψεις των αρμόδιων οργάνων της ΕΛ.ΑΣ. ως προς την άμεση διερεύνηση των καταγγελλομένων, που άρχισαν να ερευνώνται 4 μήνες μετά το περιστατικό, αφού ο Συνήγορος έλαβε από τον FRONTEX και διαβίβασε στην ΕΛ.ΑΣ. σχετική αναφορά του διερμηνέα, είχαν ως επακόλουθο την απώλεια κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων. Βάσει των προαναφερθέντων, ο Συνήγορος διαβίβασε τον Σεπτέμβριο 2023 το πόρισμα της έρευνάς του⁹⁷ στη Δ/ση Αστυνομικού Προσωπικού του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ., για τις δικές της ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας, ως προς τις πράξεις και παραλείψεις οργάνων της

96. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 33.

97. Άρ. 1 του Ν. 3938/2011, όπως ισχύει, αρ.13 Κανονισμού Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

ΕΛ.ΑΣ., καθώς επίσης και στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Ξάνθης, στο πλαίσιο της σχετικής παραγγελίας έρευνας, για την εκ μέρους της εκτίμηση ενδεχόμενων ποινικών ευθυνών από τις ως άνω πράξεις και παραλείψεις. Στη συνέχεια, ο Συνήγορος έλαβε και πόρισμα του Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX, στο οποίο, μετά από διερεύνηση διαφόρων εγγράφων, μαρτύρων κ.ά. στοιχείων, θεωρεί αξιόπιστη την καταγγελία για συμμετοχή μελών του προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ. και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο καταγγέλλων υπήρξε θύμα αυθαίρετης σύλληψης, παράνομης κράτησης και βίαιης ομαδικής απέλασης στην Τουρκία. Για τη συγκεκριμένη υπόθεση, γίνεται εκτενής αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας Έκθεσης.

β. Η δεύτερη υπόθεση αφορά στο πολύνεκρο ναυάγιο που έλαβε χώρα ανοιχτά της Πύλου, στις 14.06.2023. Ο Συνήγορος απέστειλε δύο επιστολές προς τον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής (Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ.), με τις οποίες ζητούσε να υπάρξει ενδελεχής διοικητική διερεύνηση τυχόν πράξεων ή παραλείψεων στελεχών του Λιμενικού που συνδέονταν με το ανωτέρω τραγικό περιστατικό, η οποία θα συνέβαλε στην αξιόπιστη εικόνα του Λιμενικού Σώματος και, σε τελική ανάλυση, της πολιτείας. Μετά τη ρητή άρνηση του Λιμενικού Σώματος να ξεκινήσει εσωτερική πειθαρχική έρευνα, η Ανεξάρτητη Αρχή αποφάσισε να ξεκινήσει ίδια έρευνα, με την ειδική αρμοδιότητά της ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, για πράξεις ή παραλείψεις ένστολου προσωπικού του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. σχετικά με το τραγικό αυτό ναυάγιο, θεωρώντας ότι η πλήρης διαφάνεια ως προς τη δράση των αρμόδιων στελεχών της διοίκησης στη συγκεκριμένη υπόθεση αποτελεί στοιχειώδες δικαιοκρατικό αίτημα⁹⁸. Η έρευνα αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη.

4.2. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΕΠΑΝΑΠΡΩΘΗΣΕΩΝ

Οι καταγγελίες για παράνομες επαναπροωθήσεις⁹⁹ στα σύνορα της χώρας δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Ο Συνήγορος του Πολίτη, ήδη από το 2017, βάσει

98. Δελτίο Τύπου | Ο Συνήγορος του Πολίτη ερευνά το ναυάγιο της Πύλου, 09.11.2023 <https://www.synigoros.gr/el/category/deltia-typoy/post/deltio-typoy-or-o-synhgoros-toy-polithereyna-to-nayagio-ths-pyloy>

99. Ο Συνήγορος του Πολίτη χρησιμοποιεί τον όρο «παράνομες επαναπροωθήσεις» ως έννοια γένους, η οποία περιλαμβάνει κάθε παράνομη πρακτική αναγκαστικής απομάκρυνσης αλλοδαπών από τη χώρα, όχι μόνον των αλλοδαπών που περνούν παράνομα τα σύνορα, αλλά και όσων «συλλαμβάνονται» οπουδήποτε στην επικράτεια και υπόκεινται σε άτυπες διαδικασίες παράνομης απέλασης. «Συνοπτικές απελάσεις» είναι ο όρος που χρησιμοποιεί ο Ο.Η.Ε. για παράνομες επαναπροωθήσεις. Ο όρος «επιστροφές» δεν προτιμάται, δεδομένου ότι «αναγκαστικές επιστροφές» είναι η διατύπωση της Οδηγίας Επιστροφών (2008/115/ΕΚ) για τις νόμιμες διαδικασίες απέλασης πολιτών τρίτων χωρών, η οποία περιλαμβάνει νομικές εγγυήσεις, μεταξύ αυτών τον σεβασμό της αρχής του *non-refoulement*, και για επανεισδοχές (άρ. 4 παρ. 4 της Οδηγίας).

της γενικής του αρμοδιότητας για διαφύλαξη της νομιμότητας και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, είχε ξεκινήσει αυτεπάγγελτη έρευνα, στην οποία είχε διαγνώσει ένα ανησυχητικό μοντέλο καταγγελλομένων συμπεριφορών με τη συμμετοχή ή την ανοχή κρατικών οργάνων στον Έβρο και την άρνηση της διοίκησης να προβεί σε σχετικές έρευνες¹⁰⁰. Με την ειδική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ο Συνήγορος απέκτησε ουσιαστικά τη δυνατότητα **να διασφαλίσει ότι θα υπάρξει επίσημη έρευνα** των σχετικών αναφορών, και να εμμένει στην ανάγκη **διεξοδικής διερεύνησής τους**. Τόσο η ΕΛ.ΑΣ. όσο και το Λιμενικό Σώμα (Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ.) ανοίγουν επίσημες διοικητικές έρευνες (Π.Δ.Ε. και Ε.Δ.Ε., αντίστοιχα), όταν τους προωθήει ο Συνήγορος, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης, τις σχετικές αναφορές, όπως προβλέπει ο νόμος και υποχρεούνται επίσης να του διαβιβάσουν τις διαταγές που εκδίδουν για περιστατικά επαναπροώθησης που τους καταγγέλλονται απευθείας. Ο Εθνικός Μηχανισμός, επιφυλασσόμενος των δικών του ενεργειών, παρακολουθεί τις έρευνες, ελέγχει την πληρότητά τους και μπορεί να τις αναπέμψει για συμπλήρωση¹⁰¹.

Ο Εθνικός Μηχανισμός ερευνούσε πενήντα (50) συνολικά υποθέσεις παράνομων επαναπροωθήσεων ως τα τέλη του 2023, δεκαπέντε (15) από τις οποίες υποβλήθηκαν εντός του έτους αυτού. Οι αναφορές που υποβάλλονται για παράνομες επαναπροωθήσεις αποτελούν ισχυρή ένδειξη ενός ευρύτερου φαινομένου, βάσει και των καταγραφών των περιστατικών από δημόσιους¹⁰², διεθνείς¹⁰³, ακόμη και ευρωπαϊκούς φορείς με ειδική αρμοδιότητα στην προστασία των συνόρων, όπως ο FRONTEX¹⁰⁴. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ο «γκρίζος αριθμός» των αλλοδαπών που φοβούνται να εμπλακούν επωνύμως σε μια νομική διαδικασία εναντίον των σωμάτων ασφαλείας, πολλών δε μάλλον όταν κάποιος από αυτούς έχουν καταφέρει να εισέλθουν στη χώρα και εκκρεμεί

100. Για την αυτεπάγγελτη έρευνα του 2017, με αντικείμενο φερόμενες επαναπροωθήσεις στη περιοχή του Έβρου, βλ. interim έκθεση Απριλίου 2021 <https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.791636>.

101. Για την αναπομπή από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μιας σχετικής ΠΔΕ του 2019 προς συμπλήρωση βλ. τη σχετική έκθεση σελ. 46 – 47 σε *Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας | Ετήσια Έκθεση 2019 | Δικαιώματα του ανθρώπου (synigoros.gr)*.

102. Μηχανισμός Καταγραφής της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου <https://nchr.gr/ektheseis.html>.

103. Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, 21.02.2022 <https://www.unhcr.org/gr/24995-news-comment-unhcr-warns-increasing-violence-human-rights-violations-european.html>.

104. Ο Υπεύθυνος Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX στην έκθεσή του για το έτος 2022 (σελ.11) https://www.frontex.europa.eu/assets/fundamental/FRO_annual_report_2022.pdf, είχε αναφερθεί σε καταγγελίες για σταθερές πρακτικές μαζικών επαναπροωθήσεων και κατοποίησης μεταναστών στα σύνορα, και σχετικές Αναφορές Σοβαρών Περιστατικών (SIR) από στελέχη του Οργανισμού, που τον οδήγησαν σε εισήγηση για αναστολή ή ακόμη και τερματισμό της δραστηριότητας του FRONTEX στα ελληνικά σύνορα.

η αίτησή τους για διεθνή προστασία.

Ως προς τις υποθέσεις επαναπροώθησεων που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη εντός του 2023, παρατηρούνται τα εξής:

■ Δέκα (10) από τις δεκαπέντε (15) περιπτώσεις αφορούσαν επαναπροώθηση από τα νησιά του Αιγαίου και πέντε (5) από τον Έβρο. Για πρώτη χρονιά υπερτερούν οι αναφορές για τα θαλάσσια σύνορα της χώρας.

■ Έξι (6) αναφορές υποβλήθηκαν από τα φερόμενα θύματα ή τους εκπροσώπους τους, 7 υποθέσεις διαβιβάσθηκαν από το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., 1 από την ΕΛ.ΑΣ. και 1 από τον Μηχανισμό Αναφορών του FRONTEX. Στις αναφορές από πολίτες, τα περισσότερα φερόμενα θύματα ήταν ιδιαίτερης ευαλωτότητας (ασυνόδευτοι ανήλικοι που φιλοξενούνταν σε δομές επείγουσας φιλοξενίας στην περιοχή της Θεσσαλονίκης σε 2 υποθέσεις **Φ. 333649**, **Φ. 344132**, μητέρες με ανήλικα παιδιά σε άλλες 2 υποθέσεις, **Φ. 340269**, **Φ. 340271**, 1 οικογένεια που προσέγγισε δομή φιλοξενίας σε περιστατικό που αναγόταν στο 2020, **Φ. 339143**).

■ Η αναφορά που προήλθε από τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX το 2023 (CMP 2023-00015, με αντικείμενο επαναπροώθηση Ιρακινού πολίτη μέσω Έβρου) είναι η 8η κατά σειρά με το συγκεκριμένο αντικείμενο από τον Μηχανισμό Αναφορών του FRONTEX που κοινοποιείται στον Συνήγορο του Πολίτη, ως Εθνικό Μηχανισμό Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με το άρ. 111 παρ. 4 του Κανονισμού ΕΕ/2019/1896 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή. Και για την υπόθεση αυτή έχει ανοίξει επίσημη έρευνα του Εθνικού Μηχανισμού και έχει ζητηθεί η διεξοδική διερεύνησή της από την ΕΛ.ΑΣ. (**Φ 340218**).

■ Η ΕΛ.ΑΣ., κατά το 2023, όπως και πέρυσι, άνοιξε μόνον μία (1) έρευνα επαναπροώθησης, χωρίς να της έχει προωθήσει σχετική αναφορά ο Συνήγορος. Η συγκεκριμένη διοικητική εξέταση της ΕΛ.ΑΣ. διατάχθηκε, μάλιστα, κατόπιν διαβίβασης προκαταρκτικής εξέτασης από την υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων για περιστατικό του 2021. Αξιοσημείωτη, συγκριτικά με την ΕΛ.ΑΣ., είναι η αύξηση των διαταγών έρευνας που διαβιβάζονται από το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. (από 2 το 2022 σε 7 το 2023), κατόπιν, ωστόσο, σχετικών ερωτημάτων του Συνηγόρου (σε 1 υπόθεση¹⁰⁵), ή διεθνούς οργανισμού (4 υποθέσεις), μίας (1) μηνυτήριας αναφοράς (σε 1 υπόθεση) και μίας (1) Αναφοράς Σοβαρού Περιστατικού (SIR) του FRONTEX (με καθυστέρηση 15 μηνών από την αρχική αναφορά (SIR). Παρατηρούμε ότι, τόσο το Λιμενικό όσο και η ΕΛ.ΑΣ., από τον ευρύτερο αριθμό περιστατικών που τίθενται από διάφορους φορείς υπόψη τους, δεν λαμβάνουν πρωτοβουλία εσωτερικής έρευνας για τη φερόμενη παράνομη επαναπροώθηση αυτή καθ' εαυτή ως σοβαρή προσβολή της προσωπικής ελευθερίας, αλλά οι σχετικές διαταγές τείνουν να συνδέονται μόνον με περιστατικά θανάτου ή τραυ-

105. Μετά τη δημοσίευση video στους New York Times την 19.05.2023.

ματισμού.

■ Σημειώνεται ότι, πέραν των δεκαπέντε (15) υποθέσεων φερόμενης επαναπροώθησης, το 2023 υποβλήθηκαν στον Εθνικό Μηχανισμό και τέσσερις (4) υποθέσεις, με αντικείμενο αποτροπή ή διάσωση από το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. (**Φ. 333556, Φ. 333558, Φ. 338871**), συνδεδεμένες οι περισσότερες με προσβολή του δικαιώματος στη ζωή, και η μία (1) από αυτές με το δικαίωμα στη σωματική ακεραιότητα για φερόμενη κακοποίηση μετά τη διάσωση, βάσει Αναφοράς (SIR¹⁰⁶) του FRONTEX (**Φ. 333558**).

Το διακύβευμα σε όλες τις έρευνες επαναπροωθήσεων είναι σοβαρό. Ο Εθνικός Μηχανισμός επισημαίνει στη διοίκηση ότι οι σχετικές αναφορές θέτουν προς διερεύνηση: α') ζητήματα παράνομης επαναπροώθησης αυτής καθ' εαυτήν, που συνιστά κατ' εξοχήν προσβολή της προσωπικής ελευθερίας και μη τήρηση των διαδικασιών σύλληψης, υποδοχής, εντοπισμού ευαλωτότητας και κατάλληλης διοικητικής μεταχείρισης για κάθε τυχόν παράτυπο αλλοδαπό, συμπεριλαμβανομένων των προϋποθέσεων νόμιμης κράτησης και επιστροφής σύμφωνα με το ενωσιακό και εσωτερικό δίκαιο, πολλώ δε μάλλον των απαιτήσεων υποδοχής και κατάλληλης μεταχείρισης των αιτούντων άσυλο, επίσης παραβίαση της απαγόρευσης συλλογικών απελάσεων¹⁰⁷ και συχνά διακινδύνευση της ζωής των επαναπροωθησόμενων, ιδίως όταν αφήνονται αβοήθητοι στη θάλασσα, β') προσβολή του δικαιώματος πρόσβασης στη διεθνή προστασία και διακινδύνευση της ζωής, προσωπικής ελευθερίας και της προστασίας από βασανιστήρια, κατά άμεση ή έμμεση παραβίαση της αρχής του non-refoulement, γ) ζητήματα κακοποίησης από κρατικά όργανα που ενδέχεται να συνιστούν βασανιστήρια, άλλη προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ή προσβολή της σωματικής ακεραιότητας, ενδεχομένως και με ρατσιστικό κίνητρο. Παράλληλα, δε, με την υπαγωγή των παραπάνω πράξεων ή παραλείψεων στον νόμο 3938/2011 ως περιστατικών «αυθαιρεσίας» που εμπίπτουν στην ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης, τα περιστατικά βίαιων επαναπροωθήσεων θίγουν συχνά και άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η οικογενειακή συνοχή, η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, η δικαστική προστασία κ.ά¹⁰⁸. Ειδι-

106. Οι Αναφορές Σοβαρού Περιστατικού (SIR) της FRONTEX για προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων κοινοποιούνται μόνον στη Διοίκηση και όχι στον Συνήγορο. Οι 22 από τις 72 συνολικά Αναφορές (SIR) του έτους 2022 (30%) αφορούσαν την Ελλάδα (ετήσια έκθεση 2022 Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX, ό.π., σελ. 29).

107. Όχι μόνον υπό το πρίσμα του άρ. 4 του 4ου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. που η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει, αλλά επίσης βάσει του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., που αποτελεί δεσμευτικό νομικό κείμενο για τα κράτη – μέλη, ο οποίος στο άρ. 19 παρ.1 ορίζει: «Απαγορεύονται οι συλλογικές απελάσεις».

108. Στις αναφορές που διαβιβάζονται από τον Μηχανισμό Αναφορών του FRONTEX, γίνεται συχνά μνεία των παραβιάσεων του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τα δικαιώματα στο άσυλο, στην οικογενειακή συνοχή, στην ιδιοκτησία, στην αποτελεσματική προσφυγή, κ.ά.

κά για το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, το οποίο επίσης δεν ανήκει στα περιστατικά αυθαιρεσίας του Ν. 3938/2011, δέον να σημειωθεί το εξής: όλες οι περιγραφές των θυμάτων επαναπροώθησης στις αναφορές τους συγκλίνουν στο ότι οι αστυνομικοί ή λιμενικοί, μόλις τους δεσμεύσουν, τους αφαιρούν κινητά τηλέφωνα, χρήματα, έγγραφα ταυτοπροσωπίας, τυχόν αποσκευές και όλα τα προσωπικά είδη. Το άρ. 1 παρ. 1 του Ν. 3938/2011 που προσδιορίζει τα περιστατικά αυθαιρεσίας, αφορά στην ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου, όχι όμως τις εσωτερικές διοικητικές έρευνες που αποσκοπούν να διερευνήσουν κάθε πειθαρχικό παράπτωμα ή/και ποινικό αδίκημα, όπως είναι εν προκειμένω η ιδιοποίηση περιουσίας, συχνά με την απειλή όπλου. Ο Συνήγορος παρατηρεί ότι, ειδικά στις περιπτώσεις επαναπροώθησης, η τυχόν αφαίρεση χρημάτων, εγγράφων, προσωπικών ειδών και κινητών τηλεφώνων αποσκοπεί ενδεχομένως στην αποστέρηση της δυνατότητας επικοινωνίας και των μέσων επανεισόδου των αλλοδαπών στη χώρα, συνιστά όμως εξευτελισμό και μείωση της ανθρωπίνης αξίας των υποκειμένων (dehumanization). Παράλληλα, συνιστά απογύμνωση από τα μέσα αναγνώρισης ή/και επιβίωσής τους. Για τον λόγο αυτό, έχει εφαρμογή¹⁰⁹ και η Διεθνής Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την αναγκαστική εξαφάνιση προσώπων¹¹⁰ με ενέργειες κρατικών οργάνων¹¹¹, η οποία προβλέπει κυρώσεις σε βαθμό κακουργήματος, επιβαρυντική περίπτωση όταν η πράξη αφορά ανηλίκους, σοβαρό πλημμέλημα συγκάλυψης¹¹², κ.ά. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι, λόγω της ιδιαίτερης ποινικής απαξίας των σχετικών αδικημάτων, τυχόν ιεραρχική εντολή δεν αίρει τον χαρακτήρα του αδίκου και ο κανόνας αυτός¹¹³ υπερισχύει πάσης αντιθέτου διατάξεως νόμου (άρ. 28 παρ.1 Συντάγματος), λόγω της αυξημένης τυπικής ισχύος της διεθνούς σύμβασης που έχει κυρώσει η Ελλάδα.

109. Εξ ου και ερώτημα προς την Κυβέρνηση της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για τη Διεθνή Σύμβαση κατά της Αναγκαστικής Εξαφάνισης, το 2022, για τις πολυάριθμες αναφορές για συνοπτικές απελάσεις στην Τουρκία. αντίθετα με την αρχή non – refoulement. Η ελληνική αντιπροσωπεία απάντησε, μεταξύ άλλων, ότι διενεργούνται έρευνες από ανεξάρτητες αρχές, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, 29.03.2022 Comité des disparitions forcées <https://www.ohchr.org/fr/press-releases/2022/03/dialogue-greece-experts-committee-enforced-disappearances-ask-about>

110. Ο ισχύων όρος είναι «βίαιη εξαφάνιση» στο άρ. 322 Π.Κ., παρ. 2 – 6. Η αναγκαστική εξαφάνιση προσώπου ήταν διατύπωση του προϊσχύσαντος 322Α Π.Κ., που είχε εισαχθεί με το άρθρο δεύτερο του κυρωτικού της διεθνούς σύμβασης νόμου 4268/2014.

111. Κατάσταση στέρησης της ελευθερίας «από υπάλληλο ή από πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που ενεργούν με την άδεια, υποστήριξη ή συναίνεση κρατικής αρχής, εφόσον ακολουθείται από άρνηση παραδοχής της στέρησης της ελευθερίας ή από απόκρυψη της τύχης ή του τόπου όπου βρίσκεται το θύμα (βίαιη εξαφάνιση)», παρ. 2 άρ. 322 Π.Κ.

112. Πλημμέλημα τιμωρούμενο με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών, εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα κατά τις διατάξεις περί συμμετοχής, παρ. 4 άρ. 322 Π.Κ.

113. Παρ. 5 άρ. 322 Π.Κ.

Στην προ δύο ετών έκθεσή του¹¹⁴, ο Εθνικός Μηχανισμός είχε αναφερθεί στις συνθήκες πλημμέλειες των διοικητικών ερευνών για καταγγελίες επαναπροώθησεων. Από τις έρευνες που εξετάστηκαν το 2023, συνάγεται ότι οι πλημμέλειες αυτές διαθέτουν πλέον συστηματικά χαρακτηριστικά και υπολείπονται των κριτηρίων αποτελεσματικής έρευνας που, σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., κρίνεται, όχι από το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά από την ικανότητα να αποφέρει αποτελέσματα¹¹⁵. Ειδικότερα:

■ Παρουσιάζεται ως απόδειξη μη επαναπροώθησης η μη καταγραφή σύλληψης και κράτησης των θυμάτων. Πρόκειται για λογικό σφάλμα λήψης του ζητουμένου, δεδομένου ότι η παράνομη επαναπροώθηση νεοεισερχομένων σημαίνει παράκαμψη κάθε νόμιμης διαδικασίας καταγραφής τους (**Φ. 297117, Φ. 283807**).

■ Εμφανίζονται αξιολογικές κρίσεις του διενεργούντος, σχετικά με τις αναφορές των αλλοδαπών που θίγουν την αρχή των ίσων αποστάσεων. Επίσης, το δέον, η αποστολή των κρατικών οργάνων, συγχέεται με το είναι, το εάν παραβίασαν τα καθήκοντά τους και τον νόμο στην υπό κρίση υπόθεση (**Φ. 283807**).

■ Παραλείπεται η εξέταση του φερόμενου θύματος (**Φ. 321258**), ή παραλείπεται η έγκαιρη και συστηματική αναζήτηση του ιδίου ή ουσιωδών μαρτύρων (**Φ. 297117**), όπου η αναζήτηση επετεύχθη μετά από 2 διαδοχικά πορίσματα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

■ Παραλείπεται η έγκαιρη αναζήτηση, διασφάλιση και αξιολόγηση αποδείξεων όπως βιντεοληπτικό και φωτογραφικό υλικό, συντεταγμένες εντοπισμού θέσης, κ.ά. (**Φ. 308485, Φ. 321258 και Φ. 283807**).

Ο Συνήγορος παρατηρεί, ήδη σε δύο ελληνικές υποθέσεις του Ε.Δ.Δ.Α., ότι η μη απόδειξη της επαναπροώθησης ή απόπειρας επαναπροώθησης αποδίδεται από το Δικαστήριο στην έλλειψη μιας αποτελεσματικής και σε βάθος έρευνας από τις εθνικές αρχές¹¹⁶.

Σε μία (1) υπόθεση επαναπροώθησης το 2023, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προχώρησε σε απόφαση δικής του έρευνας. Πρόκειται για αναφορά Αφγανού πολίτη, νομίμως διαμένοντος στην Ιταλία, εργαζομένου για τον FRONTEX ως διερμηνέας στην Ελλάδα, ο οποίος καταγγέλλει ότι υπέστη σύλληψη από αστυνομικούς, παράνομη κράτηση, κακομεταχείριση και παράνομη επαναπροώθηση, μαζί με άλλους, μέσω Έβρου στην Τουρκία το διάστημα 2 – 04.09.2021 (**Φ. 308485**). Ο

114. Βλ. αναλυτικά στην Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2021 σελ. 85 – 89.

115. Δηλ. εξακρίβωση των περιστάσεων, εντοπισμό των δραστών και απόδοση ευθυνών, βλ. αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδας, 22.11.2018, Μακαράτζης κατά Ελλάδας, 20.12.2004, § 74.

116. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Β.Υ. κατά Ελλάδας, 26.01.2023, προσφυγή αρ. 60990/14, παρ. 89. Επίσης, απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Safi κ.ά. κατά Ελλάδας, 07.07.2022, προσφυγή αρ. 5418/15, παρ. 155, βλ. παρακάτω το κεφάλαιο για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

Συνήγορος πληροφορείται την 29.11.2021 από τον FRONTEX την αναφορά του καταγγέλλοντος στον Μηχανισμό Αναφορών του Ευρωπαϊκού οργανισμού¹¹⁷ και ζητά αμέσως (02.12.2021), με την ειδική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., την επίσημη και διεξοδική διερεύνηση του περιστατικού από την ΕΛ.ΑΣ., επιφυλασσομένος ιδίας έρευνας. Η ΕΛ.ΑΣ. διατάσσει Π.Δ.Ε. την 29.12.2021, η οποία ανατίθεται σε αξιωματικό προς διενέργεια την 07.01.2022. Σε συνέχεια της μακράς αλληλογραφίας του Συνηγόρου με την ΕΛ.ΑΣ., σχετικά με την επί δεκατέσσερις (14) μήνες εκκρεμή προκαταρκτική διοικητική έρευνα (Π.Δ.Ε.), ο Συνήγορος αποφάσισε την 10.02.2023 να διεξαγάγει ίδια έρευνα για την υπόθεση αυτή, στο πλαίσιο της οποίας εξετάζει το φερόμενο θύμα, στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. και άλλους μάρτυρες, διάφορα στοιχεία και έγγραφα της ΕΛ.ΑΣ. και του FRONTEX και καταλήγει στα εξής:

α'. Αποδείχθηκε ότι υπήρξαν τηλεφωνικές συνομιλίες συγκεκριμένων αστυνομικών με τον αναφερόμενο στην Τουρκία τον Σεπτέμβριο 2021 για την επανείσοδό του στην Ελλάδα, τις οποίες η ΕΛ.ΑΣ. αποσιώπησε από τα έγγραφά της και ο Συνήγορος πληροφορήθηκε από τα έγγραφα του FRONTEX. Η αποδειχθείσα προσπάθεια επανείσοδου του διερμηνέα στη χώρα από την ΕΛ.ΑΣ. είναι επακόλουθο της από 05.09.2021 Αναφοράς Σοβαρού Συμβάντος (SIR) του FRONTEX, συνδέεται επομένως με την προσβολή των δικαιωμάτων του από το φερόμενο περιστατικό επαναπροώθησης. Συνιστά προσπάθεια επαναφοράς στην προτέρα κατάσταση και, κατ' αυτόν τον τρόπο, αν όχι έμπρακτη αποδοχή, τουλάχιστον ισχυρή ένδειξη ότι υπήρξε σοβαρή προσβολή των δικαιωμάτων του με παράνομη απομάκρυνση από τη χώρα.

β'. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι η έλλειψη επίσημης καταγραφής ελέγχου, σύλληψης και κράτησης από τις αστυνομικές υπηρεσίες δεν συνιστά ανταπόδειξη της αναφοράς, ακριβώς διότι η επιχείρηση επαναπροώθησης στηρίζεται σε άτυπες, και όχι νόμιμες διαδικασίες.

γ'. Επίσης, η έλλειψη στοιχείων για την καταγγελλθείσα άτυπη σύλληψη, κράτηση, κακομεταχείριση κι επαναπροώθηση οφείλεται, ως ένα βαθμό, σε παραλείψεις έγκαιρης και σε βάθος διερεύνησης από την ΕΛ.ΑΣ. των καταγγελλομένων (λ.χ. μη αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες των κρατητηρίων και της Εγνατίας οδού).

δ'. Κυρίως οφείλεται στη μη έγκαιρη διαταγή έρευνας για τυχόν πειθαρχικά παραπτώματα αστυνομικών ή ποινικά συναφή αδικήματα (βλ. παρακάτω). Δεν είναι η πρώτη φορά που τα ζητήματα διαδικασίας υπονομεύουν την ουσία σε υπόθεση επαναπροώθησης¹¹⁸.

117. Που του κοινοποιείται, δυνάμει του άρ. 111 παρ. 4 του Κανονισμού ΕΕ 2019 (1896).

118. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Β.Υ. κατά Ελλάδας, 26.01.2023, προσφυγή αρ. 60990/14, παρ. 89.

Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκαν:

- Η παράλειψη άμεσης διαταγής εσωτερικής διοικητικής εξέτασης από την ΕΛ.ΑΣ., για πειθαρχικά αδικήματα που αποδίδονται σε αστυνομικούς και συνδέονται με σοβαρά ποινικά αδικήματα που επισύρουν ανώτερες πειθαρχικές ποινές, όπως η βίαιη εξαφάνιση (άρ. 322 παρ. 2 Π.Κ.) η παράνομη κατακράτηση (άρ. 325 Π.Κ.) και η παράνομη βία (άρ. 330 Π.Κ.), από τη στιγμή που έλαβε την Αναφορά Σοβαρού Περιστατικού από τον FRONTEX την 05.09.2021 η οποία αφορούσε, κατά την καταγγελία, αστυνομικούς τόσο στην Ξάνθη όσο και στον Έβρο. Η παράλειψη¹¹⁹ οιασδήποτε διαταγής εσωτερικής διοικητικής εξέτασης αμέσως μετά την 05.09.2021, επέφερε και παράλειψη ενημέρωσης και παράκαμψη της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού.
- Η παράλειψη της ΕΛ.ΑΣ. να ενημερώσει την Εισαγγελική Αρχή αμελλητί μετά την 05.09.2021 για αυτεπαγγέλτως διωκόμενα αδικήματα, όπως η βίαιη εξαφάνιση και αρπαγή (άρ. 322 Π.Κ.), αλλά και η παράνομη κατακράτηση και η παράνομη βία (άρ. 325 και 330 Π.Κ.) που προέκυπταν από την αρχική περιγραφή του περιστατικού στην Αναφορά Σοβαρού Περιστατικού του FRONTEX (άρ. 38 παρ.1 Κ.Π.Δ., σε συνδυασμό με το άρ. 37 Κ.Π.Δ.).
- Ειδικά για τη βίαιη εξαφάνιση, είναι ερευνητέο και το ιδιώνυμο αδίκημα της συγκάλυψης από προϊσταμένους, δηλαδή η μη παραπομπή της πράξης αυτής στις αρμόδιες αρχές προς έρευνα και ποινική δίωξη (παρ. 4 άρ. 322 Π.Κ.), καθώς και τα αδικήματα της υπόθαλψης εγκληματία (άρ. 231 Π.Κ.) και της κατάχρησης εξουσίας (άρ. 239 περ. β' Π.Κ.).
- Η παράλειψη της ΕΛ.ΑΣ. να ερευνήσει άμεσα τις παραπάνω παράνομες αυτές συμπεριφορές, για τις οποίες ενημερώθηκε την 05.09.2021, και να εντοπίσει τους δράστες, υπαλλήλους του κράτους ή ιδιώτες, με δεδομένη την ευθύνη των κρατικών αρχών για την παράλειψη προστασίας από παράνομες πράξεις ιδιωτών (βλ. σε υπόθεση απαγωγής Ε.Δ.Δ.Α., απόφαση Σ.Ζ. κατά Βουλγαρίας, 03.03.2015).

Εν κατακλείδι, αποδείχθηκε η προσπάθεια της ΕΛ.ΑΣ. να επαναφέρει τον διερχόμενα στη χώρα, προσπάθεια που συνδέεται άρρηκτα με την από 05.09.2021 Αναφορά Σοβαρού Συμβάντος του FRONTEX, και, επομένως, με την προσβολή των δικαιωμάτων του από το φερόμενο περιστατικό επαναπροώθησης. Επιπροσθέτως, οι παραλείψεις των αρμοδίων οργάνων της ΕΛ.ΑΣ. ως προς την άμεση διερεύνηση των καταγγελλομένων (η έρευνα άρχισε 4 μήνες μετά το περιστατικό και αφού ο Συνήγορος έλαβε από τον FRONTEX και διαβίβασε στην

119. «Η δίωξη των πειθαρχικών παραπτωμάτων αποτελεί καθήκον των αρμοδίων γι' αυτή πειθαρχικών οργάνων και ενεργείται αυτεπάγγελτα, με βάση τα στοιχεία που με οποιοδήποτε νόμιμο τρόπο περιέρχονται σ' αυτά» (άρ. 21 παρ.1 Π.Δ. 120/2008 «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού»).

ΕΛ.ΑΣ. σχετική αναφορά του διερμηνέα), είχαν ως επακόλουθο να απωλεσθούν κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία (βίντεο, κ.ά.) λόγω της καθυστέρησης αυτής. Βάσει των προαναφερθέντων, ο Συνήγορος διαβίβασε τον Σεπτέμβριο 2023 το πόρισμα της έρευνάς του¹²⁰ στη Δ/ση Αστυνομικού Προσωπικού του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ., για τις δικές της ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας, ως προς τις πράξεις και παραλείψεις οργάνων της ΕΛ.ΑΣ., καθώς επίσης και στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Ξάνθης, στο πλαίσιο της σχετικής παραγγελίας έρευνας, για την εκ μέρους της εκτίμηση ενδεχόμενων ποινικών ευθυνών από τις ως άνω πράξεις και παραλείψεις. Στη συνέχεια, ο Συνήγορος έλαβε και πόρισμα του Υπευθύνου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του FRONTEX, στο οποίο, μετά από διερεύνηση διαφόρων εγγράφων, μαρτύρων και άλλων στοιχείων, θεωρεί αξιόπιστη την καταγγελία για συμμετοχή μελών του προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ. και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο καταγγέλλων υπήρξε θύμα αυθαίρετης σύλληψης, παράνομης κράτησης και βίαιης ομαδικής απέλασης στην Τουρκία.

Πρόσφατα, το Ε.Δ.Δ.Α. απηύθυνε ερώτημα στον Συνήγορο ως *amicus curiae*¹²¹, εάν υπάρχει συστηματική πρακτική επαναπρώθησης (*refoulement*) αλλοδαπών πολιτών από τις ελληνικές αρχές στην Τουρκία στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα. Ο Συνήγορος, στην παρέμβασή του, ανέφερε ότι οι αριθμοί των καταγεγραμμένων περιστατικών επαναπρωθήσεων, η σχετική επιφυλακτικότητα της διοίκησης να προβεί στη διερεύνησή τους, οι αριθμοί των αναφορών στον Συνήγορο, τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνάς του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δι' ιδίων μέσων, αλλά και τα συστημικά χαρακτηριστικά των ελλείψεων αποτελεσματικής έρευνας που διαπιστώνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις έρευνες της διοίκησης, δεν συνάδουν με φαινόμενο που μπορεί να θεωρηθεί μεμονωμένο.

Συμπερασματικά, για την παρούσα ενότητα υποθέσεων, ο Συνήγορος εκφράζει τον προβληματισμό ότι, πέραν των πειθαρχικών ερευνών, που περιορίζονται βάσει του σκοπού τους στην ατομική ευθύνη για μεμονωμένες πράξεις, οι τυχόν πρακτικές παράνομης επαναπρωθήσης εκ μέρους της διοίκησης, επιφέρουσες τη μείωση της ανθρώπινης υπόστασης (*dehumanization*) και, δίνοντας ένα έμπρακτο μήνυμα μη σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αλλοδαπών, επιτελούν έναν αρνητικό παιδαγωγικό ρόλο για τα στελέχη των σωμάτων ασφαλείας που έχουν αναλάβει το δύσκολο έργο να φυλάσσουν τα σύνορα της χώρας και τα δικαιώματα όλων των ανθρώπων, χωρίς διακρίσεις. Για τους λόγους αυτούς, παρόμοιες πρακτικές, εάν υφίστανται, συνιστούν ρήγμα στον φιλελεύθερο και δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος.

120. Άρ. 1 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει, άρ.13 Κανονισμού Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

121. Σύμφωνα με το άρ. 36 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. και τον Κανόνα 44 παρ. 3 (α) του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

4.3. ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΣΤΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟ ΤΗΣ ΜΗ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΜΕΝΗΣ ΑΠΟΚΛΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ

Με την τροποποίηση που επέφερε στο άρ. 1 του Ν. 3938/2011 η διάταξη του άρ. 188 Ν. 4662/2020, ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, έχει τη δυνατότητα να ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό, σε κάθε περίπτωση διαπίστωσης απόκλισης από το πόρισμά του με ανεπαρκή αιτιολογία, και σε οποιοδήποτε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, ώστε ο τελευταίος, ως πειθαρχικός προϊστάμενος του ένστολου προσωπικού, να προβεί στις, κατά την κρίση του, τυχόν απαιτούμενες ενέργειες. Η τροποποίηση αυτή έδωσε στον Εθνικό Μηχανισμό ένα σημαντικό εργαλείο, προκειμένου τα πορίσματα και οι παρατηρήσεις του επί των πειθαρχικών υποθέσεων να λειτουργούν ως ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές διοικητικές εξετάσεις, τις οποίες παρακολουθεί. Προστίθεται, έτσι, ένας επιπλέον διάυλος επικοινωνίας με τη Διοίκηση και, κυρίως, ενισχύεται η διαφάνεια των πειθαρχικών διαδικασιών και η λογοδοσία των αρμοδίων οργάνων. Έτσι, ο Συνήγορος του Πολίτη, χωρίς να υποκαθιστά τα πειθαρχικά όργανα καθ' υπέρβαση της αρχής του φυσικού δικαστή, κατοχυρώνεται ως εξωτερικός, ανεξάρτητος και αμερόληπτος ελεγκτικός μηχανισμός, τα πορίσματα του οποίου αποκτούν περαιτέρω δεσμευτικό χαρακτήρα, ενισχύοντας το κράτος δικαίου.

4.3.1. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2023

Κατά το 2023, ο Συνήγορος παρέπεμψε μία (1) υπόθεση προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, κρίνοντας ως μη αιτιολογημένη την απόκλιση της ΕΛ.ΑΣ. από το πόρισμά του.

Αστυνομική βία σε συνθήκες γενικευμένων επεισοδίων στην περιοχή των Εξαρχείων και εξευτελιστικός σωματικός έλεγχος στη Γ.Α.Δ.Α. το 2019 εις βάρος νεαρών ενηλίκων (Φ. 274521).

Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορά σε περιστατικό, το οποίο έλαβε χώρα στις 17.11.2019 κοντά στην πλατεία Εξαρχείων. Τα τρία φερόμενα θύματα της καταγγελλόμενης αστυνομικής αυθαιρεσίας αναφέρουν ότι, τη συγκεκριμένη ημέρα διέρχονταν από και προς διαφορετικούς προορισμούς από την ανωτέρω πλατεία, βραδινές ώρες, όταν βρέθηκαν εγκλωβισμένοι σε βίαια επεισόδια, που ξεκίνησαν εκείνη τη στιγμή στην πλατεία, με αφορμή τη ρίψη δακρυγόνων από την αστυνομία και την άφιξη πολλών αστυνομικών δυνάμεων. Εν συνεχεία, σύμφωνα με την καταγγελία τους, οι αστυνομικοί που τους περικύκλωσαν, προχώρησαν αδιακρίτως σε μαζικές συλλήψεις, ασκώντας υπέρμετρη βία – μεταξύ άλλων χτυπήματα με γκλοπς, κλωτσιές και γρόνθους, ακόμη και στο κεφάλι – ενώ, στη συνέχεια, τους χειροπέδησαν και τους οδήγησαν, μαζί με άλλους συλληφθέντες, σε ιδιωτικό πάρκινγκ, όπου, αφού τους υποχρέωσαν να παραμείνουν γονατιστοί, απευθύνοντάς τους εξευτελιστικά σχόλια, τους φωτογράφισαν με

τα ιδιωτικά τους κινητά. Κατόπιν, τους μετήγαγαν και τους κράτησαν για πολλές ώρες στη Γ.Α.Δ.Α., χωρίς να τους γνωστοποιήσουν τον λόγο κράτησής τους, απαγορεύοντας τους την επικοινωνία με τους γονείς και τους δικηγόρους τους, καθώς και την πρόσβαση σε νερό και τουαλέτα, ενώ κάποιοι εξ αυτών υποβλήθηκαν σε σωματικό έλεγχο, με αφαίρεση των ενδυμάτων τους, και μάλιστα σε χώρο με ανοιχτή και ελεύθερη πρόσβαση στους λοιπούς αστυνομικούς. Τέλος, μία από τους καταγγέλλοντες, παρ' ότι το ζήτησε επανειλημμένα, δεν μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο.

Για την υπόθεση διενεργήθηκε Π.Δ.Ε. και Έκθεση Πορίσματος, την οποία η Αρχή έκρινε ανεπαρκώς τεκμηριωμένη, ζητώντας τη συμπλήρωσή της, με βάση συγκεκριμένες παρατηρήσεις και συστάσεις, ως προς την πληρότητα της εξέτασης και την αποτελεσματικότητα του ελέγχου, οι οποίες εκτέθηκαν αναλυτικά στο αναπεμπτικό πόρισμά της. Στις 17.10.2023 διαβιβάστηκε στην Αρχή η συμπληρωθείσα δικογραφία Π.Δ.Ε. με νέα Έκθεση Πορίσματος, σύμφωνα με το διατακτικό της οποίας η υπόθεση προτείνεται εκ νέου να τεθεί στο αρχείο, χωρίς, ωστόσο, κάποια ουσιαστική διαφοροποίηση από το αρχικό πόρισμα, με μόνη διαφορά τη διατύπωση αμφιβολιών, οι οποίες δεν είχαν αρχικά προβληθεί. Κατά την επεξεργασία της ανωτέρω δικογραφίας, ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε ότι, ο συμπληρωματικός πειθαρχικός έλεγχος, ο οποίος έλαβε χώρα σε συνέχεια του αναπεμπτικού πορίσματος και των συστάσεων της Αρχής, δεν ανταποκρινόταν στα κριτήρια του πλήρους και αποτελεσματικού ελέγχου, ενώ συνέβαλλε στη δημιουργία και όχι στην άρση αμφιβολιών, τόσο ως προς τα πραγματικά περιστατικά, όσο και ως προς τις πειθαρχικές ευθύνες. Για τον λόγο αυτό, η συγκεκριμένη υπόθεση προωθήθηκε στον αρμόδιο Υπουργό, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 188 παρ. 4 του Ν. 4662/2020.

Πιο αναλυτικά, ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε εξαρχής ότι, σκοπός της διενέργειας Π.Δ.Ε, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 εδ. α' του Π.Δ. 120/2008, είναι η άρση των όποιων αμφιβολιών, πολύ δε περισσότερο όταν αυτές οι αμφιβολίες εμφανίζονται για πρώτη φορά σε δεύτερο χρόνο, κατά τη συμπλήρωση, δηλαδή, της διαταχθείσας πειθαρχικής έρευνας. Η Αρχή είχε εντοπίσει σημαντικές πλημμέλειες στον αρχικά διενεργηθέντα πειθαρχικό έλεγχο και, για τον λόγο αυτό, είχε προβεί στο αναπεμπτικό της πόρισμα σε μια σειρά συστάσεων για τη συμπλήρωσή του, προκειμένου αυτός να ανταποκρίνεται στις προβλέψεις της ισχύουσας νομοθεσίας και τη διεθνή νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. Εντούτοις, ο Εθνικός Μηχανισμός διαπίστωσε ότι, κατά τον συμπληρωματικό πειθαρχικό έλεγχο, οι συστάσεις του αυτές παραμερίστηκαν σχεδόν στο σύνολό τους είτε χωρίς καμία αιτιολογία, όπως για παράδειγμα σε σχέση με τη μη κλήτευση αυτοπτών ή άλλων σημαντικών μαρτύρων ή τη μη προσκόμιση των φωτογραφιών σήμανσης είτε επί τη βάση λανθασμένης αιτιολογίας, όπως για παράδειγμα με την επανάληψη του επιχειρήματος του απορρήτου των επικοινωνιών, σε σχέση με την αστυνομική δράση είτε με υποθετική και αόριστη αιτιολογία, όπως για παράδειγμα σε σχέση με τη μη αναζήτηση πρόσθετου βιντεοληπτικού υλικού ή

τη μη προσκόμιση εκθέσεων σωματικών ελέγχων ή εκθέσεων γνωστοποίησης των δικαιωμάτων των υπόπτων. Και ακόμη περισσότερο, κατά τον συμπληρωματικό έλεγχο, χρησιμοποιήθηκαν άστοχοι ή υπερβατικοί ισχυρισμοί. Στο πλαίσιο αυτό, με το επιχείρημα ότι η αρχική ηλεκτρονική καταγγελία ήταν ασαφής, δεν υπήρξε, κατά τη συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών, κατά παράβλεψη του διερευνητικού καθήκοντος του διενεργούντος. Περαιτέρω, ο περιορισμός των κληθέντων αστυνομικών να καταθέσουν, δικαιολογείται εναλλακτικά είτε από τη θέση τους ως επικεφαλής είτε από τον όγκο δουλειάς που θα σήμαινε η κλήτευση πρόσθετων αστυνομικών - χωρίς να καταβάλλεται προσπάθεια περαιτέρω εντοπισμού συγκεκριμένων διμοιριών που ενεπλάκησαν στο συμβάν, και παρά τον ισχυρισμό των φερόμενων θυμάτων ότι αφενός γνωρίζουν τη διμοιρία των αστυνομικών που έβαλαν εις βάρος τους και αφετέρου μπορούν να αναγνωρίσουν τους συγκεκριμένους αστυνομικούς. Επιπρόσθετα, παρ' ότι το σχετικό βιντεοληπτικό υλικό στάλθηκε στην αρμόδια αστυνομική διεύθυνση προς έλεγχο της τεχνικής του αρτιότητας, στη συνέχεια αυτό δεν αξιολογήθηκε κατά την πειθαρχική διερεύνηση, ενώ, τέλος, με το επιχείρημα ότι τελικά πραγματοποιήθηκε η διακομιδή της μίας εκ των καταγγελλόντων στο νοσοκομείο, αποσιωπήθηκαν, τόσο η αρχική άρνηση των αστυνομικών, όσο και η πολύωρη καθυστέρηση, μέχρι αυτή να λάβει χώρα.

Οι μόνες ενέργειες στις οποίες προέβη, εν τέλει, ο διενεργών, για τον εμπλουτισμό του αποδεικτικού υλικού, αφορούσαν στη λήψη μιας ένορκης κατάθεσης και δύο έγγραφων εξηγήσεων. Οι τελευταίες, ωστόσο, όπως παρατήρησε ο Συνήγορος, δεν εισέφεραν καθόλου στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, το αντίθετο μάλιστα. Συγκεκριμένα, στις έγγραφες εξηγήσεις βεβαιώθηκε το νομότυπο της προανακριτικής διαδικασίας, τη στιγμή που απουσίαζαν τόσο οι απαιτούμενες εκθέσεις σωματικού ελέγχου όσο και αυτές της ενημέρωσης των υπόπτων ως προς τα δικαιώματά τους. Ταυτόχρονα, δεν προσδιορίστηκε ο συγκεκριμένος χώρος, στον οποίο διενεργήθηκε ο σωματικός έλεγχος, ούτε ο χώρος που οι δύο από τα φερόμενα θύματα κρατήθηκαν. Επιπρόσθετα, ο διενεργών αναζήτησε πιστοποιητικό της πορείας της ποινικής δικογραφίας που σχηματίστηκε εις βάρος του συνόλου των συλληφθέντων την επίμαχη ημερομηνία, μεταξύ των οποίων και των τριών καταγγελλόντων, χωρίς να εξηγεί το όφελος του πειθαρχικού ελέγχου από μια τέτοια ενέργεια και χωρίς να αναζητά, τουλάχιστον, το σύνολο των καταθέσεων που προέκυψαν κατά την ποινική προανάκριση, οι οποίες θα εισέφεραν στην αποσαφήνιση των γεγονότων και στην ταυτοποίηση των εμπλεκόμενων αστυνομικών. Τέλος, κατά τη συμπληρωματική έρευνα, προτάχθηκε ως αξιοπερίεργο το γεγονός ότι τα φερόμενα θύματα δεν υπέβαλαν μήνυση, χωρίς άλλο επιχείρημα που να δικαιολογεί το βάσιμο ενός τέτοιου σχολίου. Με τον τρόπο αυτό, αφενός μεν παραγνωρίστηκε η νομοθετική αυτοτέλεια και ανεξαρτησία που διακρίνει τον ποινικό από τον πειθαρχικό έλεγχο, αφετέρου δε η πάγια θέση του Μηχανισμού, όπως αυτή αποτυπώνεται στις ετήσιες ειδικές εκθέσεις του, σύμφωνα με την οποία η μη υποβολή έγκλη-

σης από τους εκάστοτε καταγγέλλοντες δεν μειώνει ούτε την αξιοπιστία της καταγγελίας τους, ούτε την υποχρέωση διεξαγωγής πλήρους και αποτελεσματικού πειθαρχικού ελέγχου¹²².

Ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε ότι οι ενέργειες, τελικά, που υλοποιήθηκαν ήταν λιγότερες και ατελέσφορες, ως προς την πειθαρχική έρευνα, ενώ το χρονικό διάστημα της διετίας, που μεσολάβησε για την ολοκλήρωση της συμπληρωματικής έρευνας, υπονόμωσε από μόνο του την αποτελεσματικότητά της, εξαιτίας των πρακτικών, πλέον, δυσκολιών συλλογής σημαντικού αποδεικτικού υλικού, όπως είναι τα οπτικοακουστικά και ηχητικά αρχεία.

Αναφορικά με τις υποθέσεις, που είχαν παραπεμφθεί στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη κατά τα προηγούμενα έτη και είχαν συμπεριληφθεί στη σχετική Ετήσια Έκθεση του 2022, σημειώνεται ότι, στην πλειοψηφία τους, αναπέμφθηκαν από τον Υπουργό στις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ., προκειμένου να επανεξεταστούν οι θέσεις του Συνηγόρου. Πιο συγκεκριμένα:

4.3.2. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2022

α. Παράνομη κράτηση και σωματική βία σε βάρος δικηγόρων στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκη (Φ. 259616).

Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε σε επεισόδιο που είχε λάβει χώρα το 2018 στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκης μεταξύ δικηγόρων και αστυνομικών, οι οποίοι βρίσκονταν σε διατεταγμένη υπηρεσία μέτρων τάξης στον χώρο του Δικαστηρίου. Οι καταγγέλλοντες είχαν κάνει λόγο για φραστική επίθεση των αστυνομικών σε βάρος τους, παράνομη κατακράτηση, αλλά και άσκηση σωματικής βίας σε βάρος της μίας εξ αυτών, την οποία αστυνομικός φέρεται να έσυρε προς το γραφείο του Διοικητή της αστυνομικής δύναμης, αρπάζοντάς τη βίαια από το μπράτσο¹²³. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην επιστολή του προς τον Υπουργό, είχε επισημάνει ότι η διοικητική έρευνα θα πρέπει, προκειμένου να θεωρηθεί εμπειριστατωμένη, να περιλαμβάνει, πέραν της αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων, και ιατρική πιθανολόγηση των αιτίων του τραυματισμού, κατ' αντιπαραβολή με τους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων, αλλά και αποσαφήνιση, εν αμφιβολία, των συμβάντων με την ένορκη εξέταση των αρμοδίων ιατρών και συντάκτες των σχετικών με τα ευρήματα ιατρικών εκθέσεων, τονίζοντας την πάγια θέση του Ε.Δ.Δ.Α. ως προς την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, σε περίπτωση που τα φερόμενα θύματα τελούν υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας. Ταυτόχρονα, υπογράμμισε ότι, κύριο μέλημα των διενεργούντων τη διοικητική εξέταση, πρέπει να είναι η τεκμηρί-

122. Βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021 και 2022.

123. Βλ. εκτενή αναφορά στο ιστορικό της υπόθεσης στην ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 37 – 39.

ωση του εάν ο εγκαλούμενος αστυνομικός προέβη ή όχι στην καταγγελλόμενη πράξη, ενώ υπενθύμισε τον κανόνα της αυτοτέλειας της πειθαρχικής έναντι της ποινικής διαδικασίας και την ευρύτητα του κύκλου της πειθαρχικής έναντι της αξιόποινης παράβασης. Επισημαίνοντας ότι η Εισαγγελική Διάταξη για τη θέση της έγκλησης στο αρχείο δεν παράγει δεδικασμένο, ούτε είναι δεσμευτική για τον διενεργούντα τη διοικητική εξέταση, καθώς δεν ισοδυναμεί με αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, ολοκλήρωσε τις παρατηρήσεις του, σημειώνοντας την ανατιολόγητη κρίση της ενεργούσας την Ε.Δ.Ε. ως προς την ύπαρξη ή μη ρατσιστικού κινήτρου, με την έννοια της διακριτικής μεταχείρισης λόγω χαρακτηριστικών φύλου, αλλά και τις ελλείψεις της δικογραφίας, ως προς την έγκαιρη διασφάλιση και συνεκτίμηση βιντεοληπτικού ή άλλου οπτικοακουστικού υλικού από τον χώρο όπου σημειώθηκε το συμβάν.

Τον Ιούλιο του 2022 διατάχθηκε από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. η συμπλήρωση της διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, ωστόσο, μέχρι και τη στιγμή της σύνταξης της παρούσας Έκθεσης, δεν υπήρξε κάποια ενημέρωση από τις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. σχετικά με τις ενέργειες των αρμοδίων υπηρεσιών.

β. Αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών στη Θεσσαλονίκη το 2015 (Φ. 267199)

Η υπόθεση αφορά σε περιστατικό που είχε λάβει χώρα το 2015 και πάλι στη Θεσσαλονίκη, κατά τη διάρκεια πορείας αλληλεγγύης που είχε διοργανωθεί με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα για τους μετανάστες. Στο συγκεκριμένο περιστατικό, έξι πολίτες, στην πλειονότητά τους φοιτητές, κατήγγειλαν ότι δέχθηκαν χτυπήματα από αστυνομικούς των Μ.Α.Τ., ενώ οι δύο εξ αυτών (ο ένας ανήλικος σοβαρά τραυματισμένος), προχώρησαν σε υποβολή έγκλησης, η οποία οδήγησε στην καταδίκη σε πρώτο βαθμό ενός αστυνομικού για πρόκληση επικίνδυνης σωματικής βλάβης. Αντί της οφειλόμενης συμπλήρωσης της διοικητικής έρευνας, σε συμμόρφωση με τις επισημάνσεις που περιλαμβάνονταν στο αναπεμπτικό πόρισμα της Αρχής ή της απόκλισης από αυτό, με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο προχώρησε απευθείας σε έκδοση απόφασης για αρχειοθέτηση της υπόθεσης, παρακάμπτοντας τον θεσμικό ρόλο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επικαλούμενο την υφ' όρον παραγραφή της ποινής που επιβλήθηκε πρωτόδικα στον ελεγχόμενο αστυνομικό, σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ. 1 και 2 του Ν. 4689/2020, καθώς και τη θέση στο αρχείο της ποινικής δικογραφίας για τα λοιπά αδικήματα, με διάταξη του αρμοδίου Εισαγγελέα Πρωτοδικών, κατ' άρθρο 47 Κ.Π.Δ. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε σχετικά τον Υπουργό, όπως αναλυτικά εκτέθηκε στην ετήσια Έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το έτος 2022¹²⁴. Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε

124. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 40 – 42.

επισημάνει ότι η παραγραφή της ποινής υφ' όρον δεν ισοδυναμεί με αθωωτική δικαστική απόφαση, ούτε είναι δεσμευτική για το πειθαρχικό όργανο, ενώ και η εισαγγελική διάταξη δεν ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση ή αμετάκλητο βούλευμα, το οποίο θα δέσμευε το πειθαρχικό όργανο ως προς τα πραγματικά περιστατικά, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 48 του Π.Δ. 120/2008. Σε κάθε, δε, περίπτωση, όπως ρητά προβλέπει η διάταξη του άρθρου 64 παρ. 2 του Ν. 4689/2020, η παραγραφή των ποινών δεν κωλύει την επιβολή των, προβλεπόμενων από τον νόμο, διοικητικών κυρώσεων. Επιπρόσθετα, η Αρχή παρατήρησε ότι, κατά παράβαση της υποχρέωσης πλήρους αιτιολογίας που απορρέει από την αρχή της ηθικής απόδειξης, από την απόφαση αρχειοθέτησης της υπόθεσης, δεν προέκυπτε επαρκής αξιολόγηση όλων των μαρτυρικών καταθέσεων, ούτε προβαλλόταν λογική και πειστική εξήγηση ως προς την προέλευση των, κατά περίπτωση, ιδιαίτερα σοβαρών σωματικών βλαβών των μηνυτών, ώστε να αποδεικνύεται, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, ότι αυτές δεν προκλήθηκαν από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς¹²⁵, με αποτέλεσμα η διοικητική έρευνα να μην ανταποκρίνεται στη νομολογιακά κατοχυρωμένη αντιστροφή του βάρους απόδειξης, σε περιπτώσεις που καταγγέλλονται σωματικές βλάβες προσώπων που βρίσκονται υπό κράτηση, σύλληψη ή εν γένει υπό τον έλεγχο της αστυνομίας¹²⁶. Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος είχε επισημάνει ότι το αποφασιστικό όργανο είχε προχωρήσει σε επιλεκτική παράθεση αποσπασμάτων των μαρτυρικών καταθέσεων, χωρίς να αιτιολογεί τη μη συνεκτίμηση του υπολοίπου περιεχομένου τους, ενώ, και πάλι χωρίς την απαιτούμενη αιτιολογία, αξιολόγησε ως στερούμενες αξιοπιστίας, λόγω υποτιθέμενων αντιφάσεων, μαρτυρίες αυτοπτών μαρτύρων, οι οποίοι στην πλειονότητά τους συνέκλιναν στο ότι είχε ασκηθεί από τους αστυνομικούς σε βάρος των δύο μηνυτών, ενώ, μάλιστα, ορισμένοι από αυτούς δέχθηκαν και οι ίδιοι χτυπήματα, τα οποία πιστοποιούνται από ιατρικές γνωματεύσεις. Αντίθετα, φαινόταν ότι οι μαρτυρίες των αστυνομικών, τις οποίες επικαλείτο το πειθαρχικό όργανο, βάραιναν περισσότερο από αυτές των αυτοπτών μαρτύρων, χωρίς αντίστοιχα επαρκή αιτιολόγηση, με αποτέλεσμα να μην τηρείται η αρχή των ίσων αποστάσεων ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών των καταγγελλόντων και των εμπλεκόμενων αστυνομικών¹²⁷. Το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. διαβίβασε την επιστολή της Αρχής στην αρμόδια Γενική Αστυνομική Διεύθυνση, διατάσσοντας την ανάκληση της απόφασης αρχειοθέτησης και τη συμπλήρωση της διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε., σε περίπτωση που διαπιστωνόταν «*βασιμότητα της γνώμης*» του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ή, σε αντίθετη περι-

125. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Aksoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996.

126. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Ζελίλοφ κατά Ελλάδας, 24.05.2007, παρ. 47: «*δοθείσης της σοβαρής φύσης των σωματικών βλαβών του προσφεύγοντος, η Κυβέρνηση φέρει το βάρος της απόδειξης με πειστικά επιχειρήματα ότι η χρήση βίας δεν ήταν υπερβολική*».

127. Σχετικά με την υποχρέωση τήρησης της αρχής των ίσων αποστάσεων ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγελλόντος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών, βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 104 – 105 και 2019, σελ. 99 – 100.

πτωση, τη γνωστοποίηση των λόγων διαφωνίας με τις συστάσεις της Αρχής, με παράθεση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Εκκρεμεί η επεξεργασία της απάντησης της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης, η οποία αποφάνθηκε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις υποχρεωτικής αναπομπής της επίμαχης υπόθεσης για συμπλήρωση.

γ. Υποθέσεις εκκένωσης καταλήψεων στο Κουκάκι τον Δεκέμβρη του 2019 (Φ 273254).

Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε σειρά καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών στο πλαίσιο επιχειρήσεων εκκένωσης τριών υπό κατάληψη κτηρίων στο Κουκάκι Αττικής για την οποία έχει γίνει εκτενής αναφορά στις ετήσιες εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για τα έτη 2021 και 2022¹²⁸. Συγκεκριμένα, στην ετήσια Έκθεση για το 2021, έγινε αναφορά στην αναπομπή προς συμπλήρωση της διοικητικής έρευνας, ενώ στην ετήσια Έκθεση για το 2022 υπήρξε αναλυτική αναφορά στην ενημέρωση του αρμοδίου Υπουργού λόγω της μη αιτιολογημένης απόκλισης από τις παρατηρήσεις που περιλαμβάνονταν στο αναπεμπτικό του πόρισμα. Συγκεκριμένα, στο έγγραφό της προς τον αρμόδιο Υπουργό, η Αρχή είχε επισημάνει, αρχικά, τη συνεχιζόμενη παράβλεψη των όρων αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας¹²⁹ που διέπουν τη σχέση μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης, για την οποία υπάρχει με πάγια νομολογία τόσο του Ε.Δ.Δ.Α¹³⁰ όσο και του Σ.τ.Ε.¹³¹ Στο πλαίσιο αυτό, σημείωσε ότι ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε., κατά τη διερεύνηση των καταγγελιών των εγκαλούντων για άσκηση υπέρμετρης βίας σε βάρος τους, επικαλέστηκε, για μια ακόμη φορά, τις εισαγγελικές διατάξεις, οι οποίες κατέληγαν σε ενδεδειγμένες λαβές ακινητοποίησης, χωρίς να εξειδικεύουν τις ακριβείς κινήσεις που χρησιμοποιήθηκαν για την ακινητοποίηση των συλληφθέντων. Επιπρόσθετα, διαπίστωσε ότι η έρευνα παρέμενε πλημμελής, παρά τις σχετικές επισημάνσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως προς: τις αιτιάσεις των εγκαλούντων για εξευτελιστική και προσβλητική της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας μεταχείρισή τους από τους αστυνομικούς, τις προϋποθέσεις έρευνας και σύλληψης νόμιμα καταδιωκόμενου προσώπου σε κατοικία, παρά τη θέληση του ενοίκου, την προστασία του ασύλου της κατοικίας και την πλήρωση των προϋποθέσεων νόμιμης έρευνας σε αυτή, την αναζήτηση οπτικοακουστικού/ηχητικού υλικού, την αξιολόγηση της ιατροδικαστικής εξέτασης και της ένορκης εξέτασης του ιατροδικαστή, την εξακρίβωση του νόμιμου ή μη χαρακτήρα της χρησιμοποιηθείσας βίας και την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, την αιτιολόγηση των προκληθέντων τραυματισμών των εγκαλούντων, στο πλαίσιο της αντιστροφής του βάρους

128. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 54 επ. και 2022, σελ. 42 επ.

129. Άρ. 48 Π.Δ. 120/2008.

130. Ε.Δ.Δ.Α. *Kemal Coskun* κατά Τουρκίας, 23.03.2017, *Mullet* κατά Γαλλίας, 13.09.2007.

131. ΣτΕ (Ολομ.) 4662/2012.

της απόδειξης, την πλημμελή διερεύνηση των συνθηκών χρήσης του εκτοξευτήρα πλαστικών σφαιριδίων, αλλά και την επικινδυνότητα των βολών, σε σχέση με την απειλούμενη βλάβη. Τέλος, η Αρχή εξέφρασε τον έντονο προβληματισμό της για την επιλογή του τύπου της διοικητικής εξέτασης (Π.Δ.Ε), ο οποίος δεν συνάδει ούτε με την βαρύτητα των καταγγελιών, ούτε με την ύπαρξη ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων.

Εντός του 2023 διαβιβάσθηκε Έκθεση Πορίσματος με τη συνημμένη σε αυτή απόφαση εκδίκασης της υπόθεσης, με την οποία, αντί της οποιασδήποτε ενέργειας για τη συμπλήρωση της διενεργηθείσας έρευνας με βάση τις επισημάνσεις του Συνηγούρου, προκρινόταν η άμεση περάτωση της πειθαρχικής διαδικασίας.

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι, στο αιτιολογικό μέρος της απόφασης αυτής, επιχειρείται να τεκμηριωθεί, εν μέρει, η παράβλεψη των συστάσεων του Εθνικού Μηχανισμού, και, κατ' επέκταση, η απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του, ωστόσο η χρησιμοποιούμενη αιτιολογία, στο μέτρο που επαναλάμβανε την πλημμελή αιτιολογία της προηγούμενης έκθεσης πορίσματος, δεν ανταποκρινόταν στην απαίτηση του νομοθέτη για ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση της απόκλισης από το διατακτικό του πορίσματος της Αρχής (ά. 1 παρ. 4 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει).

Πιο αναλυτικά, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι, τυχόν πλημμέλειες κατά τη διεξαγωγή της έρευνας ή την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού από τον συντάκτη της έκθεσης πορίσματος, δεν είναι δυνατόν να θεραπευθούν μέσω της αιτιολόγησης της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου, η οποία εκδίδεται μετά το πέρας της διοικητικής εξέτασης, σύμφωνα με τα άρθρα 38 και 39 του Π.Δ. 120/2008. Αντίθετα, η Έκθεση Πορίσματος αποτελεί έγγραφο μείζονος σημασίας για την απονομή της πειθαρχικής δικαιοσύνης και δεν πρέπει να συνιστά απλή και τυπική διαδικασία, αλλά ενσυνείδητη και ουσιαστική προσπάθεια αποτύπωσης σαφών, τεκμηριωμένων και πλήρως αιτιολογημένων συμπερασμάτων και προτάσεων και να περιέχει όλα τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 29 του Π.Δ. 120/2008, καθώς και στην παρ. 17(γ) της υπ' αριθ. 6004/1/22-κγ' από 14.10.2008 εγκυκλίου διαταγής του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, ούτως ώστε να οδηγήσει στη συνέχεια στην έκδοση δίκαιης απόφασης από το αρμόδιο αποφασιστικό όργανο για την απαλλαγή ή την τιμώρηση των ελεγχόμενων αστυνομικών¹³². Στο πλαίσιο αυτό, δεν αρκεί η επίκληση, στο αιτιολογικό μέρος της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου, της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α. και η αναλυτική αναφορά στις επιταγές του Δικαστηρίου για τη διεξαγωγή πραγματικής, εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας, ώστε η διενεργηθεί-

132. «Πειθαρχικό Δίκαιο Αστυνομικού Προσωπικού», Σ. Πανούσης – Γ. Τηλελής, 4η έκδοση ιδιωτική, 2008, σελ. 463 επ.

σα Π.Δ.Ε. να χαρακτηριστεί ως τέτοια. Και αυτό γιατί, όπως είχε επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη, η εσωτερική έρευνα, που διεξήχθη στη συγκεκριμένη υπόθεση, δεν κατόρθωσε να εξετάσει αποτελεσματικά τους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων για μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α. από όργανα της ΕΛ.ΑΣ., ούτε να δώσει ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις για την προέλευση των ιατρικά πιστοποιημένων τραυματισμών τους.

Ως προς την επιχείρηση εκκένωσης κτιρίου στην οδό Ματρόζου, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι, για μία ακόμη φορά, παρακάμφθηκε η αυτοτέλεια της πειθαρχικής διαδικασίας έναντι της ποινικής, καθώς η κρίση του αποφασιστικού οργάνου βασίστηκε και πάλι αποκλειστικά στις διατάξεις των αρμοδίων Εισαγγελέων, με τις οποίες αρχαιοθετήθηκε εν μέρει η έγκληση των καταγγελλόντων σε βάρος των ελεγχόμενων αστυνομικών. Ταυτόχρονα, ο αποφασίζων δεν αναζήτησε ούτε συνεκτίμησε, αντίστοιχα, παρά τις σχετικές υποδείξεις του Εθνικού Μηχανισμού, την αθωωτική απόφαση του αρμόδιου ποινικού δικαστηρίου για τις κατηγορίες σε βάρος των καταγγελλόντων, η οποία, παρά τη μη ύπαρξη ταυτότητας του προσώπου του κατηγορουμένου και ταυτότητας πράξης, θα έπρεπε να είχε συνεκτιμηθεί κατά τον σχηματισμό δικανικής κρίσης για την αναγκαιότητα και αναλογικότητα της ασκηθείσας βίας, λόγω του ότι αφορούσε στα ίδια πραγματικά περιστατικά – δηλαδή τα ίδια, κατά τον τόπο και χρόνο τέλεσης, ιστορικά γεγονότα, υπό την έννοια της υλικής ή φυσικής πράξης¹³³ – και λόγω συνάφειας των ποινικών αδικημάτων, με την έννοια του άρθρου 128 περ. (γ) Κ.Π.Δ. Αντ' αυτού, το πειθαρχικό όργανο δέχθηκε ότι υπήρξε σθεναρή αντίσταση εναντίον των αστυνομικών, ότι η ένταση προκλήθηκε από ενέργειες των καταγγελλόντων και ότι η βία που είχε ασκηθεί, η οποία ήταν αναγκαία και αναλογική «... είχε ως στόχο τη σύλληψη των δραστών, οι οποίοι είχαν διαπράξει αδικήματα σε βάρος των αστυνομικών...». Ο Συνήγορος επεσήμανε, ωστόσο, ότι οι παραδοχές αυτές καθιστούν την αιτιολογία της απόφασης αρχαιοθέτησης μη νόμιμη, ως ασύμβατη με την τήρηση του τεκμηρίου αθωότητας, το οποίο καθιερώνει η παράγραφος 2 του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α. Και αυτό διότι, δεδομένης της οριστικής αθώωσης των συλληφθέντων, το διατακτικό μίας αθωωτικής απόφασης θα πρέπει, σύμφωνα με το συγκεκριμένο άρθρο, να τηρείται από κάθε άλλη αρχή, η οποία αποφαινεται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο επί της ποινικής ευθύνης του ενδιαφερομένου¹³⁴.

Περαιτέρω, ως προς τις προκληθείσες σωματικές βλάβες των συλληφθέντων, ο Εθνικός Μηχανισμός παρατήρησε πως, για πρώτη φορά, η απόφαση του πειθαρχικού οργάνου αναφέρει ότι αυτές ήταν απόρροια, εν μέρει, και προσπάθειας αυτοτραυματισμού των ιδίων, χωρίς οποιαδήποτε αιτιολογία ή παραπομπή σε αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου. Ομοίως, ως προς τον τρόπο ακινητο-

133. Απόφαση 320/2014 Α.Π.

134. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Σταυρόπουλος κατά Ελλάδας, αριθ. 35522/04, παρ. 35 – 41.

ποίησης τους στο έδαφος, ο οποίος όφειλε, με βάση τις συστάσεις του Μηχανισμού, να έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια, ο αποφασίζων, θεωρώντας πλήρη την έρευνα, προχώρησε σε μία αυτολεξεί αναπαραγωγή του περιεχομένου των εγγράφων εξηγήσεων των ελεγχόμενων αστυνομικών, αποφαινόμενος ότι πρόκειται για λαβές ακινητοποίησης με «... απολύτως προβλεπόμενη απόληξη την ακινητοποίησή τους στο έδαφος ... σε στάση πρηνηδόν, ήτοι στάση κατάλληλη και πρόσφορη για χειροπέδηση», χωρίς περαιτέρω περιγραφή και, κυρίως, χωρίς να έχει εξετασθεί, στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας που προηγήθηκε, εάν σε αυτές περιλαμβάνονταν πιέσεις με τα γόνατα ή ακόμα και με τη χρήση αστυνομικής μπότας, σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα. Στην ίδια λογική, αδιερεύνητες παρέμειναν και οι λοιπές αιτιάσεις των καταγγελλόντων για εξευτελιστική και προσβλητική, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μεταχείρισή τους από τους αστυνομικούς, δίχως οποιαδήποτε αναφορά του αποφασίζοντος στις αντίστοιχες συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη ή ειδική αιτιολόγηση της απόκλισης από αυτές.

Επιπρόσθετα, απόκλιση από τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. χωρίς επαρκή αιτιολογία διαπιστώθηκε και πάλι, τόσο ως προς τη διερεύνηση τήρησης των άρθρων 96 παρ. 2 και 108 παρ. 1 περ. β' του Π.Δ. 141/1991, όσο και σχετικά με τις προϋποθέσεις της έρευνας, και ιδίως της σύλληψης νόμιμα καταδιωκόμενου προσώπου σε κατοικία, παρά τη θέληση του ενοίκου και την εξ αρχής παρουσία ή μη σε αυτή εκπροσώπου της δικαστικής εξουσίας.

Ως προς την επιχείρηση εκκένωσης κτιρίου στην οδό Παναιτωλίου, διαπιστώθηκε και πάλι απόκλιση, χωρίς ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, από τις επισημάνσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., οι οποίες σχετίζονταν με τη διερεύνηση των συνθηκών και της νομιμότητας χρήσης του εκτοξευτήρα πλαστικών σφαιριδίων. Πιο συγκεκριμένα, παρά τα ισχυρά τεκμήρια περί του αντιθέτου, όπως αυτά προκύπτουν από τον ιατρικά πιστοποιημένο τραυματισμό συλληφθείσας, και βασιζόμενος αποκλειστικά στις καταθέσεις των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ο διενεργών δέχεται ότι η χρήση του εν λόγω όπλου έγινε σε ασφαλή κατεύθυνση, χωρίς να υπαγάγει ρητά τις βολές σε μία εκ των κατηγοριών του άρθρου 1 του Ν. 3169/2003. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα να παραμένει ουσιαστικά αδιερεύνητη η στόχευση ή μη προς οποιοδήποτε στόχο και η πλήρωση της προϋπόθεσης της παρ. 4 του άρθρου 3 του ως άνω νόμου, σύμφωνα με την οποία, εκφοβιστικός πυροβολισμός επιτρέπεται εφόσον έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να μην πληγεί άνθρωπος από αστοχία ή εξοστρακισμό του βλήματος. Προς αιτιολόγηση της κρίσης του, ο αποφασίζων αναφέρει ότι «δεν υπάρχουν επιπλέον στοιχεία (καταγγελίες, ισχυρισμοί) σε βάρος αστυνομικών που να μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο σχηματισμού διαφορετικής πεποίθησης για τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά» (σελ. 11), παραβλέποντας καθ' ολοκληρίαν κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου, όπως η ιατροδικαστική έκθεση εξέτασης της παθούσας, η ένορκη διοικητική εξέταση του αρμόδιου ιατροδικα-

στή, αλλά και η αναφορά της καταγγέλλουσας ενώπιον του θεράποντος ιατρού του Νοσοκομείου «Η ΕΛΠΙΣ» ότι δέχθηκε πυροβολισμό εξ επαφής με πλαστική σφαίρα. Στη συνέχεια, δε, επικαλούμενος τη μεγάλη ταχύτητα του εκτοξευόμενου βλήματος, παραβλέπει τη δυνατότητα εξακρίβωσης της κατεύθυνσης των βολών μέσω της αξιολόγησης και συνεκτίμησης άλλων παραμέτρων, όπως η κατεύθυνση προς την οποία ήταν στραμμένη η κάννη και, κυρίως, η πλήξη συγκεκριμένων στόχων.

Περαιτέρω, προβληματική κρίθηκε η αιτιολογία της απόφασης αρχειοθέτησης ως προς την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιλογή χρήσης του εκτοξευτήρα έναντι της εφαρμογής της, απολύτως αναγκαίας και αναλογικής, για την εκάστοτε περίπτωση, βίας, με βάση την ειδική εκπαίδευση των αστυνομικών. Στο πλαίσιο αυτό, εξάλλου, παρέμεινε αδιερεύνητο εάν ο επικεφαλής της επέμβασης αξιολόγησε την αναγκαιότητα χρήσης του εν λόγω όπλου, σύμφωνα με το από 03.06.2019 παράρτημα εσωτερικής διαταγής της Διεύθυνσης Ειδικών Αστυνομικών Δυνάμεων και εάν έδωσε τις απαραίτητες οδηγίες στον χειριστή αυτού, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 3 του Ν. 3169/2003, εάν απαιτείτο κλιμάκωση της βίας, εάν συνέτρεχε περίπτωση χρήσης του όπλου ως μέσου εκφοβισμού και, ιδίως, εάν τηρήθηκαν τα οριζόμενα ως προς το σημείο στόχευσης και την απόσταση βολής, για την αποφυγή κινδύνου πρόκλησης βαριάς σωματικής βλάβης ή ακόμη και θανάτωσης πολίτη. Επίσης, επισημάνθηκε ότι αδιερεύνητη παρέμεινε και η νομιμότητα της χρήσης του επίμαχου όπλου εκτόξευσης πλαστικών σφαιριδίων, στην επιχείρηση της οδού Ματρόζου.

Ως προς τον τραυματισμό της συλληφθείσας, ο αποφασίζων διατύπωσε αμφιβολίες ως προς την προέλευσή του, επικαλούμενος ότι: «ο ιατροδικαστής δεν γνωματεύει με βεβαιότητα ότι ο τραυματισμός δύναται να επέλθει μόνο από τον εκτοξευτήρα πλαστικών σφαιριδίων, αλλά ούτε και εξ επαφής ή από απόσταση, αλλά απλώς ότι δύναται να προκληθεί και από αυτόν, σημειώνοντας ότι δεν δύναται να γνωρίζει μόνον ως προς τη δυνατότητα ο συγκεκριμένος τραυματισμός να προκληθεί από αυτόν». Ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι ο αρμόδιος ιατροδικαστής αποφαίνεται πάντοτε για τη συμβατότητα των ευρημάτων του με τον αναφερόμενο τρόπο πρόκλησης, πράγμα που έπραξε εν προκειμένω, εκτιμώντας ότι η ταχύτητα πλήξης εξηγεί και τον συγκεκριμένο τραυματισμό, είναι, δε, έργο των αρχών να επαληθεύσουν μέσω εργαστηριακών εξετάσεων, πραγματογνωμοσυνών, κ.λπ. ποιο ήταν το συγκεκριμένο όργανο που χρησιμοποιήθηκε για την πρόκληση της βλάβης. Όσον αφορά στο γεγονός ότι ο ιατροδικαστής δεν γνώριζε τον ακριβή τύπο των σφαιριδίων και του εκτοξευτήρα, η Αρχή υπενθύμισε ότι, ήδη με το αναπεμπτικό πόρισμα της, είχε τονίσει την ανάγκη να επιδειχθούν τα σφαιρίδια στον ανωτέρω μάρτυρα κατά την ένορκη διοικητική εξέτασή του από τον διενεργούντα την Π.Δ.Ε. Αντίστοιχα, επισημάνθηκε ότι ο μάρτυρας δεν αποφάνθηκε για την απόσταση βολής, αφού, ούτε ρωτήθηκε σχετικά από τον διενεργούντα, ούτε ενημερώθηκε για τις τεχνικές προδιαγραφές του εκτο-

ξευτήρα, ώστε να μπορεί να διαμορφώσει κρίση για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Τέλος, ο Συνήγορος υπενθύμισε την, επικαλούμενη και από τον ίδιο τον αποφασίζοντα στο προοίμιο της απόφασής του, νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης ως προς την προέλευση τραυματισμών που προκλήθηκαν σε πρόσωπο, κατά τη διάρκεια της κράτησής του από τις αστυνομικές αρχές¹³⁵, ιδίως εάν αυτοί υποστηρίζονται από ιατρικά έγγραφα, όπως στη συγκεκριμένη υπόθεση¹³⁶. Στο πλαίσιο αυτό, η Αρχή επεσήμανε ότι η αναφορά του αποφασίζοντος ότι «δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η ανωτέρω να τραυματίστηκε με άλλο τρόπο, αν λάβουμε υπόψη ότι συμμετείχε σε ρίψεις μεγάλων αντικειμένων κατά των αστυνομικών (πέτρες κ.λπ.)» δεν αποτελεί πειστική και ικανοποιητική εξήγηση, με δεδομένη, ιδίως, τη φύση και τη βαρύτητα του τραυματισμού, όπως περιγράφηκε από τον αρμόδιο ιατροδικαστή, ενώ η απλή επίκληση αμφιβολιών, αντί της προσκόμισης στοιχείων που να αποδεικνύουν γεγονότα, τα οποία θέτουν υπό αμφισβήτηση τους ισχυρισμούς της παθούσας, δεν ανταποκρίνεται στον, νομολογιακά διαμορφωμένο από το Ε.Δ.Δ.Α., κανόνα της αντιστροφής του βάρους απόδειξης. Ταυτόχρονα, αντικρούοντας τον ισχυρισμό του αποφασιστικού οργάνου ότι: «το γεγονός ότι δεν δίνονται πειστικές εξηγήσεις για την προέλευση των τραυματισμών στην έκθεση πορίσματος, κατά τον Συνήγορο του Πολίτη, δεν συνεπάγεται ότι καταργούνται το τεκμήριο αθωότητας για τους εγκαλούμενους αστυνομικούς και η αρχή της αμφιβολίας υπέρ του κατηγορουμένου», ο Συνήγορος επισημαίνει ότι το, προβλεπόμενο από τα άρθρα 6 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. και 48 παρ. 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., τεκμήριο μπορεί πράγματι να θίγεται από την αντιστροφή του βάρους απόδειξης. Ωστόσο, αυτό συνιστά θεμιτό περιορισμό σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως αυτές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. (απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης), όταν τα σχετικά συμβάντα λαμβάνουν χώρα εντός των ορίων του ελέγχου του κράτους¹³⁷.

Παρά τις ανωτέρω διαπιστώσεις, έχοντας εξαντλήσει τις δυνατότητες παρέμβασης, με τις οποίες ο νομοθέτης έχει εξοπλίσει τον Εθνικό Μηχανισμό, ο Συνήγορος του Πολίτη προχώρησε στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης, εμμένοντας, ωστόσο, στην αποτίμηση του διεξαχθέντος πειθαρχικού ελέγχου ως ελλιπούς και υπογραμμίζοντας ότι η περαίωση της πειθαρχικής διαδικασίας, χωρίς την προηγούμενη διόρθωση των πλημμελειών που επισημάνθηκαν από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ή την επίκληση ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας για την απόκλι-

135. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Salman* κατά Τουρκίας, αριθ. 21986/93, παρ. 100.

136. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Gunaydin* κατά Τουρκίας, αριθ. 27526/95, παρ. 29.

137. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, 2016, σελ. 146 επ.

ση από το διατακτικό του πορίσματός του, αφενός αδρανοποιεί στην πράξη την «ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας», κατά τη διατύπωση της οικείας αιτιολογικής έκθεσης, της ενημέρωσης του αρμόδιου Υπουργού και ισοδυναμεί με de facto παράκαμψη του Εθνικού Μηχανισμού ως εγγυητή της πληρότητας και αποτελεσματικότητας του πειθαρχικού ελέγχου, αφετέρου υπονομεύει το κύρος, τόσο της ΕΛ.ΑΣ. όσο και της χώρας, διακινδυνεύοντας την έκδοση καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος της τελευταίας.

δ. Αστυνομική βία σε βάρος νεαρού άνδρα στον Βόλο τον Ιούνιο του 2020 (Φ. 282183).

Η υπόθεση αυτή, για την οποία έχει γίνει εκτενής αναφορά στις ετήσιες Εκθέσεις του Εθνικού Μηχανισμού για τα έτη 2021 και 2022, αφορά σε περιστατικό αστυνομικής βίας σε βάρος νεαρού άνδρα που έλαβε χώρα στις αρχές του καλοκαιριού του 2020, στην πόλη του Βόλου. Σύμφωνα με το περιεχόμενο της καταγγελίας, η κακοποίηση του θύματος ξεκίνησε έξω από τον προαύλιο χώρο των δικαστηρίων, όπου βρισκόταν συγκεντρωμένο πλήθος πολιτών, διαμαρτυρόμενο για επεισόδια και συλλήψεις της προηγούμενης ημέρας, με τον καταγγέλλοντα να δέχεται χτυπήματα με αστυνομικές ράβδους και κλωτσιές, ενώ βρισκόταν πεσμένος στο έδαφος. Η κακομεταχείρισή του, σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα, συνεχίστηκε και εντός του υπηρεσιακού αυτοκινήτου με το οποίο προσήχθη, αλλά και εντός του κτιρίου της αστυνομικής υπηρεσίας. Εξερχόμενο από την αστυνομική υπηρεσία το φερόμενο θύμα, δέχθηκε τη βοήθεια κάποιων πολιτών, που βρίσκονταν τυχαία στο σημείο, οι οποίοι και τον μετέφεραν οδικώς στην οικία του, καθώς δεν μπορούσε ούτε να περπατήσει. Στη συνέχεια, οι οικείοι του κάλεσαν το Ε.Κ.Α.Β., και διακομίσθηκε στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών του Γενικού Νοσοκομείου της πόλης, όπου και κρίθηκε αναγκαία η εισαγωγή του στη Χειρουργική Κλινική για περαιτέρω νοσηλεία. Ένα μήνα μετά το περιστατικό αυτό, ο συγκεκριμένος πολίτης απεβίωσε. Την επομένη του θανάτου του, διατάχθηκε η προκαταρκτική διερεύνηση της υπόθεσης, η οποία, μετά από τέσσερις μήνες, αναβαθμίστηκε σε Ε.Δ.Ε. και ασκήθηκε πειθαρχική δίωξη. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ανατιολόγητη απόκλιση από το αναπεμπτικό του πόρισμα¹³⁸, και για τον λόγο αυτό απευθύνθηκε στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, επισημαίνοντας μια σειρά τυπικών και ουσιαστικών παραλείψεων και πλημμελειών, που είχαν ως αποτέλεσμα η συμπληρωθείσα έρευνα να στερείται και πάλι νόμιμης αιτιολογίας και τεκμηρίωσης. Κατόπιν της ενημέρωσης του αρμοδίου Υπουργού από τον Συνήγορο του Πολίτη, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. διαβίβασε τον Μάρτιο του 2023 στην αρμόδια Γενική Αστυνομική Διεύθυνση την επιστολή της Αρχής, διατάσσοντας τις περαιτέρω δικές της ενέργειες για τη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας ή άλλως για την έκδοση απόφασης από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο, υπενθυμίζοντας ότι ενδεχόμενη απόκλιση από

138. Βλ. αναλυτικά για τη συγκεκριμένη υπόθεση Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 48 – 62.

το διατακτικό του πορίσματος της Αρχής επιτρέπεται με την παράθεση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας.

Τον Σεπτέμβριο του περασμένου έτους, η Εισαγγελία Πρωτοδικών Βόλου προχώρησε σε άσκηση ποινικής δίωξης και διεξαγωγή κύριας ανάκρισης σε βάρος πέντε (5) αστυνομικών που ενεπλάκησαν στο συγκεκριμένο περιστατικό για τα ακόλουθα αδικήματα: α) βασανιστήρια κατά συναυτουργία, β) επικίνδυνη σωματική βλάβη κατά συναυτουργία, γ) έκθεση κατά συναυτουργία και δ) παράνομη κατακράτηση κατά συναυτουργία. Κατόπιν αυτού, τον Νοέμβριο του 2023, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ., διαπιστώνοντας ουσιώδεις ελλείψεις στη διενεργηθείσα Ε.Δ.Ε., διέταξε τη συμπλήρωσή της και την ενσωμάτωση των σχετικών πορισμάτων του Συνηγόρου του Πολίτη στο αποδεικτικό υλικό, η οποία και εκκρεμεί. Δεν μπορεί, ωστόσο, να μην επισημανθεί, ότι, μέχρι την άσκηση ποινικής δίωξης και διεξαγωγής κύριας ανάκρισης για τα ανωτέρω κακούργηματα και πλημμελήματα, δεν είχε λάβει χώρα καμία ενέργεια για συμπλήρωση της έρευνας, παρά την προηγούμενη διαβίβαση του πορίσματος του Συνηγόρου και τη διαταγή για συμπλήρωση – ή άλλως έκδοση απόφασης από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο – όπως προαναφέρθηκε, ενισχύοντας τον σταθερό προβληματισμό του Εθνικού Μηχανισμού για την παράκαμψη των συστάσεών του.

4.3.3. Υποθέσεις που παρατέμφθηκαν εντός του 2021

Ο Εθνικός Μηχανισμός προχώρησε στην αρχειοθέτηση δύο υποθέσεων, οι οποίες είχαν παραπεμφθεί στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη το 2021 και είχαν συμπεριληφθεί στις Εκθέσεις 2021 και 2022. Παρά το γεγονός ότι και οι δύο ανατέμφθηκαν από τον Υπουργό στις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ., προκειμένου να επανεξεταστούν οι θέσεις του Συνηγόρου, καμία ενέργεια δεν είχε γίνει προς την κατεύθυνση αυτή, παρά τη μεσολάβηση σχεδόν τριών ετών. Πιο αναλυτικά:

α. Στην υπόθεση **Φ. 230990**, που αφορούσε σε ρητορική μίσους μέσω συστηματικών αναρτήσεων και βίαιου περιεχομένου σε γνωστό μέσο κοινωνικής δικτύωσης, ο Συνήγορος του Πολίτη, στην επιστολή του προς τον Υπουργό, είχε επισημάνει καταρχήν ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση είχε ταυτιστεί ανατιολόγητα η πειθαρχική με την ποινική διαδικασία, παρά τις συστάσεις της Αρχής, με αποτέλεσμα η πειθαρχική διαδικασία να έχει ολοκληρωθεί, βασιζόμενη εξ ολοκλήρου στην απόφαση του ποινικού δικαστηρίου. Το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. διέταξε να διερευνηθούν νεότερα στοιχεία επί της υπόθεσης, τα οποία είτε δεν είχαν διερευνηθεί, είτε είχαν διερευνηθεί ανεπαρκώς, υπογραμμίζοντας την υποχρέωση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, σε περίπτωση απόκλισης από τις επισημάνσεις του Εθνικού Μηχανισμού. Όπως είχε αναφερθεί στην Έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το 2022, οι αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. έκριναν ότι η επιστολή προς τον Υπουργό και τα συνημμένα πορίσματα της Αρχής δεν εισέ-

φεραν νεότερα στοιχεία που να μην έχουν διερευνηθεί στο πλαίσιο της αρχικά διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε., χωρίς άλλη αιτιολόγηση, χωρίς συμπληρωματική έρευνα και χωρίς απαντήσεις στα ζητήματα που τέθηκαν. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι η απάντηση αυτή της ΕΛ.ΑΣ. αφορούσε μονομερώς στο γεγονός της μη ύπαρξης νεότερων αποδεικτικών στοιχείων, παραβλέποντας ωστόσο την υποχρέωση είτε συμπλήρωσης των διατυπωμένων ήδη πλημμελειών, βάσει των συστάσεων της Αρχής, είτε την τεκμηριωμένη απόκλιση από αυτές, όπως επιβάλλουν τόσο οι νομοθετικές διατάξεις του άρ. 188 Ν. 4662/2020 όσο και νομολογιακές απαιτήσεις του Αρείου Πάγου. Ενέμεινε στην αξιολόγηση του διεξαχθέντος πειθαρχικού ελέγχου ως ελλιπούς, λόγω του ότι δεν δρομολογήθηκαν και δεν επήλθαν οι απαιτούμενες συμπληρώσεις, σύμφωνα με τις συστάσεις του και επεσήμανε ότι μια τέτοια εξέλιξη δυναμιτίζει όχι μόνο την εφαρμογή του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, αλλά και των δεσμεύσεων της χώρας, που παράγονται βάσει της πάγια νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., και πολύ περισσότερο βάσει των σχετικών καταδικαστικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί σε βάρος της¹³⁹.

β. Η υπόθεση **Φ. 244541** αφορούσε σε πρόκληση σωματικής βλάβης πολιτή κατά τη διάρκεια σύλληψης, επ' αφορμή επεισοδίου που διαδραματίστηκε αρχικά μεταξύ πολιτών. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην επιστολή του προς τον Υπουργό, είχε υπενθυμίσει, καταρχήν, τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης, στις περιπτώσεις που κάποιος, ο οποίος βρίσκεται σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση από την αστυνομία και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει τραύματα κατά την απελευθέρωσή του, αλλά και για την υποχρέωση των αρχών να παρέχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις για τα αίτια του τραυματισμού του στις περιπτώσεις αυτές. Ταυτόχρονα, είχε επαναλάβει ότι οι δύο διαδικασίες, πειθαρχική και ποινική, είναι αυτοτελείς, με το εύρος του πειθαρχικού δικαίου να υπερβαίνει αυτό του ποινικού σύμφωνα, τόσο με τη θεωρία όσο και με τη νομολογία. Κατόπιν της επιστολής του Συνηγόρου του Πολίτη, διατάχθηκε η εκ νέου συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου. Τη θέση αυτή ο Συνήγορος επανέλαβε, και κατά την αποτίμηση του πειθαρχικού φακέλου που ακολούθησε τη διαταγή του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. για εκ νέου συμπλήρωσή του πειθαρχικού ελέγχου, με βάση τις διαπιστώσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σημειώνοντας ότι, η ανωτέρω ανεξαρτησία επιτείνεται στη συγκεκριμένη υπόθεση ακόμη περισσότερο, καθώς η σχετική ποινική απόφαση έκρινε τη συμπεριφορά της αναφερόμενης, ενώ η διεξαχθείσα και πολλαπλώς συμπληρωθείσα ένορκη διοικητική εξέταση αφορούσε στη διαπίστωση τέλεσης ή μη συγκεκριμένου πειθαρχικού παραπτώματος εκ μέρους των ελεγχόμενων αστυνομικών. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όπως παρατήρησε, η ποινική καταδίκη της αναφερόμενης δεν μπορεί να εκλαμβάνεται αυτομάτως ως απόδειξη υπέρ της μη τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, αφενός χωρίς να ελέγχεται η αρχή της αναλογικότη-

139. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Μπέκος – Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

τας αλλά και η συμβατότητα μεταξύ της συμπεριφοράς της ελεγχόμενης και των τραυμάτων που κατέληξε να φέρει, και αφετέρου με δεδομένες τις πλημμύρες που η Αρχή επεσήμανε, σε σχέση με την έγκαιρη συλλογή κρίσιμων ιατρικών γνωματεύσεων κατά την αστυνομική προανάκριση. Προς την ίδια κατεύθυνση, οι πλημμύρες αυτές – στον βαθμό μάλιστα που το σχετικό αποδεικτικό υλικό είναι κοινό και κατά τον πειθαρχικό έλεγχο – δεν μπορεί να θεραπεύονται από τον ισχυρισμό που διατυπώνει ο διενεργών ότι *«άπαντες οι έχοντες ανακριτική αρμοδιότητα υπάλληλοι, ενεργούντες ανακριτικές πράξεις, διασφαλίζουν την ανίχνευση του αδικήματος, υπάγονται στον εισαγγελέα και όχι την προϊστάμενη τους αρχή»*. Στο σημείο αυτό, η Αρχή υπενθύμισε ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 188 του Ν. 4662/2020, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εγγυάται υπέρ της αρτιότητας, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας της πειθαρχικής διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις *«ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις εκ μέρους του Υπουργού τυχόν ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου»*. Η ίδια δυνατότητα προβλέπεται και από τις διατάξεις του Ν. 3094/2003, ως ισχύει, που αφορούν στη γενική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη. Συγκεκριμένα, το άρ. 4 παρ. 6 του εν λόγω νόμου ορίζει ότι *«μετά το πέρας της έρευνας ο Συνήγορος του Πολίτη, εφόσον το απαιτεί η φύση της υπόθεσης, μπορεί να συντάσσει πόρισμα, το οποίο γνωστοποιεί τον αρμόδιο Υπουργό...»*, ενώ στις παραγράφους 10 και 11 του ιδίου άρθρου προβλέπεται πειθαρχική και ποινική ευθύνη για τους λειτουργούς, υπαλλήλους ή τα μέλη της διοίκησης που αρνούνται να συνεργαστούν με την Αρχή, παρακλώνοντας ή αποτρέποντας την έρευνα.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ενέμεινε στην αποτίμηση του διεξαχθέντος πειθαρχικού ελέγχου ως ελλιπούς, καθώς, παρ' όλες τις επάλληλες πειθαρχικές συμπληρώσεις εξακολουθούσαν να απουσιάζουν οι απαραίτητες πειστικές εξηγήσεις, τις οποίες η πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. κρίνει ως απαραίτητες, ώστε να ανατρέψουν το σοβαρό τεκμήριο περί κακοποίησης του φερόμενου θύματος, το οποίο παράγεται όταν οι τραυματισμοί του συνέβησαν κατά τη διάρκεια της σύλληψης και κράτησής του και επιπλέον επιβεβαιώνονται από σχετικές ιατρικές γνωματεύσεις¹⁴⁰. Ωστόσο, λόγω του χρόνου που πλέον έχει παρέλθει από το συμβάν και του ανέφικτου που συνεπάγεται ως προς τη συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού, η Αρχή αποφάσισε να θέσει την υπόθεση στο αρχείο, υπενθυμίζοντας επιπλέον ότι η έκδοση πειθαρχικής απόφασης πριν την παρέμβαση της Αρχής, δια πορίσματός της, συνιστά παραβίαση ουσιώδους τύπου, καθιστώντας ακυρώσιμη τη σχετική απόφαση.

140. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Assenov κ.ά. κατά Βουλγαρίας, 28 Οκτωβρίου 1998.

4.3.4. Υποθέσεις που παραπέμφθηκαν εντός του 2020

α. Στην καταγγελθείσα χρήση βίας κατά ανηλίκου, προσαχθέντος ως υπόπτου κλοπής στη Θράκη (**Φ. 243154**), ο Συνήγορος, στην επιστολή του προς τον Υπουργό, σημείωσε ότι, παρά τη διπλή συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου, που διατάχθηκε κατόπιν των δύο αναπεμπτικών πορισμάτων της Αρχής, η πειθαρχική έρευνα δεν κατάφερε να παράσχει τις απαιτούμενες εξηγήσεις, που απαιτεί η αναστροφή του βάρους απόδειξης για τραυματισμό προσώπου που βρίσκεται στα χέρια της αστυνομίας. Όπως και αλλού επισημαίνεται, η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. υπογραμμίζει την υποχρέωση των κρατικών αρχών να προβούν σε βάσιμες εξηγήσεις για τα αίτια τραυματισμού του προσώπου αυτού, που να κλονίζουν αιτιολογημένα τον σχετικό ισχυρισμό του, ανεξαρτήτως τυχόν αθώωσης του αστυνομικού από το ποινικό δικαστήριο¹⁴¹. Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος αναφέρθηκε και πάλι στο ευρύτερο αντικείμενο της πειθαρχικής έναντι της ποινικής δίκης και στον μη πειστικό, και πάντως μη αποδεδειγμένο, ισχυρισμό ότι ο τραυματισμός του ανηλίκου συνέβη στο μικρό χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την αποβίβασή του από το υπηρεσιακό όχημα μέχρι τη μετάβασή του στο νοσοκομείο. Επειδή η υπόθεση, παρά την προβλεπόμενη αναστολή στο άρ. 188 παρ. 4 Ν. 4662/2020, είχε τεθεί στο αρχείο στις αρχές του 2021 από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ., ζητήθηκε να αξιολογηθεί το περιεχόμενο της επιστολής του Συνηγόρου προς τον Υπουργό, σε συνδυασμό με την πειθαρχική δικογραφία προς διερεύνηση των σημείων που δεν είχαν διερευνηθεί, είτε καθόλου είτε επαρκώς, υπογραμμίζοντας και εδώ την υποχρέωση ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Για την υπόθεση αυτή, για την οποία είχε διαταχθεί η συμπλήρωση της σχετικής πειθαρχικής έρευνας, η Αρχή δεν είχε ενημερωθεί για καμία περαιτέρω ενέργεια της ΕΛ.ΑΣ., είτε ως προς την συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας, σύμφωνα με τις συστάσεις της Αρχής, είτε ως προς την αιτιολογημένη, ειδικά και εμπειριστατωμένα, άρνηση ή απόκλισή της από τις εν λόγω συστάσεις.

Υπό το πρίσμα της εξέλιξης αυτής, και δεδομένης της υποχρέωσης αντιστροφής του βάρους απόδειξης που ισχύει σε περιπτώσεις καταγγελιών για αστυνομική κακοποίηση, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., παρόλο που ενέμεινε στην αποτίμηση του διεξαχθέντος ελέγχου ως ελλιπούς, εφόσον δεν δρομολογήθηκαν και δεν επήλθαν οι απαιτούμενες συμπληρώσεις, σύμφωνα με τις συστάσεις του, αποφάσισε να ολοκληρώσει την παρακολούθηση της συγκεκριμένης υπόθεσης, θέτοντάς τη στο αρχείο. Δεν παρέλειψε, ωστόσο, να υπενθυμίσει ότι, ο αναποτελεσματικός πειθαρχικός έλεγχος αφενός υποσκάπτει την εφαρμογή και λειτουργικότητα του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, και αφετέρου διακινδυνεύει την έκδοση μελλοντικών καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος της χώρας.

141. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Καραγιαννόπουλος κατά Ελλάδας, 21.06.2007, κ.ά.

β. Ως προς την υπόθεση **Φ. 237463**, η οποία αφορά σε καταγγελία κρατουμένου προς τον Συνήγορο για βασανισμό του και σοβαρή προσβολή της αξιοπρέπειάς του κατά τη λήψη Δ.Ν.Α. από αστυνομικούς, στο πλαίσιο μεταγωγής του, όπως έχει αναλυθεί στις προηγούμενες ετήσιες Εκθέσεις¹⁴² (2020, 2022), ο Εθνικός Μηχανισμός αποφάσισε τη διεξαγωγή ίδιας έρευνας, ενώ, παράλληλα, ζήτησε την πειθαρχική διερεύνηση του περιστατικού. Ως προς το σκέλος της ίδιας έρευνας, εξαιτίας της ανατιολόγητα επιλεκτικής, αλλά και εσφαλμένης, παροχής από την ΕΛ.ΑΣ. των αιτηθέντων από μέρους του Συνηγόρου στοιχείων, η περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης απέβη αδύνατη και, ως εκ τούτου, τέθηκε στο αρχείο.

Αναφορικά με την εσωτερική διαδικασία, η Αρχή, σχολιάζοντας μια σειρά σοβαρών πλημμελειών και σφαλμάτων, εισηγήθηκε ανάλογη συμπλήρωση της έρευνας, αλλά και την ενδεχόμενη αναβάθμιση της διεξαχθείσας Π.Δ.Ε. σε Ε.Δ.Ε., τόσο για λόγους αμεροληψίας όσο και εξαιτίας της βαρύτητας των καταγγελιών. Αντί της οφειλόμενης συμπλήρωσης και εναρμόνισης της διοικητικής διαδικασίας, σε αντιστοιχία με το περιεχόμενο του πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη ή της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας απόκλισης από αυτό – όπως ρητά ορίζουν οι διατάξεις του άρ. 188 παρ. 4 του Ν. 4662/2020, καθώς και άρ. 9 εδ. γ' και 12 του Κανονισμού Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. – διαβιβάστηκε στον Συνήγορο η απόφαση αρχειοθέτησης της υπόθεσης, παρακάμπτοντας με τον τρόπο αυτό εξ ολοκλήρου τον θεσμικό ρόλο του, ως Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, και παρεκκλίνοντας από την υποχρέωση που θέτει το προαναφερόμενο νομικό πλαίσιο, περί αναστολής της πειθαρχικής απόφασης μέχρι την έκδοση του τελικού πορίσματος της Αρχής, τόσο στις περιπτώσεις που η τελευταία παρακολουθεί τη διοικητική εξέταση και, πολύ περισσότερο, όταν διεξάγει ίδια έρευνα.

Στην επιστολή του προς τον Υπουργό, ο Συνήγορος επανέλαβε τις σοβαρές πλημμέλειες του πειθαρχικού ελέγχου, αλλά και τα εξίσου σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία της υπό πειθαρχική διερεύνηση καταγγελίας, και αναφέρθηκε στην κατ' ουσίαν άρνηση της αστυνομίας να του χορηγήσει πρόσβαση σε απαιτούμενες για τη δική του έρευνα πληροφορίες, ενώ επεσήμανε, για μια ακόμη φορά, την αυτοτέλεια μεταξύ ποινικής και πειθαρχικής έρευνας. Στις αρχές του 2021, το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. αρχικά ζήτησε να εξεταστεί η βασιμότητα της γνώμης του Συνηγόρου, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, και εν συνεχεία προχώρησε στην ανάκληση της αρχειοθέτησης και σε διαταγή συμπλήρωσης της Π.Δ.Ε., λόγω διάστασης απόψεων μεταξύ Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. και ΕΛ.ΑΣ. Όπως επισημάνθηκε και στην Ετήσια Έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού για το 2022, η συγκεκριμένη υπόθεση, στο μεταξύ, υποβλήθηκε και εκδικάστηκε από το Ε.Δ.Δ.Α το οποίο, ωστόσο, για δικονομικούς λόγους, δεν

142. Βλ. σχετικά Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. 2020, σελ. 50-51 και 2022, σελ. 62.

προχώρησε στην κατ' ουσία εξέτασή της. Ταυτόχρονα, λόγω της αρχειοθέτησης της υπόθεσης και από ποινικής πλευράς με εισαγγελική διάταξη, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι, παρά τη σοβαρότητα των καταγγελιών, η συγκεκριμένη υπόθεση αποστερήθηκε του ουσιαστικού ελέγχου της.

Εν τέλει, ο Συνήγορος του Πολίτη, μην έχοντας ενημερωθεί για άλλες εξελίξεις της εσωτερικής διερεύνησης της υπόθεσης, προχώρησε στην αρχειοθέτησή της, σημειώνοντας ότι, αυτή η τακτική της ΕΛ.ΑΣ. εγείρει ζητήματα συνεργασίας με την Αρχή και υπονομεύει το κύρος της νομοθετημένης πειθαρχικής διαδικασίας της ΕΛ.ΑΣ, διακινδυνεύοντας την έκδοση καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος της χώρας.

ΣΥΝΗΘΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ¹⁴³

Η συλλογή και η αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού αποτελεί τον βασικό κορμό μιας πειθαρχικής έρευνας, η οποία δανείζεται, κατ' αναλογία, τους κανόνες διεξαγωγής της από την ποινική δίκη, σύμφωνα και με το άρ. 8 του Π.Δ. 120/2008.

Σταθεροί άξονες που θωρακίζουν και συνεπικουρούν την πειθαρχική έρευνα είναι η διασφάλιση της αμεροληψίας, σε όλα τα στάδια της έρευνας, και πρωτίστως, μέσα από την ορθή επιλογή του τύπου και του φορέα της έρευνας, η αρχή της αυτοτέλειας της πειθαρχικής από την ποινική δίκη, η αναζήτηση του ρατσιστικού κινήτρου και της τυχόν διακριτικής μεταχείρισης κατά τη δράση των αρχών, αλλά και η τήρηση της εκ του νόμου υποχρέωσης για την αναστολή έκδοσης πειθαρχικής απόφασης πριν το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹⁴⁴.

Άλλωστε, όπως δεν παραλείπει να επισημαίνει ο Συνήγορος, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και με αφορμή περιπτώσεις καταγγελιών για παραβίαση των άρ. 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α., η αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται ο έλεγχος υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στη χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών¹⁴⁵...».

Συνεπώς, μία ουσιαστική και αποτελεσματική έρευνα, για να είναι πρόσφορη

143. Σημειώνεται ότι η απαρίθμηση υποθέσεων στα οικεία σημεία του κεφαλαίου δεν είναι εξαντλητική.

144. Άρ. 1 παρ. 4 του Ν. 3938/2011, όπως ισχύει.

145. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Baranin και Vukcevic* κατά Μαυροβούνιου, 11.03.2021. Το ίδιο ισχύει όταν η έρευνα γίνεται για πράξεις αστυνομικών που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Al Skeini κ.ά.* κατά Αγγλίας, 07.07.2011) ή ελέγχου του πλήθους (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Hentschel and Stark* κατά Γερμανίας, 09.11.2017) ή ακόμα και σε πολύπλοκες περιστάσεις, οι οποίες προσδιορίζονται με όρους καταπολέμησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος (βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Ramirez Sanchez* κατά Γαλλίας, 04.07.2006, παρ. 115 – 11).

και να μπορεί να απαντήσει στα ερωτήματα που τίθενται, δομείται πρωτίστως στην αναζήτηση, και ακολούθως στην ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων, με τους αδιασάλετους όρους που θέτει η αξιωματική, στο ελληνικό ποινικό και πειθαρχικό δίκαιο, αρχή της ηθικής απόδειξης και η, κατά συνέπεια, ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων, συνθήκη η οποία, όπως έχει επισημάνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., δεν μπορεί να ισοδυναμεί με μια άκριτη, πολλώ δε μάλλον αυθαίρετη, διακριτική ευχέρεια του αρμόδιου, εν προκειμένω, πειθαρχικού οργάνου. Αντιθέτως, σημαίνει ότι στη διαμόρφωση της πεποίθησης του διενεργούντος την έρευνα μπορεί καταρχήν να συμβάλει οποιοδήποτε αποδεικτικό στοιχείο χωρίς περιορισμό, χωρίς αξιολογική ιεράρχηση και χωρίς προκαθορισμένες ερμηνείες. Ταυτόχρονα, θεμελιώνεται αυξημένη υποχρέωση αναζήτησης και αξιολόγησης κάθε πιθανού αποδεικτικού μέσου για την επίτευξη της πληρότητας του σχετικού φακέλου της πειθαρχικής δικογραφίας, με στόχο την αποκάλυψη της ουσιαστικής αλήθειας, διεργασία η οποία προϋποθέτει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση. Ως εκ τούτου, ο διενεργών δεν μπορεί να δρα με γνώμονα την επίδειξη της ελάχιστης προσπάθειας, αναζητώντας τα απολύτως απαραίτητα, αλλά οφείλει να αναζητά και όλα εκείνα τα πιθανά στοιχεία που θα συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας ουσιαστικής κρίσης.

Η τήρηση των ανωτέρω κανόνων διαμορφώνει ένα πλαίσιο που εγγυάται την παροχή μιας πειστικής απόδειξης και εξήγησης για το πώς έγιναν τα πράγματα και συμβάλλει στην απαίτηση για επαρκή και σαφή αιτιολογία, η οποία διαγράφεται στον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και άρθρο 8 Π.Δ. 120/2008, όπου ορίζεται ότι οι πειθαρχικές εκθέσεις και οι, συναφείς με αυτές, πειθαρχικές αποφάσεις πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά και εμπειριστατωμένα.

Τα επιμέρους συστατικά στοιχεία της ουσιαστικής διοικητικής έρευνας αποτυπώνονται και αποσαφηνίζονται με όλους τους δυνατούς τρόπους στην εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία και νομολογία. Βασική υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 της Ε.Σ.Δ.Α., είναι, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η διενέργεια ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας, η οποία θα είναι ικανή να οδηγήσει σε εντοπισμό των δραστών και σε απόδοση ευθυνών¹⁴⁶, ακόμη και σε περιπτώσεις που οι αστυνομικοί έχουν επιδείξει, χωρίς

146. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Κωνσταντίνου Κωνσταντίνου και λοιποί κατά Ελλάδα, 22.11.2018 παρ. 91, σχετική και η υπ' αριθμ. 1/2023 εγκύκλιος Εισ. Α.Π.

συνείδηση, αμέλεια, όπως έχει σχολιάσει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹⁴⁷, γεγονός που αντλεί νόμιμο έρεισμα από το άρ. 4 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, το οποίο προβλέπει ότι η έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος πραγματώνεται με παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος, ανεξαρτήτως υπαιτιότητας, δηλαδή δόλου ή αμελείας, ακόμη δηλαδή και εάν η σχετική πράξη δεν μπορεί να υπαχθεί σε κάποιον κανόνα του ποινικού δικαίου, συνθήκη που υπαγορεύεται από τον σκοπό του πειθαρχικού δικαίου, ο οποίος είναι διαφορετικός από εκείνον του ποινικού.

Στο πλαίσιο της έρευνας, πρέπει οι διοικητικές αρχές να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα που έχουν στη διάθεσή τους για να εξασφαλίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το περιστατικό, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, καταθέσεων αυτοπτών μαρτύρων και εγκληματολογικών αποδεικτικών στοιχείων και του τυχόν υπάρχοντος βιντεοληπτικού υλικού¹⁴⁸.

Συναφής είναι και η εθνική νομοθεσία, αφού, στα άρ. 8, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008 συνδυαστικά, αποτυπώνεται με σαφήνεια ο κυρίαρχος ρόλος των μαρτύρων στην πειθαρχική διαδικασία, αλλά και η υποχρέωση των αρμοδίων οργάνων στην αναζήτηση, κλήτευση και εξέταση μαρτύρων, αλλά και την αναζήτηση και αξιολόγηση λοιπών αποδεικτικών μέσων, τόσο κατά την προκαταρκτική όσο και κατά την ένορκη διοικητική εξέταση.

Το Ε.Δ.Δ.Α., σε κομβική υπόθεση που αφορά τη χώρα, υπογραμμίζει ότι «οι αρχές οφείλουν να έχουν λάβει εύλογα μέτρα για να εξασφαλίσουν τα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν το περιστατικό, μεταξύ άλλων καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων και στοιχεία σήμανσης. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει η απαίτηση για ταχεία διεξαγωγή της έρευνας, στο πλαίσιο της λογικής. Αν η έρευνα χαρακτηρίζεται από ατέλειες που υπονομεύουν τη δυνατότητά της να προσδιορίσει τις περιστάσεις, υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν ή να επιτύχει την εξακρίβωση της ταυτότητας των υπαιτίων, τότε δεν θα ικανοποιεί το κριτήριο της

147. «... Σύμφωνα με την κρατούσα θεωρητική άποψη, η χωρίς συνείδηση αμέλεια υπάρχει όταν ο δράστης με τη συμπεριφορά του δεν υποψιάζεται καν ότι μπορεί να προκαλέσει το αξιόποιο αποτέλεσμα που επήλθε. Ωστόσο, αν έδειχνε την προσοχή που όφειλε και μπορούσε να επιδείξει, θα απέτρεπε την επέλευση του αποτελέσματος. Η βασική διάκριση μεταξύ του τυχαίου γεγονότος και της χωρίς συνείδηση αμέλειας, είναι ότι, στην πρώτη περίπτωση, η επέλευση του αποτελέσματος επηρεάζεται από διάφορους αστάθμητους παράγοντες, τους οποίους, όσο και αν προσπαθήσει κάποιος, και όση επιμέλεια και αν επιδείξει, δεν θα μπορούσε να προβλέψει και να αποφύγει. Αντίθετα, στη χωρίς συνείδηση αμέλεια, η επέλευση του αποτελέσματος είναι προβλέψιμη, αφού εξαρτάται από τη συμπεριφορά του δράστη, ο οποίος χρεώνεται τελικά το αποτέλεσμα, όταν δεν έκανε αυτό που όφειλε και μπορούσε να κάνει για να το προβλέψει και, κατ' επέκταση, για να το αποφύγει», βλ.Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 120.

148. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Nachova* και λοιποί κατά Βουλγαρίας, 06.07.2005 παρ. 113, *Millić and Nikežik* κατά Μοντενέγκρο, 28.04.2018 παρ. 99 – 100 και *Κωνσταντινόπουλος και λοιποί* κατά Ελλάδος, 22.11.2018, που αφορούσε περιστατικό που έλαβε χώρα σε Κατάστημα Κράτησης της χώρας, παρ. 79 και 99.

αποτελεσματικότητας¹⁴⁹».

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται σταθερά και οι επισημάνσεις και οδηγίες των εισαγγελικών αρχών για την ποινική διερεύνηση των αντίστοιχων υποθέσεων, με αφορμή και σχετικά πρόσφατα εκδοθείσα απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. για τη χώρα¹⁵⁰.

Κατά το επόμενο βήμα της πειθαρχικής έρευνας που οφείλει να εστιάζει στην ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων, ο Συνήγορος τονίζει, από το έτος 2004, ότι «η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας, ώστε η δικαιοδοτική κρίση να μην ανάγεται στην “ενδόμυχη” πεποίθηση (conviction intime) του κρίνοντος. Συναφείς με την επιταγή εκτίμησης όλων των αποδεικτικών μέσων είναι, επίσης, τόσο η αρχή της ζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, όσο και αυτή της ολόπλευρης διερεύνησης της υπόθεσης¹⁵¹», θέση που διατυπώνει και ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σε όλες της ετήσιες εκθέσεις του και αποδέχεται η Ε.Λ.ΑΣ., η οποία αναγνωρίζει, ήδη από το 2008, με την υπ’ αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ’/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιο του Αρχηγού της Ε.Λ.ΑΣ., ότι στο αιτιολογικό μέρος των διοικητικών πορισμάτων «... η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι το μετέωρο, επιτόλαιο ή αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άθροισης των δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγένητα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως».

Σε σημαντική παράμετρο αναδεικνύεται και ο χρόνος διεξαγωγής της πειθαρχικής έρευνας. Όπως έχει επισημάνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., μεταξύ των πολυάριθμων παραμέτρων που θέτει το Ε.Δ.Δ.Α. ως κριτήρια διεξαγωγής ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας, είναι και η ταχύτητα διεξαγωγής της πειθαρχικής διαδικασίας¹⁵². Ταυτόχρονα, υπογραμμίζει ότι, ακόμη και αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αναφύονται εμπόδια στην εξέλιξη της πειθαρχικής έρευνας, η άμεση αντίδραση των αρχών για τη διερεύνηση, μεταξύ άλλων, ισχυρισμών για

149. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μακαράτζης κατά Ελλάδας, 20.12.2004.

150. Εγκύκλιος Εισ. Α.Π. 18/2023.

151. Ειδική Έκθεση Συνήγορος του Πολίτη «Πειθαρχική – διοικητική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων», Ιούλιος 2004.

152. Αναλυτικότερα, σημειώνεται ότι: «σημαντικοί παράγοντες για μια αποτελεσματική έρευνα, οι οποίοι επιτρέπουν να εξακριβωθεί αν οι αρχές είχαν τη βούληση να εντοπίσουν και να διώξουν ποινικά τους υπευθύνους, είναι η ταχύτητα διενέργειάς της. Επιπλέον, η έκβαση της έρευνας και οι ποινικές διώξεις στις οποίες οδηγεί, συμπεριλαμβανομένης της απαγγελθείσας ποινής, καθώς και τα ληφθέντα πειθαρχικά μέτρα, είναι καθοριστικής σημασίας. Είναι ουσιώδη για τη διατήρηση του αποτρεπτικού αποτελέσματος του θεσπισθέντος δικαστικού συστήματος και του ρόλου που αυτό υποχρεούται να ασκεί στην πρόληψη παραβιάσεων της απαγόρευσης κακομεταχείρισης», απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Ν.Ζ. κατά Ελλάδος, 17.01.2012, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, 25.01.2018.

κακομεταχείριση, θεωρείται απαραίτητη για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού στην, από πλευράς των αρχών, τήρηση του κράτους δικαίου και στην αποφυγή οποιαδήποτε μορφής ανοχής ή συγκάλυψης παράνομων πράξεων¹⁵³.

Ενδεικτικά, σε περίπτωση διερεύνησης καταγγελίας κατάχρησης ιδιότητας του εμπλεκόμενου αστυνομικού, σχετικά με το δικαίωμα επικοινωνίας με τέκνο, το πόρισμα της Π.Δ.Ε. ολοκληρώθηκε δύο (2) έτη μετά την έκδοση της σχετικής αστυνομικής διαταγής (**Φ. 262870**). Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. τόνισε στο σχετικό πόρισμα του ότι, πέραν των προβλεπόμενων ρυθμίσεων για τον χρόνο ολοκλήρωσης μίας Π.Δ.Ε. και Ε.Δ.Ε, στο άρ. 23 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008 προτάσσεται η εξέταση πειθαρχικών παραπτώματων που φέρονται ότι τελέσθηκαν από αστυνομικούς σε βάρος πολιτών, έναντι της εξέτασης των λοιπών πειθαρχικών παραπτώματων, η δε διάταξη της παρ. 4 του άρ. του Ν. 3938/2011, όπως ισχύει, επιβάλλει την κατά προτεραιότητα εξέταση των πειθαρχικών υποθέσεων που παρακολουθούνται από τον Συνήγορο του Πολίτη και αφορούν πράξεις της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, όπως τροποποιήθηκε με το άρ.188 παρ.1 του Ν. 4662/2020. Τακτικές που παραβιάζουν τα ανωτέρω, οδηγούν στην παραγραφή τυχόν διαπραχθέντων πειθαρχικών παραπτώματων πολύ πριν από τον χρόνο υποβολής της πειθαρχικής δικογραφίας στην αρμόδια υπηρεσία, και την ίδια στιγμή επιφέρουν ρωγμή στον εγγυητικό και παρεμβατικό ρόλο του Συνηγόρου, αφού η διαβίβαση σε αυτόν αντιγράφων του διοικητικού φακέλου και της έκθεσης πορίσματος, μετά την εκπνοή του χρόνου παραγραφής, ακυρώνει τη λειτουργία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στην πράξη και αναιρεί τον σκοπό του νομοθέτη.

Από το πλέγμα των ανωτέρω διατάξεων και της νομολογίας, συνάγεται ότι η διενέργεια της διοικητικής έρευνας, τόσο κατά το αρχικό στάδιό της, όσο και κατά τη φάση της συμπλήρωσης λόγω πλημμελειών, πρέπει να ολοκληρώνεται με τη δέουσα ταχύτητα και επιμέλεια, με σκοπό αφενός την έγκαιρη διασφάλιση του αποδεικτικού υλικού, αφετέρου την αποφυγή του κινδύνου παραγραφής τυχόν τελεσθέντων πειθαρχικών παραπτώματων. Υπενθυμίζεται, δε, ότι, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρ. 7 του Π.Δ. 120/2008, τα πειθαρχικά παραπτώματα που τιμωρούνται με ανώτερες πειθαρχικές ποινές παραγράφονται μετά πέντε (5) έτη, τα δε άλλα μετά δύο (2) έτη από την τέλεσή τους.

5.1. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

5.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις

Η αναζήτηση των μαρτύρων: Ο Συνήγορος τονίζει σταθερά, σε όλες τις ετήσιες εκθέσεις του, τον σημαντικό ρόλο των αυτοπτών, αυτήκων και άλλων μαρτύρων, ως το κύριο αποδεικτικό μέσο στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας,

153. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. ΜΟCΑΝU και λοιποί κατά Ρουμανίας, 17.09.2014.

καθώς, όπως έχει ήδη επισημάνει, ως μάρτυρες «νοούνται τα πρόσωπα εκείνα που καλούνται προς εξυπηρέτηση του σκοπού της απόδειξης να καταθέσουν γεγονότα και περιστατικά που αφορούν μία δικαζόμενη ή ανακρινόμενη υπόθεση και με την οποία βρίσκονται σε ορισμένη ιστορική σχέση¹⁵⁴».

Η υποχρέωση για αναζήτηση μαρτύρων εκ μέρους των αρμοδίων πειθαρχικών οργάνων προβλέπεται όχι μόνο έμμεσα, λόγω της αναλογικής εφαρμογής των κανόνων του ποινικού δικαίου στο πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού, αλλά και μέσω της ειδικής ρητής αναφοράς στην ανεύρεση και εξέταση μαρτύρων και στην κλήση μαρτύρων υπεράσπισης κατά την Π.Δ.Ε. και την Ε.Δ.Ε¹⁵⁵, προκειμένου να μην απουσιάζουν κατά την εξέταση των υποθέσεων κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία, εάν είχαν αναζητηθεί, θα οδηγούσαν σε πιο ασφαλή συμπεράσματα.

Στο σημείο αυτό, ο Συνήγορος επισημαίνει, όπως άλλωστε κατέθεσε και στην αρμόδια Επιτροπή της Βουλής της Ελλήνων¹⁵⁶, ότι δημιουργεί προβληματισμό το περιεχόμενο του άρθρου 78 του Ν. 5090/2024, με το οποίο προστέθηκε παρ. 5 στο άρ. 215 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη, προβλέπεται η εξαίρεση εμφάνισης αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων, που έχουν καταθέσει στην προδικασία, ως μάρτυρες στην ακροαματική διαδικασία, και η εμφάνιση αυτών υπό προϋποθέσεις, μόνο κατά την εκδίκαση κακουργημάτων. Η εμφάνιση αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων σε ποινική δίκη είναι σημαντική, λόγω της αλληλεπίδρασης, παρότι αυτοτελείς διαδικασίες, της ποινικής δίκης με την πειθαρχική διαδικασία, η οποία, κατά περίπτωση, εμπίπτει στην ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης των Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Σαφή προβληματισμό ως προς την συμβατότητα της εν λόγω διάταξης με την Ε.Σ.Δ.Α. εκφράζει η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής¹⁵⁷ στη σχετική έκθεσή της που κατατέθηκε στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής διαδικασίας ψήφισης του επίμαχου νομοθετήματος και συγκεκριμένα «*Εν προκειμένω, τίθεται το ερώτημα αν η προτεινόμενη διάταξη είναι σύμφωνη με τη νομολογία*

154. Τριανταφύλλου Α., 2014, *Ζητήματα Μαρτυρικής Απόδειξης στην Ποινική Δίκη*, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 1, βλ. και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 102.

155. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 67.

156. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου νόμου «*Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης – Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας*», όπως κατατέθηκαν στον κ. Λάζαρο Τσαβδαρίδη, Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης: <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-gia-poiniko-kwdika-kai-kwdika-poinikhs-dikononias>

157. Βλ. σχετικά: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/12503110.pdf>.

του Ε.Δ.Δ.Α. ως προς το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας (άρθρο 6 παρ. 3 δ' Ε.Σ.Δ.Α.) για τη συγκεκριμένη κατηγορία μαρτύρων, δηλαδή αστυνομικών και προανακριτικών υπαλλήλων που κατέθεσαν στην προδικασία. Καταρχήν, κατά τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η εξέταση ή μη των εν λόγω προσώπων στο ακροατήριο αποτελεί ζήτημα που θα κρίνει το δικαστήριο κυριαρχικά κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, το οποίο θα πρέπει να λάβει υπόψη του το δικαίωμα του κατηγορουμένου να τους εξετάσει, σε συνδυασμό με διάφορους παράγοντες, όπως την αποδεικτική βαρύτητα της μαρτυρίας, την τυχόν ύπαρξη άλλων εξισορροπητικών παραγόντων... Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο δεν μπορεί, κατ' αποτέλεσμα, να δεσμεύεται από τη μη υποβολή αιτήματος κλήτευσης του μάρτυρα από τον κατηγορούμενο, η οποία δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου παραίτηση από το δικαίωμά του να εξετάσει τους συγκεκριμένους μάρτυρες κατά τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α....». Το συνολικό ζήτημα κατατίθεται στο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης σχετικά με την αυτοτέλεια της πειθαρχικής δίκης από την ποινική.

Το έτος 2023 καταγράφεται, στην πλειοψηφία των υποθέσεων, η σημαντική παράλειψη αναζήτησης και ανεύρεσης αυτοπτών μαρτύρων και άλλων ιδιωτών μαρτύρων, ακόμη και σε υποθέσεις που γίνεται ρητή αναφορά στη παρουσία τους (**Φ. 271380, Φ. 299122, Φ. 278478 και Φ. 282397**) ή σε υποθέσεις με κατά τεκμήριο παρουσία αυτοπτών μαρτύρων, όταν δηλαδή τα γεγονότα έχουν λάβει χώρα σε δημόσιο ή/και υπαίθριο χώρο (**Φ. 304135, Φ. 306587, Φ. 311342, Φ. 299122, Φ. 301009**) ή μέσα σε αστυνομικά τμήματα (**Φ. 297918, Φ. 289100, Φ. 305522, Φ. 299881, Φ. 243156 και Φ. 242556**) ή άλλους χώρους κράτησης (**Φ. 301008**), έλλειμα το οποίο συναντάται στη συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων ευάλωτων και άλλων κοινωνικών ομάδων και επαγγελματιών (**Φ. 297919, Φ. 294882, Φ. 271380, Φ. 277949, Φ. 278637, Φ. 294397, Φ. 278478, Φ. 282397, Φ. 289100, Φ. 297918, Φ. 242956, Φ. 282722, Φ. 305522, Φ. 306587, Φ. 299881, Φ. 243156, Φ. 311342, Φ. 299122, Φ. 242556, Φ. 321258, Φ. 304135, Φ. 301009, Φ. 307092 και Φ. 301008**).

Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις όπου δεν κλήθηκαν να καταθέσουν οι καταγγέλλοντες (αλλοδαπός και ημεδαπός, ψυχικά ασθενείς και οι δύο), στο πλαίσιο της πειθαρχικής διαδικασίας, και οι διενεργούντες τις Π.Δ.Ε. βασίστηκαν στην ένορκη κατάθεση που έδωσαν οι καταγγέλλοντες κατά το στάδιο της ποινικής διαδικασίας (**Φ. 271380 και Φ. 299122**), αλλά και οι περιπτώσεις που δεν αναζητήθηκαν οι καταγγέλλοντες, αλλά και λοιποί αυτόπτες μάρτυρες, σε περιστατικό που συνέβη σε δημόσιο χώρο και αφορά έλεγχο και εξευτελιστική μεταχείριση αλλοδαπού νεαρής ηλικίας (**Φ. 277949**), σε περιστατικό εκφοβιστικού πυροβολισμού σε δημόσιο χώρο (**Φ. 304135**) και σε υπόθεση που ο καταγγέλλων είναι γνωστή συνδικαλιστική ένωση (**Φ. 282722**). Σε άλλη υπόθεση, δεν εξετάστηκε ως μάρτυρας ένας εκ των βασικών εμπλεκόμενων αστυνομικών που προσήγαγε γυναίκα σε Α.Τ. για φερόμενη παραβίαση δικαστικής απόφασης

επικοινωνίας τέκνου **(Φ. 301404)**. Όπως παγίως επισημαίνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ο αποκλεισμός βασικού μάρτυρα, και πολύ περισσότερο του ίδιου του θύματος, από τη διοικητική διερεύνηση αντίκειται, αν μη τι άλλο, στη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η οποία σημειώνει ότι η ανεύρεση και εξέταση βασικού μάρτυρα σε υπόθεση συνιστά ένα από τα θεμελιακά ερευνητικά βήματα που απαιτούνται για την εκπλήρωση της προϋπόθεσης διενέργειας ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας¹⁵⁸. Σε αντίθετη περίπτωση, το Ε.Δ.Δ.Α. διαπιστώνει παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 όταν, μεταξύ άλλων, οι αρχές αποτυγχάνουν να λάβουν κατάθεση από τον καταγγέλλοντα, αλλά και όταν την ίδια στιγμή δεν οργανώνουν κατ' αντιπαράσταση εξέταση καταγγέλλοντος και ελεγχόμενων¹⁵⁹. Στην ίδια υπόθεση του Ε.Δ.Δ.Α., οι αρχές απέτυχαν να εντοπίσουν και να ταυτοποιήσουν τους έντεκα συντρόφους του καταγγέλλοντος.

Στις περιπτώσεις αυτές, ο Συνήγορος επισημαίνει ότι την ευθύνη δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να φέρει ο μάρτυρας που αρχικώς αποκλείσθηκε και που εν συνεχεία δεν κλήθηκε εγκαίρως, αλλά ο ασκών τον πειθαρχικό έλεγχο, ο οποίος, όπως υπογραμμίζει το Ε.Δ.Δ.Α., οφείλει, χάριν της αρτιότητας και αποτελεσματικότητας της έρευνας, να δρα με ταχύτητα και επιμέλεια¹⁶⁰ **(Φ. 230990)**, ειδικά στις περιπτώσεις που οι καταγγέλλοντες είναι αλλοδαποί, άλλως υφίσταται, μέσω της παραβίασης της αρχής της ισότητας των όπλων, λόγω του καθοριστικού ρόλου των αποδεικτικών στοιχείων, παραβίαση του άρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., επειδή υπονομεύεται ο δίκαιος χαρακτήρας της δίκης¹⁶¹ **(Φ. 283183)**.

Οι αγκυλώσεις ως προς την ουσιαστική και αποτελεσματική διερεύνηση των καταγγελλόμενων και την απόδοση των πειθαρχικών ευθυνών, αποκτούν ιδιαίτερη ορατότητα σε υπόθεση, όπου καταγράφεται η ρητή αναφορά του καταγγέλλοντος αλλοδαπού σε συγκεκριμένα ονόματα αστυνομικών, τους οποίους καταγγέλλει ότι προέβησαν σε πράξεις βασανιστηρίων εναντίον του μέσα σε γραφείο, στο οποίο φέρονται να διενεργούνταν ανακριτικές πράξεις σε κεντρικό κτίριο της ΕΛ.ΑΣ. στην Αθήνα και σε χρόνο μετά την προσαγωγή και πριν τη σύλληψη για άλλο αδίκημα από εκείνο για το οποίο είχε προσαχθεί. Παρά το γεγονός ότι ο καταγγέλλων περιγράφει τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς και δηλώνει ότι μπορεί να τους αναγνωρίσει, η διενεργούσα την Π.Δ.Ε. δεν προσπάθησε να

158. Η μη έγκαιρη αναζήτηση αλλοδαπών έχει ήδη επισημανθεί και σε άλλες υποθέσεις του Εθνικού Μηχανισμού, βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 97.

159. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *SHAHZAD* κατά Ουγγαρίας, 05.10.2023 και άλλες αποφάσεις που συνοψίζονται στην εν λόγω απόφαση.

160. Μεταξύ άλλων, αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Assenon και λοιποί* κατά Βουλγαρίας, 28.10.1998, *Mikheyev* κατά Ρωσίας, 26.01.2006, *Dzhulay* κατά Ουκρανίας, 03.04.2014, *Lolayev* κατά Ρωσίας, 15.01.2015.

161. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Bondar* κατά Ουκρανίας, 01.05.2019, *Ter-Sargyyan* κατά Αρμενίας, 27.10.2016.

αναζητήσει αστυνομικούς με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ή ονόματα, όπως επισημαίνει ο Συνήγορος στο αναπεμπτικό πόρισμά του. Στο ίδιο πόρισμα, ο Συνήγορος επεσήμανε ειδικότερα ότι η διενεργούσα την Π.Δ.Ε. δεν ζήτησε, καταρχάς, να της αποσταλούν οι ονομαστικές καταστάσεις των αστυνομικών που υπηρετούσαν τις συγκεκριμένες ημέρες στον οικείο όροφο του εν θέματι κτιρίου, ώστε να εξετάσει εάν σε αυτούς περιλαμβανόταν, μεταξύ άλλων, αστυνομικός με το μικρό όνομα «...» και «...», δεν επέδειξε φωτογραφίες αστυνομικών στον καταγγέλλοντα, προκειμένου να προβεί στην αναγνώριση όσων φέρονται ότι τον κακομεταχειρίστηκαν και, τέλος, δεν διέταξε την κατ' αντιπαράσταση εξέταση αστυνομικών και θύματος, ιδίως, δε, του αστυνομικού με το όνομα «...», ο οποίος εικάζεται, με βάση την έκθεση πορίσματος της διοικητικής έρευνας, ότι είναι συγκεκριμένο στέλεχος συγκεκριμένου Τμήματος Διεύθυνσης της ΕΛ.ΑΣ. (**Φ. 301008**). Συναφής και η μη υποβολή διευκρινιστικής ερώτησης, σε άλλη υπόθεση, στον εμπλεκόμενο αστυνομικό περί αναγνώρισης των λοιπών παρισταμένων στο περιστατικό αστυνομικών (**Φ. 298391**), σε μία επαρκή, κατά τα άλλα, διοικητική εξέταση.

Η παραβίαση της υποχρέωσης για αναζήτηση μαρτύρων, εκ μέρους των αρμοδίων πειθαρχικών οργάνων, έχει ως βασική συνέπεια τον περιορισμό της πειθαρχικής διερεύνησης σε αποδεικτικό υλικό που προκύπτει από μαρτυρικές καταθέσεις ή έγγραφες εξηγήσεις των εμπλεκόμενων ή άλλων αστυνομικών που συνδέονται με την υπόθεση, ενίοτε πανομοιότυπες, και άρα απολύτως έκθετες στη βάσιμη κριτική περί προσχεδιασμένης προέλευσής, τους με προσχηματικό και μεροληπτικό πρόσημο που δυναμιτίζει την αξιοπιστία τους και τις εξουδετερώνει ως προς την αποδεικτική τους αξία (**Φ. 299881, Φ. 298758, Φ. 304104, Φ. 306587, Φ. 294882 και Φ. 283183**), με συνέπεια τέτοιες καταθέσεις, όπως έχει επισημάνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., να υπονομεύουν ευθέως το κύρος της πειθαρχικής διαδικασίας, μέσω της ανταπόκρισης σε τύπους, κενούς ουσίας¹⁶². Αντί των ιδιωτών μαρτύρων, κατά τη διερεύνηση περιστατικού αστυνομικού ελέγχου που φέρεται να συνοδεύτηκε από πράξεις κατά της σωματικής ακεραιότητας και της αξιοπρέπειας σε ζευγάρι Ρομά, φαίνεται να προτάσσεται η επιλογή κλήσης σε κατάθεση, ακόμη και αστυνομικών που ουδεμία σχέση έχουν με την υπόθεση (**Φ. 268637**), ως μία στρεβλή επίρρωση της μονοσήμαντης εξουσιαστικής θέσης ισχύος της ΕΛ.ΑΣ. έναντι των πολιτών.

Ο Συνήγορος υποδεικνύει παγίως ότι, η έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικού και περιορίζεται, κατά κύριο λόγο, σε καταθέσεις αστυνομικών, δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη και, κατ' επέκταση, αποτελεσματική, καθώς, λόγω της ιεραρχικής δομής, και πάντως της συναδελφικής σχέσης που συνδέει τους αστυνομικούς, τέτοια έρευνα στερείται εκ προ-

162. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 104.

οιμίου ανεξαρτησίας και, ως εκ τούτου, αποτελεσματικότητας¹⁶³, ενώ το ίδιο ισχύει και όταν προτάσσονται ανεπιφύλακτα ή με ιδιαίτερη ευκολία οι ισχυρισμοί των αστυνομικών¹⁶⁴. Για τον λόγο αυτό, στη διαδικασία διερεύνησης καταγγελλόμενων περιστατικών αυθαιρεσίας, είναι ιδιαίτερως σημαντική η ευρύτερη δυνατή λήψη μαρτυρικών καταθέσεων.

Οι μάρτυρες σε υποθέσεις κρατουμένων¹⁶⁵: Η πειθαρχική πραγματικότητα εξακολουθεί κατά το έτος 2023 να μην συμβαδίζει με τις αυξημένες απαιτήσεις που διαγράφουν και οριοθετούν τη διοικητική έρευνα καταγγελιών κακομεταχείρισης κρατουμένων ή υπό τον γενικότερο και απόλυτο αστυνομικό έλεγχο ημεδαπών (**Φ. 294873, Φ. 301006, Φ. 286377, Φ. 299875, Φ. 294873, Φ. 295300, Φ. 299498, Φ. 282397, Φ. 282385 και Φ. 257377**), αλλοδαπών (**Φ. 297919, Φ. 271380, Φ. 243156, Φ. 294882 και Φ. 301008**), ημεδαπών ανηλίκων και νεαρών (**Φ. 260871, Φ. 282397, Φ. 277949 και Φ. 315929**), Ρομά (**Φ. 242556, Φ. 278637**), ψυχικά ασθενών (**Φ. 297918, Φ. 289100, Φ. 299122 και Φ. 271380**), ή ατόμων με άλλα προβλήματα υγείας (**Φ. 307092 και Φ. 278478**), ενώ δεν λείπουν και οι υποθέσεις γυναικών που βρέθηκαν σε αντίστοιχη ευάλωτη θέση (**Φ. 304104, Φ. 299881, Φ. 305522, Φ. 306587 και Φ. 284470**), με μία εξ αυτών (**Φ. 284470**) να αφορά την τρίτη, κατά σειρά, υπόθεση καταγγελιών γυναικών κρατουμένων, στον ίδιο χώρο διοικητικής κράτησης στην Αθήνα. Στην τελευταία περίπτωση, το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. καταλήγει στο συμπέρασμα της παραπομπής του εμπλεκόμενου αστυνομικού, με το ερώτημα της απόταξης για το αδίκημα της απόπειρας κατάχρησης κρατουμένης σε γενετήσια πράξη, σύμφωνα με την περ. γ' του άρθρου 343 Π.Κ. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι, η δεύτερη κατά σειρά υπόθεση (**Φ. 273572**), αφορούσε, μεταξύ άλλων, και περιστατικό σεξουαλικής παρενόχλησης που φέρεται να συνέβη 6 μήνες πριν την ως άνω διαταγή για Ε.Δ.Ε., στον ίδιο χώρο διοικητικής κράτησης, με τον ίδιο εμπλεκόμενο αστυνομικό, υπόθεση η οποία τέθηκε στο αρχείο «λόγω αμφιβολιών».

Οι κρατούμενοι και οι, υπό τον γενικότερο και απόλυτο έλεγχο των αρχών, πολίτες βρίσκονται, σύμφωνα με την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., και τη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, σε προφανή ευάλωτη θέση, πολλές φορές για πέραν του

163. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Huseynov* κατά Αζερμπαϊτζάν, 07.05.2015.

164. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Parnov* κατά Μολδαβίας, 13.7.2010. Σχετικά με την αναζήτηση και αξιολόγηση μαρτυρικών καταθέσεων και λοιπού αποδεικτικού υλικού, βλ. και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 67 – 80.

165. Στο σημείο αυτό, υπενθυμίζεται ότι «ως κρατούμενος πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνον ο περιορισμένος σε οργανωμένο χώρο κράτησης (κρατητήριο, φυλακή, στρατόπεδο συγκέντρωσης), αλλά και ο συλληφθείς, πριν συνταχθεί η έκθεση σύλληψης και ο προσαγόμενος για τον οποίο δεν συνέτρεξε περίπτωση σύνταξης τέτοιας έκθεσης, καθώς το στάδιο της μεταγωγής ή προσαγωγής είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά», βλ. απόφαση ΤρΕφΠλημΘεσ 947/2018.

ενός λόγου, όπως οι προαναφερθείσες γυναίκες, αλλοδαπές κρατούμενες και, για τον λόγο αυτό, κάθε χρήση βίας, η οποία δεν έχει καταστεί αναγκαία από τη δική τους συμπεριφορά¹⁶⁶ ή ασκείται από αστυνομικό, σε χρόνο κατά τον οποίο έχει καμφθεί η εκ μέρους τους τυχόν άρνηση ελέγχου, δηλαδή σε χρόνο κατά τον οποίο έχουν ήδη συμμορφωθεί στις υποδείξεις του αστυνομικού, είναι δεσμευμένα και δεν επιχειρούν να διαφύγουν¹⁶⁷ συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση, αντίθετη με το άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.¹⁶⁸

Ωστόσο, η ευάλωτη θέση των προσώπων αυτών, τα οποία οι αρχές οφείλουν να προστατεύουν, δεν φαίνεται να ενεργοποιεί τα αντίστοιχα αντανakλαστικά προστασίας της ζωής, σωματικής ακεραιότητας, υγείας και αξιοπρέπειάς τους, αλλά αντίθετως πυροδοτεί μία αίσθηση ανοίκειας και ανέλεγκτης διακριτικής ευχέρειας, κατά τη δράση των αρχών, που συντηρείται και κατά το στάδιο της πειθαρχικής διερεύνησης, ως μία εναρμονισμένη αντίδραση.

Η διερευνητέα και πειθαρχικά ελεγκτέα δράση εντοπίζεται σε ενέργειες, ενίοτε κλιμακούμενες και ασύμβατες, απέναντι σε πρόσωπα που βρίσκονται υπό τον απόλυτο έλεγχο της κρατικής κατασταλτικής δύναμης και σε ευθύ περιορισμό της προσωπικής τους ελευθερίας και απενεργοποίησής τους. Σε τέτοιες ενέργειες μπορεί να συμπυκνώνεται το περιεχόμενο της εξευτελιστικής συμπεριφοράς (**Φ. 305522 και Φ. 282385**), η οποία χαρακτηρίζεται ως τέτοια, ακόμη και εάν δεν εμπίπτει στον στενό ορισμό της πραγματικής σωματικής βλάβης ή του έντονου σωματικού ή πνευματικού βάσανου, δηλαδή «...όταν η μεταχείριση συνίσταται στον εξευτελισμό ή στον υποβιβασμό του ατόμου, δείχνοντας έλλειψη σεβασμού ή προσβάλλοντας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ή προκαλώντας συναισθήματα φόβου, άγχους ή κατωτερότητας, ικανά να κάμψουν την ηθική ή φυσική αντίσταση ενός ατόμου, μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξευτελιστική και εμπίπτει στην απαγόρευση που τίθεται από το άρ. 3 Ε.Σ.Δ.Α. Θα πρέπει, επίσης, να υπογραμμιστεί ότι αρκεί το θύμα να νιώθει ότι εξευτελίζεται στα ίδια του τα μάτια και όχι στα μάτια τρίτων¹⁶⁹», ενώ, άλλες φορές, οι σχετικές ενέργειες αγγίζουν και ενίοτε ξεπερνούν, τα όρια των πράξεων βασανισμού.

Ο Συνήγορος συνεχίζει να τονίζει emphaticά ότι, καταγγελίες για κακομεταχείρι-

166. Μεταξύ άλλων, *Perkon* κατά Κροατίας, 20.09.2022, παρ. 51: «...όσον αφορά πρόσωπο που στερείται την ελευθερία του, κάθε καταγγελία για σωματική βία που δεν κατέστη απολύτως αναγκαία λόγω της δικής του συμπεριφοράς, ανεξάρτητα από τις επιπτώσεις στο εν λόγω πρόσωπο, μειώνει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και συνιστά παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης».

167. Απόφαση ΣτΕ 3292/2017, παρ. 11.

168. Απόφαση 1784/2021 5ου Μονομελούς Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, δικάζοντας την έφεση κατά της υπ' αριθμ. 11077/2021 απόφασης του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών (25ο τμήμα).

169. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Tyrer* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 28.04.1978.

ση κατά παράβαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., πρέπει να υποστηρίζονται από αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης και, όταν προέρχονται από πρόσωπο που βρίσκεται υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας αρχής, το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται και οι αρχές οφείλουν να παρέχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, η παράλειψη των οποίων μπορεί να αποτελέσει επαρκή βάση για τη στοιχειοθέτηση δυσμενούς δικανικής κρίσης για το υπόλογο κράτος¹⁷⁰. Τέτοιες καταγγελίες απαιτούν τη διεξαγωγή αποτελεσματικής, επίσημης έρευνας¹⁷¹ και οι αρχές οφείλουν να καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες για την εξακρίβωση της αλήθειας, να μην αρκούνται σε βεβιασμένα και αβάσιμα συμπεράσματα για να κλείσουν την έρευνά τους ή να στηρίξουν της αποφάσεις τους¹⁷² και να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα που είναι διαθέσιμα για τη διασφάλιση των αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν στο υπό διερεύνηση συμβάν, στα οποία συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι καταθέσεις των αυτοπτών μαρτύρων και οι ιατροδικαστικές εκθέσεις¹⁷³. Οι αυτόπτες μάρτυρες, μάλιστα, διαδραματίζουν κομβικό ρόλο, ως κύριο μέσο αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, με συνέπεια, όταν αυτοί απουσιάζουν, να υποβαθμίζεται και να κινδυνεύει να καταστεί αναποτελεσματική η πειθαρχική έρευνα, όπως παγίως επισημαίνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Ειδικά σε τέτοιες περιπτώσεις, κρίσιμη αναδεικνύεται και η αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες ασφαλείας, Τροχαίας ή ιδιωτικές, το οποίο σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., αποτελεί ισχυρό αποδεικτικό στοιχείο για την απόδειξη ή την κατάρριψη των ισχυρισμών των καταγελλόντων¹⁷⁴.

Κάθε παράλειψη στην έρευνα που υπονομεύει τη δυνατότητά της να εξακριβώσει τα αίτια των τραυματισμών ή την ταυτότητα των υπευθύνων, μπορεί να ισοδυναμεί με παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Σημειώνεται εδώ ότι η Ελλάδα έχει καταδικαστεί σε αρκετές περιπτώσεις και ως προς την παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., με αποτέλεσμα η ανάγκη για αποτελεσματική έρευνα να καθίσταται επιτακτικότερη, όχι μόνο για την ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης, αλλά και για την αποφυγή της θέσης της χώρας σε καθεστώς διαρκούς επιτήρησης ως προς τον σεβασμό

170. Μεταξύ άλλων, απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Bouyid* κατά Βελγίου, 28.09.2015, παρ. 82 – 83.

171. Μεταξύ άλλων, απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Assenov* κατά Βουλγαρίας, 28.10.1998, παρ. 102.

172. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Assenov* κατά Βουλγαρίας, ό.π. παρ. 103.

173. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Andersen* κατά Ελλάδας, 06.04.2018, παρ. 63, Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. 2019, σελ. 49.

174. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Posa* κατά Ουγγαρίας, 07.07.2020, παρ. 30 – 33.

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁷⁵.

Επιπρόσθετα, ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υποδεικνύει την ιδιαίτερη απαξία των συμπεριφορών που προβλέπονται στο άρθρο 137Α του Π.Κ., οι οποίες, πέραν της πρόκλησης έντονου σωματικού ή ψυχικού πόνου, πλήττουν τον πυρήνα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δηλαδή την ίδια την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια και την προσωπική ελευθερία, καθώς «το έννομο αγαθό που προστατεύει κατά κύριο λόγο ο νομοθέτης στο άρθρο 137Α Π.Κ. δεν είναι ούτε η ζωή, ούτε η σωματική ακεραιότητα του ατόμου, αλλά πρωτίστως η ελευθερία του. Η ουσία των βασανιστηρίων, στην ιστορική τους διαδρομή, βρίσκεται στην υποταγή, στην κάμψη της βούλησης του ατόμου και στην εκμηδένιση της προσωπικότητάς του. Η προσβολή της σωματικής ακεραιότητας δεν αποτελεί παρά μέσο για την πραγμάτωση του βασικού τους στόχου¹⁷⁶». Τέτοιες πράξεις, επιπλέον της ποινικής τους αντιμετώπισης, συνιστούν και πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν τις βαρύτερες ποινές. Ως εκ τούτου, η ενδεδειγμένη διερεύνηση και πάταξη παρόμοιων συμπεριφορών αποτελεί βασικό διακύβευμα για την υπηρεσία στα σώματα ασφαλείας σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου¹⁷⁷. Σε αντίθετη περίπτωση, η απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και τιμωρίας θα ήταν, παρά τη θεμελιώδη σημασία της, αναποτελεσματική στην πράξη, με αποτέλεσμα, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα όργανα της κρατικής εξουσίας να προσβάλλουν τα δικαιώματα αυτών που βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους, απολαμβάνοντας καθεστώς ουσιαστικής ασυλίας¹⁷⁸.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος επισημαίνει εκ νέου ότι, για τη διερεύνηση καταγγελιών τέτοιας βαρύτητας, όπως οι συγκεκριμένες, οι οποίες χρήζουν αντιμετώπισης από εμπειρότερους αστυνομικούς, θα πρέπει να προκρίνεται η Ε.Δ.Ε. έναντι της Π.Δ.Ε.¹⁷⁹, τονίζει, δε, το αυτόνομο, ότι δηλαδή, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου καθίσταται σαφές ότι ασκείται μεγάλη πίεση στις υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. λόγω τέλεσης ειδικών εγκλημάτων που εγείρουν το κοινό αίσθημα, είναι σημαντικό να γίνεται κάθε προσπάθεια για την αποφυγή ενεργειών που θα μπορούσαν να θέσουν σε αμφισβήτηση την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και οι σχετικές διοικητικές έρευνες θα πρέπει να είναι πλήρεις, εμπειριστατωμένες και ενδεδειγμένες **(Φ. 301008)**.

175. Βλ. σχετικά και υπ' αρ 3/2019 Εγκύκλιο Εισ. Α.Π., σύμφωνα με την οποία «επιβάλλεται ιδιαίτερη προσοχή από τους εισαγγελικούς λειτουργούς τόσο κατά το προκαταρκτικό στάδιο εξέτασης των υποθέσεων κακομεταχείρισης ατόμων που τελούν υπό κράτηση όσο και κατά την εκδίκασή τους».

176. Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου «Η έννοια των βασανιστηρίων και των άλλων προσβολών της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας στον Ποινικό Κώδικα», Ποινικά Χρονικά 2009, σελ. 5.

177. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 47 – 48.

178. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Assenon κατά Βουλγαρίας, 28.10.1998.

179. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 30 – 32.

Η καταγραφείσα, και το έτος 2023, σταθερή παθογένεια του ελλείματος αναζήτησης αυτοπτών ή άλλων μαρτύρων και η εξουδετέρωση του κομβικού τους ρόλου κατά τη διερεύνηση υποθέσεων ευάλωτων προσώπων ή υπό τον απόλυτο έλεγχο των αρχών, η οποία παγίως συνοδεύεται και από ένα σταθερό έλλειμα λοιπών αποδεικτικών μέσων, όπως αναλύεται στα οικεία κεφάλαια της παρούσας έκθεσης, έχει ως προφανή συνέπεια τον περιορισμό της διερεύνησης στις μαρτυρίες ή έγγραφες εξηγήσεις αστυνομικών, ελεγχόμενων και μη, την, κατ' επέκταση, μονομέρεια της διοικητικής έρευνας και εν τέλει την υποβάθμισή της.

Για τους λόγους αυτούς, ο Συνήγορος, και κατά το έτος 2023, εμμένει στα πορίσματά του στον εντοπισμό και άλλων βασικών τρίτων μαρτύρων, όπως αυτήκων και αυτοπτών μαρτύρων, συγκρατούμενων, ιατροδικαστών, θεραπεπόντων ιατρών, οικείων, πληρεξουσίων δικηγόρων (**Φ. 299498, Φ. 282397, Φ. 282721, Φ. 294873, Φ. 294882, Φ. 321258 υπόθεση που αφορά το Λιμενικό Σώμα, Φ. 307092, Φ. 306587, Φ. 257377, Φ. 295300, Φ. 304104, Φ. 301008, Φ. 297918, Φ. 315929 και Φ. 290225**), οι οποίοι, ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν αναζητούνται, ακόμη και μετά από αναπεμπτικά πορίσματα του Συνηγόρου. Κατά συνέπεια, ο χρόνος καθιστά ατελέσφορη την αναζήτησή τους, με αποτέλεσμα, κατά τη διοικητική διερεύνηση, να αντιπαρατίθεται ο λόγος του καταγγέλλοντος με τον λόγο του ελεγχόμενου αστυνομικού, με σχεδόν προδιαγεγραμμένη την υπερίσχυση του δεύτερου και τη συνακόλουθη άρση της πειθαρχικής ευθύνης.

Σε κάποιες, ωστόσο, περιπτώσεις που αναζητούνται οι ως άνω μάρτυρες, έστω εν μέρει, κατόπιν αναπεμπτικού πορίσματος του Συνηγόρου, και παρότι γίνονται εγκαίρως γνωστά τα ονόματά τους, αυτοί δεν καλούνται καθόλου, ενώ κάποιιοι δεν καλούνται εγκαίρως. Είναι χαρακτηριστικό, δε, ότι, σε συγκεκριμένη υπόθεση καταγγελίας για άσκηση σωματικής βίας, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι ο διενεργών όφειλε να καλέσει να καταθέσουν σε εύλογο χρονικό διάστημα, τόσο οι κρατούμενοι του Α.Τ. όπου κρατείτο ο καταγγέλλων το επίμαχο διάστημα, τα ονόματα των οποίων αναζήτησε και έλαβε, όσο και οι συγκρατούμενοι του καταγγέλλοντος στο κατάστημα κράτησης, όπου αυτός οδηγήθηκε κατόπιν. Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι που κλήθηκαν να καταθέσουν μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα, δεν θυμούνταν καν τον καταγγέλλοντα, με αποτέλεσμα πριν τις καταθέσεις τους να συμβουλευτούν τα σχετικά αρχεία και οι απαντήσεις τους να στηρίζονται κυρίως σε διατυπώσεις καλών ή συνήθων πρακτικών, και όχι στην επιβεβαίωση ή απόρριψη των συγκεκριμένων ισχυρισμών και γεγονότων. Το ίδιο επαναλαμβάνεται και στις καταθέσεις των ιατρών και της πλειοψηφίας των κληθέντων αστυνομικών. Μάλιστα, ένας εκ των τελευταίων προχωρά σε εικασίες περί αυτοτραυματισμού του θύματος και των διαθέσεών του να εκβιάσει ή να εκδικηθεί συγκεκριμένους αστυνομικούς (**Φ. 257377**).

Ο Συνήγορος, με αφορμή την ως άνω υπόθεση, υπογράμμισε εκ νέου το αδόκιμο τέτοιων πρακτικών που σχετίζονται με την έλλειψη αποδείξεων, τη θέση ότι

υποκείμενο της πειθαρχικής διαδικασίας είναι ο εκάστοτε ελεγχόμενος αστυνομικός και όχι το φερόμενο ως θύμα, αλλά και το γεγονός ότι σκοπός της πειθαρχικής διαδικασίας είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, δηλ. η τέλεση ή όχι πειθαρχικών παραπτωμάτων, και όχι η δίκη προθέσεων των φερόμενων θυμάτων. Υπό αυτό το πρίσμα, οι σχετικοί ισχυρισμοί, καθώς και η αναπαγωγή τους εντός των πειθαρχικών πορισμάτων, δέον είναι να αποφεύγονται, καθώς δεν εισφέρουν στη διενέργεια διεξοδικής έρευνας. Το ίδιο ισχύει και ως προς τις διακυμάνσεις της βούλησης του καταγγέλλοντα, σχετικά με τη συνέχιση ή ολοκλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου, η οποία, όπως σωστά αναφέρει και ο διενεργών στη συγκεκριμένη περίπτωση, ουδόλως επηρεάζει την υποχρέωση διεξαγωγής λεπτομερούς, ταχείας και αποτελεσματικής πειθαρχικής έρευνας επί καταγγελιών για αστυνομική κακομεταχείριση.

Σε άλλο αναπεμπτικό πόρισμα, ο Συνήγορος διατυπώνει εν νέου την ανάγκη για αναζήτηση αυτοπτών μαρτύρων, πέραν των εμπλεκόμενων αστυνομικών, όπως ιδίως συγκεκριμένου συγκρατούμενου, ο οποίος είχε επίσης καταγγείλει εξίσου παράνομες πράξεις άσκησης σωματικής βίας από αστυνομικούς, αλλά και άλλων κρατούμενων που βρίσκονταν το ίδιο διάστημα στα κρατητήρια, σε όροφο κεντρικού κτιρίου της ΕΛ.ΑΣ. στην Αθήνα, καθώς και οποιουδήποτε θα μπορούσε, κατά την κρίση του διενεργούντος, να έχει έλθει σε επαφή με τον καταγγέλλοντα και να είχε άμεση γνώση της κατάστασής του, ιδίως τις ημέρες της κράτησής του. Στους μάρτυρες αυτούς, ο Συνήγορος υποδεικνύει ότι θα έπρεπε να υποβληθούν οι αναγκαίες διευκρινιστικές ερωτήσεις¹⁸⁰, όπως ενδεικτικά, μεταξύ άλλων, εάν ο καταγγέλλων φαινόταν ότι έχει υποστεί ξυλοδαρμό, καθώς και να επιβεβαιώσουν εάν ζήτησε να επικοινωνήσει με τη δικηγόρο του, εάν του είχε δοθεί φαγητό, νερό και χρήση τουαλέτας, και γενικότερα να παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε να διευκρινιστούν με επάρκεια τα διαλαμβανόμενα στην καταγγελία/έγκλησή του. Τέτοιοι μάρτυρες, ωστόσο, δεν κλήθηκαν να καταθέσουν, ενώ δεν κλήθηκε να καταθέσει σχετικά με την κατάσταση στην οποία τον είδε, ή για όσα της είπε σε σχετική συνάντησή τους, ούτε η δικηγόρος του καταγγέλλοντα, η οποία τον επισκέφθηκε ενώ κρατείτο στο εν λόγω κτίριο της ΕΛ.ΑΣ. **(Φ. 299498)**.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το έλλειμμα αναζήτησης αυτοπτών μαρτύρων στην ίδια υπόθεση συνοδεύθηκε και από επίκληση ασήμαντων αντιφάσεων προς δημιουργία αμφιβολιών και εν τέλει άρση της πειθαρχικής ευθύνης όπως «... οι διαφορές που εντοπίζονται στις σχετικές καταθέσεις όσον αφορά στα οχήματα που χρησιμοποιήθηκαν για την προσαγωγή του, όπως και όσον αφορά στον τόπο που

180. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ.101.

έλαβε χώρα η εγκληματολογική του σήμανση¹⁸¹».

Η αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων: Η αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων και ο εντοπισμός τυχόν αντιφάσεων, αποτελεί μέρος του διαγνωστικού καθήκοντος και κανόνα της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, όπως υπαγορεύει ο συνδυασμός των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και 8 παρ. 2 Π.Δ. 120/2008.

Στο πλαίσιο αυτό, η αξιολόγηση του συνόλου των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης πρέπει να είναι συγκριτική, συνδυαστική και πρωτίστως να τηρεί την αρχή των ίσων αποστάσεων ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών, αφού η αμεροληψία του διενεργούντος την έρευνα εκφράζεται πρωτίστως με την τήρηση ίσων αποστάσεων από τις εκδοχές καταγγελλόντων και ελεγχόμενων. Όπως έχει επισημάνει το Ε.Δ.Δ.Α., κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του καταγγέλλοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών, οι αρχές στις οποίες έχει ανατεθεί η έρευνα εφαρμόζουν στην πράξη διαφορετικά κριτήρια κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων¹⁸². Εξάλλου, δεν επαρκεί η αριθμητική υπεροχή των μαρτυρικών καταθέσεων υπέρ της μίας ή της άλλης εκδοχής, αν αυτές δεν αξιολογηθούν και ποιοτικά. Το Ε.Δ.Δ.Α. έχει επίσης αποφανθεί ότι υπάρχει παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. επειδή, μεταξύ άλλων σοβαρών ελλείψεων στην έρευνα «*οι αρχές φαίνεται να αποδέχθηκαν ανεπιφύλακτα την εκδοχή των γεγονότων που παρουσίασαν οι αστυνομικοί*¹⁸³...» και μάλιστα παρά το αντίθετο περιεχόμενο καταθέσεων που έδωσαν οι αυτόπτες μάρτυρες περιστατικών, κάποιοι εξ αυτών τραυματισθέντες, σε συγκεκριμένη υπόθεση που εξέτασε ο Συνήγορος σχετικά με καταγγελία δικηγόρων για άσκηση σωματικής βίας, στο πλαίσιο εκτεταμένων επεισοδίων **(Φ. 276045)**.

Υπό το ανωτέρω πρίσμα, συνεχίζει να παρατηρείται παραβίαση της αρχής της ίσων αποστάσεων στα πορίσματα του Συνηγόρου κατά το έτος 2023 κατά την αξιολόγηση καταθέσεων εμπλεκόμενων αστυνομικών και καταγγελλόντων, όταν δηλαδή αντιπαρατίθενται μόνο οι δυο πλευρές **(Φ. 262870, Φ. 295448, Φ. 283183, Φ. 298758, Φ. 304104, Φ. 260871 και Φ. 283183)**, όταν υπάρχουν και καταθέσεις τρίτων **(Φ. 276045 και Φ. 289235)** και όταν δεν καθίσταται εφικτή η συμπληρωματική κατάθεση του καταγγέλλοντος **(Φ. 283183)**.

Ενδεικτική είναι η υπόθεση σωματικού ελέγχου και προσαγωγής ανηλίκου **(Φ. 260871)** όπου ο διενεργών, αν και διαπιστώνει έλλειμα τήρησης των διαδικαστικών προϋποθέσεων για τις ως άνω ενέργειες, ταυτίζεται με τη δικαιολόγηση

181. Η επίκληση μονοσήμαντων αντιφάσεων είναι μία από τις σταθερές πλημμέλειες κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των αποδεικτικού υλικού, όπως αυτή αναλύεται στις αμέσως επόμενες παραγράφους.

182. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Zellif* κατά Ελλάδα, 24.05.2007.

183. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Parnov* κατά Μολδαβίας, 13.07.2010.

του ελλείμματος αυτού, μέσω αναφορών στο ύψος του ανηλίκου που τον έκανε να μοιάζει μεγαλύτερος, στον ισχυρισμό ότι, εφόσον ήταν παρέα με έναν δεκαεννιάχρονο, θα ήταν κι ο ίδιος ενήλικος, στην άρνησή του να πει το όνομά του ή τα ονόματα των γονέων του και, τέλος, στη συνήθη αστυνομική πρακτική που νομιμοποιεί ένα «σημαντικό πεδίο ελιγμών και πρωτοβουλίας [της ΕΛ.ΑΣ.] για την εκπλήρωση της αποστολής της».

Η προαναφερθείσα υπόθεση είναι χαρακτηριστική της, απαλλακτικής για τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, πορείας που προδιαγράφει η παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων, η οποία συνήθως συνεπικουρείται και βρίσκει νομιμοφανές έρεισμα σε πληθώρα έωλων επιχειρημάτων κατά την αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων, τακτική που αποδοκιμάζει η ΕΛ.ΑΣ. επί της αρχής¹⁸⁴, η πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σταθερά και διαχρονικά σε όλες τις ετήσιες εκθέσεις του. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έχει πολλαπλώς και προ καιρού επισημάνει ότι η τυπική αξιολόγηση και επιλεκτική αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων αποτελούν τύπους πλημμέλειας, δεδομένου ότι η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας, ώστε η δικαιοδοτική κρίση να μην ανάγεται σε «ενδόμυχες» πεποιθήσεις.

Παρά τις σταθερές υπαγορεύσεις του Συνηγόρου, εμμένουν, κατά την πειθαρχική διερεύνηση, τα έωλα επιχειρήματα που ενίοτε υιοθετούν οι διενεργούντες και ανάγονται σε λογικά άλματα και προσωπικές – υποκειμενικές κρίσεις (**Φ. 276045, Φ. 243156, Φ. 299875, Φ. 242956, Φ. 301008, Φ. 276045, Φ. 282721, Φ. 278637 και Φ. 298758**) λ.χ. «... επ’ ουδενί δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι στην εποχή της ψηφιακής επανάστασης, όπου σχεδόν όλα τα εγκλήματα έχουν ψηφιακά πειστήρια ... και τα οποία συνιστούν πολύτιμο υπέρ-εργαλείο στα χέρια των δικαστικών, διωκτικών και ελεγκτικών αρχών, να επικρατούν και αναδημοσιεύονται απόψεις ότι μια κεντρική Υπηρεσία της αστυνομίας, με εξειδικευμένο αντικείμενο τη δίωξη των εγκλημάτων κατά της ανθρώπινης ζωής, θα αρκούταν για τη στήριξη κατηγοριών και εξιχνίαση υποθέσεων σε ανακριτικές μεθόδους μεσαιώνα (απόσπαση ομολογίας αθώων ατόμων με βασανιστήρια και άλλες επίμεμπτες ενέργειες αστυνομικών)...», ακόμη και σε υποθέσεις όπου υπάρχουν καταθέσεις ιδιωτών (**Φ. 278478**), αλλά και σε κρίσεις δεοντολογίας λ.χ. «δεν νοείται σε σύγχρονη Αστυνομία Δημοκρατικού Κράτους να λαμβάνουν χώρα τέτοιες απεχθείς συμπεριφορές αστυνομικών οργάνων, τα οποία έχουν ορκιστεί και εκπαιδευτεί να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις αρχές και τις αξίες του κράτους δικαίου, όπως ορίζουν οι κανονισμοί του Σώματος, η νομοθεσία καθώς και το Σύνταγμα της Ελλάδας» (**Φ. 283807**). Όπως έχει επισημάνει ο Συνήγορος¹⁸⁵, οι κρίσεις δεοντολογίας δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κρίσεις για τα γεγονότα και

184. Υπ’ αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ’/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.

185. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 88.

για την απόδειξη ή μη παραβίασης νόμου και προσβολής δικαιώματος, διότι η έρευνα υποπίπτει στο λογικό σφάλμα της λήψης του ζητουμένου.

Ο Συνήγορος παρατηρεί σταθερά ότι αυτές οι ερμηνευτικές ακροβασίες συνήθως ερείδονται σε μια υποβόσκουσα πρόθεση αυθαίρετης αντιμετάθεσης του υποκειμένου του ελέγχου, η οποία εκφέρεται ποικιλοτρόπως, όπως ενδεικτικά: «ο έλεγχος των αλλοδαπών ενοχλεί», «είναι λογικό όταν λες ότι σε χτύπησαν να δείξεις και τα σημάδια που σου προξένησαν», «έπραξε ανθρώπινα, διότι δεν συνέλαβε τη μητέρα του [καταγγέλλοντος], η οποία εξαπέλυε απειλές σε βάρος του, σεβόμενος την ηλικία της», «κρίνοντας αντικειμενικά, υπάρχει πρωταρχικά ευθύνη από μέρος του ιδιώτη καθώς ο αρχικός σχολιασμός αυτού προς τις αστυνομικές δυνάμεις ήταν η αιτία που πυροδότησε την όλη κατάσταση...» (Φ. 242956, Φ. 243156, Φ. 286377 και Φ. 298758). Στο ίδιο πλαίσιο, συνήθως είναι η επίκληση του εικαζόμενου «απώτερου στόχου αντεκδίκησης» και ενίσχυσης των ποινικών επιδιώξεων του καταγγέλλοντος (Φ. 257377 και Φ. 299875) ενώ, αντίστροφως, η μη άσκηση σχετικών δικαιωμάτων εκ μέρους του καταγγέλλοντος, και δη η μη υποβολή μήνυσης (Φ. 305999) ή η εν μέρει ή εν συνόλω υπαναχώρηση του θύματος αξιολογούνται αρνητικά (Φ. 305522) και μετουσιώνονται σε επιχειρήματα που συμβάλλουν ομοίως στη δημιουργία αμφιβολιών και, εν τέλει, στην απαλλαγή των εμπλεκόμενων αστυνομικών.

Ο Συνήγορος έχει επισημάνει, σε αντίστοιχες με τις ως άνω περιπτώσεις, ότι υποκειμενικές κρίσεις όπως «οι κατηγορίες που εξαπέλυσαν εναντίον τους οι μηνυτές έγιναν για λόγους αντεκδίκησης, ενόψει της αρνητικής γι' αυτούς εξέλιξης της συγκεκριμένης ποινικής υπόθεσης (άσκηση ποινικής δίωξης και προφυλάκιση του ... και επιβολή περιοριστικών όρων σε βάρος τους» δεν ενισχύουν την αξιοπιστία της έρευνας, αντίθετα εγείρουν αμφιβολίες ως προς αυτή, ενώ a contrario συνάγεται ότι, ακόμη και η μη υποβολή έγκλησης, δεν μπορεί να αποτελέσει νόμιμο λόγο απόρριψης των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος, ο οποίος έχει ήδη ασκήσει το συνταγματικό δικαίωμα αναφοράς που γεννά υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης των αρχών¹⁸⁶. Η ενάσκηση προβλεπόμενου δικαιώματος σε αρμόδια όργανα ή αρχές που δεν είναι αστυνομικά, δεν μπορεί να τεκμαίρεται ότι απορρέει από λόγους αντεκδίκησης και αντιπερισπασμού στους αστυνομικούς, αλλά θα πρέπει η σχετική κρίση να αποδεικνύεται με επιχειρήματα. Άλλωστε, τόσο η πειθαρχική, όσο και η ποινική διαδικασία, αποσκοπούν στην αναζήτηση και ανεύρεση της αλήθειας και δεν σημαίνει ότι θα οδηγήσουν απαραίτητα σε διάγνωση ενοχής των ελεγχόμενων¹⁸⁷. Αντίθετα, η νομοθετική πρόβλεψη της υποβολής έγκλησης σε δικαστικά όργανα, διασφαλίζει τη μη αποθάρρυνση του πολίτη προς την υποβολή της, λόγω των συνθηκών στις οποίες βρίσκεται εάν συλληφθεί και τεθεί υπό κράτηση.

186. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020 σελ. 69.

187. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ.112.

Η ενίοτε στρεβλή αντίληψη των αρχών για το πραγματικό υποκείμενο του ελέγχου, όπως αναπτύχθηκε, παρατηρείται ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, δεν αποκαθίσταται ούτε μετά τις συστάσεις του Συνηγόρου, αφού ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναγκάστηκε να επισημάνει εκ νέου ότι «*σχετικά με την παρουσία ή μη της καταγγέλλουσας κοντά στα ανήλικα τέκνα της την ώρα που ο ελεγχόμενος Αρχιφύλακας τα αναζητούσε τηλεφωνικώς, ορθά επισημαίνεται μετά τη συμπλήρωση της έρευνας ότι αυτή "δεν αφορά την ουσία της υπόθεσης"*». Υπενθυμίζεται, ωστόσο, ότι, επειδή αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου είναι το σύννομο ή μη των ενεργειών των ελεγχόμενων αστυνομικών και όχι ο τρόπος άσκησης της επιμέλειας των τέκνων της από την καταγγέλλουσα ή το δικαιολογημένο ή μη της ανησυχίας του εν διαστάσει συζύγου της, η περαιτέρω ανάλυση και η προσπάθεια τεκμηρίωσης του εν λόγω συλλογισμού δεν έχει θέση στην έκθεση πορίσματος όχι επειδή «*θα οδηγούσε στη δημιουργία νέων προβλημάτων και διαφορών*» αλλά απλώς επειδή δεν σχετίζεται με το αντικείμενο της διοικητικής εξέτασης» (Φ. 262870).

Η επίκληση πρακτικών «*μετά δε τις συγκεκριμένες προσαγωγές τα αδικήματα κατά τις ιδιοκτησίας μειώθηκαν αρκετά*» (Φ. 243156 και Φ. 260871) οι οποίες, όπως από καιρού επισημαίνει ο Συνήγορος, δεν διασφαλίζουν άνευ άλλου τινός τη νομιμότητά τους, η μη υποβολή των κατάλληλων διευκρινιστικών ερωτήσεων στους μάρτυρες (Φ. 299881, Φ. 299875, Φ. 278478 και Φ. 298381), το έλλειμμα λογικής συνέπειας μεταξύ των ισχυρισμών που αναπτύσσει ο διενεργών την έρευνα και του διατακτικού του πορίσματος σε συγκεκριμένη υπόθεση (μετά από 2ο αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου, Φ. 292439), αλλά και η μη ακριβής διατύπωση των ερωτημάτων προς τις αρμόδιες αρχές, στο πλαίσιο αναζήτησης αποδεικτικού υλικού (Φ. 290930), αποτελούν επιμέρους διαδικαστικές πλημμέλειες που απονευρώνουν τη διοικητική έρευνα και αφήνουν μετέωρη την ουσιαστική διερεύνηση των καταγγελιών.

Με βάση όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω, και με δεδομένο ότι ο Συνήγορος αντιλαμβάνεται ότι η αξιολόγηση συχνά αντικρουόμενων καταθέσεων αποτελεί σύνθηρες βάρος στο πλαίσιο διενέργειας διοικητικής εξέτασης, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επιμένει ότι, εάν από αυτές προκύπτουν εύλογες αμφιβολίες για την ύπαρξη πειθαρχικών ευθυνών, αυτό πρέπει να αναγράφεται και να αιτιολογείται, ως εχέγγυο αμεροληψίας της έρευνας. Ωστόσο, η προβολή αμφιβολιών δεν μπορεί να είναι μόνιμη επωδός και σίγουρα δεν μπορεί να προτάσσεται ως επιλογή και να αντικαθιστά την εκ του νόμου υποχρέωση για αναζήτηση και ορθή αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, στο πλαίσιο μιας αντικειμενικής και αποτελεσματικής διοικητικής έρευνας.

5.1.2. Οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό

Οι συστηματικές παθογένειες, σχετικά με την αναζήτηση μαρτύρων και την αξιολόγηση των καταθέσεων, όπως αυτές αναπτύχθηκαν προηγουμένως, κα-

θιστούν σταθερά επιτακτική την ανάγκη για την εξασφάλιση και αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού και φωτογραφικού υλικού, συνθήκη απαραίτητη, κυρίως σε περιπτώσεις όπου εξετάζονται καταγγελίες κατά της ζωής, σωματικής ακεραιότητας, υγείας ή βασανιστηρίων και άλλες μορφές εξευτελιστικής συμπεριφοράς, αλλά και όταν πρόκειται για καταγγελίες που έχουν λάβει χώρα σε δημόσιο χώρο, στο πλαίσιο δημοσίων συναθροίσεων, δημόσιας δράσης – επιχείρησης των αρχών ή/και μεγάλης έκτασης επεισοδίων. Οι τελευταίες αποτελούν περιπτώσεις, όπου πρέπει να διευκρινιστούν ειδικότερες συνθήκες και να αξιολογηθούν εν τέλει πολλές παράμετροι, σε μια συνθήκη όπου η δράση των αρχών διαγράφεται και οροθετείται, μεταξύ άλλων, και στην παρ. 2 του άρ. 3 του Π.Δ. 73/2020, καθώς: «*Το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής που διατίθεται για εκτέλεση υπηρεσίας σε συναθροίσεις, οφείλει να απέχει από κάθε πράξη ή συμπεριφορά που μπορεί να εκληφθεί ως ενεργή συμμετοχή ή αντίθεση στη συνάθροιση, να ενεργεί με αίσθημα ευθύνης, αυτοκυριαρχία, αμεροληψία, αντικειμενικότητα και σεβασμό των δικαιωμάτων των πολιτών και να τηρεί πάντοτε τις αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας, της προσφορότητας του μέσου και της αναλογικότητας*».

Άλλωστε, όπως έχει ήδη ειπωθεί, η αυστηρότητα με την οποία οφείλει να διεξάγεται ο έλεγχος, και σε αυτές τις περιπτώσεις, υπαγορεύεται από το γεγονός ότι «*η υποχρέωση διερεύνησης δεν είναι υποχρέωση σε αποτελέσματα, αλλά στη χρησιμοποίηση επαρκών μέσων και διαδικασιών*¹⁸⁸...».

Η καταγραφή με ήχο και εικόνα της αστυνομικής δράσης από πολίτες: Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, η δημοσιοποίηση μίας καταγγελίας, κυρίως σε ηλεκτρονικό τύπο, η οποία μπορεί και να συνοδεύεται από οπτικοακουστικό υλικό του καταγγέλλοντος ή ιδιωτών, αποτελεί το σημείο εκκίνησης της διοικητικής διερεύνησης των υποθέσεων που περιλαμβάνονται στην ύλη των πορισμάτων που συνέταξε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και το έτος 2023. Κρίσιμος αναδεικνύεται αυτονοήτως και ο ρόλος των δημοσιογράφων, οι οποίοι συνήθως βιντεοσκοπούν την αστυνομική δράση και είναι, εξ αυτού του λόγου, μόνο φερόμενα θύματα κακομεταχείρισης (**Φ. 282722, Φ. 284856 και Φ. 295448**), ενίοτε ενεργοποιούνται στο πρόσωπό τους και πέραν του μίας διατάξεις του ποινικού δικαίου, με συνηθέστερα τα αδικήματα της αντίστασης και της απείθειας, υπό όρους οριακής κατάχρησης αυτών των ποινικών εργαλείων (**Φ. 284856**) ή καλούνται ως μάρτυρες κατά τη διερεύνηση καταγγελιών που έχουν δημοσιεύσει (**Φ. 305522 και Φ. 298758**). Ο κρίσιμος ρόλος των δημοσιογράφων στην ενημέρωση για τον τρόπο που οι αρχές δρουν σε μία δημόσια συνάθροιση, αλλά και το γεγονός ότι οποιαδήποτε προσπάθεια των αρχών για απομάκρυνση

188. Για τις πράξεις που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο γενικευμένης βίας, βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Al Skeini και λοιποί* κατά Αγγλίας, 07.07.2011, ή στο πλαίσιο ελέγχου του πλήθους βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Hentschel και Stark* κατά Γερμανίας, 09.11.2017.

των δημοσιογράφων υπόκειται σε αυστηρό έλεγχο, έχουν επισημανθεί και από το Ε.Δ.Δ.Α.¹⁸⁹.

Η ΕΛ.ΑΣ. συνεχίζει, ωστόσο, να διατηρεί μια στρεβλή αντίληψη για τη βιντεοσκόπηση της δράσης της, από δημοσιογράφους, αλλά και από ιδιώτες (**Φ. 245165, Φ. 282935**) και μία ταυτοτική δυσφορία, η οποία με τη σειρά της ενίοτε αναβαθμίζεται σε γενεσιουργό αιτία ελέγχων, προσαγωγών, συλλήψεων ή/και κακομεταχείρισης (**Φ. 282722, Φ. 284856, Φ. 295448, Φ. 282935 και Φ. 245165**) και καταγράφεται στα πορίσματα των ερευνών, ως νόμιμο έρεισμα της αστυνομικής δράσης. Πρόκειται, ωστόσο, για ισχυρισμούς που συντηρούν ανεπαρκείς αιτιολογίες, πλημμέλειες που δεν αίρονται ούτε μετά από πόρισμα του Συνηγόρου, αφού ο διενεργών την Π.Δ.Ε. σε υπόθεση εμμένει στην απαλλαγή των αστυνομικών, με το επιχείρημα ότι οι πολίτες «κοιτούσαν προς τους αστυνομικούς» ή «είχαν τα κινητά τους τηλέφωνα και επρόκειτο να τους βιντεοσκοπήσουν» (**Φ. 282935**). Συχνό επιχείρημα, εκ μέρους της ΕΛ.ΑΣ., είναι η παραβίαση προσωπικών δεδομένων των αστυνομικών, παρά το γεγονός ότι ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά ότι, σχετικά με την καταγραφή αστυνομικών σε βιντεοληπτικό ή φωτογραφικό υλικό εν ώρα υπηρεσίας, ο Άρειος Πάγος κατ' επανάληψη έχει κρίνει ότι η απαγόρευση της χρήσης παρανόμως ληφθέντος αποδεικτικού μέσου δεν περιλαμβάνει τις πράξεις ή εκδηλώσεις προσώπων, οι οποίες δεν ανάγονται στη σφαίρα της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής τους, αλλά πραγματοποιούνται στο πλαίσιο των ανατεθειμένων σε αυτούς υπηρεσιακών καθηκόντων και κατά την εκτέλεση αυτών, η οποία, ως εκ της φύσεως και τους είδους των εκπληρουμένων καθηκόντων, υπόκειται σε δημόσιο έλεγχο και κριτική¹⁹⁰. Ομοίως, η χρήση παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου είναι επιτρεπτή και στην πειθαρχική διαδικασία, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που διέπουν τη χρήση του στην ποινική δίκη και εφόσον αυτή συνάδει με τη φύση και τον σκοπό της πειθαρχικής διαδικασίας¹⁹¹.

Τα ως άνω συμπεράσματα που εμμένουν, καθιστούν ακόμη πιο επιτακτική τη δικαιοκρατική απαίτηση για τη, χωρίς χρονικό και χωρικό περιορισμό, ενεργοποίηση του Π.Δ. 75/2020, το οποίο εξασφαλίζει το απαραίτητο νομικό πλαίσιο για την καταγραφή εικόνας και ήχου από την ΕΛ.ΑΣ. και το Λιμενικό Σώμα σε, μεταξύ άλλων, δημόσιες συναθροίσεις, προβλέποντας και τη χρήση φορητών, ενσωματωμένων στις αστυνομικές στολές, καμερών, θωρακίζοντας τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης, στοιχεία που εισφέρουν στην προστασία των πολιτών και των υπαλλήλων από αυθαίρετες και μη νόμιμες πράξεις.

189. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Pentikäinen* κατά Φινλανδίας, 20.10.2015, παρ. 89.

190. Αποφάσεις Α.Π. 171/2017, 277/2014, 653/2013 και 1202/2011.

191. Γνωμ. Εισ. Α.Π. 14/2020.

Θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι, παρά την μεγάλη καθυστέρηση, με την υπ' αριθ. 7512/3/490 από 22.01.2024 απόφαση του Ενιαίου Συντονιστικού Κέντρου Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας¹⁹² φαίνεται να πραγματοποιήθηκε η, ιδιαιτέρως περιορισμένη χωρικά και χρονικά, εγκατάσταση και λειτουργία φορητού συστήματος επιτήρησης (φορητές κάμερες που εφαρμόζουν στο σώμα – bodyworn cameras), από στελέχη της Υποδιεύθυνσης Ειδικών Επιχειρησιακών Δράσεων/Ο.Π.Κ.Ε. – Ο.Ε.Δ.

Η αναζήτηση και διασφάλιση του οπτικοακουστικού υλικού κατά την διοικητική έρευνα: Παράλληλη πορεία με τη δυσφορία των αρχών απέναντι στη βιντεοσκόπηση της δράσης τους έχει η συστηματική, εγγενής απροθυμία και δυστοκία, πρωτίστως ως προς την αναζήτηση και διασφάλιση του βιντεοληπτικού και φωτογραφικού υλικού στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας, η οποία επισημαίνεται σε αρκετά πορίσματα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. κατά το έτος 2023 (**Φ. 297919, Φ. 294882, Φ. 282397, Φ. 278478, Φ. 305522, Φ. 306587, Φ. 299122, Φ. 243156, Φ. 242556, Φ. 311342, Φ. 299875, 307092, Φ. 305999, Φ. 297199, Φ. 306397, Φ. 300671, Φ. 294397, Φ. 289100, Φ. 299876, Φ. 301006, Φ. 304135, Φ. 294871, Φ. 282935, Φ. 290225, Φ. 321258, Φ. 294873 και Φ. 301008**) και ενίοτε θωρακίζεται με έωλα επιχειρήματα, όπως σε περίπτωση ρητής διατύπωσης της άγνοιας για την αποδεικτική ισχύ του βιντεοληπτικού υλικού και την ανάγκη διαφύλαξης και αξιολόγησής του στο πλαίσιο πειθαρχικής έρευνας, της σύγχυσης μεταξύ της πειθαρχικής και ποινικής δίκης και της, κατά συνέπεια, παραβίασης της αρχής της αυτοτέλειας μεταξύ των δύο διαδικασιών καθώς «... το υλικό θα αναζητείτο εάν είχε γίνει αυτεπάγγελτη κατηγορία» (**Φ. 311342**), ενώ δεν λείπουν οι περιπτώσεις όπου το βιντεοληπτικό υλικό υπάρχει, αλλά δεν συγκαταλέγεται στον πειθαρχικό φάκελο και τα αποδεικτικά στοιχεία (**Φ. 282721, Φ. 316964**) ή υπάρχει και συγκαταλέγεται στον πειθαρχικό φάκελο, αλλά δεν αξιολογείται, όπως σε περίπτωση καταγγελιών για αστυνομική βία σε βάρος μαθητή (**Φ. 315929**).

Στις λίγες περιπτώσεις που το βιντεοληπτικό υλικό αναζητείται, αυτό δεν ανευρίσκεται (**Φ. 242556, Φ. 305999, Φ. 297199**, μετά από αναπομπή της υπόθεσης, **Φ. 301006, Φ. 282935, Φ. 290225, Φ. 281072, Φ. 278478**), ενώ, ως προς τη διασφάλιση του υλικού, διατηρούνται τα ίδια ελλειμματικά αντανakλαστικά ως προς τον χρόνο διατήρησής του από τις αρχές, η προσκόλληση σε βολικούς τύπους και η κατ' επιλογήν επίκληση νόμιμου ερείσματος, με αποτέλεσμα τη σύντομη διαγραφή του υλικού (**Φ. 306587**). Στο πλαίσιο αυτό, ενίοτε προβάλλεται το οριακά άστοχο επιχείρημα, ότι η μη αναζήτηση και λήψη βιντεοληπτικού υλικού βρίσκει νόμιμο έρεισμα στην υπ' αριθ. 58/2005 απόφαση της Αρχής

192. Δελτίο Τύπου ΕΛ.ΑΣ. 22.01.2024: Εγκατάσταση και λειτουργία φορητού συστήματος επιτήρησης του Π.Δ. 75/2020 από στελέχη της Υποδιεύθυνσης Ειδικών Επιχειρησιακών Δράσεων/Ο.Π.Κ.Ε. – Ο.Ε.Δ., κατά την υλοποίηση του επιχειρησιακού σχεδιασμού της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής, από την 06.00' ώρα της Τρίτης 23.01.2024 έως την 06.00' ώρα της Τρίτης 30.01.2024.

Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, σύμφωνα με την οποία: «τα δεδομένα θα τηρούνται το πολύ επτά (7) ημέρες, μετά την παρέλευση των οποίων, τα στοιχεία θα πρέπει να διαγράφονται» και από την οποία αναφέρεται ότι δεσμεύεται ο Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης Ελέγχου Κυκλοφορίας (Θ.Ε.Π.Ε.Κ.), που με τη σειρά του διαχειρίζεται το σύστημα καμερών C4I. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ζητά προκαταβολικά τη διασφάλιση του εν λόγω υλικού και τονίζει παγίως ότι η επίκληση των αποφάσεων της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα πρέπει να γίνεται συνδυαστικά με την Οδηγία 1/2011 περί «Χρήσης συστημάτων βιντεοσκοπήσης για την προστασία προσώπων και αγαθών» της ίδιας Αρχής, όπου στο άρ. 8 υπαγορεύεται ότι τα δεδομένα πρέπει να τηρούνται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενόψει του επιδιωκόμενου κάθε φορά σκοπού. Εφόσον ο σκοπός αυτός συνδέεται με συγκεκριμένο συμβάν (λ.χ. κλοπή, ληστεία, ξυλοδαρμός, κ.λπ.) σε βάρος τρίτου προσώπου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας επιτρέπεται να τηρεί τις εικόνες για τρεις (3) μήνες¹⁹³. Η θέση αυτή ενισχύεται και από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η οποία, σε περίπτωση καταγγελιών για αστυνομική κακομεταχείριση σημειώνει παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., λόγω πλημμελούς διοικητικής έρευνας, κατά την οποία δεν προσκομίστηκε ολόκληρο και χωρίς άλλη επεξεργασία το υφιστάμενο βιντεοληπτικό υλικό, λόγω της διαγραφής του, εντός της ιδιαίτερα σύντομης και ασφυκτικής προθεσμίας του ενός μηνός, που προβλεπόταν για την τήρησή του¹⁹⁴. Καθίσταται λοιπόν, σαφές ότι, σε όλα τα καταγγελλόμενα περιστατικά για άσκηση υπέρμετρης αστυνομικής βίας, και ιδιαίτερα όταν συνοδεύονται από ισχυρισμούς περί σωματικών βλαβών, οι διαταγές πειθαρχικού ελέγχου μπορούν και πρέπει να εξασφαλίζουν εγκαίρως τη διατήρηση σχετικού υλικού.

Σε υπόθεση καταγγελιών σε συνθήκες γενικευμένων επεισοδίων που διερεύνησε ο Συνήγορος, το βιντεοληπτικό υλικό (από ιδιώτη) συμπληρώνεται και συγκαταλέγεται στον πειθαρχικό φάκελο, μετά από αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου, ωστόσο απουσιάζει κρίσιμο μέρος της καταγραφής του υλικού. Στην ίδια υπόθεση, ουδέποτε αναζητήθηκε αντίστοιχο υλικό από κάμερες Τροχαίας ή παρακείμενες ιδιωτικές κάμερες (**Φ. 282935**), όπως συνέβη και σε άλλες περιπτώσεις, όπου τα καταγγελλόμενα περιστατικά έλαβαν επίσης χώρα σε δημό-

193. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 106.

194. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. ΡÓΣΑ κατά Ουγγαρίας, 07.07.2020 «αν δεν συνέβαινε αυτό, οι αρχές ενδέχεται να είχαν στη διάθεσή τους ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία για να αποδείξουν ή να καταρρίψουν τους ισχυρισμούς του αιτούντος [...] Ελλείψει αυτών των σημαντικών αποδεικτικών στοιχείων, οι αρχές, κατά το Δικαστήριο, δεν ήταν σε θέση να πραγματοποιήσουν διεξοδική και αποτελεσματική έρευνα σχετικά με τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος ότι υπέστη κακομεταχείριση από τους αστυνομικούς. Οι εν λόγω παραλείψεις ουσιαστικά απέτρεψαν τα εθνικά δικαστήρια από το να αποκτήσουν σαφή αντίληψη ως προς τα πραγματικά περιστατικά, όπως θα συνέβαινε σε αντίθετη περίπτωση. Μια επαρκής έρευνα θα απαιτούσε επιμέλεια και ταχύτητα».

σιο χώρο **(Φ. 297919, Φ. 278478, Φ. 306587, Φ. 276045, Φ. 299122, Φ. 311342, Φ. 306397, Φ. 304135 και Φ. 294871)**.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισημαίνει ότι, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των περιστατικών γενικευμένης βίας ή/και διαδηλώσεων, το κρίσιμο αποδεικτικό υλικό θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει τις απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες μεταξύ των διατεθεισών δυνάμεων στις εκδηλώσεις και του Ρ/Τ κέντρου και την ορθή αξιολόγησή τους¹⁹⁵, όπως επίσης και τυχόν καταγραφικό υλικό από κάμερες, Τροχαίας ή άλλες **(Φ. 276045)**. Η αποδεικτική αξία του ηχητικού υλικού αναδεικνύεται κρίσιμη, ειδικά στις περιπτώσεις καταγγελιών που εμφανίζουν πολλαπλές πλημμέλειες ως προς την τεκμηρίωση της διοικητικής έρευνας, μεταξύ αυτών η μη συνδυαστική και συγκριτική μελέτη των καταθέσεων.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση καταγγελίας για αστυνομική βία σε βάρος δύο πολιτών – διαδηλωτών, οι οποίοι εν τέλει συνελήφθησαν, έξω από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών μετά το πέρας πορείας διπλής διαδήλωσης, όπου κάτοικοι της περιοχής με την υποστήριξη κεντρικού μέλους της Χρυσής Αυγής ζητούσαν να αποχωρήσουν οι πρόσφυγες, που είχαν εγκατασταθεί σε παρακείμενη πλατεία, ενώ ταυτόχρονα έτερη ομάδα πολιτών διαδήλωνε υπέρ των προσφύγων. Πρόκειται για υπόθεση που αναλύεται διεξοδικά στο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης, σχετικά με τους ελέγχους και τις προσαγωγές πολιτών και εμφανίζει εκτεταμένες πλημμέλειες ως προς την πειθαρχική διερεύνησή της, με μία εξ αυτών να είναι η μη συμπερίληψη στην πειθαρχική δικογραφία του κρίσιμου, για την υπόθεση, ηχητικού υλικού. Η πλημμέλεια αυτή διευρύνεται από το γεγονός ότι, σύμφωνα με το σύνολο των αστυνομικών καταθέσεων, καμιά από τις δύο αστυνομικές μονάδες που έδρασαν, πριν τους δοθεί η εντολή να ενεργήσουν κατασταλτικά και να προβούν σε προσαγωγές και συλλήψεις, δεν είχε οπτική επαφή με την επίμαχη ομάδα των διαδηλωτών που φέρεται να προέβη σε έκνομες ενέργειες, ενώ ουδείς αστυνομικός αναφέρεται στην τέλεση συγκεκριμένων εγκληματικών πράξεων **(Φ. 282721)**.

Κρίσιμο αναδεικνύεται το βιντεοληπτικό υλικό, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες καταθέσεις και μαρτυρίες ως προς τα γενεσιουργά αίτια των περιστατικών, οι οποίες ουσιαστικά λειτουργούν ως μέσο πίεσης προς την κατεύθυνση της ανεύρεσης και αξιοποίησης του απαραίτητου αποδεικτικού υλικού, το οποίο θα τεκμηριώνει τη μία ή την άλλη κατατεθείσα άποψη περί των συνθηκών τέλεσης των περιστατικών, κατά τρόπο, όσο το δυνατόν πειστικότερο και αντικειμενικότερο **(Φ. 299875)**. Με δεδομένο ότι η αναζήτηση και λήψη βιντεοληπτικού υλικού είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για τη διερεύνηση των συνθηκών,

195. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 68 – 69.

υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα γεγονότα¹⁹⁶, ο Συνήγορος επεσήμανε σε υπόθεση το εύλογο, ότι δηλαδή αυτό θα πρέπει πάντοτε να αναζητείται και να διασφαλίζεται εγκαίρως, σε χρόνο που ακόμα υφίσταται. Εάν κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, θα πρέπει πρωτίστως να αναφερθεί ρητώς ότι τούτο δεν ανευρέθηκε, ενώ η μη διασφάλιση του, σχετικού και αναγκαίου για την αποτελεσματικότητα της έρευνας, βιντεοληπτικού υλικού θα πρέπει να αντισταθμίζεται από άλλα μέτρα έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις ειδικές περιστάσεις, που ισχύουν αυτοτελώς και συνθέτουν τα πραγματικά περιστατικά της καθεμίας υπό διερεύνηση υπόθεσης, και αφετέρου το πραγματικό εύρος των πρακτικών διερεύνησης¹⁹⁷ (**Φ. 299498 και Φ. 299876**).

Το βιντεοληπτικό υλικό μέσα σε αστυνομικά κρατητήρια: Με δεδομένο ότι, κατά την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., την οποία δεν παραλείπει να υπενθυμίζει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹⁹⁸, τα άτομα που τελούν υπό κράτηση βρίσκονται σε ευάλωτη θέση, η οποία επιβάλλει την αντιστροφή του βάρους απόδειξης και, κατ' επέκταση, τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές ως προς τα αίτια του τραυματισμού και το εύλογο μέτρο της ασκηθείσας βίας, η αποδεικτική ισχύς του βιντεοληπτικού υλικού, λόγω της αντικειμενικότητάς του, καθιστά τη διατήρησή του απαραίτητη, πρωτίστως στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον προσώπου που βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών και κυρίως μέσα σε αστυνομικά τμήματα. Όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς εγείρεται ζήτημα παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α.¹⁹⁹. Συναφής και η υπ' αριθ. 3/2019 Εγκύκλιος Εισ. Α.Π., σύμφωνα με την οποία «... επιβάλλεται ιδιαίτερη προσοχή από τους εισαγγελικούς λειτουργούς τόσο κατά το προκαταρκτικό στάδιο εξέτασης των υποθέσεων κακομεταχείρισης ατόμων που τελούν υπό κράτηση όσο και κατά την εκδίκασή τους».

Παρά την αυξημένη υποχρέωση ουσιαστικής και αποτελεσματικής έρευνας που διαγράφει το ανωτέρω πλαίσιο κατά τη διερεύνηση των σχετικών υποθέσεων, οι συστηματικές πλημμέλειες που παρατηρούνται και κατά το έτος 2023, ως προς την ύπαρξη, αναζήτηση και διασφάλιση του βιντεοληπτικού υλικού, συνομολογούν ότι οι χώροι των αστυνομικών τμημάτων και κρατητηρίων παραμένουν στην αφάνεια. Αυτή η συνθήκη συμπαράσχει και τη διερεύνηση των σχετικών καταγ-

196. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Lapshin* κατά Αζερμπαϊτζάν, 20.05.2021, *Magnitskiy* και λοιποί κατά Ρωσίας 27.08.2019.

197. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Hentschel* και *Stark* κατά Γερμανίας, 09.11.2017.

198. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 151 επ.

199. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aksoy* κατά Τουρκίας, 18.12.1996, *Μπέκος Κουτρόπουλος* κατά Ελλάδας, 13.12.2005, *Ζελίλοφ* κατά Ελλάδας, 24.05.2007.

γελιών, η οποία συγκεντρώνει συνήθως και το έλλειμμα όλων των υπολοίπων αποδεικτικών μέσων (λ.χ. μάρτυρες), καθώς δεν αναζητείται το σχετικό υλικό (**Φ. 243156, Φ. 289100 και Φ. 307092**), ή αναζητείται, αλλά δεν βρίσκεται, αφού δεν υπάρχει εγκατεστημένο σύστημα παρακολούθησης (**Φ. 242556 και Φ. 305999**) ή υπάρχει σύστημα επιτήρησης αλλά όχι σύστημα καταγραφής (**Φ. 301006**).

Τα διαπιστωθέντα ελλείμματα, ως προς την καταγραφή της αστυνομικής δράσης σε τέτοιους χώρους, αλλά και η μη ενιαία πρακτική ως προς την ύπαρξη και λειτουργία καμερών, αλλά και την καταγραφή στα αστυνομικά τμήμα και λοιπούς χώρους κράτησης, όχι απλώς παραβιάζουν τους όρους μιας ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας, αλλά τροφοδοτούν επιχειρήματα ως προς την άنيση μεταχείριση των πολιτών, η οποία μεταφέρεται στην πειθαρχική διερεύνηση των καταγγελιών τους και στην ποινική δίκη, καθώς η διασφάλιση του σχετικού υλικού και η τύχη των καταγγελιών κινδυνεύει να εξαρτάται από το σε ποιον χώρο κράτησης έτυχε να κρατηθούν οι καταγγέλλοντες.

Στο σημείο αυτό, ο Συνήγορος επαναλαμβάνει την πρότασή του: α) για εγκατάσταση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης των υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας (μεταξύ άλλων αστυνομικά κρατητήρια ή κέντρα κράτησης σε Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., Πυροσβεστικό Σώμα), σε γωνία λήψης που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των κρατουμένων (λήψη διαδρόμων, κοινόχρηστων χώρων και εισόδου θαλάμων κράτησης), β) για λήψη και υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού σε μέσο αποθήκευσης επί τρίμηνο από την καταγραφή, ή και για μεγαλύτερο διάστημα και μέχρι την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διερεύνησης, σε περιπτώσεις που υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας και γ) για διαβίβαση του βιντεοληπτικού υλικού, πέραν των αρμοδίων για την ποινική προανάκριση οργάνων, στο αρμόδιο για τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης όργανο, ώστε να αποτελέσει τμήμα και του πειθαρχικού ελέγχου. Η διατήρηση του υλικού σε συγκεκριμένο εξωτερικό μέσο αποθήκευσης, θα πρέπει να ακολουθείται από σχετική έκθεση και το υλικό να φυλάσσεται σε χώρο μη προσβάσιμο στο προσωπικό. Με αυτή την επιλογή, θα διασφαλίζεται η διατήρησή του, ο περιορισμός της πρόσβασης σε αυτό, αλλά και η αποστολή του στα αρμόδια για τη διοικητική διερεύνηση όργανα.

Αξιολόγηση βιντεοληπτικού υλικού: Στις λίγες υποθέσεις όπου το σχετικό βιντεοληπτικό υλικό έχει αναζητηθεί ή υπάρχει (στη συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων από πρωτοβουλία ιδιωτών) και αποτελεί μέρος της πειθαρχικής διαδικασίας, συνεχίζουν να παρουσιάζονται πλημμυρίες κατά την αξιολόγησή του, ενώ δεν λείπουν σταθερά και οι περιπτώσεις όπου το βιντεοληπτικό υλικό δεν αποστέλλεται, ανατιολόγητα, μαζί με τα υπόλοιπα στοιχεία του πειθαρχικού φακέλου που προωθείται στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. (**Φ. 299122**).

Ιδιαίτερα σημαντικές, ωστόσο, αναδεικνύονται οι περιπτώσεις όπου προκύπτει ότι το βιντεοληπτικό υλικό υπάρχει, αλλά δεν συγκαταλέγεται στον πειθαρχικό

φάκελο και τα αποδεικτικά στοιχεία και, κατά συνέπεια, δεν αξιολογείται κατά την πειθαρχική έρευνα, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Το μέγεθος της παράλειψης, σε συγκεκριμένη υπόθεση, διευρύνεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι οι προβαλλόμενες εικόνες καταρρίπτουν συνολικά το αφήγημα των ελεγχόμενων αστυνομικών, καθώς δεν προκύπτει ούτε επίθεση από μέρους των δύο καταγγελλόντων ούτε σθεναρή αντίσταση από αυτούς. Αντίθετα, επιβεβαιώνεται, μεταξύ άλλων, ότι οι σημαίες και των δύο καταγγελλόντων - διαδηλωτών εναποτέθηκαν στο έδαφος πριν ξεκινήσει η συμπλοκή τους με τους αστυνομικούς, ότι η αναλογία, τόσο με ποσοτικά όσο και με ποιοτικά κριτήρια, ανάμεσα στους εμπλεκόμενους αστυνομικούς και τα δύο φερόμενα θύματα ήταν υπέρ των πρώτων, καθώς και ότι οι εν λόγω αστυνομικοί άσκησαν υπέρμετρη βία σε βάρος των δύο φερόμενων θυμάτων, χρησιμοποιώντας πέραν από τον υπηρεσιακό εξοπλισμό τους, ακόμη και τα ξύλινα ραβδιά από τις σημαίες των καταγγελλόντων, και ενώ αυτοί ήταν πεσμένοι στο έδαφος, με τον ένα εξ αυτών να φωνάζει «*φτάνει ρε παιδιά*» (Φ. 282721).

Το αφήγημα των αστυνομικών καταρρίπτεται και σε περιπτώσεις όπου υπάρχει το βιντεοληπτικό υλικό και συγκαταλέγεται στο αποδεικτικό υλικό, ωστόσο ο διενεργών εξακολουθεί να βλέπει διαφορετικά από την εικόνα πραγματικά περιστατικά, υιοθετώντας τους ισχυρισμούς των εμπλεκόμενων αστυνομικών και εξουδετερώνοντας την αποδεικτική ισχύ του υλικού σε υπόθεση όπου ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σημειώνει ότι ο εμπλεκόμενος αστυνομικός «*κρατάει, πράγματι, τον πολίτη ... από τον λαιμό, έστω για ελάχιστα δευτερόλεπτα, και στη συνέχεια τον αφήνει και τον πιάνει από το μπουφάν*», ενώ ο διενεργών την έρευνα βλέπει ότι ο αστυνομικός «*...πιάνει εντελώς στιγμιαία για δύο με τρία δευτερόλεπτα από το γιακά του μπουφάν του τον ...*». Στην ίδια υπόθεση δεν αιτιολογείται ο προβληματικός τρόπος μεταφοράς πολίτη μετά τη δέσμευσή του και η ρίψη δακρυγόνων σε ευθεία βολή, παρά το γεγονός ότι οι ανωτέρω ενέργειες προκύπτουν ξεκάθαρα από την επισκόπηση του βιντεοληπτικού υλικού, πλημμέλειες που συνοδεύονται από πλημμελή διερεύνηση των αιτιών τραυματισμού πολίτη, παρά την προσκόμιση ιατροδικαστικής έκθεσης. Η υπόθεση αναπέμφθηκε από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εκ νέου για συμπλήρωση (Φ. 289235).

Κατά την αξιολόγηση του βιντεοληπτικού υλικού, συνεχίζουν να παρατηρούνται και προφανή λογικά άλματα και διαρκής σύγχυση ως προς την αυτοτέλεια της πειθαρχικής με την ποινική δίκη, η οποία ενίοτε θεμελιώνει και απαλλαγή των εμπλεκόμενων αστυνομικών «*λόγω αμφιβολιών*» για τα προφανή, όπως σε υπόθεση όπου προκύπτει με ασφάλεια, ιδίως από το βιντεοληπτικό υλικό ότι, σε συγκεκριμένο χρονικό σημείο, ένα δίκυκλο της ΕΛ.ΑΣ., στο οποίο επέβαιναν οι αστυνομικοί, κατευθύνθηκε προς τον πολίτη, ο οποίος εκείνη τη στιγμή βρισκόταν πάνω στο πεζοδρόμιο και όχι μόνο δεν σταμάτησε μόλις τον είδε, αλλά συνέχισε να κινείται με ταχύτητα προς το μέρος του, με αποτέλεσμα να τον χτυπήσει από πίσω στα πόδια, ο πολίτης να χάσει την ισορροπία του και να πέσει

σχεδόν στο πεζοδρόμιο και στη συνέχεια να σηκωθεί. Η διενεργούσα τη διοικητική έρευνα, ωστόσο, δεν αξιολογεί το βιντεοληπτικό υλικό με το επιχείρημα ότι «τα πειθαρχικά παραπτώματα, για τα οποία κατηγορούνται οι εγκαλούμενοι αστυνομικοί αφορούν ποινικά αδικήματα τω οποίων η δικαστική διερεύνηση εκκρεμεί... δημιουργούνται αμφιβολίες και δεν είναι δυνατό να σχηματισθεί δικαστική πεποίθηση για την ενοχή ή την αθωότητά τους με τρόπο κατηγορηματικό. Οι εν λόγω αμφιβολίες μπορούν να αρθούν μόνο με την έκδοση απόφαση του ποινικού δικαστηρίου» (Φ. 295448).

Άλλες φορές, η αξιολόγηση του διενεργούντος δεν αποτελεί ουσιαστική προσπάθεια διαλεύκανσης της υπόθεσης και ανεύρεσης και άλλων υπευθύνων αστυνομικών, προβάλλοντας επιχειρήματα τεχνικής φύσεως όπως ότι «το βιντεοληπτικό υλικό είναι χαμηλής ποιότητας και δεν μπορεί να συνεισφέρει στην αναγνώριση των άλλων παρισταμένων στο περιστατικό», παρότι, κατά την άποψη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και από την εξέταση του οπτικοακουστικού υλικού, τούτο δεν είναι απολύτως ακριβές, καθώς για τρία (3) με τέσσερα (4) τουλάχιστον άτομα η εικόνα είναι ευκρινής και η αναγνώριση τους εφικτή, ειδικά εάν τα άτομα αυτά υπηρετούσαν στην ίδια υπηρεσία (Φ. 298391).

Ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά, και στην περίπτωση της αξιολόγησης του βιντεοληπτικού υλικού, ότι η τυπική αξιολόγηση και η μερική αξιοποίηση των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων παραβιάζουν την αρχή της πλήρους αιτιολογίας, όπως αυτή πραγματώνεται υπό τους όρους της ηθικής απόδειξης, με σκοπό, δηλαδή, την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Η εν λόγω δικαιοκρατική απαίτηση αναδεικνύεται ιδιαίτερα κρίσιμη, σε περίπτωση όπου το βιντεοληπτικό υλικό αξιολογείται πολύ διαφορετικά κατά το στάδιο της πειθαρχικής απόφασης, η οποία τροποποιεί, χωρίς νέα στοιχεία, το αιτιολογικό και νομικό χαρακτηρισμό της πράξης και, σε αντίθεση με την πρόταση του διενεργούντος την έρευνα, καταγιγνώσκει πολύ μικρότερη ευθύνη και πάντως μη αναλογική κύρωση. Αυτή η εξέλιξη ενέχει τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί ότι εξυπηρετεί συγκεκριμένη σκοπιμότητα, και πάντως δυναμιτίζει την προηγηθείσα διοικητική έρευνα και την αξιοπιστία της συνολικής διαδικασίας χωρίς πειστική αιτιολογία, ενώ δεν περνά απαρατήρητη και η εν δυνάμει υπονόμηση του θεσμικού ρόλου του Συνηγόρου (Φ. 293295).

Το φωτογραφικό υλικό: Το φωτογραφικό υλικό αποκτά εξ ορισμού προστιθέμενη αξία στις περιπτώσεις προσώπων που τελούν υπό κράτηση ή βρίσκονται γενικότερα στη σφαίρα ευθύνης των αρχών και υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον τους, με δεδομένο ότι όταν κάποιος, που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς εγείρεται ζήτημα παραβίασης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

Εξ αυτού του λόγου, αποκτούν σημαντική αποδεικτική αξία οι φωτογραφίες συλληφθέντων που λαμβάνονται κατά τη φωτογραφική σήμανση από τις αρμόδιες εγκληματολογικές υπηρεσίες, αλλά και οι φωτογραφίες που προσκομίζονται από ιδιώτες ή περιλαμβάνονται σε δημοσιεύματα.

Σταθερές, ωστόσο, παραμένουν οι πλημμέλειες και σε αυτές τις περιπτώσεις, αφού ο Συνήγορος διαπιστώνει και το έτος 2023 μία προφανή δυστοκία ως προς τη συμπερίληψη του εν λόγω αποδεικτικού μέσου στον πειθαρχικό φάκελο, που συνήθως έγκειται στη μη αναζήτησή του από τις αρμόδιες αρχές (**Φ. 282397**), παρότι είναι γνωστή η ύπαρξή τους και γίνεται ρητή σχετική αναφορά (**Φ. 321258**), ενώ άλλοτε δεν αποστέλλεται το σχετικό υλικό στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. (**Φ. 299122**), παρότι προκύπτει ότι έχει συμπεριληφθεί στον σχετικό πειθαρχικό φάκελο, με αποτέλεσμα ο Συνήγορος να αδυνατεί να προβεί στην αξιολόγησή του.

Το σχετικό αίτημα προσκόμισης των φωτογραφιών, που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια της φωτογραφικής σήμανσης, ενίοτε απορρίπτεται, με την αιτιολογία ότι δεν ελήφθησαν φωτογραφίες από τη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Υπηρεσιών, καθώς δεν είχε παρέλθει το προβλεπόμενο χρονικό διάστημα από την τελευταία φωτογράφιση (2ετία για πρόσωπα μέχρι 30 ετών και 4ετία για πρόσωπα άνω των 30 ετών), σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 26 του Π.Δ. 342/1977 (**Φ. 242556**). Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. κρίνει σκόπιμο να επισημάνει ότι η συγκεκριμένη διάταξη φαίνεται να προτάσσει διαδικαστικού τύπου διευθετήσεις, για λόγους οικονομίας των διαδικασιών και των κρατικών υλικοτεχνικών πόρων. Οι λόγοι αυτοί, όμως, υπακούουν σε μονοσήμαντη θεώρηση της αποδεικτικής αξίας της φωτογράφησης του συλληφθέντος, η οποία δύναται να υπονομεύσει την ουσιαστική διερεύνηση καταγγελιών κακομεταχείρισής των συγκεκριμένων συλληφθέντων και κρατουμένων (για δεύτερη ή τρίτη φορά) από τις αρχές. Και τούτο διότι, με την επίμαχη διάταξη, επιτυγχάνεται η αναγωγή της προηγούμενης εγκληματικής συμπεριφοράς σε κριτήριο που, εκ προοιμίου, απαλλάσσει τις αρχές από την αυξημένη υποχρέωση για ανεξάρτητη και αποτελεσματική διοικητική έρευνα, υπό όρους αντιστροφής του βάρους απόδειξης, όταν τα πρόσωπα αυτά υποτροπιάζουν, συνθήκη η οποία μάλλον αποτελεί πηγή αυξημένης διακινδύνευσης, για τυχόν πράξεις κακομεταχείρισης από τις αρχές και όχι το αντίστροφο.

Η αποδυνάμωση του εν λόγω αποδεικτικού μέσου αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο σε περιπτώσεις, όπου, μετά από αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου, αναζητήθηκαν, μεταξύ άλλων, οι φωτογραφίες σήμανσης κατά το επίμαχο διάστημα της κράτησης του φερόμενου θύματος (πρώτα σε Α.Τ. και μετά σε κατάσταση κράτησης). Ωστόσο, όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα της συμπλήρωσης του ελέγχου, διαπιστώθηκε ότι το ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα, που μεσολάβησε μεταξύ της καταγγελίας για κακομεταχείριση και της ολοκλήρωσης της διοικητικής εξέτασης, δεν λειτούργησε ευνοϊκά υπέρ αυτής (**Φ. 257377**).

Τέλος, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σε υποθέσεις χρήσης όπλου από αστυνομικούς και εκφοβιστικού πυροβολισμού, διαπιστώνει πλημμέλειες ως προς την αναζήτηση (Φ. 297203), αλλά και την προσκόμιση προς τον Συνήγορο, αντίστοιχα, του φωτογραφικού υλικού αυτοκινήτων, εμπλεκόμενων στα συμβάντα, παρότι το υλικό αυτό υπάρχει και έχει συμπεριληφθεί στην πειθαρχική δικογραφία (Φ. 304139).

5.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις

Η αποδεικτική ισχύς των ιατροδικαστικών εκθέσεων και γνωματεύσεων και η αναζήτησή τους: Η υποχρέωση αναζήτησης και αξιολόγησης ιατροδικαστικών εκθέσεων και γνωματεύσεων/πιστοποιητικών, στο πλαίσιο διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας, ενεργοποιείται εξ ορισμού, όταν υπάρχουν καταγγελίες για σοβαρή κακομεταχείριση ή βασανιστήρια, αλλά και προσβολή, από τις αρχές, κατά της ζωής προσώπου, το οποίο βρίσκεται υπό τον γενικότερο έλεγχο τους ή έχει συλληφθεί και κρατείται, συνθήκη η οποία, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οφείλει να υπακούει στον απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., και, σε περίπτωση παραβίασής του, στο πλαίσιο μίας ανεξάρτητης και αποτελεσματικής έρευνας των καταγγελιών, όπως αυτό διαγράφεται από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και συνεπικουρείται από την εθνική νομοθεσία²⁰⁰.

Η εξουσιαστική σχέση, που συνδέει τις αρχές με τον υπό τον γενικότερο αστυνομικό έλεγχο ή τον κρατούμενο πολίτη, αξιώνει να προσκομίζονται αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης και αυτά να αξιολογούνται ορθά, ενώ αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, μεταθέτοντάς το στις αρχές, όπως έχει ήδη επισημανθεί. Η υποχρέωση αυτή μεγεθύνεται κατά πολύ περισσότερο, για προφανείς λόγους, όταν υπάρχουν σχετικές ιατρικές γνωματεύσεις ή ιατροδικαστικές εξετάσεις²⁰¹, ενώ, ακόμη και όταν τέτοιες γνωματεύσεις εκλείπουν, ο ισχυρισμός ότι η καταγγελλόμενη κακομεταχείριση δεν επιβεβαιώνεται, δεν είναι επαρκής²⁰².

Το καθήκον αναζήτησης του εν λόγω αποδεικτικού υλικού, το οποίο αντλεί νόμιμο έρεισμα και από το άρ. 2 του Ν. 3772/2009 για τις ιατροδικαστικές υπηρεσίες, σε συνδυασμό με τις, σχετικές για την εφαρμογή του, γνωμοδοτήσεις 4/2011 και 3/2017 του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αλλά και από το άρ. 148 παρ. 1

200. Άρ 8, 24 και 26 του Π.Δ. 120/2008 ως προς το καθήκον αναζήτησης και αξιολόγησης των αποδεικτικών μέσων, τόσο κατά την προκαταρκτική όσο και κατά την ένορκη διοικητική εξέταση.

201. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Günaydin* κατά Τουρκίας, 13.12.2005.

202. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 109 επ.

του Π.Δ. 141/1991²⁰³, διαδραματίζει κομβικό ρόλο και αναγορεύεται σε σταθερή υπόδειξη εκ μέρους του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις υποθέσεις που χειρίζεται διαχρονικά, αλλά και στα πορίσματα που συνέταξε το 2023, με δεδομένο ότι, το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των αναφορών που εισέρχονται στον Συνήγορο, αφορούν σταθερά καταγγελίες για προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και της υγείας (ποσοστό 35% το 2022 επί του συνόλου και 42,5% το 2023 αντίστοιχα), οι οποίες παρουσιάζουν αυξητική τάση, όπως ομοίως παρουσιάζουν και οι υποθέσεις που εισέρχονται στον Συνήγορο και αφορούν καταγγελίες κατά της ζωής (από 3% το 2022 σε 8% το 2023).

Για την προστασία της ευάλωτης θέσης των κρατουμένων και τη διασφάλιση του πυρήνα των δικαιωμάτων τους, το Ε.Δ.Δ.Α προτάσσει την αναγκαιότητα ιατρικής εξέτασης προσώπου, πριν αυτό τεθεί υπό κράτηση. Αναλυτικότερα: «όταν ένα άτομο έχει τεθεί υπό κράτηση σε καλή υγεία, αλλά διαπιστώνεται ότι τραυματίστηκε κατά την στιγμή της απελευθέρωσής του, εναπόκειται στο κράτος να παράσχει μια εύλογη εξήγηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκαν αυτοί οι τραυματισμοί και να παραχθεί αποδεικτικά στοιχεία που δημιουργούν αμφιβολίες για την αλήθεια των ισχυρισμών του θύματος, ιδίως εάν οι ισχυρισμοί αυτοί υποστηρίζονται από ιατρικές αναφορές. Σε αντίθετη περίπτωση, προκύπτει ένα σαφές ζήτημα σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης [...] Το Δικαστήριο θεωρεί λυπηρό το γεγονός ότι ο αιτών δεν είχε ληφθεί για ιατρική εξέταση πριν τεθεί υπό κράτηση στο αστυνομικό τμήμα [...] Μια τέτοια εξέταση θα ήταν κατάλληλη, έχοντας κατά νου ότι ο αιτών φέρεται να είχε μάχη με άλλα άτομα. Μια τέτοια έκθεση θα μπορούσε επίσης να παρέχει διευκρινίσεις σχετικά με την πιθανότητα τρίτων να συνέβαλαν στην κατάσταση του αιτούντος²⁰⁴».

Ομοίως, η CPT αναφέρει ότι: «είναι ακόμη πιο σημαντικό το ότι ο συλληφθείς εξετάζεται ιατρικά πριν τεθεί υπό κράτηση. Αυτό όχι μόνο θα εξασφάλιζε ότι το άτομο είναι κατάλληλο για ανάκριση υπό την αστυνομική κράτηση, αλλά θα επέτρεπε επίσης στην καθ' ης κυβέρνηση να εκπληρώσει το βάρος της παροχής μιας εύλογης εξήγησης για αυτούς τους τραυματισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι μια ιατρική εξέταση, μαζί με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου για την κράτηση, αποτελούν θεμελιώδεις δι-

203. «Σε περίπτωση ασθένειας μεταγόμενου κατά τη διάρκεια μεταγωγής, με οποιοδήποτε τρόπο, διακόπτεται αυτή και ο ασθενής διακομίζεται για εξέταση στον πλησιέστερο ιατρό του δημοσίου ή, σε περίπτωση έλλειψης, ιδιώτη γιατρό, ο οποίος γνωματεύει για το είδος της ασθένειας και τη δυνατότητα συνέχισης της μεταγωγής χωρίς σοβαρό κίνδυνο της υγείας του. Αν γνωματεύσει ότι δεν δύναται να συνεχιστεί η μεταγωγή χωρίς σοβαρό κίνδυνο της υγείας του, ο μεταγόμενος παραδίδεται, με τα έγγραφα της μεταγωγής και την ιατρική γνωμάτευση, στην τοπική αστυνομική Υπηρεσία, η οποία φροντίζει για την τηλεφωνική ειδοποίηση της αρχής προορισμού του κρατουμένου, τη νοσηλεία του υπό φρούρηση και τη συνέχιση της μεταγωγής όταν το επιτρέψει η κατάσταση της υγείας του».

204. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. ΤΥΡΚΑΝ κατά Τουρκίας, 18.09.2008

ασφαλίσεις κατά της κακομεταχείρισης των κρατουμένων που πρέπει να ισχύουν από πολύ ξεκίνημα της στέρσης της ελευθερίας, ανεξάρτητα από το πώς μπορεί να περιγραφεί βάσει του σχετικού νομικού συστήματος (σύλληψη, κ.λπ.)²⁰⁵». Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων²⁰⁶.

Όπως καθίσταται σαφές, το πλέγμα κανόνων που διασφαλίζει την υποχρέωση για την αναζήτηση και διασφάλιση του επίμαχου αποδεικτικού μέσου, είναι απολύτως επαρκές και σαφές, ωστόσο στην πράξη συνεχίζουν να σημειώνονται σημαντικές και, ως εκ τούτου, καθοριστικές διαδικαστικές πλημμέλειες, οι οποίες υπονομεύουν τη διοικητική έρευνα, ως προς την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας.

Σε αρκετές περιπτώσεις, ιατροδικαστικές εκθέσεις και ιατρικά πιστοποιητικά, κρίσιμα για την ουσιαστική διερεύνηση της υπόθεσης, δεν υπάρχουν και δεν αναζητούνται (**Φ. 278637, Φ. 305522, Φ. 289100, Φ. 297918, Φ. 297919, Φ. 291501 και Φ. 282721**) ή, όπως προκύπτει σε συγκεκριμένη υπόθεση που διερεύνησε ο Συνήγορος, υπάρχουν, αναζητούνται, αλλά δεν εμπεριέχονται στον πειθαρχικό φάκελο και, ως εκ τούτου, δεν αξιολογούνται, κατά παρέκκλιση της υποχρέωσης που υπαγορεύεται στο άρ. 148 παρ. 1 του Π.Δ. 141/1999, δυνάμει της οποίας προβλέπεται η παράδοση των ιατρικών γνωματεύσεων που αφορούν σε μεταγόμενο στην αρμόδια αστυνομική αρχή, όταν η μετάβαση του πολίτη έχει γίνει με μέριμνα της αστυνομίας. Ειδικότερα, στην προαναφερόμενη υπόθεση, δεν αναζητήθηκαν φωτογραφίες σήμανσης, δεν αξιολογήθηκαν οι δημοσιευμένες φωτογραφίες του καταγγέλλοντος, οι οποίες ήταν συμβατές με όσα κατήγγειλε και δεν κλήθηκε ο θεράπων ιατρός (**Φ. 282397**).

Σταθερό παραμένει το επιχείρημα, εκ μέρους της ΕΛ.ΑΣ., ότι η αναζήτηση των σχετικών πιστοποιητικών αποτελεί καθήκον του καταγγέλλοντος (**Φ. 243156 και Φ. 306587**), ενίοτε, δε, η ανυπαρξία ιατροδικαστικής έκθεσης λειτουργεί αυτοδίκαια, ως απόδειξη περί μη ύπαρξης του καταγγελλόμενου τραυματισμού και, πολύ περισσότερο, ως απόδειξη του ψεύδους των καταγγελλομένων ισχυρισμών, όπως ακριβώς λειτουργεί και η μη υποβολή έγκλησης, όπως έχει ήδη αναφερθεί (**Φ. 282721**), με τη συνακόλουθη αντιμετάθεση του υποκειμένου του ελέγχου. Πλημμέλειες διαπίστωσε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στην περίπτωση που

205. Βλ. 2η Γενική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, CPT / Inf / E (2002) 1 – Αναθ. 2006 § 36.

206. Απόφαση ΤρΕφΠλημΘεσ. 947/2018, ερμηνεύοντας τη διάταξη του άρθρου 137Α Π.Κ., δέχεται ότι: «ως κρατούμενος συνεπώς πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνο ο περιορισμένος σε οργανωμένο χώρο κράτησης (κρατητήριο, φυλακή, στρατόπεδο συγκέντρωσης), αλλά και ο συλληφθείς, πριν συνταχθεί η έκθεση σύλληψης και ο προσαγόμενος για τον οποίο δεν συνέτρεξε περίπτωση σύνταξης τέτοιας έκθεσης, καθώς το στάδιο της μεταγωγής ή προσαγωγής είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά».

η ΕΛ.ΑΣ. δεν ανταποκρίθηκε, μετά από αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου, για την αποστολή σε ευανάγνωστη μορφή ιατρικής γνωμάτευσης, που συμπεριλαμβανόταν στην αρχική πειθαρχική δικογραφία (Φ. 301006) και σε υπόθεση όπου η διενεργούσα δεν επιμελήθηκε, ώστε η υπάρχουσα ιατρική βεβαίωση να ενσωματωθεί στον συγκεκριμένο πειθαρχικό φάκελο, παρ' όλο που στο πόρισμα της αναφέρει ότι προσκομίστηκε από τον καταγγέλλοντα (Φ. 242956).

Ημεταχείριση των ψυχικά ασθενών: Ειδική κατηγορία, ως προς την ύπαρξη και αναζήτηση ιατρικών πιστοποιητικών και τη συνεκτίμησή τους, αποτελούν οι διοικητικές έρευνες για καταγγελίες κακομεταχείρισης προσώπων που έχουν ψυχικές διαταραχές. Παρά το ότι δεν φθάνουν πολλές τέτοιες περιπτώσεις στον Συνήγορο, γεγονός που, λόγω της αυξημένης ευαλωτότητας των προσώπων αυτών, δεν είναι δηλωτικό του πραγματικού αριθμού των υποθέσεων, ωστόσο, οι υποθέσεις που τελικά εξετάζονται αναδεικνύονται σημαντικές. Σε αυτές παρατηρείται ότι, ενώ οι πλημμέλειες που παρουσιάζουν ως προς το σχετικό αποδεικτικό υλικό, εμφανίζουν μια ιδιαίτερη ποικιλομορφία, αποτελεί κοινό σημείο σε όλες η αδυναμία έγκαιρου, ή έστω σε μεταγενέστερο στάδιο, εντοπισμού, με όρους αποδεικτικής διαδικασίας, της ψυχικής ασθένειας των προσώπων αυτών και η απουσία προσπάθειας συσχετισμού και αξιολόγησης του στοιχείου αυτού, σε σχέση με τις καταγγελίες για κακομεταχείριση.

Η ανωτέρω εικόνα μπορεί να εξηγηθεί πολλαπλώς, και ιδίως υπό όρους ελλείματος σχετικής εκπαίδευσης και ειδικού πρωτοκόλλου εντοπισμού, αξιολόγησης και διαχείρισης των περιστατικών αυτών, ανεπάρκειες που ενισχύουν τα στερεοτυπικά φοβικά αντανακλαστικά και τη διακριτική μεταχείριση εν τέλει, σε μια τροχιά μετάθεσης ευθυνών, τόσο στην αστυνομική δράση όσο και στη διοικητική διερεύνησή της, με αποτέλεσμα τον ελλειπτικό χειρισμό των υποθέσεων. Το πλαίσιο αυτό, ωστόσο, δεν αφορά μόνο στις αστυνομικές αρχές, αφού απαιτείται επιτυχής συντονισμός με τις εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες υγείας, ειδικά στην περίπτωση της ακούσιας νοσηλείας, όπως προκύπτει και από την υπ' αριθ. 10/2021 εγκύκλιο του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Το άτομο με ψυχική διαταραχή δικαιούται περίθαλψη, ως ασθενής, και ελευθερία, ως πολίτης, ωστόσο φαίνεται να συγκεντρώνει, ως προς την αντιμετώπισή του από τις αρχές, τα συμπτώματα της γραφειοκρατικής ιδιοτέλειας, όπως περιγράφεται στη θεωρία, παρά το ότι, ως γνωστόν, η υγεία, και συνεπώς και η ψυχική υγεία, κατοχυρώνονται στο ελληνικό Σύνταγμα τόσο ως ατομικό (άρ. 5 παρ. 5 Σ.) όσο και ως κοινωνικό δικαίωμα (άρ. 21 παρ. 3 Σ.) και συνεπώς θεμελιώνεται αξίωση προς το κράτος τόσο για την αποτροπή βλάβης της υγείας (και της ζωής) όσο και για την εξασφάλιση κατάλληλων υπηρεσιών υγείας²⁰⁷.

Από τα σχετικά πορίσματα που συντάξε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. το 2023, προκύπτει ότι

207. Βλ. υποσημείωση 31.

ιατρικά πιστοποιητικά και σχετικές πληροφορίες για την ψυχική πάθηση δεν αναζητούνται (**Φ. 289100**) ή τα πιστοποιητικά αναζητούνται και δεν υπάρχουν, κατά παράβαση του άρ. 148 παρ. 1 του Π.Δ. 141/1999, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, προβλέπει την παράδοση των ιατρικών γνωματεύσεων που αφορούν σε μεταγόμενο στην αρμόδια αστυνομική αρχή, όταν η μετάβαση του πολίτη έχει γίνει με μέριμνα της αστυνομίας, παρά το γεγονός, δηλαδή, ότι ο πολίτης μεταφέρθηκε εν προκειμένω σε ψυχιατρική κλινική μετά το συμβάν, ωστόσο «δεν εξετάστηκε» (**Φ. 299122**).

Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση θανάτου – αυτοχειρίας κρατούμενου με απαγορισμό στο κελί στο οποίο μεταφέρθηκε λόγω μέθης για προστατευτική φύλαξη, όπου δεν αναζητήθηκαν πληροφορίες για την ψυχιατρική εκτίμηση του θανόντος από προηγούμενη ακούσια νοσηλεία σε Ψυχιατρείο, η οποία θα έπρεπε να είναι γνωστή στις αρχές. Όπως χαρακτηριστικά επισήμανε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στην εν λόγω υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου και από το περιεχόμενο της σχετικής πειθαρχικής έκθεσης, προκύπτει ότι ο Αξιωματικός Υπηρεσίας, επικοινωνώντας εκ των υστέρων με αρμόδιες υπηρεσίες, ενημερώθηκε τόσο για περιστατικό ακούσιας νοσηλείας του φερόμενου θύματος λόγω προηγούμενης απόπειρας αυτοκτονίας που είχε επιχειρήσει, όσο και για προγενέστερο περιστατικό που αφορούσε επίσης σε προστατευτική φύλαξή του, η οποία μάλιστα είχε γίνει στο ίδιο Α.Τ. της Αθήνας, για την οποία υπήρχε σχετική εγγραφή στο Βιβλίο Συμβάντων. Με αυτά τα δεδομένα, το άμεσο ερώτημα που τέθηκε από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και δεν διερευνήθηκε από τον διενεργούντα, αφορά στους λόγους που ο Αξιωματικός Υπηρεσίας δεν είχε πληροφορηθεί τα ανωτέρω, πριν θέσει τον εν λόγω πολίτη σε προστατευτική φύλαξη, κατά τον χρόνο ελέγχου των στοιχείων του, και όχι μετά τον θάνατο του τελευταίου (**Φ. 297918**²⁰⁸).

Σε άλλη υπόθεση, δεν κλήθηκαν ως μάρτυρες οι θεράποντες ιατροί Ψυχιατρείου της Αθήνας από όπου, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, ο καταγγέλλων είχε αποδράσει. Σύμφωνα, δε, με τα ίδια στοιχεία, κρινόταν αναγκαίος ο εντοπισμός του και η επαναφορά του στο νοσοκομείο, ενώ είκοσι μέρες αργότερα, οι λόγοι επαναφοράς του φαίνεται ότι έχουν ήδη εκλείψει και, ως εκ τούτου,

208. Σύμφωνα με το άρθρο 118 του Π.Δ. 141/1991: «1. Σε προστατευτική φύλαξη τίθενται πρόσωπα τα οποία, λόγω ηλικίας ή ψυχικής ή πνευματικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται, είναι επικίνδυνα στη δημόσια τάξη ή εκθέτουν τον εαυτό τους σε κίνδυνο. 2. Σε προστατευτική φύλαξη τίθενται, μέχρι την παράδοσή τους στους οικείους τους, ιδίως: ... β. Ψυχοπαθείς, γ. Μεθυσμένοι. 3. Η προστατευτική φύλαξη δεν θεωρείται σύλληψη υπαγόμενη στις διατάξεις του κώδικα Ποινικής Δικονομίας. 4. Τα πρόσωπα που τίθενται σε προστατευτική φύλαξη δεν κλείνονται στο κρατητήριο, εκτός αν δεν μπορεί να αποτραπούν με άλλο τρόπο οι κίνδυνοι που προκαλούν στον εαυτό τους ή τους άλλους. 5. Για τη θέση προσώπου σε προστατευτική φύλαξη συντάσσεται έκθεση που υποβάλλεται στον Εισαγγελέα πλημμελειοδικών και γίνεται σχετική εγγραφή στο βιβλίο. Αδικημάτων και Συμβάντων. Στην έκθεση αναγράφονται, εκτός των άλλων, ο λόγος της προστατευτικής φύλαξης και ο χρόνος έναρξης και λήξης αυτής».

αναφέρεται η παύση αναζήτησης. Ωστόσο, δεν ελέγχονται στο παραμικρό οι λόγοι που επέβαλλαν τη νοσηλεία του καταγγέλλοντα με εισαγγελική εντολή. Στην ίδια υπόθεση, υπάρχει ιατροδικαστική έκθεση, σχετικά με την υπό διερεύνηση καταγγελία για κακομεταχείριση, ωστόσο είναι ελλιπής και δεν απαντά στα ερωτήματα που θέτουν οι αρμόδιες αρχές, και πολύ περισσότερο στις αιτιάσεις του καταγγέλλοντα για άσκηση σωματικής βίας. Όπως πάγια υπενθυμίζεται από τον Συνήγορο, οι ιατροδικαστικές εκθέσεις οφείλουν να μην υπολείπονται των κανόνων της CPT και των κατευθυντηρίων γραμμών του Πρωτοκόλλου της Κωνσταντινούπολης, που έχουν επικυρωθεί από την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.²⁰⁹, ως εγγύηση υπέρ της ενδεδειγμένης έρευνας και της «πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία» απόδειξης στις περιπτώσεις καταγγελιών κακομεταχείρισης. Χαρακτηριστικά, σημειώνεται ότι «*μια ιατροδικαστική εξέταση θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία: δημογραφικά δεδομένα σχετικά με τον ασθενή, την αναφορά του ασθενούς σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκαν τα τραύματα, μία λεπτομερή περιγραφή εκάστου τραύματος, ένα αιτιολογημένο συμπέρασμα ως προς την αιτία και τον χρόνο των τραυμάτων*²¹⁰». Οι αποκλίσεις από τα προαναφερόμενα κριτήρια, υποσκάπτουν τον εγγυητικό χαρακτήρα των ιατροδικαστικών εκθέσεων και, κατ' επέκταση, στοιχειοθετούν έλλειμμα ως προς την υποχρέωση εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας εκ μέρους των εθνικών αρχών, το οποίο στο παρελθόν συνέβαλε στην καταδίκη της χώρας από το Ε.Δ.Δ.Α.²¹¹. Σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του, για την κάλυψη των όποιων ελλείψεων, αντί αφαιρετικών εκτιμήσεων ή αναφορών στην κοινή ή αστυνομική πείρα, θα πρέπει να καλείται ως μάρτυρας ο διενεργών ιατροδικαστής. Το ίδιο οφείλει να συμβαίνει και στις περιπτώσεις αποκλίσεων μεταξύ ιατρικών γνωματεύσεων και ιατροδικαστικών εκθέσεων **(Φ. 271380)**.

Η αξιολόγηση των ιατροδικαστικών εκθέσεων και ιατρικών πιστοποιητικών:

Εκτός από τα ζητήματα που αναλύθηκαν, σχετικά με την αναζήτηση ιατροδικαστικών εκθέσεων και ιατρικών πιστοποιητικών, οι πλημμέλειες εμφανίζουν μια συστηματική και αυξανόμενη ένταση κατά το στάδιο της αξιολόγησής τους από τον διενεργούντα την έρευνα, όταν δηλαδή αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία υπάρχουν **(Φ. 278637, Φ. 316964, Φ. 276045, Φ. 295300, Φ. 299498, Φ. 290225, Φ. 301008, Φ. 289235, Φ. 295448, Φ. 260871, Φ. 301006, Φ. 297199, Φ. 242956, Φ. 257377, Φ. 294873 και Φ. 281072)**, ζήτημα που προτάσσει την αναγκαιότητα ανάδειξης των πλημμελειών, αφού, μεταξύ άλλων, προβάλλει σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και η παράμετρος της ευθείας αμφισβήτησης της ιατρικής κρίσης, γεγονός που προβληματίζει ως προς τον τρόπο αναχαίτησης του φαινομέ-

209. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Akkoc* κατά Τουρκίας, 18.12.1996.

210. Βλ. Έκθεση CPT 20.12.2006 για Ελλάδα.

211. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Sarwari* και λοιποί κατά Ελλάδας, 11.04.2019.

νου, για τους σκοπούς της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. υπογραμμίζει ότι, ενώ η απουσία μιας ιατρικής βεβαίωσης δεν επηρεάζει στο ελάχιστο τη βαρύτητα των σχετικών με αυτή καταγγελιών, η παρουσία αυτού του αποδεικτικού μέσου έχει από μόνη της ένα πρόσθετο ειδικό βάρος, το οποίο εδράζεται στο επιστημονικό τεκμήριο με το οποίο είναι αυτή ενδεδυμένη (**Φ. 301006**). Στην ίδια κατεύθυνση, προκειμένου να θεωρηθεί μια διοικητική έρευνα αποτελεσματική και εμπειροστατωμένη, θα πρέπει να περιλαμβάνει, πέραν της αξιολόγησης των ιατρικών ευρημάτων, και ιατρική πιθανολόγηση των αιτίων τραυματισμού, σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος. Στις περιπτώσεις αυτές, οποιαδήποτε απόκλιση ή ασυμβατότητα μεταξύ των ισχυρισμών του θύματος και των κατά περίπτωση ιατρικών διαπιστώσεων, μπορεί, σε κάθε περίπτωση, να αποσαφηνισθεί με την εξασφάλιση της ειδικής γνώμης ιατρικού εμπειρογνώμονα ή με την ένορκη εξέταση των ιατρών/ιατροδικαστών, ως προς τη βαρύτητα των κακώσεων, σε συνάρτηση με τα καταγγελλόμενα και τις καταθέσεις, ώστε να αποσαφηνίζονται οι αιτίες και ο τρόπος πρόκλησης τραυμάτων και να εξομαλύνονται, έτσι, οι αντιθέσεις ως προς τους διαφορετικούς ισχυρισμούς²¹², με δεδομένο ότι «κάθε παράλειψη στην έρευνα η οποία υπονομεύει τη δυνατότητα να ανευρεθεί η αιτία των κακώσεων ή η ταυτότητα των υπευθύνων προσώπων, διακινδυνεύει την τήρηση της υποχρέωσης αυτής (για πλήρη και αποτελεσματική έρευνα²¹³)».

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται σταθερά ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επισημαίνοντας στα πορίσματά του και στις ετήσιες ειδικές εκθέσεις του, την ανάγκη ένορκης εξέτασης των ιατρών/ιατροδικαστών, οι οποίοι συνήθως δεν καλούνται, ως προς τη βαρύτητα των κακώσεων, σε αντίστιξη με τα καταγγελλόμενα, υπενθυμίζοντας παράλληλα τις σοβαρές πιθανότητες καταδίκης που συνεπάγονται οι σχετικές παραλείψεις, με ειδική αναφορά σε ελληνικές υποθέσεις²¹⁴ και τονίζοντας ότι, σε αντίθετη περίπτωση, η αποδεικτική δύναμη των εγγράφων αυτών απαξιώνεται και καταλήγουν να αντιμετωπίζονται, απλά, ως τεχνικού ύφους ιατρικά ανακοινωθέντα²¹⁵.

Σε προφανή και συστηματική αντίθεση με τις συστάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., αλλά και του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., η αξιολόγηση των σχετικών εκθέσεων και πιστοποιητικών περιορίζεται σε λογικά άλματα, προσωπικές εκτιμήσεις και εικασίες ως προς την βαρύτητα του τραυματισμού σε σχέση με τα καταγγελλόμενα (**Φ. 278637, Φ. 295300, Φ. 299498 και Φ. 294873**), κάποιες φορές με επιλεκτικό πρόσημο

212. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *TARJANI* κατά Ουγγαρίας, 10.10.2017.

213. Βλ. μεταξύ άλλων, απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Emin Huseynov* κατά Αζερμπαϊτζάν, 07.05.2015.

214. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Sarwari* κατά Ελλάδας, 11.04.2019, *Andersen* κατά Ελλάδας, 06.04.2018.

215. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 90.

των ιατρικών διαπιστώσεων που εξετάζει ο διενεργών **(Φ. 289235)** ή των αποδεικτικών στοιχείων που, εν τέλει, λαμβάνει υπόψιν και συνεκτιμά για την κρίση του **(Φ. 260871)**, πλημμέλειες που αναδεικνύουν, αν όχι την απουσία πρόθεσης ορθής αξιολόγησης, σίγουρα το έλλειμμα τεχνογνωσίας που μπορεί, κατά την εκτίμηση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., να καλυφθεί ίσως μόνο με τη διασφάλιση της υποχρεωτικής παρουσίας και κατάθεσης ιατρού, του θεράποντος ή πραγματογνώμονα, κατά τη διοικητική έρευνα.

Χαρακτηριστική, ωστόσο, είναι η περίπτωση όπου υπάρχει ιατροδικαστική έκθεση και λοιπά πιστοποιητικά, ενώ ο διενεργών, ανταποκρινόμενος σε σχετική επισήμανση του Συνηγούρου, κάλεσε σε ένορκη εξέταση τους δύο Ιατροδικαστές, οι οποίοι είχαν εξετάσει τον καταγγέλλοντα, προκειμένου να καταθέσουν για τον τρόπο που, κατά τη επιστημονική τους εκτίμηση και εμπειρία, προκλήθηκαν οι διαπιστωθέντες τραυματισμοί²¹⁶. Κατά την ένορκη εξέτασή τους, οι δύο ιατροδικαστές κατέθεσαν ότι την ημέρα που ο καταγγέλλων/εγκαλών προσήλθε στην Ιατροδικαστική Υπηρεσία, οι κακώσεις, τις οποίες έφερε, βρισκόνταν σε φάση απορρόφησης/αποδρομής και ανάγονταν σε χρόνο σίγουρα πριν την ημερομηνία κατά την οποία εξετάσθηκε σε νοσοκομείο, ενώ, σύμφωνα με τη σχετική ιατρική βεβαίωση, έφερε ήδη αυτές τις κακώσεις. Οι ιατροδικαστές κατέθεσαν επίσης ότι επρόκειτο για εκχυμώσεις (μελανιές) και εκδορές στα σημεία του σώματος που λεπτομερώς είχαν αναφέρει στην Ιατροδικαστική έκθεση, και επιπλέον ότι οι μεν εκχυμώσεις προκλήθηκαν από θλυν αμβλύ όργανο (χέρι, πόδι, ξύλο ή οποιοδήποτε όργανο έχει θλώσα και αμβλεία επιφάνεια), χωρίς να μπορούν να προσδιορίσουν με επιστημονική ασφάλεια το ακριβές μέσο πρόκλησης αυτών, ενώ, αντίστοιχα, οι εκδορές, με δεδομένο ότι είχαν χαρακτήρα τριβής, μπορεί να ήταν αντικείμενο πρόσκρουσης σε ανένδοτη επιφάνεια λ.χ. πάτωμα, τοίχος, κ.λπ.

Σε αντίθεση με ό,τι θα ενέμενε κανείς λόγω της πληρότητας στην αναζήτηση των αποδεικτικών μέσων στη συγκεκριμένη υπόθεση, κατά την αξιολόγηση αυτών ο διενεργών, αντί να προβεί στην αξιολόγηση και πιθανολόγηση των αιτίων τραυματισμού, αναφέρει ότι δεν μπορεί να προβεί σε ασφαλή εκτίμηση σχετικά με τον τρόπο πρόκλησης των σωματικών βλαβών, λόγω του ότι, σύμφωνα με την κατάθεση των ιατροδικαστών, δεν δύναται να εξακριβωθεί ο τρόπος πρόκλησης των κακώσεων που περιγράφονται ιατροδικαστική έκθεση, η οποία είχε λάβει χώρα 13 ημέρες μετά το καταγγελλόμενο συμβάν, καθώς επίσης δεν μπορεί να προσδιοριστεί με επιστημονική ασφάλεια το ακριβές μέσο πρόκλησης αυτών. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι εξετασθέντες ιατροδικαστές βεβαιώνουν τόσο τον τρόπο πρόκλησης των κακώσεων, ο οποίος είναι μέσω θλύντος αμβλέος οργάνου, όσο και τον χρόνο πρόκλησης αυτών, και το μόνο που αδυνατούν να προσδιορίσουν με ασφάλεια είναι με ποιο ακριβώς μέσο από τα προαναφερό-

216. Για το ζήτημα, βλ. και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 44.

μενα επήλθαν οι σωματικές κακώσεις (**Φ. 299498**).

Τον χάρτη των ανωτέρω πλημμελειών συμπληρώνουν περιπτώσεις όπου τα σχετικά ιατρικά έγγραφα και οι συνακόλουθες διαπιστώσεις δεν αξιολογούνται (**Φ. 237377, Φ. 301008, Φ. 295448 και Φ. 271072**) χωρίς αιτιολογία, ενίοτε με την αιτιολογία ότι εκκρεμεί η δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης (**Φ. 295448**), με την επίκληση του δεδομένου ότι κανείς από τους αστυνομικούς και σωφρονιστικούς υπαλλήλους δεν αντιλήφθηκε βάναυση συμπεριφορά, σε καταγγελία για βασανιστήρια κρατουμένου σε κεντρικό κτίριο της ΕΛ.ΑΣ. στην Αθήνα και ακολούθως σε φυλακή, υπόθεση η οποία, παρά τη βαρύτητα των καταγγελλομένων, συγκεντρώνει σχεδόν το σύνολο των πλημμελειών μιας διοικητικής διερεύνησης ως προς την αναζήτηση, διασφάλιση και αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων, χωρίς, ωστόσο, να είναι η μοναδική (**Φ. 301008**). Σε άλλες περιπτώσεις, προβάλλεται το ανεπαρκές επιχείρημα ότι οι παθόντες δεν κατάφεραν να αναγνωρίσουν τους ασκήσαντες βία αστυνομικούς, ενώ υπήρχαν σχετικές ιατρικές βεβαιώσεις και αυτόπτες μάρτυρες που επιβεβαίωναν τη χρήση βίας και την πρόκληση σωματικών βλαβών (**Φ. 276045**), ενώ ο Συνήγορος παρατηρεί το εύλογο, ότι δηλαδή ο χρόνος ολοκλήρωσης της έρευνας διαδραματίζει κομβικό ρόλο ως προς τη συνεκτίμηση ιατρικών πιστοποιητικών, στο πλαίσιο της αποδεικτικής διαδικασίας και της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας (**Φ. 257377**).

Ενδεικτική είναι η περίπτωση πολλαπλών πλημμελειών κατά την αξιολόγηση ιατρικών πιστοποιητικών, οι οποίες εδράζονται σε λογικά άλματα και προσπάθεια αντιμετάθεσης του υποκειμένου του ελέγχου, όπου, κατά την εκ νέου αξιολόγηση της ιατρικής/ιατροδικαστικής εξέτασης, κατόπιν της επισήμανσης του Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. στο αναπεμπτικό πόρισμά του, ο διενεργών την Π.Δ.Ε. κατέληξε στο ότι: «πιθανόν αυτές (σ.σ. οι κακώσεις που διαπιστώνονται στην ιατροδικαστική έκθεση) να προέρχονται από μετέπειτα του περιστατικού αιτία, η οποία να μην σχετίζεται με τους αστυνομικούς καθόσον μετέβη (σ.σ. ο καταγγέλλων) για ιατροδικαστική εξέταση τρεις (3) ημέρες μετά το περιστατικό, πλην όμως, εάν η προέλευση των εν λόγω βλαβών ήταν το εν λόγω περιστατικό, φρονώ ότι οι ανωτέρω βλάβες, με τα μέχρι τώρα στοιχεία, όπως αναλυτικά εκτέθηκαν παραπάνω, προήλθαν με υπαιτιότητα του καταγγέλλοντα, καθώς βρισκόταν σε έξαλλη κατάσταση και μην ελέγχοντας το σώμα του, έπεσε πάνω στον Αστυφύλακα Χ και αμφότεροι έπεσαν στο έδαφος, και όχι από σωματική βία των αστυνομικών σε βάρος του».

Το συμπέρασμα αυτό παραβλέπει το γεγονός ότι, στην υπό εξέταση ιατροδικαστική έκθεση, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η σωματική βλάβη του παθόντος προκλήθηκε «δια θλώντος αμβλέος οργάνου», το οποίο πρόδηλα, κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου²¹⁷, απεικονίζει το γκλοπ του ελεγχόμενου αστυνομικού,

217. Βλ. μεταξύ άλλων, απόφαση Α.Π. 1356/2006.

και όχι άλλη απώθηση ή πτώση του παθόντος. Παρ' όλο που η εν λόγω σωματική βλάβη χαρακτηρίζεται ως ελαφρά, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισημαίνει ότι θα έπρεπε να εξεταστεί εάν, από τον τρόπο με τον οποίο τελέσθηκε, θα μπορούσε να προκαλέσει στον παθόντα βαρύτερη ή ακόμη και επικίνδυνη σωματική βλάβη, καθώς για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της επικίνδυνης σωματικής βλάβης «δεν αξιολογείται... το επελεθόν αποτέλεσμα, το οποίο μπορεί να είναι οποιοδήποτε, αλλά η δυνατότητα επελεύσεως αυτού, που έγκειται στον επικίνδυνο τρόπο τελέσεως της πράξεως, ήτοι, κυρίως, στον τρόπο ενέργειας, το ευπαθές ή μη του πληγέντος τμήματος του ανθρώπινου σώματος, την προσφορότητα του μέσου, κ.λπ.²¹⁸». Στην ίδια υπόθεση, ο διενεργών αφήνει να εννοηθεί ότι υπήρξε καθυστέρηση τριών (3) ημερών στην επίσκεψη του καταγγέλλοντα στον ιατροδικαστή, παρ' ότι το διάστημα αυτό των τριών ημερών δεν είναι τόσο μεγάλο, ώστε να στερήσει από την ιατροδικαστική εξέταση την ακρίβεια και εγκυρότητα των ευρημάτων της (**Φ. 290225**). Συναφής και άλλη υπόθεση όπου, παρότι η ιατροδικαστική έκθεση βεβαιώνει ότι τα τραύματα του καταγγέλλοντος επήλθαν από θλυν όργανο, ο διενεργών παραλείπει να αναζητήσει τις αιτίες του διαπιστωθέντος τραυματισμού στον οφθαλμό του καταγγέλλοντος, ενώ αποδίδει τον τραυματισμό στο χέρι του στην προσπάθεια δέσμευσής του (**Φ. 289235**), λόγος για τον οποίο, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ανέπεμψε την υπόθεση στην ΕΛ.ΑΣ.

5.1.4. Εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και άλλα τεχνικά έγγραφα

Η αναζήτηση έκθεσης πραγματογνωμοσύνης σχετίζεται κυρίως με Ε.Δ.Ε. για τον έλεγχο παράνομης χρήσης πυροβόλων όπλων και, ως εκ τούτου, περιλαμβάνει βλητικές ή βαλλιστικές εκθέσεις, εκθέσεις εργαστηριακής εξέτασης καλύκων, εκθέσεις επιθεώρησης όπλου, ενώ, ανάλογα με τις περιστάσεις, οφείλει να συνδυάζεται με εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης αυτοκινήτων ή ιατρικές πραγματογνωμοσύνες, αυτόπτες μάρτυρες, ηχητικό ή βιντεοληπτικό υλικό, καθώς και με σχετικό φωτογραφικό υλικό.

Η χρήση πυροβόλου όπλου εμπεριέχει, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, μία εγγενή ένταση της βίας που ασκείται. Το νόμιμο ή όχι της χρήσης του όπλου ελέγχεται σε περιπτώσεις όπου αυτή λαμβάνει χώρα εντός αλλά και εκτός υπηρεσίας, όπως η περίπτωση των άσκοπων πυροβολισμών, της εκπυρσοκρότησης όπλου και άλλες περιπτώσεις. Συνακόλουθα, αντικείμενο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποτελεί η διερεύνηση καταγγελιών για απειλές με χρήση όπλου, υπό την έννοια της προσβολής της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου, όταν προκύπτει από την κατάχρηση της ιδιότητας του οργάνου, η οποία εκδηλώνεται προφανώς στην περίπτωση που ο αστυνομικός επικαλείται την ιδιότητα αυτή ή την άσκηση δημόσιας εξουσίας σε απειλές που διατυπώνει, στο πλαίσιο ιδιωτικής του

218. Απόφαση Α.Π., ό.π.

διαφοράς²¹⁹ **(Φ. 299875)**, ακόμη και χωρίς χρήση όπλου **(Φ. 294873)**, πολλώ δε μάλλον όταν οι απειλές διατυπώνονται κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας με ή χωρίς χρήση όπλου **(Φ. 276045)**.

Ερμηνεύοντας τις προβλέψεις του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. για το έννομο δικαίωμα του προσώπου στη ζωή και τις, περιοριστικά απαριθμούμενες, περιπτώσεις που η χρήση βίας, ως απολύτως αναγκαία, συνεπάγεται την απώλειά του, χωρίς να υφίσταται παραβίαση, το Ε.Δ.Δ.Α. διευκρινίζει ότι: «η χρήση πυροβόλων όπλων που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή δεν μπορεί καταρχήν να δικαιολογηθεί για τους σκοπούς της σύλληψης ενός ατόμου, όταν είναι γνωστό ότι δεν αποτελεί απειλή για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα κανενός και δεν υπάρχει υποψία ότι διέπραξε βίαιο αδίκημα, ακόμη και αν μπορεί να οδηγήσει στην αδυναμία σύλληψης του φυγόδικου²²⁰». Πρόσθετα, σε απόφασή του σε βάρος της χώρας, υπογραμμίζει ότι, ακόμη κι αν δεν καταλογίζεται ανθρωποκτόνος πρόθεση σε βάρος των αστυνομικών, το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν στερήθηκε τη ζωή του καθαρά από τύχη, τον καθιστά «θύμα συμπεριφοράς, η οποία εκ της φύσεως της έθεσε τη ζωή του σε κίνδυνο, έστω και αν τελικά επιβίωσε. Ως εκ τούτου, το άρθρο 2 τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα υπόθεση²²¹».

Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι η διοικητική διερεύνηση της παράνομης χρήσης πυροβόλου όπλου απαιτεί αυξημένες εγγυήσεις. Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, η υπ' αριθ. 7100/14/4-Θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας²²², προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό στα πλαίσια της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.», δηλαδή να ασκείται αυτομάτως πειθαρχική δίωξη, δηλώνοντας, έτσι, τη βαρύτητα με την οποία αντιμετωπίζεται η χρήση όπλου, αλλά και τη σοβαρότητα, καθώς με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η ανάθεση της υπόθεσης σε υψηλόβαθμους και εμπειρότερους αστυνομικούς²²³. Στο ίδιο πλαίσιο, είναι υποχρεωτική και η αναφορά στις δικαστικές αρχές²²⁴.

Ο Συνήγορος επιβεβαιώνει και το έτος 2023 τις σταθερές επισημάνσεις του ότι η πρόβλεψη διενέργειας Ε.Δ.Ε. όταν οδηγεί σε απαλλακτικά πορίσματα **(Φ.**

219. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 33.

220. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Tzekon κατά Βουλγαρίας, 23.02.2006.

221. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Χ.Μ. κατά Ελλάδος, 20.12.2004.

222. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Celniku κατά Ελλάδας, 05.07.2007.

223. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ.116 – 117.

224. Άρ. 3 παρ. 10 του Ν. 3169/2003.

333659, Φ. 293457 και Φ. 318220) δεν διασφαλίζει από μόνη της μία ουσιαστική και αποτελεσματική έρευνα, όταν υπάρχουν σοβαρές πλημμέλειες ως προς την αναζήτηση του σχετικού αποδεικτικού υλικού, και πρωτίστως των βαλλιστικών εκθέσεων, σε περιπτώσεις καταγγελιών για παράνομη χρήση όπλου (**Φ. 299876 Φ. 297203, Φ. 299122, Φ. 298391, Φ. 306397, Φ. 300671 και Φ. 304135**) ή, μεταξύ άλλων, και για παράνομη χρήση όπλου (**Φ. 276045**).

Οι ανωτέρω πλημμέλειες, ως προς την αναζήτηση και αξιολόγηση των βαλλιστικών εκθέσεων, εμμένουν, παρά το γεγονός ότι ο Συνήγορος διατυπώνει παγίως την άποψη ότι θα πρέπει πάντοτε, όταν πρόκειται για υποθέσεις με πυροβολισμούς από αστυνομικό, όπου μπορεί να εντοπιστεί η πορεία των βλημάτων, τα αρμόδια για την προανάκριση όργανα να διασφαλίζουν τα αποδεικτικά στοιχεία με την πορεία των βλημάτων των πυροβολισμών, ακόμα και προς διευκόλυνση του πειθαρχικού ελέγχου, ενώ τα διενεργούντα διοικητική εξέταση πρόσωπα οφείλουν να αναζητούν πάντα, να συγκεντρώνουν – συλλέγουν και να εκτιμούν την ένταξη στα έγγραφα της πειθαρχικής δικογραφίας οποιουδήποτε αποδεικτικού στοιχείου που αποδεικνύει την πορεία των πυροβολισμών (και των αντίστοιχων βλημάτων), όπως εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, κατάσχεσης οχημάτων, φωτογραφίες, και, αν τέτοια δεν υφίστανται, να αξιοποιείται κάθε προβλεπόμενη, από τις διατάξεις του Π.Δ.120/2008 ή άλλες σχετικές με τη χρήση όπλων από αστυνομικούς διατάξεις, δυνατότητα για τη συλλογή τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. υπενθύμισε στα ως άνω πορίσματά του ότι, σε υποθέσεις χρήσης πυροβόλου όπλου, η επικινδυνότητα των βολών δεν πρέπει να κρίνεται εκ του αποτελέσματος, δηλαδή από την επέλευση ή μη συγκεκριμένης βλάβης σε έννομο αγαθό, διότι πρόκειται για αξιολόγηση όλως τυχαία, αλλά από τον κίνδυνο βλάβης που ενυπήρχε στη χρήση των πυροβόλων όπλων υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες²²⁵, ο οποίος, ωστόσο, αποτιμάται μόνο όταν υπάρχει σαφής εικόνα για την πορεία των βλημάτων. Ως εκ τούτου, το έλλειμμα βαλλιστικής έκθεσης δεν καλύπτεται από τον έλεγχο ως προς την προσφορότητα, την αναλογικότητα και την αναγκαιότητα χρήσης όπλου, η οποία, ούτως ή άλλως, επιβάλλεται να λαμβάνεται υπόψη, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3169/2003 περί οπλοφορίας, χρήσης πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς και εκπαίδευσής τους σε αυτά, έλλειμμα που δεν μπορεί να αναπληρωθεί ούτε μέσω της αναγωγής στην επικινδυνότητα του δράστη (**Φ. 299122**). Και τούτο διότι, όπως έχει επισημάνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αν και κρίνεται εύλογο, το γεγονός ότι η επικινδυνότητα του δράστη, αν και έννοια ασαφής, αξιολογείται ως παράμετρος των συνθηκών της αστυνομικής δράσης, εντούτοις, στο επίκεντρο της Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρ. 26 του Π.Δ. 120/2008, παραμένει πάντα η ίδια η αστυνομική δράση και η υπαγωγή της ή μη σε συγκεκριμένο πειθαρχικό

225. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 71.

παράπτωμα²²⁶.

Προς την ίδια κατεύθυνση, ο Συνήγορος επισημαίνει, σε σχετική υπόθεση, ότι η διαπίστωση ότι οι βολές ρίχτηκαν προς «ασφαλή» κατεύθυνση, η οποία προκύπτει πρωτίστως από την κατάθεση των αστυνομικών, και τινών εκ των ιδιωτών που εμπλέκονταν στο επεισόδιο, δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, καθώς δεν είναι αποτέλεσμα επιστημονικής γνώσης, αλλά προσωπική εκτίμηση (**Φ. 304135**).

Σε άλλες περιπτώσεις, η απουσία της βαλλιστικής έκθεσης συνοδεύεται από απουσία και άλλων εκθέσεων, και συνεπώς παραμένει ασαφής και μη βέβαιος ο τρόπος και ο τόπος ρίψης μεγάλου αριθμού βολών [δέκα (10)] από τον εξεταζόμενο αστυνομικό, αφού ενδελεχής διερεύνηση και η εκ των υστέρων αξιολόγηση των ευρημάτων για το περιστατικό αυτό και μόνον, θα μπορούσε να ανατρέψει την πορεία όλης της διοικητικής έρευνας και, για τον λόγο αυτό, θα έπρεπε να ζητηθεί η σύνταξη Έκθεσης Αυτοψίας του χώρου όπου συνέβη το περιστατικό, προκειμένου να σχηματιστεί η πλέον βεβαία άποψη περί αυτού, όπως άλλωστε υπαγορεύει και το καθήκον ανεύρεσης της αληθείας του διενεργούντος την Ε.Δ.Ε. (**Φ. 306397**) ή φωτογραφιών εμπλεκόμενου κατασχεθέντος οχήματος (**Φ. 292203**).

Σε υπόθεση σχετικά με εκπυροσκόρπηση όπλου, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αφού παρουσίασε το σχετικό νομικό πλαίσιο²²⁷, επεσήμανε στο αναπεμπτικό πόρισμά του (**Φ. 287244**) ότι το συμπέρασμα που συνάγεται από τη μελέτη της υπόθεσης είναι ότι το πλαίσιο, εντός του οποίου ο ελεγχόμενος αστυνομικός πυροβόλη-

226. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 119.

227. Όπως αυτό διαγράφεται από το αρ. 12 Ν. 2168/1993, όπως τροποποιήθηκε από το αρ. 6 του Ν. 3944/2011, τις διατάξεις του Ν. 3169/2003, την υπ' αριθμ. 8517/4/7μβ'/17.02.2004 υπουργική απόφαση και το αρ. 11 παρ. 1 εδ. ζ' και αρ. 13 παρ. 1 περ. κα' του Π.Δ. 120/2008, καθίσταται σαφές ότι οι αστυνομικοί, κατά τη φύλαξη και χειρισμό των όπλων τους, οφείλουν να προβαίνουν σε όλες τις εκ του νόμου προβλεπόμενες ενέργειες. Μεταξύ αυτών υπαγορεύεται ότι, για την αποφυγή ατυχημάτων, ο εκάστοτε αστυνομικός όταν βρίσκεται εκτός υπηρεσίας, μπορεί να παραδίδει τον ατομικό του οπλισμό για φύλαξη στην Υπηρεσία του. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη δηλ. κι αν επιλέξει να φυλάττει τον ατομικό του οπλισμό στίτι του, το όπλο του οφείλει να φυλάττεται κενό. Η γέμιση και απογέμιση των όπλων πρέπει γίνεται με απόλυτη προσοχή, αφενός κατά την έναρξη και λήξη κάθε υπηρεσίας – και όχι εκτός υπηρεσίας – και αφετέρου σε ειδικό χώρο, ενώ συμπληρωματικά πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα, κατά περίπτωση, μέτρα ασφαλείας. Στο ίδιο πλαίσιο, οι αστυνομικοί οφείλουν να φροντίζουν ώστε η θαλάμη των όπλων τους να είναι εκτός φυσίγγιων, εκτός κι αν βρίσκονται σε επιχειρησιακή κατάσταση ή αν έχουν άλλη εντολή. Επίσης, οι αστυνομικοί απαγορεύεται να εξάγουν το όπλο τους χωρίς λόγο από τη θήκη του, και ομοίως απαγορεύεται να προβαίνουν σε άσκοπους πυροβολισμούς. Η παραβίαση, δε, της τελευταίας απαγόρευσης συνιστά πλημμέλημα. Τέλος, υπαγορεύεται ότι, σε κάθε περίπτωση χρήσης του όπλου τους, οι αστυνομικοί οφείλουν να ενημερώνουν για το γεγονός την αρμόδια αστυνομική Υπηρεσία και Δικαστική Αρχή.

σε δύο φορές, δεν ταυτίζεται εκ των πραγμάτων με τη διαδικασία απογέμισης όπλου και, κατ' επέκταση, οι ισχυρισμοί του είναι ανυπόστατοι. Το ανυπόστατο των ισχυρισμών του που διαπιστώνει ο Συνήγορος, μοιραία καθιστά ανυπόστατη και την εκδοχή την αμέλειας από μέρους του, ως προς τους διαπραχθέντες πυροβολισμούς, την οποία, παρ' όλα αυτά, προτάσσει ο διενεργών την Ε.Δ.Ε., δεδομένης της αντίφασης που ανακύπτει. Ο ίδιος συλλογισμός υπαγορεύει ότι, από τη στιγμή που τα πραγματικά περιστατικά δεν συνάδουν με το ενδεχόμενο της αμέλειας, οι πυροβολισμοί που διενεργήθηκαν από τον ελεγχόμενο αστυνομικό δεν μπορεί να υπολείπονται υποκειμενικού στοιχείου, και συγκεκριμένα του δόλου που απαιτεί ο νόμος για τους άσκοπους πυροβολισμούς. Συνακόλουθα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επεσήμανε ότι, το αδίκημα των άσκοπων πυροβολισμών θεωρείται από τη νομολογία του Αρείου Πάγου ως γνήσιας υποκειμενικής υπόστασης και, ως εκ τούτου, για την πλήρωση της τελευταίας αρκεί η πραγμάτωση των περιστατικών που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος, εκτός αν ο νόμος αξιώνει πρόσθετα στοιχεία για το αξιόποινο, όπως η γνώση ορισμένου περιστατικού ή σκοπό επελεύσεως ορισμένου πρόσθετου αποτελέσματος²²⁸. Προς την ίδια κατεύθυνση, η με αριθ. 51/2011 απόφαση του Πενταμελούς Στρατοδικείου Ξάνθης υπογραμμίζει ότι η παράμετρος του επαγγέλματος, αλλά και της ηλικίας, συντείνουν υπέρ των αναγκάων γνώσεων και της ωριμότητας, προκειμένου ο ελεγχόμενος αστυνομικός να αξιολογήσει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης του και να την αποφύγει (**Φ. 287244**).

Ως προς την ασφαλή χρήση επτά (7) χειροβομβίδων κρότου – λάμψης και δύο (2) χημικών, πέραν της επισήμανσης ότι δεν διενεργείται κανένας έλεγχος ως προς τους όρους αναγκαιότητας και αναλογικότητας, σε συγκεκριμένη υπόθεση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συμπληρώνει ότι, για την πληρότητα της έρευνας, είναι απαραίτητη η αναζήτηση και συνεκτίμηση των τεχνικών προδιαγραφών, εγχειριδίων χρήσης της κατασκευάστριας εταιρείας, πιστοποιητικών ασφαλείας και οποιουδήποτε άλλου εγγράφου, από το οποίο προκύπτουν τα τεχνικά χαρακτηριστικά των επίμαχων χειροβομβίδων, οι προϋποθέσεις ασφαλούς χρήσης τους και οι πιθανές επιπτώσεις στην ανθρώπινη ζωή και σωματική ακεραιότητα, σε περίπτωση εσφαλμένης χρήσης. Επιπλέον, θα πρέπει να αναζητηθούν τυχόν εσωτερικές διαταγές που διέπουν τη χρήση χειροβομβίδων του συγκεκριμένου τύπου από το αστυνομικό προσωπικό και να διερευνηθεί η συμμόρφωση με αυτές στο εξεταζόμενο περιστατικό, καθώς και η συνδρομή των προϋποθέσεων του Ν. 3169/2003, και κυρίως η τήρηση των αρχών της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας (**Φ. 282721**). Σε συναφή υπόθεση, όπου επίσης καταγράφεται ρίψη χημικών σε ευθεία βολή, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι το συμπέρασμα του διενεργούντος: «*Τα δακρυγόνα μέσα, ως και τα λοιπά υλικά εξοπλισμού που φέρουν και χρησιμοποιούν οι εν λόγω αστυνομικοί, χορηγούνται νόμιμα και περιέχουν ως δραστική ουσία CS και θεωρούνται αβλαβή*»

228. Α.Π. 1446/2022, 1809/2018, 1344/2018 και 718/2014.

παρίσταται εντελώς αόριστο, καθώς δεν συνοδεύεται από κάποια βεβαίωση σχετικά με το περιεχόμενο των χρησιμοποιηθέντων, στη συγκεκριμένη περίπτωση, χημικών, δεν αντικρούει τον ισχυρισμό των μαρτύρων ότι τα χημικά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν ληγμένα ούτε, τέλος, συνοδεύεται από κάποια ιατρική βεβαίωση περί της ασφάλειας χρήσης τυχόν ληγμένων χημικών, με αποτέλεσμα η διενεργούσα να προβαίνει σε λογικό άλμα **(Φ. 276045)**.

5.2. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.2.1. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική

Ο Συνήγορος δεν παραλείπει να προβάλλει και να αποσαφηνίζει τον εγνωσμένο διαφορετικό σκοπό που υπηρετούν οι δύο διαδικασίες, η πειθαρχική και η ποινική δίκη, και το διαφορετικό και ευρύτερο αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου από εκείνο του ποινικού, το οποίο προσδιορίζεται από τον λειτουργικό προορισμό του υπαλλήλου ή λειτουργού. Οι ιδιαιτερότητες που σχετίζονται με τη συγκρότηση, αλλά και με την αποστολή του αστυνομικού σώματος, υπαγορεύουν ότι η διασφάλιση μιας εσωτερικής πειθαρχίας, η οποία, μεταξύ άλλων, παραπέμπει στην ευγενή συμπεριφορά των αστυνομικών έναντι των πολιτών και στον σεβασμό των δικαιωμάτων τους, συνιστά μέρος του υπηρεσιακού καθήκοντος, το οποίο εκτείνεται τόσο εντός, όσο και εκτός υπηρεσίας. Κάθε υπαίτια και καταλογιστή παράβασή τους με πράξη ή παράλειψη συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα. Γι' αυτό τον λόγο, άλλωστε, ο νομοθέτης προβαίνει σε μια ενδεικτική, και όχι επακριβή ή εξαντλητική εκ των προτέρων, απαρίθμηση των πειθαρχικών παραπτωμάτων, αφού, συμπεριφορά του υπαλλήλου αντίθετη με το καθήκον του και βλαπτική για την υπηρεσία είναι δυνατό να εκδηλωθεί με μία ή και ποικίλες μορφές, ενώ, με τις πειθαρχικές ποινές, ο υποβαλλόμενος σ' αυτές δεν αποδοκιμάζεται ως πολίτης, αλλά ως υπάλληλος ή λειτουργός, επειδή παρέβη υποχρέωση, στο πλαίσιο συγκεκριμένης δραστηριότητας²²⁹.

Στην ίδια κατεύθυνση, η νομολογία του ΣτΕ²³⁰ διαγιγνώσκει το διαφορετικό αντικείμενο του πειθαρχικού δικαίου, αφού οι αστυνομικοί τελούν σε ιδιαίτερη σχέση εξάρτησης με το κράτος, λόγω της φύσης της υπηρεσίας που εκτελούν και, ως εκ τούτου, η διασφάλιση της εσωτερικής πειθαρχίας είναι θεμελιώδης προϋπόθεση για την επίτευξη της αποστολής της ΕΛ.ΑΣ., σε αντίθεση με το ποινικό δίκαιο, το οποίο αποσκοπεί στη γενικότερη νομική, ηθική και κοινωνική αποδοκιμασία της συμπεριφοράς του διωκόμενου, αλλά και στην αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης. Ομοίως, το Ε.Δ.Δ.Α. σημειώνει ότι η ποινική και η πειθαρχική διαδικασία μπορούν να εξελίσσονται παράλληλα, χωρίς να υφίσταται η παραμικρή υποχρέωση της μίας να αναμένει την ολοκλήρωση της άλλης

229. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 92.

230. Ολ. ΣτΕ 4662/2014, παρ. 20.

και χωρίς να τίθεται ζήτημα παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας²³¹.

Ωστόσο, το διαπιστωθέν, τα προηγούμενα χρόνια, έλλειμμα αυτοτέλειας μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής διαδικασίας παραμένει για τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μία ιδιαίτερως σημαντική πλημμέλεια της διοικητικής έρευνας, όχι μόνο για λόγους συχνότητας της εμφάνισής της, αλλά πρωτίστως διότι αποκαλύπτει μια εγγενή δυσκολία των πειθαρχικών οργάνων να αντιληφθούν τον διακριτό ρόλο τους και την αυθυπαρξία και ανεξαρτησία των δύο διαδικασιών. Η ΕΛ.ΑΣ. εξακολουθεί πρακτικά να διατηρεί την παγιωμένη θέση ότι η ποινική δικογραφία «αποτελεί τον βασικό κορμό της υπό διερεύνηση πειθαρχικής απόφασης», διατυπώνοντας, με τον τρόπο αυτό, τη στρεβλή ταύτιση των δύο διαδικασιών και προκαταβάλλοντας το αποτέλεσμα της διοικητικής έρευνας μέσω της απόλυτης εξάρτησης της πειθαρχικής δίκης από το αποτέλεσμα της ποινικής, ακόμη και στις λίγες περιπτώσεις όπου διενεργείται Ε.Δ.Ε. (Φ. 304135). Ομοίως, σε υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας με χρήση όπλου, όπου επίσης διενεργήθηκε Ε.Δ.Ε., ο διενεργών δεν προχώρησε σε διοικητική διερεύνηση των καταγγελλομένων, επικαλούμενος τη δέσμευσή του από την αμετάκλητη δικαστική απόφαση, με την οποία ο ελεγχόμενος αστυνομικός αθώωθηκε λόγω αμφιβολιών (Φ. 318220).

Δεν είναι τυχαίο ότι ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., από την αρχή της λειτουργίας του, έθεσε, μεταξύ άλλων, το ζήτημα της αυτοτέλειας των δύο διαδικασιών, ήδη τον Οκτώβριο 2018 προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τη Γενική Γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ διατύπωσε και σχετική νομοθετική πρόταση, η οποία εν τέλει υιοθετήθηκε και αποτυπώθηκε στο άρ. 1 παρ. 3 του Π.Δ. 111/2019, το οποίο αντικατέστησε το πρώτο εδάφιο του άρ. 48 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008. Σύμφωνα με τη νέα αυτή διάταξη, η ποινική δίκη δεν αναστέλλει τη πειθαρχική διαδικασία, όμως, τα αρμόδια, για την άσκηση πειθαρχικής δίωξης, όργανα και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα μπορούν κατ' εξαίρεση, και εφόσον κρίνεται αναγκαίο, να διατάξουν, με ελεύθερα ανακλητή απόφασή τους, την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας μόνο όταν συντρέχουν σοβαροί λόγοι, οι οποίοι επιβάλλουν την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, οι οποίοι πρέπει να αναφέρονται σαφώς, ειδικώς και εμπειριστατωμένως στην αιτιολογία της σχετικής απόφασης.

Η απλή ύπαρξη ποινικής διαδικασίας δεν αρκεί, ώστε να επιφέρει ανασταλτικό αποτέλεσμα επί της πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς, σε μια τέτοια περίπτωση, η πειθαρχική διαδικασία θα αναγόταν σε απλό παρακολούθημα της ποινικής. Προς την ίδια κατεύθυνση, συνηγορεί, άλλωστε, και ο αποκλεισμός της ανασταλτικής δυνατότητας στις περιπτώσεις που το πειθαρχικό παράπτωμα θίγει σοβαρά το κύρος της αστυνομίας ή ακόμη περισσότερο όταν παίρνει τις διαστάσεις δημοσίου σκαν-

231. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Kemal Coskun* κατά Τουρκίας, 23.03.2017, *Mullet* κατά Γαλλίας, 13.09.2007.

δάλου. Αντίστοιχες εγγυήσεις παρέχει και ο χρονικός περιορισμός που τίθεται ως προς την αναστολή της πειθαρχικής διαδικασίας, με μέγιστη διάρκεια το ένα έτος, το οποίο συνήθως υπερβαίνει η ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας²³².

Από το σύνολο των υποθέσεων που επεξεργάστηκε ο Συνήγορος το 2023, εστίασε σε έναν ικανό αριθμό πορισμάτων, στο έλλειμμα αυτοτέλειας μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης και στην, εν τοις πράγμασι, κατάλυση της αυθυπαρξίας και ανεξαρτησίας των δύο διαδικασιών (**Φ. 307092, Φ. 273988, Φ. 297207, Φ. 295448, Φ. 294882, Φ. 240324, Φ. 242556, Φ. 318220, Φ. 284556, Φ. 305999, 297199, Φ. 304135, Φ. 289100, Φ. 299875, Φ. 329372 και Φ. 257377**), πλημμέλειες που εμμένουν και μετά από αναπεμπτικό πόρισμα του Συνηγόρου (**Φ. 257377**). Ο Συνήγορος δεν παρέλειψε να υπενθυμίσει σε υπόθεση ότι, το περιεχόμενο της αρχής της αυτοτέλειας της πειθαρχικής από την ποινική διαδικασία και η πρόβλεψη αμιγώς πειθαρχικών παραπτώματων, δηλαδή παραπτώματων που δεν συνιστούν συγχρόνως και εγκλήματα κατά τον Π.Κ. ή ειδικούς ποινικούς νόμους, υποχρεώνουν τους διενεργούντες τις εσωτερικές διοικητικές εξετάσεις να μην περιορίζουν εκ προοιμίου τον πειθαρχικό έλεγχο αποκλειστικά σε παραπτώματα που αντιστοιχούν σε ποινικά αδικήματα και να μην ταυτίζουν τις δύο διαδικασίες (**Φ. 287982**).

Το διαπιστούμενο έλλειμμα αυτοτέλειας δεν πραγματώνεται το έτος 2023 με ευθεία τυπική παραβίαση της παρ. 3 του άρθρου 48 του Π.Δ. 120/2008, με την έκδοση δηλαδή απόφασης αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας, παρ' ότι υπάρχουν και τέτοιες περιπτώσεις (**Φ. 297207**). Η διοίκηση φαίνεται να συμμορφώνεται με τους τύπους της ως άνω διάταξης και να απαλλάσσεται από το βάρος να υποστεί τον έλεγχο τήρησης της νομιμότητας και την κριτική, εγκαταλείποντας την ευρεία εφαρμογή της διάταξης. Ωστόσο, η αρχαιοθέτηση των υποθέσεων που παρατηρείται, με την επίκληση επί της ουσίας της εκκρεμοδικίας και με την επιφύλαξη συνήθως του άρθρου 49 του Π.Δ. 120/2008 για επανάληψη της δίκης σε περίπτωση έκδοσης αμετάκλητης καταδικαστικής ποινικής απόφασης σε βάρος των εμπλεκόμενων αστυνομικών, ανάγεται σε μία ανέξοδη τακτική, κατά την οποία πρακτικά παρακάμπτεται η πειθαρχική διαδικασία και καταλύεται εμμέσως, αλλά ουσιαστικά, η αυτοτέλεια μεταξύ της πειθαρχικής και της ποινικής διαδικασίας.

Οι διατυπώσεις στο ελλειμματικό αιτιολογικό και το διατακτικό των πορισμάτων των διοικητικών ερευνών που προσκρούουν στην αρχή της αυτοτέλειας είναι παρεμφερείς και επαναλαμβανόμενες: «τα ποινικά δικαστήρια είναι αρμοδιότερα όλων να αποφασίσουν περί της ενοχής ή αθωότητας του κατηγορούμενου, οπότε δεν κρίνονται σε αυτό το στάδιο οι εν λόγω αστυνομικοί πειθαρχικά ελεγκτέοι για τις πράξεις που τους αποδίδονται» (**Φ. 289100**), «περί της υπόθε-

232. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 128.

σης και των πραγματικών γεγονότων δεν έχει αποφανθεί η ποινική δικαιοσύνη» **(Φ. 307092 και Φ. 294883)**, «... η συναφής ποινική υπόθεση βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και η κρίση του Φυσικού Δικαστή θεωρείται εκ των προτέρων ιδιαιτέρως βαρύνουσα και ικανή να ανακατευθύνει τα όποια συμπεράσματα της παρούσας Διοικητικής Εξέτασης...» **(Φ. 299498)**.

Ενίοτε, η απαλλακτική πρόταση του διενεργούντος τη διοικητική έρευνα στηρίζεται αποκλειστικά στην εισαγγελική διάταξη που θέτει την υπόθεση στο αρχείο **(Φ. 242556 και Φ. 297199)**, άλλοτε, δε, στο αιτιολογικό της διοικητικής έκθεσης πορίσματος αντιγράφεται το αιτιολογικό σκέλος του σχετικού βουλεύματος **(Φ. 276292)**. Στην τελευταία περίπτωση, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι, ακόμη κι όταν καταλήγουν στο ίδιο διατακτικό οι δύο διαδικασίες, οι κρίσεις και τα επιχειρήματα του διενεργούντος πρέπει να διατυπώνονται στην έκθεση πορίσματος, ως απόληξη του διερευνητικού καθήκοντος και σύμφωνα με τις επιταγές της με αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Διαταγής – Εγκυκλίου του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.

Ο Συνήγορος αντιτάσσει στις προαναφερθείσες πρακτικές και το σκεπτικό που αυτές υποκρύπτουν, ότι, ακόμη και στην περίπτωση που υπάρχει αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα που, με βάση το άρθρο 48 του Π.Δ.120/2008, δεσμεύουν τα πειθαρχικά όργανα ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την αντικειμενική υπόσταση πειθαρχικού παραπτώματος, και πάλι τα πειθαρχικά όργανα μπορεί να εκδώσουν απόφαση διαφορετική από εκείνο, στηρίζοντας την κρίση τους στις διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτουν οι ρυθμίσεις του πειθαρχικού δικαίου, αφού η ανωτέρω ρύθμιση «... δεν αντίκειται σε κάποια διάταξη του Συντάγματος ή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων Ανθρώπου υπό την αυτονομία, πάντως, προϋπόθεση ότι τα πειθαρχικά όργανα δεν αμφισβητούν την ποινική αθώωση του πειθαρχικώς διωκόμενου ούτε χρησιμοποιούν διατυπώσεις που υποδηλώνουν ότι τίθεται υπό αμφισβήτηση η αθώωσή του από το ποινικό δικαστήριο²³³», ενώ η θέση αυτή επιβεβαιώνεται και από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.²³⁴.

233. Ολομ ΣτΕ 4662/2012, παρ. 20.

234. «Σε πειθαρχικές ή διοικητικές διαδικασίες οι οποίες είναι συναφείς με προηγηθείσες ποινικές δίκες, το τεκμήριο αθωότητας δεν θα προσβληθεί απαραίτητα εάν το πειθαρχικό όργανο ή το διοικητικό δικαστήριο καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα με την ετυμηγορία του ποινικού δικαστηρίου. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αναζήτηση διαφορετικής φύσης ευθύνης σε μια διαδικασία, η οποία είναι δυνατόν να εκπορεύεται ταυτόχρονα από τα ίδια πραγματικά περιστατικά, καθώς σκοπός των προϋποθέσεων της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 της Σύμβασης δεν είναι να εμποδίσει τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα από την επιβολή κυρώσεων σε έναν δημόσιο υπάλληλο, εφόσον το πειθαρχικό όργανο περιοριστεί στην αξιολόγηση του αντικτύπου των φερόμενων πράξεων στο καθήκον και την υποχρέωση για ακεραιότητα που βαρύνει τον υπάλληλο», βλ. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Moullet κατά Γαλλίας, 13.09.2007, Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος, 27.09.2007, Vanjak κατά Κροατίας, 11.02.2003 και Hrdalo κατά Κροατίας, 27.09.2011.

Επιμέρους διαχρονικές πλημμέλειες κατά τη διενέργεια της διοικητικής έρευνας, που αμφισβητούν ευθέως την αυτοτέλεια της τελευταίας, σε σχέση με την ποινική τύχη των καταγγελλομένων, είναι οι περιπτώσεις που ισχυρισμοί των εμπλεκόμενων αστυνομικών ή του διενεργούντος περί μη υποβολής μήνυσης από τον καταγγέλλοντα εκβιάζουν, εάν δεν μονοπωλούν, την επιχειρηματολογία της απαλλακτικής πρότασης του διενεργούντος (**Φ. 305999 και Φ. 284856**), ο οποίος νομοτελειακά οδηγείται σε σαφή αντιμετάθεση του υποκειμένου της έρευνας, θέτει δηλαδή «*προ των ευθυνών*» του τον καταγγέλλοντα. Το σκεπτικό αυτό παραγνωρίζει την αυτοτέλεια της πειθαρχικής δίκης από την ποινική και το γεγονός ότι τα πειθαρχικά παραπτώματα δεν περιορίζονται σε αντίστοιχα ποινικά αδικήματα²³⁵, και πρωτίστως το δικαίωμα αναφοράς των πολιτών που ενεργοποιεί, σύμφωνα με το άρ.10 του Συντάγματος, την υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης κάθε δημόσιας αρχής, με δεδομένο ότι οι καταγγελίες των πολιτών, σύμφωνα με το άρ. 23 του Π.Δ. 120/2008, αποτελούν άσκηση του συνταγματικού αυτού δικαιώματος (**Φ. 284856**). Αυτές οι πρακτικές που επισημαίνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και σε οικεία κεφάλαια της παρούσας έκθεσης, που αλλοιώνουν και ακυρώνουν τον σκοπό της διοικητικής έρευνας και εδράζονται σε λογικά άλματα και προσωπικές εκτιμήσεις περί μη υποβολής έγκλησης, είναι ανεπίδεκτες εκτίμησης, στο πλαίσιο μια διοικητικής έρευνας.

Στην ίδια κατεύθυνση, παρελκυστικές και αποπροσανατολιστικές παραινέσεις προς τον καταγγέλλοντα για την υποβολή έγκλησης για όσα καταγγέλλει, εν είδει προϋπόθεσης για το παραδεκτό της διοικητικής έρευνας (**Φ. 276292**), κατηγορούνται ότι αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, και στην αποθάρρυνση των καταγγελλόντων από την υποβολή καταγγελίας στις αστυνομικές αρχές, ειδικά όταν ακριβώς αυτό πετυχαίνουν, υπό όρους μίας ανέξοδης γραφειοκρατικής ιδιοτέλειας. Της ίδιας ποιότητας και πιθανών προθέσεων είναι και η οριακά καταχρηστική χρήση εργαλείων του ποινικού δικαίου²³⁶, με μία ή πολλές κατηγορίες, σε αυτόν που αντιδρά στον αστυνομικό έλεγχο ή τη δέσμευση του ιδίου ή συμπολιτών του, συνθήκη ικανή να διευρύνει τον κύκλο των προσώπων που εν τέλει στοχοποιούνται και να προκαταβάλει το αποτέλεσμα της διοικητικής έρευνας των καταγγελλομένων (**Φ. 284856**).

Χαρακτηριστική, ωστόσο, της οριακά παγιωμένης αντίληψης των διενεργούντων τις έρευνες, σχετικά με την ισχυρή σύνδεση της πειθαρχικής με την ποινική δίκη και της, εξ αυτού του λόγου, εμμένουσας παθογένειας που αγνοεί την αξιωματική αρχή της αυτοτέλειας μεταξύ τους, το περιεχόμενο της οποίας αποτυπώνεται κανονιστικά στομ νόμο, αλλά και στις παραμέτρους που θέτουν τα εθνικά δικαστήρια και το Ε.Δ.Δ.Α., όπως έχει ήδη ειπωθεί, είναι η περίπτωση όπου, πριν το υπό διερεύνηση πόρισμα Ε.Δ.Ε., προηγήθηκαν τρεις (3) εκθέσεις

235. Άρ. 10 – 14 του Π.Δ. 120/2008.

236. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ.112 – 114.

πορίσματος Π.Δ.Ε., μία ανά έτος, οι οποίες κατέληξαν στον αποκλεισμό της ανάγκης διεξαγωγής πειθαρχικού ελέγχου αναφορικά με τη διάπραξη πιθανών πειθαρχικών παραπτωμάτων από τον ελεγχόμενο αστυνομικό, θέτοντας την υπόθεση στο αρχείο. Ωστόσο, η εκδοθείσα στην πορεία καταδικαστική απόφαση σε πρώτο βαθμό, εξεβίασε την πλήρη ανατροπή της προηγούμενης άποψης και μετέτρεψε τις λανθάνουσες αμφιβολίες περί πειθαρχικής ευθύνης του ελεγχόμενου αστυνομικού σε σαφείς ενδείξεις, με αποτέλεσμα την τυπική αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου. Με βάση τα ίδια σχεδόν στοιχεία, που ήδη τρεις φορές στο παρελθόν είχαν οδηγήσει στην κρίση ότι δεν προέκυπτε τίποτα πειθαρχικά μεμπτό σε βάρος του ελεγχόμενου αστυνομικού, η διαταχθείσα πλέον Ε.Δ.Ε., υιοθετώντας απολύτως το σκεπτικό της ως άνω ποινικής καταδικαστικής απόφασης, καταλήγει στο ότι είναι εν τέλει πειθαρχικά ελεγκτέος ο εν θέματι αστυνομικός (**Φ. 240324**).

Η ανωτέρω εικόνα της εξέλιξης μιας πειθαρχικής διαδικασίας και της απόλυτης εξάρτησής της από την ποινική δίκη, δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητα και την ουσιαστική διερεύνηση των υποθέσεων, λαμβάνοντας υπόψιν και το μεγάλο χρονικό διάστημα που συνήθως μεσολαβεί, σε τέτοιες περιπτώσεις, από τα επίμαχα περιστατικά μέχρι την έκδοση καταληκτικών πορισμάτων, στοιχεία δηλωτικά και της απροσφορότητας περαιτέρω διερεύνησής τους από τον Συνήγορο, λόγω συνακόλουθης αδυναμίας εντοπισμού αποδεικτικού υλικού. Συγχρόνως, τέτοιες έρευνες δυναμιτίζουν τις βασικές παραμέτρους της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του πολίτη στη διοίκηση, της αξιοπιστίας της τελευταίας και το αίσθημα ασφάλειας δικαίου, καθώς ένα υποθετικό ενδεχόμενο αθώωσης του εμπλεκόμενου αστυνομικού σε δεύτερο βαθμό λ.χ. για δικονομικούς λόγους, φαίνεται ότι θα συντελέσει σε μια σχεδόν νομοτελειακή απαλλαγή του σε πειθαρχικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έκρινε αναγκαίο, στην προαναφερθείσα υπόθεση, να υπενθυμίσει ότι, παρά το διαλεκτικό σχήμα, στο οποίο τελούν η πειθαρχική και η ποινική διαδικασία, η μεταξύ τους κανονιστική σχέση καθορίζεται με όρους αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας, που με τη σειρά της υπαγορεύεται από τους διαφορετικούς σκοπούς που επιδιώκονται με τη κάθε διαδικασία. Έτσι, αν γενικός σκοπός του ποινικού δικαίου συνίσταται στην αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης, η οποία διασαλεύτηκε δυνάμει της αξιόποινης συμπεριφοράς του δράστη, το πειθαρχικό δίκαιο επιδιώκει την αποκατάσταση του κύρους και της ομαλής λειτουργίας της Υπηρεσίας²³⁷. Στην ίδια υπόθεση, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι, στο επίμαχο πόρισμα Ε.Δ.Ε., φαίνεται μεν να μνημονεύονται, για πρώτη φορά, και να γίνονται δεκτές, σε κάποιο βαθμό, οι επισημάνσεις του Συνηγόρου που είχαν τεθεί σε γνώση των αρμοδίων αρχών. Τούτο, ωστόσο, φαίνεται να έγινε με έναν τρόπο μάλλον αντανακλαστικό και μηχανιστικό, χωρίς

237. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ 126.

εξειδίκευση και μεθοδολογική συνεκτίμηση και επαναξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων της υπόθεσης ή αναζήτησης νέων, και εν τέλει χωρίς πειστική αιτιολογία, δηλαδή όπως ακριβώς είχε συμβεί με το αποτέλεσμα των τριών Π.Δ.Ε. που προηγήθηκαν, γεγονός που καταδεικνύει ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, ακόμη και η τύχη των επισημάνσεων της Ανεξάρτητης Αρχής ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την εξέλιξη της ποινικής υπόθεσης. Το γεγονός αυτό, δεν ικανοποιεί με ορθολογικό τρόπο τα κριτήρια της αποτελεσματικής και ουσιαστικής διοικητικής διερεύνησης, υπό όρους αξιοπιστίας, αλλά ούτε και τις δημοκρατικές απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου, ενώ, μεταξύ άλλων, υποσκάπτει τον ρόλο του Συνηγούρου.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναγνωρίζει τη δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ της ποινικής και της πειθαρχικής διαδικασίας, αλλά και την κανονιστική υπεροχή της πρώτης ως προς την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών. Η δέσμευση του πειθαρχικού οργάνου από την ποινική απόφαση, ως προς τα πραγματικά περιστατικά που δέχθηκε το ποινικό δικαστήριο, ωστόσο, δεν εκτείνεται στην αθώωση ή καταδίκη του υπαλλήλου. Η δέσμευση αυτή απορρέει από τις αυξημένες εγγυήσεις, με τις οποίες είναι εξοπλισμένη η ποινική δίκη, και η απαίτηση περί αμετακλήτου της ποινικής απόφασης εξυπηρετεί το ίδιο ακριβώς εγγυητικό πλαίσιο²³⁸.

Με όχημα τον διαφορετικό σκοπό των δύο διαδικασιών και για λόγους επίτευξης αυτών των σκοπών, δηλαδή για λόγους αποκατάστασης του κύρους και της ομαλής λειτουργίας των σωμάτων ασφαλείας και αποκατάστασης της κοινωνικής ειρήνης, αντιστοίχως, δεν θα πρέπει να υπάρχει άκριτη ταύτιση των πειθαρχικών και ποινικών αδικημάτων. Ο μετασχηματισμός των εμπειρικών γεγονότων σε τυπικές νομικές έννοιες και, κατ' επέκταση, η υπαγωγή τους σε πειθαρχικό αδίκημα, ανήκει στην ουσιαστική κρίση του πειθαρχικού οργάνου²³⁹.

Ωστόσο, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται από τον διενεργούντα την πειθαρχική έρευνα, πολλώ δε μάλλον χωρίς την απαιτούμενη αιτιολογία, το γεγονός ότι ασκήθηκε ποινική δίωξη για συγκεκριμένο αδίκημα, όπως εν προκειμένω το αδίκημα του άρθρου 137Α (**Φ. 295300 και Φ. 282183**), αδίκημα το οποίων εκ των πραγμάτων βαρύνει κατά τη διαδικασία αναζήτησης και αξιολόγησης του αποδεικτικού υλικού μίας διοικητικής έρευνας και επιβάλλει την πιστή τήρηση των υπολοίπων διαδικαστικών υποχρεώσεων, υπό όρους εντοπισμού των υπευθύνων και επιβολής αναλογικών κυρώσεων. Προς τούτο, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δεν παραλείπει να επισημαίνει (**Φ. 282397**) ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει ρητώς αναγνωρίσει ότι, στην έννοια των βασανιστηρίων, εντάσσονται, μεταξύ άλλων, οι περιπτώσεις: χτυπήματα με λαστιχένια γκλοπς σε κρατούμενους, κακώσεις της κεφα-

238. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 127.

239. Απόφαση 10/2014 Δ.Εφ.Πειρ.

λής που προκλήθηκαν από χτυπήματα, ζάλη, έντονος πονοκέφαλος, οίδημα και ευαισθησία στη μύτη, καθώς και δυσχέρεια διατήρησης εστίασης οφθαλμού, το δέσιμο των καρπών του θύματος, με τρόπο ώστε να προκληθούν σωματικές κακώσεις. Έχει, επίσης, κριθεί ότι συγκεκριμένες μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν κατά την ανάκριση (Five techniques), συνιστούσαν ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση και προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά παράβαση της διάταξης του άρθρου 3 Ε.Σ.Δ.Α.²⁴⁰. Στις 5 αυτές μεθόδους/τεχνικές, συμπεριλαμβάνονταν, μεταξύ άλλων, ο εξαναγκασμός του κρατούμενου να στέκεται επί πολλές ώρες κοιτώντας τον τοίχο, η στέρηση τροφής και η στέρηση ύπνου. Τέτοιες πράξεις ή παραλείψεις, όπως αυτές οι τεχνικές «που στο παρελθόν είχαν κριθεί ως εξευτελιστικές ή μειωτικές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας θα μπορούσαν πλέον να κριθούν διαφορετικά, δεδομένων των πολύ υψηλών στάνταρ που έχουν επικρατήσει στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς η Ε.Σ.Δ.Α. αποτελεί ένα “ζωντανό εργαλείο” το οποίο θα πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πνεύμα των συνθηκών του σήμερα²⁴¹». Την εμφάνισή τους κάνουν και άλλα σύγχρονα βασανιστήρια που μπορεί να ασκηθούν με τη χρήση λεπτών επιστημονικών τεχνικών μέσων, νέων μορφών πόνου που δεν έχουν πολλά κοινά με τον σωματικό πόνο, αλλά επιδιώκεται, έστω και προσωρινά, η αποσύνθεση της προσωπικότητας του ατόμου, η διατάραξη της διανοητικής και ψυχολογικής του ισορροπίας και η συντριβή της βούλησής του²⁴².

Για τους ίδιους λόγους, που εδράζονται στη διαπιστούμενη σχέση των δύο διαδικασιών, ο Συνήγορος κατέθεσε στην αρμόδια Επιτροπή της Βουλής της Ελλάδων²⁴³, τον προβληματισμό που δημιουργεί το άρθρο 78 του Ν. 5090/2024 με το οποίο προστέθηκε η παρ. 5 στο άρθρο 215 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται η, κατ’ εξαίρεση εμφάνιση αστυνομικών και

240. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Απ. *Ireland* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 01.01.1978, παρ. 96 – 104, 167 – 168 και σελ. 85.

241. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Απ. *Selmouni* κατά Γαλλίας, 28.07.1999, παρ. 101.

242. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε ο Έλληνας δικαστής του Ε.Δ.Δ.Α., Ι. Κτιστάκης, σε διάλεξη με θέμα «Η απαγόρευση των βασανιστηρίων», στο πλαίσιο εκδήλωσης της εκδήλωσης «Τιμή Δημητρίου Ευρυγένη», που διοργάνωσε στη Θεσσαλονίκη το Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου υπό την αιγίδα του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης, 22.04.2024 <https://www.amna.gr/macedonia/article/813999/Katadikastikes-apofaseis-apo-to-EDDA-fernei-o-uperplithusmos-stis-fulakes>.

243. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου νόμου «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης – Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», όπως κατατέθηκαν στον κ. Λάζαρο Τσαβδαρίδη, Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-gia-poiniko-kwdika-kai-kwdika-poinikhs-dikonomias>

λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων που έχουν καταθέσει στην προδικασία, ως μαρτύρων στην ακροαματική διαδικασία, υπό προϋποθέσεις, μόνο κατά την εκδίκαση κακουργημάτων. Η εμφάνιση αστυνομικών και λοιπών προανακριτικών υπαλλήλων σε ποινική δίκη είναι σημαντική, λόγω της αλληλεπίδρασης, παρότι αυτοτελείς διαδικασίες, της ποινικής δίκης με την πειθαρχική διαδικασία, η οποία, κατά περίπτωση, εμπίπτει στην ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης των Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Στην ίδια κατεύθυνση, και η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής, κατά την κοινοβουλευτική διαδικασία ψήφισης του ανωτέρω νόμου, καταθέτει την ισχυρή παράμετρο πιθανής ασυμβατότητας της εν λόγω διάταξης με την Ε.Σ.Δ.Α.²⁴⁴.

Ο Συνήγορος, ανεξάρτητα από το μέλλον και τη θέση της εν λόγω διάταξης μέσα στον χάρτη των θεμελιωδών ευρωπαϊκών αρχών κανονιστικής ισχύος και των νομολογιακών κανόνων, δεν μπορεί να αγνοήσει το γεγονός ότι αυτή η νομοθετική εξέλιξη είναι προϊόν αιτήματος των συνδικαλιστικών οργάνων των αστυνομικών, θέση με την οποία συντάσσονται και οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, εκφράζοντας την επιθυμία να τύχουν της ίδιας νομοθετικής μεταχείρισης²⁴⁵, ως μία ένδειξη γραφειοκρατικής αποστασιοποίησης και οριακής ευθυνοφοβίας για καθήκοντα που συμβάλλουν στην ουσιαστική αναζήτηση της αλήθειας κατά τη διερεύνηση ποινικών υποθέσεων, τα οποία γίνονται αντιληπτά ως πρόσθετο βάρος στα καθημερινά διαχειριστικά καθήκοντα, με συνέπεια οι υπάλληλοι να επιθυμούν να απέχουν.

Το γεγονός αυτό ίσως συμπαρασύρει, κατά περίπτωση, και το μέλλον των διοικητικών ερευνών ως προς την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και την απόδοση ευθυνών, παρ' ότι οι δύο διαδικασίες, πειθαρχική και ποινική είναι αυτοτελείς, ωστόσο κινούνται σε μία διαλεκτική σχέση, όπως αναφέρθηκε.

5.2.2. Διασφάλιση της αμεροληψίας

Ο Συνήγορος τονίζει εδώ και μία δεκαετία ότι, στο πλαίσιο του σκοπού του πειθαρχικού ελέγχου, ο τελευταίος οφείλει να διεξάγεται «μέσα από διαδικασίες που εγγυώνται την αντικειμενικότητα των πραγματικών διαπιστώσεων και την

244. Βλ. σχετικά: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/12503110.pdf>

245. Ακρόαση εξωκοινοβουλευτικών φορέων κατά τη διαδικασία συζήτησης του σχετικού νομοσχεδίου στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής, όπου θέση αρκετών φορέων ήταν ότι δεν τεκμηριώνεται ότι η αύξηση των ορίων ποινών συμβάλει στην πάταξη της εγκληματικότητας, βλ. σχετικά: https://www.hellenicparliament.gr/Koinovouleftikes-Epitropes/Synedriaseis?met_id=3168a627-4544-4737-b5bc-b11401396baa

αμεροληψία των αξιολογήσεων του αρμόδιου οργάνου²⁴⁶».

Η αρχή της αμεροληψίας αποτελεί έκφραση της αρχής του Κράτους Δικαίου και προϋπόθεση της δίκαιης δίκης, σύμφωνα με το άρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., και, συνεπώς, συνιστά μία εκ των βασικών αρχών που διέπουν την πειθαρχική διαδικασία, θεμελιώνεται, δε, τόσο αυτοτελώς στις διατάξεις του Πειθαρχικού Δικαίου Αστυνομικού Προσωπικού²⁴⁷, όσο και κατ' αναλογία, μέσω της ρητής παραπομπής του άρ. 8 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, στους κανόνες και στις αρχές του ποινικού δικαίου και της ποινικής δικονομίας.

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η υποχρέωση τακτικής, ακριβούς, σαφούς και αντικειμενικής αφήγησης και τεκμηρίωσης, ως προς τη σύνταξη και το περιεχόμενο των πορισμάτων των πειθαρχικών ερευνών που υποδεικνύει η με αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιος του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.²⁴⁸. Η αμεροληψία, πέραν της τυπικής διασφάλισής της στον νόμο, πραγματώνεται ουσιαστικά με την τήρηση των αρχών της ειδικής αιτιολογίας και της πειστικής απόδειξης για το πώς έγιναν τα πράγματα, όπως αυτή διαγράφεται και οριοθετείται από το περιεχόμενο της αρχής της ηθικής απόδειξης, η οποία θωρακίζει τον/την διενεργούντα/ούσα την έρευνα με το δικαιοπρακτικό πρόταγμα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων κατά την απροσωπόληπτη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά στην αλήθεια των πραγματικών περιστατικών, την αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων, αιτιολογώντας πάντοτε ειδικά και εμπειριστατωμένα με ποια αποδεικτικά μέσα και με ποιους συλλογισμούς σχημάτισε τη κρίση του, κατ' άρθρο 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Όπως υποστηρίζεται στη θεωρία, η αρχή της αμεροληψίας αποσυνδέει την κρίση και απόφαση από οποιοδήποτε κοινωνικό ή άλλο δεσμό – και εν τέλει από οποιαδήποτε επικρατούσα συνθήκη στο πλαίσιο της συναδελφικής συνδιαλλαγής – ενώ επίσης υποστηρίζεται ότι η πειθαρχική απόφαση, ομοίως κατ' αναλογία με τη δικαστική, πρέπει να είναι μεν αντικειμενική και αμερόληπτη, δεν είναι όμως ουδέτερη, καθ' όσον χρωματίζεται από τη φυσιολογία του συντάκτη της, αποτυπώνοντας τον κόσμο και τον πλούτο των ιδεών του²⁴⁹. Αυτός είναι ένας εκ των βασικών λόγων που ο Συνήγορος, για λόγους διασφάλισης της αμεροληψίας και της ουσιαστικής αναζήτησης της αλήθειας, επαναφέρει σταθερά πρόταση, την οποία έχει διατυπώσει στο παρελθόν, και συγκεκριμένα, αντί της διάχυτης χρέωσης προκαταρκτικών ερευνών (Π.Δ.Ε.) για περιστατικά αυθαιρε-

246. Ειδική Έκθεση Συνηγόρου του Πολίτη, «Πειθαρχική Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών σε βάρος Αστυνομικών Υπαλλήλων», Ιούλιος 2004, σελ. 7.

247. Άρ. 13 παρ. 1, εδ. β' και άρ. 28 παρ. 1 εδ. β' του Π.Δ. 120/2008.

248. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 132.

249. Δ. Γ. Ράκος, Η αμεροληψία κατά την απονομή της Δικαιοσύνης, ΔιΔικ. 3/2014 (26).

σίας σε αξιωματικούς όλων των αστυνομικών διευθύνσεων της Χώρας, να εξετασθεί η τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008, προκειμένου το σύνολο των διοικητικών εξετάσεων για τα περιστατικά αυτά, συμπεριλαμβανομένων των Π.Δ.Ε., να ανατίθεται σε εξειδικευμένα στελέχη της Υποδιεύθυνσης Διοικητικών Εξετάσεων της οικείας Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης (ΓΕ.Π.Α.Δ.). Η συγκέντρωση αυτή των διοικητικών εξετάσεων, από το επίπεδο του νομού στο επίπεδο της Περιφέρειας, προϋποθέτει βεβαίως την ενίσχυση σε προσωπικό των Υποδιευθύνσεων Διοικητικών Εξετάσεων των ΓΕ.Π.Α.Δ. σε όλη τη χώρα.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αντιλαμβανόμενος τη βαρύτητα της αμερόληπτης κρίσης, ειδικά μέσα σε σώματα ασφαλείας που λειτουργούν με όρους πειθαρχίας, προστασίας του δημοσίου συμφέροντος και του πυρήνα θεμελιωδών συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών, επεδίωξε την τροποποίηση, που επέφερε το άρ. 1 παρ. 1 Π.Δ. 111/2019, με την οποία υιοθετήθηκε πλήρως η πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., προκειμένου να εξασφαλιστεί η επαρκής απόσταση ασφαλείας μεταξύ του ελέγχοντος και του ελεγχόμενου, αφού, η τυπική εξασφάλιση μιας απόστασης ασφαλείας μεταξύ τους, είναι προϋπόθεση λογοδοσίας, εχέγγυο αμερόληπτης έρευνας και δίκαιης κρίσης, και εν τέλει αποτελεί δείγμα υπέρ της θεσμικής διαφάνειας²⁵⁰.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ως άνω διάταξη, οι περιπτώσεις προκαταρκτικών διοικητικών ερευνών (Π.Δ.Ε.), που το αντικείμενό τους διαγράφεται από τα πειθαρχικά παραπτώματα που αφορούν σε βασανιστήρια, άλλες εξευτελιστικές ή σε βάνουσες συμπεριφορές, οφείλουν να ανατίθενται, πλέον, σε αξιωματικό διαφορετικής, ομοιόβαθμης Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας από αυτή στην οποία ανήκει ο εκάστοτε ελεγχόμενος αστυνομικός, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για την Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.), εξέλιξη ιδιαίτερως σημαντική για τη διασφάλιση της αντικειμενικής και αμερόληπτης κρίσης και για τη συνολική εικόνα και την αξιοπιστία της ΕΛ.ΑΣ., η οποία επίσης αποτιμάται θετικά και από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία σημειώνει την ικανοποίησή της για τις βελτιώσεις που έχουν επιτευχθεί μέχρι στιγμής, σχετικά με την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ερευνών, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που υιοθετήθηκαν για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ερευνών²⁵¹.

Στην πράξη, η εν λόγω νομοθετική εξέλιξη λειτουργεί ως άνω θεσμικό αντίβαρο στην πραγματικότητα των διοικητικών ερευνών, που θέλει τον τύπο της Π.Δ.Ε. να προτιμάται στη συντριπτική πλειοψηφία των διοικητικών ερευνών, σε αντίθεση με τον τύπο της Ε.Δ.Ε. Από τα πορίσματα που συνέταξε η Ανεξάρτη-

250. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 114.

251. Και για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή αποφάσισε να τερματίσει την εξέταση της υπόθεσης Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδα, Ετήσια έκθεση 2023 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., σελ. 38.

τη Αρχή το έτος 2023, εξαιρουμένων των αναρμοδιοτήτων και των πορισμάτων που ο Συνήγορος απέστειλε στον Υπουργό, ο τύπος της Ε.Δ.Ε. ακολουθήθηκε σε είκοσι εννέα (29) περιπτώσεις, εκ των οποίων οι δέκα επτά (17) αφορούσαν σε χρήση όπλου (εκφοβιστικό ή άσκοπο πυροβολισμό και εκπυρσοκρότηση όπλου) και, κατ' επέκταση, η διενέργεια Ε.Δ.Ε. ήταν υποχρεωτική²⁵², όπως και η αναφορά στις δικαστικές αρχές²⁵³. Οι υπόλοιπες δώδεκα (12) υποθέσεις αφορούν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, υποθέσεις για τις οποίες έχει ασκηθεί ποινική δίωξη ή έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση δικαστηρίου, συνθήκη η οποία επίσης δημιουργεί υποχρέωση ως προς την επιλογή του τύπου της έρευνας, δηλαδή της Ε.Δ.Ε.²⁵⁴.

Συμπερασματικά, ο φορέας, αλλά και ο τύπος της έρευνας είναι παράμετροι που έχουν ισοδύναμη βαρύτητα στη διασφάλιση της αμεροληψίας, και για τους λόγους αυτούς ο Συνήγορος, αναγνωρίζοντας την ευχάριστη εξέλιξη, με τη διάταξη το άρθ. 1 παρ. 1 Π.Δ. 111/2019, επαναλαμβάνει σταθερά ότι είναι ενδεδειγμένο το σύνολο των διοικητικών εξετάσεων να ανατίθεται σε άλλη Διεύθυνση από εκείνη που υπηρετούν οι εμπλεκόμενοι (**Φ. 299875, Φ. 292439, Φ. 244187, Φ. 305522, Φ. 299881 και Φ. 294873**), θέση που αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα σε υποθέσεις εύαλτων ομάδων, λ.χ. γυναικών (**Φ. 305522 και Φ. 299881**), πολλώ δε μάλλον όταν οι τελευταίες εν τέλει υπαναχωρούν από την καταγγελία τους (**Φ. 299881**). Ομοίως, με δεδομένη την ιδιαίτερη απαξία των συμπεριφορών που προβλέπονται στο άρθρο 137Α του Π.Κ, οι οποίες, πέραν της πρόκλησης έντονου σωματικού ή ψυχικού πόνου, πλήττουν τον πυρήνα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δηλαδή την ίδια την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, επιπλέον της ποινικής τους αντιμετώπισης, συνιστούν και πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν τις βαρύτερες ποινές. Ως εκ τούτου, με δεδομένο ότι η ενδελεχής διερεύνηση και πάταξη παρόμοιων συμπεριφορών αποτελεί βασικό διακύβευμα για την υπηρεσία στα σώματα ασφαλείας σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου²⁵⁵, ο Συνήγορος εξακολουθεί να υποδεικνύει ότι για τη διερεύνηση καταγγελιών τέτοιας βαρύτητας, όπως οι προαναφερθείσες, οι οποίες χρήζουν αντιμετώπισης από εμπειρότερους αστυνομικούς, θα πρέπει να προκρίνεται η Ε.Δ.Ε. ένα-

252. Η υπ' αριθ. 7100/14/4-θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας, προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό, στο πλαίσιο της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.».

253. Άρ. 3 παρ. 10 Ν. 3169/2003.

254. Άρ. 26 και 49 Π.Δ. 120/2008.

255. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2019, σελ. 47 – 48.

ντι της Π.Δ.Ε.²⁵⁶ (**Φ. 301008**).

Η τήρηση της εκ του νόμου απόστασης μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχομένου παραβιάστηκε στις υποθέσεις που εξέτασε ο Συνήγορος το 2023 μία (1) φορά, και για μέρος των εμπλεκόμενων αστυνομικών (**Φ. 299875**). Το γεγονός αυτό θα ήταν μια απολύτως θετική εξέλιξη, εάν δεν εξέλιπαν και το 2023 οι περιπτώσεις που η αρχή της αμεροληψίας δυναμιτίζεται από πρακτικές, όπως η κατά παραγγελία εξέταση των εμπλεκόμενων για τη λήψη της κατάθεσής τους από την υπηρεσία που υπηρετούν (**Φ. 316964, 286377, Φ. 299881, Φ. 299122, Φ. 289100 και Φ. 322158 για το Λιμενικό Σώμα**), κάποιες φορές την ίδια τύχη έχει και η λήψη καταθέσεων των ιδιωτών μαρτύρων (**Φ. 289100**), ενώ δεν λείπουν και οι περιπτώσεις για κατά παραγγελία εξέταση των καταγγελλόντων ή/και άλλων μαρτύρων ιδιωτών από την ίδια υπηρεσία, στην οποία υπηρετούν οι ελεγχόμενοι, όπως στην περίπτωση ανηλίκου που καταγγέλλει προσβολές της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας (**Φ. 316964**). Τέτοιες πρακτικές ενισχύουν αναπόφευκτα το επιχείρημα ότι η τυπική εξασφάλιση της αμεροληψίας δεν αρκεί από μόνη της για να διασφαλίσει και την πραγματική αμεροληψία²⁵⁷.

Η τήρηση της αρχής της αμεροληψίας εν τέλει πραγματώνεται μέσα από μία πειστική απόδειξη για το πώς έγιναν τα πράγματα, με όχημα δηλαδή μια διοικητική έρευνα, εμπειριστατωμένη ως προς την αιτιολογία και συνεπή ως προς την τήρηση των υποχρεώσεων και κανόνων, διαδικαστικών και ουσιαστικών, σχετικά με την αναζήτηση και αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού. Ο Συνήγορος, ωστόσο, σημειώνει ότι το σύνολο των ζητημάτων, που παραμένουν και επηρεάζουν, τόσο την αποτελεσματική διενέργεια του πειθαρχικού ελέγχου, όσο και την υποχρέωση πλήρους και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, προβληματίζουν ως προς την ουσιαστική τήρηση της αρχής της αμεροληψίας, ως προς την επάρκεια τυπικών διατάξεων νόμου που την προβλέπουν και ως προς τους τρόπους διασφάλισής της.

Η σημαντική παράλειψη αναζήτησης και ανεύρεσης αυτοπτών μαρτύρων και άλλων ιδιωτών μαρτύρων στη συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων ευάλωτων και άλλων κοινωνικών ομάδων και επαγγελματιών (**Φ. 297919, Φ. 294882, Φ. 271380, Φ. 277949, Φ. 278637, Φ. 294397, Φ. 278478, Φ. 282397, Φ. 289100, Φ. 297918, Φ. 242956, Φ. 282722, Φ. 305522, Φ. 306587, Φ. 299881, Φ. 243156, Φ. 311342, Φ. 299122, Φ. 242556, Φ. 321258, Φ. 304135, Φ. 301009, Φ. 307092 και Φ. 301008**), η δυστοκία ως προς την αναζήτηση και διασφάλιση του βιντεοληπτικού και φωτογραφικού υλικού (**Φ. 297919, Φ. 294882, Φ. 282397, Φ.**

256. Σχετικά με τον τύπο του πειθαρχικού ελέγχου, βλ. και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 30 – 32.

257. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 114.

278478, Φ. 305522, Φ. 306587, Φ. 299122, Φ. 243156, Φ. 242556, Φ. 311342, Φ. 299875, 307092, Φ. 305999, Φ. 297199, Φ. 306397, Φ. 300671, Φ. 294397, Φ. 289100, Φ. 299876, Φ. 301006, Φ. 304135, Φ. 294871, Φ. 282935, Φ. 290225, Φ. 321258, Φ. 294873 και Φ. 301008), η πλημμελής αξιολόγηση των ιατροδικαστικών εκθέσεων και πιστοποιητικών (Φ. 278637, Φ. 316964, Φ. 276045, Φ. 295300, Φ. 299498, Φ. 290225, Φ. 301008, Φ. 289235, Φ. 295448, Φ. 260871, Φ. 301006, Φ. 297199, Φ. 242956, Φ. 257377, Φ. 294873 και Φ. 281072), η συστηματική παραβίαση της αρχής των ίσως αποστάσεων από τις εκδοχές καταγγελλόντων και ελεγχόμενων (Φ. 262870, Φ. 295448, Φ. 283183, Φ. 298758, Φ. 304104, Φ. 260871, Φ. 283183, Φ. 276045, Φ. 289235 και Φ. 283183), η πρακτική αντιμετάθεσης του υποκειμένου του ελέγχου (Φ. 242956, Φ. 243156, Φ. 286377, Φ. 257377, Φ. 299875, Φ. 305999, Φ. 305522 και Φ. 249150), η μη υποβολή των κατάλληλων διευκρινιστικών ερωτήσεων στους μάρτυρες (Φ. 299881, Φ. 299875, Φ. 278478 και Φ. 298381), τα λογικά άλματα και οι προσωπικές – υποκειμενικές κρίσεις των διενεργούντων (Φ. 276045, Φ. 243156, Φ. 299875, Φ. 242956, Φ. 301008, Φ. 304104, Φ. 276045, Φ. 282721, Φ. 278637 και Φ. 283807), το έλλειμμα αυτοτέλειας μεταξύ πειθαρχικής και ποινικής δίκης (Φ. 307092, Φ. 273988, Φ. 297207, Φ. 295448, Φ. 294882, Φ. 240324, Φ. 242556, Φ. 318220, Φ. 284556, Φ. 305999, 297199, Φ. 304135, Φ. 289100, Φ. 299875, Φ. 329372 και Φ. 257377), είναι χαρακτηριστικοί δείκτες της ποιότητας των διοικητικών ερευνών και, εν τέλει, της πρόθεσης ουσιαστικής διαλεύκανσης των υποθέσεων με αντικειμενικό και πειστικό τρόπο.

Διάχυτη αίσθηση μεροληψίας προκαλείται σε υπόθεση από τον ισχυρισμό της διενεργούσας ότι, με εξαίρεση τις καταθέσεις του καταγγέλλοντα και της φίλης του, το σύνολο των λοιπών μαρτυριών «δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, καθώς δεν υπάρχει μεταξύ τους σχέση που να μπορεί να προσδώσει υποκειμενικότητα και μεροληπτική στάση απέναντι στα γεγονότα...». Αρκεί να ειπωθεί ότι, στην περίπτωση αυτή, οι αστυνομικοί και ο πατέρας – αστυνομικός της τρίτης εμπλεκόμενης σε τροχαίο περιστατικό υπηρετούν στην ίδια αστυνομική διεύθυνση, ενώ, από τους λοιπούς ιδιώτες που κλήθηκαν, ο ένας είναι ο ασφαλιστής της τρίτης οδηγού και ο άλλος φίλος της αδερφής και συνοδηγού της. Αντίθετα, δεν κλήθηκαν ο πατέρας του καταγγέλλοντα, με τον οποίο ο τελευταίος συνομιλούσε τηλεφωνικά κατά τη διάρκεια του συμβάντος, ούτε ο αδελφός του, ο οποίος μετέβη αργότερα στο επίμαχο σημείο. Το επιχείρημα, δε, που προβάλλεται ότι ο καταγγέλλων δεν τους πρότεινε ως μάρτυρες, είναι αβάσιμο, στον βαθμό που η εν λόγω υποχρέωση βαρραίνει τη διενεργούσα, ως μέρος του διερευνητικού της καθήκοντος, και όχι το φερόμενο θύμα (Φ. 242956).

Η ίδια αίσθηση μεροληψίας προκαλείται σε περίπτωση όπου ο διενεργών, κατά τη συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου, αντί να προχωρήσει στη συνδυαστική ανάγνωση του αποδεικτικού υλικού, παραμένει περιχαρακωμένος στους ισχυρισμούς που διατυπώνονται από τους αστυνομικούς, ελεγχόμενους και μη.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, στο συμπληρωθέν πόρισμα, αναπαράγονται αυτολεξεί ολόκληρα μέρη της επιχειρηματολογίας που προτάσσεται στις αναφορές, καθώς και στους εγγράφους ισχυρισμούς αστυνομικών. Μια τέτοια πρακτική, όπως επισημαίνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις ετήσιες εκθέσεις του, αφενός αντίκειται στη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η οποία έχει κρίνει αναποτελεσματικό τον έλεγχο που αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικών και περιορίζεται, ως επί το πλείστον, σε μαρτυρίες αστυνομικών λόγω υπολειπόμενης αντικειμενικότητας, και αφετέρου έρχεται σε αντίθεση με την υπ' αριθ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Εγκύκλιο – Διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., η οποία υπαγορεύει τη συνοπτική και περιεκτική αφήγηση των γεγονότων, με σαφήνεια, ακρίβεια και αντικειμενικότητα, ενώ η προσωπική κρίση και αντίληψη του ενεργούντος τον έλεγχο, ως προϊόν ορθού συλλογισμού, οφείλει να βασίζεται στη συλλογή, τη σύναψη και άθροιση των δεδομένων **(Φ. 260871)**.

Δεν λείπουν από τις υποθέσεις χαρακτηριστικές προσωπικές εκτιμήσεις και ενδόμυχες πεποιθήσεις του διενεργούντος, που κινούνται στα όρια της συναδελφικής αλληλεγγύης, εάν δεν τα ξεπερνούν, ικανές να δυναμιτίσουν τους όρους της αμεροληψίας και να αλλοιώσουν τον σκοπό μιας διοικητικής έρευνας, όπως *«... κρίνοντας αντικειμενικά, υπάρχει πρωταρχικά ευθύνη από μέρους του ιδιώτη, καθώς ο αρχικός σχολιασμός αυτού προς τις Αστυνομικές δυνάμεις ήταν η αιτία που πυροδότησε την όλη κατάσταση και οδήγησε τον επικεφαλής να λάβει την απόφαση να διενεργήσει έλεγχο, διότι προφανώς τον θεώρησε ύποπτο»*. Το συμπέρασμα, ωστόσο, αυτό της διενεργούσας δεν παρίσταται επαρκώς τεκμηριωμένο, όπως σημειώνει ο Συνήγορος. Και αυτό γιατί, σύμφωνα με την αρχή της ηθικής απόδειξης που ισχύει και στην πειθαρχική δίκη, απαιτείται η αιτιολογία της Έκθεσης Πορίσματος να είναι ειδική και εμπειριστατωμένη και να προκύπτει με ποια αποδεικτικά μέσα και συλλογισμούς σχηματίστηκε η κρίση του διενεργούντος τη διοικητική έρευνα. Τέτοιο αποδεικτικό μέσο στην παρούσα δικογραφία δεν υφίσταται, καθώς, όπως ήδη αναφέρθηκε, ουδείς εκ των εμπλεκόμενων αστυνομικών ανέφερε ότι αποφάσισαν να προβούν σε έλεγχο του καταγγέλλοντα λόγω του ότι τον θεώρησαν ύποπτο, όπως αναφέρει η διενεργούσα, ή για οποιονδήποτε άλλο νόμιμο λόγο. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα η δικαιοδοτική κρίση, εν προκειμένω, να ανάγεται σε ενδόμυχη πεποίθηση (conviction intime) της διενεργούσας, κάτι που δεν είναι επιθυμητό, στο πλαίσιο της ανωτέρω αρχής. Και τούτο παρά το γεγονός ότι ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά ότι η αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων και ο εντοπισμός τυχόν αντιφάσεων, αποτελεί μέρος του διαγνωστικού καθήκοντος που ενέχεται στη διοικητική διαδικασία και, ως εκ τούτου, υπάγεται στον κανόνα της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, όπως υπαγορεύει ο συνδυασμός των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και 8 παρ. 2 Π.Δ. 120/2008. Στο πλαίσιο αυτό, η αξιολόγηση του συνόλου των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης πρέπει να είναι συγκριτική, συνδυαστική και να τηρεί την αρχή των ίσων αποστάσεων ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών **(Φ. 298758)**.

Αοριστίες και ασάφειες στο πόρισμα της διοικητικής εξέτασης, ακόμη και ως προς τα πραγματολογικά στοιχεία της υπόθεσης, αντιφάσεις και προχειρότητα, τα οποία, παρότι δεν μπορούν να αποδοθούν στο σύνολό τους σε υπαιτιότητα του διενεργούντος την Π.Δ.Ε., αναπόφευκτα αφήνουν έκθετη στην ίδια κριτική τη διοικητική διερεύνηση στο σύνολό της, λόγος που πιθανώς οδηγεί τις αρμόδιες δικαστικές αρχές στον μη εντοπισμό ποινικής διάστασης στα γεγονότα και σε αρχαιοθέτηση της υπόθεσης. Την ίδια στιγμή, το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος της διοικητικής έρευνας μετατίθεται στη διερεύνηση των φερόμενων περιστατικών κλοπής και όχι στη διερεύνηση των φερόμενων περιστατικών αστυνομικής αυθαιρεσίας και, εν τέλει, εκδίδεται απόφαση του αρμοδίου πειθαρχικού οργάνου πριν την έκδοση πορίσματος του Συνηγόρου, παραβιάζοντας με αυτό τον τρόπο και τις εκ του νόμου υποχρεώσεις για αναστολή έκδοσης απόφασης πριν το πόρισμα του Συνηγόρου (**Φ. 243156**).

Τέτοιας ποιότητας διοικητικός έλεγχος αδυνατεί να ανεύρει την ουσιαστική αλήθεια, πλήττει την αξιοπιστία της ΕΛ.ΑΣ., υποβαθμίζει την έρευνα και την υποβιβάζει σε διεκπεραιωτική, διαχειριστική εκκρεμότητα που αναζητά μια ταχεία διευθέτηση, συνθήκη που εν τέλει δεν μπορεί εύκολα να ανατρέψει υπόνοιες για μεροληπτική διάθεση υπό όρους «τακτοποίησης» του πειθαρχικού φακέλου των εμπλεκόμενων αστυνομικών και αποδέσμευσής τους από την πειθαρχική διαδικασία.

Ο Συνήγορος, με αφορμή υπόδειξή του για τις περιπτώσεις αξιολόγησης του βιντεοληπτικού υλικού στο οικείο κεφάλαιο, σημειώνει ότι η απαίτηση για την τήρηση της αρχής της αμεροληψίας αναδεικνύεται ιδιαιτέρως κρίσιμη σε περίπτωση όπου, κατά το στάδιο της πειθαρχικής απόφασης, τροποποιείται χωρίς νέα στοιχεία, το αιτιολογικό και ο νομικός χαρακτηρισμός της πράξης και, σε αντίθεση με την πρόταση του διενεργούντος την έρευνα, καταγιγνώσκεται πολύ μικρότερη ευθύνη, και πάντως μη αναλογική κύρωση. Το αποφασίζον όργανο φαίνεται να αξιολογεί, χωρίς νέα στοιχεία, διαφορετικά τα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά προκύπτουν από το βιντεοληπτικό υλικό και περιγράφονται από τον διενεργούντα τη διοικητική έρευνα. Αυτή η εξέλιξη ενέχει τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί ότι εξυπηρετεί συγκεκριμένη σκοπιμότητα, με μεροληπτικό πρόσημο, και πάντως δυναμιτίζει την προηγηθείσα διοικητική έρευνα, τον θεσμικό ρόλο του Συνηγόρου και την αξιοπιστία της συνολικής διαδικασίας, χωρίς πειστική αιτιολογία, ούσα πάντως ικανή να θεμελιώσει παραβίαση της αρχής της ηθικής απόδειξης, το περιεχόμενο της οποίας έχει ήδη αναλυθεί, με γνώμονα ότι η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων δεν ισοδυναμεί με μια άκριτη και αυθαίρετη διακριτική ευχέρεια του αρμοδίου πειθαρχικού οργάνου (**Φ. 293295**). Πρόκειται για εξέλιξη που σημειώνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στην παρούσα έκθεσή του, με τη συναφή παρατήρηση ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει κρίνει ως προδήλως δυσανάλογη την ποινή που επιβλήθηκε από δικαστήρια, σε σχέση με τη σοβαρότητα της κακομεταχείρισης που υπέστη ο προσφεύγων, επισημαίνοντας ότι διατηρεί τον

ελεγκτικό του ρόλο και παρεμβαίνει σε περιπτώσεις που υφίσταται προφανής δυσαναλογία μεταξύ της σοβαρότητας της πράξης και της επιβληθείσας ποινής, διότι, σε διαφορετική περίπτωση, το καθήκον των κρατών να διενεργούν μια αποτελεσματική έρευνα θα έχανε σε μεγάλο βαθμό το νόημά του²⁵⁸. Αντίστοιχα, έκρινε ότι «το ποινικό και πειθαρχικό σύστημα, όπως αυτό εφαρμόστηκε εν προκειμένω, αποδείχθηκε, ότι απέχει πολύ από το να είναι προσηκόντως αυστηρό και δεν ήταν ικανό να ασκήσει την προσηκούμενη αποτρεπτική επιρροή, ώστε να εξασφαλίσει την αποτελεσματική πρόληψη έκνομων πράξεων, όπως αυτές που κατήγγειλαν οι προσφεύγοντες²⁵⁹».

5.2.3. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και διακριτικής μεταχείρισης

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σύμφωνα με το άρ. 188 παρ. 1 του Ν. 4662/2020, είναι αρμόδιος για τη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση, τη διερεύνηση ή την περαιτέρω προώθηση προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες υπηρεσίες, καταγγελιών για πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις, του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν, μεταξύ άλλων, σε παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Ο Συνήγορος τονίζει πάγια στα πορίσματά του και στις σχετικές ετήσιες εκθέσεις του, ότι, στην ως άνω αρμοδιότητά του, η οποία συνδιαλέγεται με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις των αρχών και ελέγχει την τήρησή τους, εντάσσεται ένα ευρύ πεδίο διοικητικών ερευνών, με αντικείμενο τη διερεύνηση καταγγελιών για περιστατικά βίας με ρατσιστικό κίνητρο, αλλά και παρενοχλητικών ή άλλων συμπεριφορών, υποδεικνύοντας την αντίστοιχη υποχρέωση των αρχών για τον εντοπισμό και τη διερεύνηση αυτών των παραμέτρων, αναγνωρίζοντας τις εγγενείς δυσκολίες ως προς τον εντοπισμό τους, σε όλες τις επιμέρους περιπτώσεις, τις οποίες περιλαμβάνει το φάσμα περί διακριτικής μεταχείρισης και προβλέπονται αναλυτικά στην προαναφερθείσα διάταξη²⁶⁰.

258. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Ν.Ζ. κατά Ελλάδος, 17.01.2012, παρ. 106 – 108.

259. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.01.2018, παρ. 99.

260. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ.129.

Μετά από 7 χρόνια λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αποτελεί πλέον σταθερή διαπίστωση ότι η υποχρέωση ουσιαστικού εντοπισμού, αξιολόγησης και απόδοσης ευθυνών για παράνομη πράξη, η οποία διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει διακριτική μεταχείριση λόγω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, εμφανίζει συστηματικές, τυποποιημένες πλημμέλειες, σε βαθμό που αποκαλύπτει ότι δεν έχει κατακτηθεί από τις αρχές η αξία και ο τρόπος αντιμετώπισης του φαινομένου, μέσω αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και λογοδοσίας. Οι μηχανισμοί αυτοί θα πρέπει να κατατείνουν σε επαύξηση της προβλεπόμενης κύρωσης, σε περίπτωση διαπίστωσης ρατσιστικού κινήτρου, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 82Α του Π.Κ. για το έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά, στην έννοια του οποίου πλέον περιλαμβάνονται και τα εγκλήματα που τελούνται με δόλο, σε βάρος ανηλίκου ή προσώπου που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του²⁶¹. Αντιθέτως, η σχετική υποχρέωση διερεύνησης για λόγους ουσιαστικής αναζήτησης της αλήθειας, φαίνεται, εάν όχι να αναπαράγεται στις σχετικές διαταγές για τη διοικητική έρευνα σχεδόν μηχανιστικά, σίγουρα να μην υιοθετείται ως τέτοια από τους διενεργούντες την έρευνα.

Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται ότι, από τον συνδυασμό μιας σειράς Διαταγών – Εγκυκλίων του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ.²⁶², οι οποίες εκδόθηκαν στο πλαίσιο συμμόρφωσης της χώρας με το Ε.Δ.Δ.Α.²⁶³, προκύπτει η υποχρέωση διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, τόσο στις ποινικές, όσο και στις πειθαρχικές υποθέσεις, που αφορούν σε αντιδεοντολογική συμπεριφορά αστυνομικών εις βάρος ατόμων, τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές ομάδες ή είναι αλλοδαποί. Υπογραμμίζεται, δε, ότι οι διενεργούντες τον πειθαρχικό έλεγχο οφείλουν να προβαίνουν σε κάθε εύλογη ενέργεια για να ελέγξουν και να αποκαλύψουν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου, είτε ως αυτοτελές κίνητρο, είτε ως επιμέρους, σε περίπτωση πολλαπλών κινήτρων.

Το Ε.Δ.Δ.Α. καθορίζει τους βασικούς άξονες της αυξημένης και εξειδικευμένης έρευνας, στις περιπτώσεις που οι καταγγελίες για αστυνομική βαναυσότητα ή εξευτελιστική συμπεριφορά ενδέχεται να συνυπάρχουν με την παράμετρο του

261. Άρ. 14 του Ν. 5090/2024.

262. Υπ' αριθ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006, υπ' αριθ. πρωτ. 4803/22/210-κ/26.06.2006 και υπ' αριθ. 6004/12/35/27.12.2007, 7100/25/14-δ/08.11.2014.

263. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

ρατσιστικού κινήτρου²⁶⁴ και συμπληρώνει ότι τα εγκλήματα μίσους δεν παραπέμπουν μόνο σε πράξεις που πυροδοτούνται αποκλειστικά από τα χαρακτηριστικά του θύματος, αλλά οι δράστες τους ενδέχεται να έχουν ανάμικτα κίνητρα, τα οποία καθορίζονται, άλλοτε λιγότερο κι άλλοτε περισσότερο, από τις κατά περίπτωση συνθήκες, όπως και από την προκατειλημμένη στάση τους απέναντι στην ομάδα που ανήκει το θύμα. Γι' αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι αρχές οφείλουν να ελέγχουν διεξοδικά τη διατύπωση τυχόν ρατσιστικών σχολίων και, σε περίπτωση επιβεβαίωσής τους, να διεξάγεται ενδελεχής έρευνα ως προς το σύνολο των γεγονότων, στο πλαίσιο των οποίων αυτά ειπώθηκαν, προκειμένου να αποκαλυφθούν τυχόν πιθανά ρατσιστικά κίνητρα. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γενικότερο πλαίσιο της επίθεσης²⁶⁵. Στο σημείο αυτό, υπενθυμίζεται, βέβαια, ότι η έννοια της μεταχείρισης που ενέχει ρατσιστικό κίνητρο δεν προϋποθέτει η αιτία της διάκρισης να έχει διατυπωθεί με λόγια, αλλά αρκεί να υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με τέτοιο κίνητρο **(Φ. 293294)**.

Ως εκ τούτου, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει παγίως ότι, προκειμένου να υφίσταται επαρκής διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία, θα πρέπει να διενεργείται πλήρης έρευνα για παρόμοια, με το καταγγελλόμενο, περιστατικά ή ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκόμενων. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να διερευνάται εάν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί είχαν στο παρελθόν αναμιχθεί σε παρόμοια συμβάντα ή εάν είχαν ποτέ κατηγορηθεί στο παρελθόν για επίδειξη ρατσιστικής συμπεριφοράς ή εάν είχε διερευνηθεί ο τρόπος που ασκούν τα καθήκοντά τους οι αστυνομικοί που υπηρετούν στις συγκεκριμένες ομάδες όταν έρχονται σε επαφή με ανθρώπους που ανήκουν σε μειονότητες, μέσα από τη διερεύνηση των υπηρεσιακών φακέλων των εμπλεκόμενων αστυνομικών²⁶⁶.

Από τα πορίσματα που συνέταξε ο Συνήγορος το έτος 2023 παρατηρήθηκε σε υποθέσεις έλλειμμα διερεύνησης και οποιασδήποτε αναφοράς σε ρατσιστικό κίνητρο **(Φ. 297919, Φ. 243156, Φ. 294397 και Φ. 304135)**, παρά την ειδική, προς τούτο, επισήμανση του Συνηγόρου σε αναπεμπτικό πόρισμά του, σε καταγγελία ανηλικού Ρομά, υπόθεση στην οποία, εν τέλει, προτείνεται από τον διενεργούντα η κύρωση της αργίας με απόλυση για έναν εκ των εμπλεκόμενων

264. «Οι αρχές όταν ερευνούν βίαια περιστατικά, έχουν το πρόσθετο καθήκον να κάνουν όλα τα εύλογα βήματα για να ξεσκεπάσουν οποιοδήποτε ρατσιστικό κίνητρο και να θεμελιώσουν αν το εθνικό μίσος ή η προκατάληψη διαδραμάτισαν ρόλο. Η υποχρέωση των αρχών σημαίνει ότι θα κάνουν οτιδήποτε είναι λογικό στις συγκεκριμένες περιστάσεις για να συλλέξουν αποδείξεις, αναζητώντας με όλα τα πρακτικά μέσα που διαθέτουν την αλήθεια και ότι θα παρέχουν πλήρως αιτιολογημένες αντικειμενικές και αμερόληπτες αποφάσεις, χωρίς να παραλείπουν στοιχεία που μπορεί να είναι ενδεικτικά ρατσιστικού κινήτρου», απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας, 26.02.2004, παρ. 158 – 159.

265. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. ŠKORJANEC κατά Κροατίας, 28.03.2017.

266. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, παρ. 73 – 75.

αστυνομικών, ωστόσο η τυχόν επιβαρυντική παράμετρος του ρατσιστικού κινήτρου παραμένει αδιερεύνητη (**Φ. 273988**). Σε μία περίπτωση, το ρατσιστικό κίνητρο ουδέποτε διερευνήθηκε, γιατί δεν ανευρέθηκε ο καταγγέλλων, αλλοδαπός νεαρής ηλικίας, γεγονός που αποδίδεται σε υπαιτιότητα των αρχών εντοπισμού του, αφού δεν εξάντλησαν τα διαθέσιμα μέσα (**Φ. 227949**), ενώ σε άλλη υπόθεση δεν διερευνήθηκε το ρατσιστικό κίνητρο, διότι δεν κατέστη εφικτή η έγκαιρη κλήτευση του καταγγέλλοντος αλλοδαπού για κατάθεση, γεγονός που αποδίδεται και σε υπαιτιότητα των αρχών, λόγω μη έγκαιρης αναζήτησης και διασφάλισης των ουσιαστών αποδεικτικών στοιχείων (**Φ. 283183**). Σε δύο περιπτώσεις το ρατσιστικό κίνητρο διερευνήθηκε επαρκώς και δεν εντοπίστηκε (**Φ. 329372 και Φ. 281505**).

Η ένταση των πλημμελειών ως προς τη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου συμπυκνώνεται στις υποθέσεις που αφορούν, κυρίως, καταγγελίες για σωματική βία, βασανιστήρια ή και για παραβιάσεις της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, όπου αυτό διερευνάται, διότι συνήθως υπάρχει σχετική διαταγή προς τούτο, ωστόσο δεν ανευρίσκεται (**Φ. 294882, Φ. 271380, Φ. 278478, Φ. 278637, Φ. 284856 για το Λιμενικό Σώμα, Φ. 304135, Φ. 278637, Φ. 293294, Φ. 300193, Φ. 301008, Φ. 282721, Φ. 283183 και Φ. 287982**), χωρίς να αναφέρεται, τις περισσότερες φορές, κάποια συγκεκριμένη ενέργεια προς διερεύνηση αυτού.

Ο Συνήγορος έχει επισημάνει ότι, σε κάθε περίπτωση, στο πόρισμα της διοικητικής έρευνας πρέπει να καταχωρηθούν πλήρως αιτιολογημένες εκτιμήσεις και συμπεράσματα για την ύπαρξη ή όχι ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των αστυνομικών, στοιχεία που πρέπει να προκύπτουν από το ανακριτικό υλικό. Υπό αυτό το πρίσμα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισημαίνει ότι δεν είναι αρκετή η υποβολή ερωτήσεων στους συναδέλφους του ελεγχόμενου, σχετικά με τυχόν εκδήλωση ξενοφοβικής ή ρατσιστικής συμπεριφοράς εκ μέρους του, στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων του (**Φ. 287982**). Ομοίως, ερωτήσεις τύπου «*Τι γνωρίζετε σχετικά με το περιστατικό*» και «*Για τους συγκεκριμένους αστυνομικούς είχε υποβληθεί στο παρελθόν ανάλογη καταγγελία για σωματική βλάβη*» δεν αρκούν για τη διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου, αφού προσανατολίζονται σαφώς στο θέμα της σωματικής βλάβης και δεν αποσαφηνίζουν την αόριστη και ανατιολόγητη θέση των αστυνομικών «*αποφασίσαμε να ελέγξουμε άτομο που κινούταν στην ίδια οδό πεζός, καθώς κρίθηκε ύποπτος*», λόγοι για τους οποίους, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ανέπεμψε την υπόθεση για συμπλήρωση (**Φ 294882**).

Το Ε.Δ.Δ.Α. θεωρεί ότι αποτελεί μέρος των διαδικαστικών υποχρεώσεων, που απορρέουν από το άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., το καθήκον των αρχών να διερευνούν την ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ ρατσιστικών αντιλήψεων και βίαιων πράξεων, καθώς επίσης ότι εμπεριέχεται στις ευθύνες των αρχών, βάσει του άρθρου 14 της Ε.Σ.Δ.Α., να εξασφαλίζουν τη θεμελιώδη αξία που κατοχυρώνεται στο άρ-

θρο 3 χωρίς διακρίσεις²⁶⁷. Στις ίδιες επισημάνσεις προβαίνει και ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σε πόρισμά του, σχετικά με τη διερεύνηση καταγγελίας για βασανιστήρια κατά αλλοδαπού σε ανακριτικό γραφείο κτιρίου της ΕΛ.ΑΣ. στην Αθήνα, υπενθυμίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι οι προαναφερθείσες Εγκύκλιοι – Διαταγές της ΕΛ.ΑΣ. οικειοποιούνται τον πολύ πιο ευρύ όρο της αντιδεοντολογικής συμπεριφοράς αστυνομικών, θέτοντας και τον αντίστοιχο πήχη ως προς την προσβολή που επιφέρουν στο κύρος της αστυνομίας, τόσο οι ίδιες οι ρατσιστικές συμπεριφορές, όσο και η υπόθαλψή τους, ενώ η παράλειψη αυτοτελούς διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου καταλήγει να υποβιβάζει τον απαξιωτικό και άδικο χαρακτήρα των διακρίσεων, επιφυλάσσοντάς τους τη θέση δευτερεύοντος ή παρεμπόπτος ζητήματος²⁶⁸. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., στην ίδια υπόθεση, σημειώνει ότι, ακόμη και στην περίπτωση που η αρχική σύλληψη του εγκαλούντα είναι αιτιολογημένη, λόγω εκκρεμούς εντάλματος σύλληψης, η μετέπειτα άσκηση υπερβολικής βίας και η καταγγελλόμενη απάνθρωπη ή/και εξευτελιστική του μεταχείριση, εφόσον επιβεβαιωθεί, θα μπορούσε, πράγματι, να έχει υποκινηθεί από ρατσιστικά κίνητρα²⁶⁹. Πρόκειται για υπόθεση που, παρά τη σπουδαιότητα που παρουσιάζει ως προς τη βαρύτητα των καταγγελλομένων πράξεων, συγκεντρώνει σχεδόν όλο το εύρος των διαδικαστικών πλημμελειών μιας διοικητικής έρευνας και, ως εκ τούτου, αναπέμφθηκε από τον Συνήγορο για συμπλήρωση **(Φ. 301008)**.

Παρεμφερής ως προς την ποιότητα της διοικητικής έρευνας και άλλη υπόθεση **(Φ. 310193)** που αφορά σε καταγγελία αλλοδαπού για πράξεις βίας της ΕΛ.ΑΣ. κατά τη διάρκεια ελέγχου, όπου το αιτιολογικό της διοικητικής εξέτασης αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο στην ποινική εξέλιξη της υπόθεσης, η οποία και προχωρούσε παράλληλα με την πειθαρχική, και συγκεκριμένα στην αθώωση των αστυνομικών. Στην υπόθεση αυτή ο Συνήγορος, αφού επεσήμανε με όλους τους δυνατούς τρόπους την ανάγκη τήρησης της αρχής της αυτοτέλειας της πειθαρχικής με την ποινική δίκη, ανέπεμψε την υπόθεση, λόγω ανεπάρκειας διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου και λόγω μη αποστολής στον Συνήγορο σημαντικών εγγράφων του πειθαρχικού φακέλου, όπως η αρχική Π.Δ.Ε., η μεταγενέστερη Ε.Δ.Ε., η σχετική ποινική δικογραφία και άλλα στοιχεία, τα οποία αποτελούν μέρος της πειθαρχικής δικογραφίας (λ.χ. καταθέσεις μαρτύρων, κ.ά.).

Χαρακτηριστική, ωστόσο, είναι υπόθεση **(Φ. 271380)** καταγγελίας αλλοδαπού από τη δομή του Ελαίωνα, σε περιστατικό όπου ο ίδιος ήταν μαζί με την ανήλικη κόρη του, για σωματική βλάβη από την ΕΛ.ΑΣ. Πιο συγκεκριμένα, ισχυρίζεται ότι, ενώ ο αστυνομικός τον χτυπούσε, ταυτόχρονα τον αποκαλούσε «Ιράκι». Στην εν λόγω υπόθεση, αν και ελέγχθηκαν οι υπηρεσιακοί φάκελοι των εμπλε-

267. Απόφαση Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005.

268. Σχετικά με τη διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία, βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 128 – 131.

269. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας, 26.02.2004, παρ. 165.

κομένων αστυνομικών, ως προς το αν αυτοί έχουν υποπέσει σε παρόμοια πειθαρχικά παραπτώματα για τα ποινικά αδικήματα των άρ. 137Α και 308 του Π.Κ., που αντιστοιχούν στο περιεχόμενο της υποβληθείσας σε βάρος τους έγκλησης, εντούτοις δεν ελέγχθηκε, και πάντως δεν ξεκαθαρίστηκε από τον πειθαρχικό έλεγχο, αν έχουν κατηγορηθεί ή/και έχουν καταδικαστεί πειθαρχικά για διακριτική μεταχείριση ή ρατσιστική συμπεριφορά. Ομοίως, η διενεργούσα δεν προέβη σε καμία ενέργεια ούτε σε κάποια αναφορά, σε σχέση με το ζητούμενο αυτό.

Σε άλλη περίπτωση καταγγελίας για περίπτωση νεαρού αλλοδαπού, ο οποίος υποβλήθηκε σε έλεγχο από αστυνομικούς και κατόπιν του ασκήθηκε σωματική βία (**Φ. 277949**), ο διενεργών, αν και απευθύνθηκε στο Κυριακάτικο Σχολείο Μεταναστών, ζητώντας περισσότερες πληροφορίες ως προς τα στοιχεία του καταγγέλλοντα, εντούτοις στο έγγραφο του δεν περιλαμβάνονται τα αρχικά γράμματα του ονόματος του φερόμενου θύματος, ούτε η συγκεκριμένη οδός και αριθμός, όπου καταγγέλλεται ότι έλαβε χώρα το συμβάν, ούτε η αναφερόμενη εγγύτητα με τη διεύθυνση κατοικίας του. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επεσήμανε εκ νέου ότι ο βαθμός κοινωνικής ευαλωτότητας των θυμάτων αστυνομικής βίας λειτουργεί ανασταλτικά στο να προβούν επωνύμως ή επισήμως σε σχετικές καταγγελίες και, υπό αυτό το πρίσμα, ο διενεργών θα μπορούσε να έχει ζητήσει τα στοιχεία όλων όσων φοιτούν στο συγκεκριμένο σχολείο, ώστε να αποφευχθεί τυχόν φόβος περαιτέρω στοχοποίησης του συγκεκριμένου καταγγέλλοντα. Αντίστοιχη μέθοδος, όμως, ακολουθείται και στο έγγραφο που απέστειλε ο διενεργών στη Δ/νση Άμεσης Δράσης Αττικής. Αντί να ζητηθούν τα στοιχεία των αστυνομικών των ομάδων ΔΙ.ΑΣ. που επιχειρούσαν τη συγκεκριμένη ημερομηνία στη συγκεκριμένη περιοχή, ώστε να κληθούν να καταθέσουν στο σύνολο τους, περιορίζεται να ελέγξει αν καταγράφηκε τυχόν έλεγχος σε υπήκοο του Πακιστάν. Μια τέτοια πρακτική, πέραν της κλειστής απάντησης, την οποία προκαλεί εις βάρος του εύρους της έρευνας, κινείται στα όρια του οξύμωρου, καθώς, σε περίπτωση βασιμότητας της καταγγελίας ο αυθαίρετος χαρακτήρας τόσο του ίδιου του ελέγχου όσο και της λοιπής συμπεριφοράς των αστυνομικών, λειτουργεί μάλλον αποτρεπτικά της καταγραφής του. Προς την ίδια κατεύθυνση, ο διενεργών παραλείπει να αναζητήσει τυχόν βιντεοληπτικό υλικό, είτε από τυχόν κάμερες ρύθμισης κυκλοφορίας, είτε ιδιωτικές κάμερες από καταστήματα ή άλλα κτίρια επί της συγκεκριμένης οδού. Στην ίδια υπόθεση λείπουν σημαντικά έγγραφα από τον πειθαρχικό φάκελο, και η ΕΛ.ΑΣ. εξέδωσε πειθαρχική απόφαση, χωρίς προηγούμενη αποτίμηση από τον Συνήγορο της πληρότητας του εσωτερικού διοικητικού ελέγχου που έλαβε χώρα, γεγονός που συνιστά μη τήρηση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, θεμελιώνοντας λόγο ακύρωσης της διαδικασίας και επιπλέον, εκ των πραγμάτων υποσκάπτει τη διαφάνεια της διαδικασίας, καθώς και τον θεσμικό ρόλο του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Την εν λόγω τελευταία πλημμέλεια εντόπισε και επισήμανε ο Συνήγορος και σε άλλη παρεμφερή υπόθεση, που αφορούσε καταγγελίες για άσκησης σωματικής βίας σε νεαρούς Ρομά (**Φ. 278478**), η οποία επίσης συγκέντρωσε σχεδόν όλο το εύρος των πλημμελειών μίας διοικητικής

έρευνας, παρά τις στοιχειώδεις προσπάθειες του διενεργούντος να συλλέξει το αποδεικτικό υλικό, αφού εν τέλει δεν ταυτοποιήθηκαν ούτε οι δύο αστυνομικοί, οι οποίοι έπιασαν το φερόμενο θύμα και το χτύπησαν, σύμφωνα με το περιεχόμενο της καταγγελίας, παρόλο που κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επιτευχθεί, είτε με την επίδειξη φωτογραφιών του συνόλου των αστυνομικών στον μοναδικό αυτόπτη μάρτυρα, είτε με την προηγούμενη προσθήκη συγκεκριμένων ερωτήσεων στις κλήσεις που έλαβαν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί για παροχή εξηγήσεων.

Συμπερασματικά, από τα πορίσματα που συντάξε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. το 2023, πρέπει να επισημανθεί ότι διακριτή ύλη συνεχίζουν σταθερά να αποτελούν οι υποθέσεις που αφορούν καταγγελίες για παράνομες πράξεις της ΕΛ.ΑΣ. εναντίον ευάλωτων προσώπων και άλλων ομάδων, όπως αλλοδαπών (**Φ. 287982, Φ. 284856, Φ. 283807, Φ. 284470, Φ. 295457, Φ. 291501, Φ. 310193, Φ. 244882, Φ. 297919, Φ. 301008, Φ. 293294, Φ. 329372, Φ. 283183, Φ. 243156, Φ. 271380, Φ. 278639, Φ. 243156, Φ. 282721 και Φ. 294882**), ανηλίκων και νεαρών (**Φ. 260871, Φ. 282397, Φ. 277949, Φ. 315929 και Φ. 316964**), Ρομά (**Φ. 242556, Φ. 278637, Φ. 304135, Φ. 278637 και Φ. 278478**), ψυχικά ασθενών (**Φ. 297918, Φ. 289100, Φ. 299122 και Φ. 271380**), ή ατόμων με άλλα προβλήματα υγείας (**Φ. 307092 και Φ. 278478**), γυναικών (**Φ. 304104, Φ. 299881, Φ. 305522, Φ. 306587, Φ. 284470 και Φ. 318220**), ενώ δεν έλειψαν και καταγγελίες για κακομεταχείριση, όπου ενυπήρχε το στοιχείο της διάκρισης λόγω κοινωνικών πεποιθήσεων (**Φ. 282721**) και σεξουαλικού προσανατολισμού (**Φ. 294871**).

Το στοιχείο της διάκρισης εμφανίζεται συχνά κατά τη διάρκεια ελέγχων, συλλήψεων και προσαγωγών, αλλά και κατά την επαφή του προσώπου με την ΕΛ.ΑΣ. για ιδιωτική του υπόθεση, και φυσικά δεν περνά απαρατήρητη η σύμπτωση, ενίοτε, περισσότερων ιδιοτήτων σε ένα άτομο, το οποίο καταγγέλλει αυθαίρετη συμπεριφορά, όπως αναλυτικά αναφέρεται στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης για τον έλεγχο και τις προσαγωγές πολιτών.

Η τυποποίηση των πλημμελειών στην αστυνομική δράση δεν καταλαμβάνει μόνο πράξεις σωματικής βίας που έχουν διενεργηθεί με ρατσιστικό κίνητρο, αλλά και περιπτώσεις απαξιοτικής και υποτιμητικής συμπεριφοράς, ή και άλλες πράξεις που έχουν λάβει χώρα εντός αλλά και εκτός υπηρεσίας, κατά κατάχρηση ιδιότητας, δηλαδή, και που ενέχουν το στοιχείο της διάκρισης, όπως η περίπτωση καταγγελίας για ενδοοικογενειακή βία και απειλή με χρήση όπλου (**Φ. 318220**), καθώς και πράξεις προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας (**Φ. 284470**).

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει ότι, σε πολλές υποθέσεις που οι καταγγέλλοντες/ουσες ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες (είτε είναι νεαρά άτομα είτε γυναίκες, είτε αλλοδαποί, είτε θύματα διάκρισης εξαιτίας της φυλετικής τους καταγωγής), η υπαναχώρηση ή και ολική αντιστροφή της αρχικής τους καταγγελίας οδηγεί στο να μείνουν οι υποθέσεις αυτές εκτός διερεύνησης, και συνεπώς ενισχύονται οι

υποψίες περί σκοτεινού αριθμού αυτών των υποθέσεων. Σημειώνεται ότι, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας²⁷⁰, στην ετήσια έκθεση για το έτος 2023²⁷¹, σημειώνει ότι από τα 158 καταγεγραμμένα περιστατικά για το 2023, 13 είχαν καταγγεληθεί στην αστυνομία κατά την καταγραφή. Σε 5 περιστατικά έχει κινηθεί η ποινική διαδικασία. Επίσης, σε 12 περιστατικά το θύμα δήλωσε κατά την καταγραφή ότι θα ήθελε να προβεί σε καταγγελία. Σε 99 περιστατικά, το θύμα δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες.

Ως εκ τούτου, είναι σημαντική η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και η αποφυγή της λεγόμενης δευτερογενούς θυματοποίησης, ιδίως θυμάτων σεξουαλικής, ενδοοικογενειακής ή άλλης βίας ή έμφυλης διάκρισης, πρωτίστως από έναν φορέα, όπως η ΕΛ.ΑΣ, όπου το θύμα απευθύνεται σπάζοντας τη σιωπή και καταγγέλλοντας την εις βάρος του παράνομη συμπεριφορά. Αυτό, άλλωστε, υπογραμμίζεται και σε σχετική αναφορά στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας, στην οποία επισημαίνονται τα αισθήματα φόβου, ενοχής, θλίψης, απόγνωσης, απογοήτευσης, ντροπής, άγχους και θυμού ή εγκλωβισμού που μπορούν να νιώσουν τα θύματα παρόμοιων συμπεριφορών, αυτά πολλές φορές προέρχονται από άτομα «*υπεράνω πάσης υποψίας*²⁷²» **(Φ. 293294 και Φ. 294871)**.

Τα προαναφερθέντα, αλλά και ισχυρισμοί σε καταθέσεις αστυνομικών περί αρχικής πρόθεσης της καταγγέλλουσας να υπαναχωρήσει από τους γραπτούς ισχυρισμούς της, ζητώντας συγγνώμη και λοιποί ισχυρισμοί «... η ανωτέρω αναφέρθηκε σε σεξουαλικές παρενοχλήσεις γενικότερα, έθεσε ερωτήματα που δημιούργησαν την εντύπωση ότι ενδιαφέρεται να μάθει τα ισχύοντα. Καθώς το θέμα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο και χωρίς να μας δηλώσει ευθαρσώς περί τίνος πρόκειται, δεν την πιέσαμε σε κάποια λήψη κατάθεσης ούτε προβήκαμε σε πιεστικές ερωτήσεις ...» φαίνεται ότι αποτελούν τη νομιμοποιητική βάση για την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, ωστόσο, τέτοιες ακριβώς πρακτικές και στερεοτυπικές προσεγγίσεις, πέραν του στοιχείου της αντιμετάθεσης του υποκειμένου του ελέγχου που υποκρύπτουν, την ίδια στιγμή ενισχύουν τις ενδείξεις περί ύπαρξης σκοτεινού αριθμού περιστατικών που δεν καταγγέλλονται **(Φ. 299881)**.

Παρόμοια τύχη είχε και άλλη περίπτωση καταγγελίας γυναίκας όπου, παρά την ύπαρξη δημοσιεύματος που έδινε αρκετές πληροφορίες σχετικά με το καταγγελλόμενο συμβάν (φερόμενοι τραυματισμοί, παρακολούθηση θύματος από

270. Το Δίκτυο δημιουργήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR), με τη συμμετοχή φορέων της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο τη συστηματική καταγραφή πράξεων βίας με ρατσιστικό κίνητρο και την τεκμηρίωση των σχετικών ποσοτικών και ποιοτικών τάσεων του φαινομένου.

271. Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ετήσια Έκθεση 2023, σελ. 20.

272. Ιστότοπος ΕΛ.ΑΣ. Συμβουλές – οδηγίες για θύματα προσβολής γενετήσιας ελευθερίας – αξιοπρέπειας (σεξουαλική κακοποίηση – παρενόχληση).

ιατρούς δημόσιου Νοσοκομείου), η έρευνα παρέμεινε ελλιπής, λόγω του ότι η ίδια, κατά την ένορκη κατάθεσή της στο πλαίσιο της διενεργούμενης Π.Δ.Ε., δεν επιβεβαίωσε την κακομεταχείρισή της, ούτε την πρόκληση σε αυτήν σωματικών κακώσεων, υπαναχωρώντας ως προς την πρόκληση σωματικών κακώσεων από τη φερόμενη αρχική της καταγγελία, παρά το γεγονός ότι κατέθεσε ότι η συμπεριφορά των αστυνομικών τη μείωσε **(Φ. 305522)**.

Σε αυτό το πλαίσιο, ευρωπαϊκοί φορείς²⁷³ εκφράζουν ανησυχίες για προκαταλήψεις και συμπεριφορές που εισάγουν διακρίσεις σε πολλά αστυνομικά τμήματα της χώρας, οι οποίες απορρέουν από μια κατεξοχήν πατριαρχική κουλτούρα, καθώς Μ.Κ.Ο. και δικηγόροι που εργάζονται με γυναίκες θύματα βίας, εξακολουθούν να αναφέρουν αναποτελεσματικό αστυνομικό χειρισμό υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας και περιπτώσεις όπου οι αστυνομικοί συχνά αποθαρρύνουν τα θύματα από το να υποβάλουν καταγγελία και τους συμβουλεύουν να επιστρέψουν στο σπίτι, ενώ μερικές φορές αποτυγχάνουν και να συλλάβουν τους δράστες.

Πάντως ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι, στην περίπτωση του πειθαρχικού δικαίου δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για τα κατ' έγκληση δικώμενα εγκλήματα, όπως προβλέπονται στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου, και, κατ' επέκταση, δεν χωρεί ανάκληση της βούλησης του θύματος ως προς την άσκηση πειθαρχικής δίωξης. Κι αυτό, γιατί σε αντίθεση με το ποινικό δίκαιο που αποσκοπεί στην πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος προς όφελος της κοινωνικής ειρήνευσης και της σταθερότητας της κοινωνικής ζωής, ο πυρήνας του πειθαρχικού παραπτώματος συνίσταται στην παράβαση του υπηρεσιακού καθήκοντος, όπως υπαγορεύεται από το άρ. 4 του Π.Δ. 120/2008, και αποσκοπεί στη διατήρηση του κύρους της υπηρεσίας. Με αυτό το δεδομένο, το Ν.Σ.Κ. στην υπ' αριθμ. 372/2009 γνωμοδότησή του, αποσαφηνίζει ότι: «η πειθαρχική διαδικασία, κινείται υποχρεωτικά από τη διοίκηση στις υπό του νόμου προβλεπόμενες περιπτώσεις και σκοπό έχει την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών, την τήρηση της αρχής της νομιμότητας και την προάσπιση του Δημοσίου Συμφέροντος. Επομένως, μέσα σε αυτό το πλαίσιο διεξαγωγής της πειθαρχικής διαδικασίας, δεν είναι νοητή η ύπαρξη αντιδικίας ανάμεσα σε αυτόν που κατήγγειλε μία παράνομη πράξη και στο όργανο της διοικήσεως κατά του οποίου ασκείται ο διοικητικός έλεγχος...», και συνεπώς η διενέργεια της πειθαρχικής διαδικασίας δεν εξαρτάται από τη βούληση του εκάστοτε φερόμενου θύματος²⁷⁴.

273. Έκθεση GREVIO, 2023, σελ. 58. Η ομάδα εμπειρογνομόνων για τη δράση κατά της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (GREVIO) είναι ένας ανεξάρτητος φορέας παρακολούθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με εντολή να παρακολουθεί την εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και Ενδοοικογενειακή βία από τα μέρη της σύμβασης.

274. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 28 – 29.

Ισχυρές ενδείξεις ανεπάρκειας ουσιαστικής και αποτελεσματικής διερεύνησης υπόθεσης παρατηρεί ο Συνήγορος και στο πλαίσιο διοικητικής έρευνας σε υπόθεση δολοφονίας συζύγου από αστυνομικό με χρήση όπλου όπλου, κατά την Ε.Δ.Ε., παρότι προτείνεται η απόταξη του αστυνομικού, διαπιστώνεται ότι, στον βαθμό που διατυπώνονται αιτιάσεις περί συγκάλυψης περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος του ενός εκ των θυμάτων από τον διοικητή του ελεγχόμενου αστυνομικού, βάσει σχετικής επιστολής των γονέων του, η οποία περιλαμβάνεται στον πειθαρχικό φάκελο, ο διενεργών δεν προβαίνει σε περαιτέρω διερεύνηση των εν λόγω ισχυρισμών, ώστε να αποφανθεί περί της αναγκαιότητας τυχόν διεύρυνσης του πειθαρχικού ελέγχου. Προς τούτο, θα έπρεπε να καλέσει ως μάρτυρες τους γονείς του συγκεκριμένου θύματος, και όχι μόνο τον εν λόγω διοικητή, όπως επέλεξε. Ομοίως, θα έπρεπε να αναζητήσει την ύπαρξη τυχόν σχετικών επίσημων καταγγελιών εκ μέρους του θύματος ή των οικείων της, κάτι το οποίο δεν έπραξε (**Φ. 276292**).

Σε άλλη υπόθεση, ο Συνήγορος επισημαίνει ότι η έρευνα κατόπιν δημοσιεύματος είναι ελλιπής στον βαθμό που, κατά τη διερεύνηση καταγγελιών για προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας ενήλικου άνδρα σε δύο διαφορετικά χρονικά σημεία, οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν ενθάρρυναν τους καταγγέλλοντες (τον ενήλικο άνδρα και τη μητέρα του) κατά την υποβολή της αρχικής καταγγελίας, αντιθέτως τους αποθάρρυναν και δεν προχώρησαν στη διερεύνηση του καταγγελλόμενου περιστατικού, και αντιθέτως τους υπέδειξαν ότι θα έπρεπε να υποβάλουν πρώτα μήνυση, παρά το γεγονός ότι όφειλαν να προχωρήσουν στη διερεύνηση, ανεξάρτητα από τυχόν υποβολή έγκλησης, καθώς η μη υποβολή έγκλησης δεν μπορεί να αποτελεί νόμιμο λόγο απόρριψης των ισχυρισμών των εκάστοτε καταγγελλόντων, στην περίπτωση που οι τελευταίοι έχουν ασκήσει το συνταγματικό δικαίωμα αναφοράς, το οποίο γεννά υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης των αρχών²⁷⁵. Αντίστοιχα ισχύουν σε περίπτωση όπου το φερόμενο θύμα καταγγέλλει παράνομη συμπεριφορά εναντίον του από τον ίδιο αστυνομικό σε δυο διαφορετικά χρονικά σημεία. Για τα καταγγελλόμενα περιστατικά δεν προέκυψε επίσημη υποβολή καταγγελίας στις αστυνομικές αρχές, ενώ για αμφότερα φέρεται να υπεβλήθη εκπροθέσμως έγκληση (**Φ. 294871**).

Χαρακτηριστικές, ωστόσο, είναι και οι περιπτώσεις ανηλίκων (**Φ. 315929 και Φ. 316964**), οι οποίοι, κατόπιν τροχονομικού ελέγχου, συνελήφθησαν και καταγγέλλουν πράξεις σωματικής βίας από αστυνομικούς, σε μία περίπτωση, δε, όχι ο οδηγός, αλλά ο φίλος – συμμαθητής που προσέτρεξε για να συνδράμει τον φίλο του οδηγό (**Φ. 315929**), αλλά και το φαινόμενο στοχοποίησης αυτού που αντιδρά στον αστυνομικό έλεγχο ή τη δέσμευση του ιδίου ή συμπολιτών του και η οριακή, έως καταχρηστική, χρήση εργαλείων του ποινικού δικαίου, υπό όρους αντίστασης ή απειθείας, συνεχίζει να προβληματίζει τον Συνήγορο στις εκθέ-

275. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, σελ. 69.

σεις του, ειδικά όταν υπάρχει καταγισμός κατηγοριών κατά τη σύλληψη και οι καταγγέλλοντες είναι αλλοδαποί δημοσιογράφοι (**Φ. 284856**). Τα εν λόγω ζητήματα έχουν αναλυθεί ειδικότερα στο κεφάλαιο σχετικά με τον έλεγχο και την προσαγωγή πολιτών κατά την αστυνομική δράση και την πειθαρχική διερεύνηση, της παρούσας έκθεσης.

5.2.4. Παραβίαση υποχρέωσης αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνήγορου

Ο σκοπός της λειτουργίας του Συνήγορου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνίσταται σε αυτόν του εγγυητή της πληρότητας και αποτελεσματικότητας της πειθαρχικής έρευνας, όπως άλλωστε προκρίνεται στις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών σχεδίων νόμου²⁷⁶, οι οποίοι σηματοδότησαν τη θεσμοθέτηση ενός εξωτερικού, παράλληλου με τα πειθαρχικά όργανα και ανεξάρτητου μηχανισμού για τη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας. Υπό αυτό το πρίσμα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνιστά μια σημαντική νομοθετική τομή, με την οποία επιδιώκεται η ενίσχυση του κράτους δικαίου και παράλληλα η καλλιέργεια μιας άλλης κουλτούρας, απομακρυσμένης από τις μελανές ιστορικές καταβολές και διαμορφούμενης επί τη βάση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της υποχρέωσης λογοδοσίας και της κοινωνικής εμπιστοσύνης²⁷⁷.

Προς ενίσχυση των δικαιοκρατικών ζητούμενων της διαφάνειας και της λογοδοσίας των σωμάτων ασφαλείας και για την περαιτέρω θωράκιση του ρόλου του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ο νομοθέτης προέβλεψε την αναστολή έκδοσης απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα έως την έκδοση τελικού πορίσματος από τον Συνήγορο²⁷⁸. Συνεπώς, η έκδοση πειθαρχικής απόφασης χωρίς προηγούμενη αποτίμηση, από την Ανεξάρτητη Αρχή, της πληρότητας της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, καθώς και της εναρμόνισης ή της αιτιολογημένης απόκλισής της από τις συστάσεις του Συνήγορου, συνιστά μη τήρηση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, θεμελιώνοντας λόγο ακύρωσης της σχετικής απόφασης. Ο Συνήγορος, επίσης, επανειλημμένα σχολιάζει ότι η παράβαση αυτή του νόμου δεν αναιρείται με την επίκληση της υπ' αριθμ. 1647/20/429314/26.02.2020 Διαταγής του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. ή οποιασδήποτε άλλης διαταγής, λόγω της αυξημένης τυπικής ισχύος που διαθέτει ο νόμος, εν προκειμένω το άρ. 188 του Ν.4662/2020, έναντι υπηρεσιακών διαταγών ή εγκυκλίων.

276. Άρ. 56 – 57 Ν. 4443/2016 και στη συνέχεια του άρ. 188 Ν. 4662/2020.

277. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2022, σελ. 23.

278. Με το άρ. 56 του Ν. 4443/2016, η ειδική αρμοδιότητα διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας ανατέθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη, κατά τροποποίηση του άρ. 1 του Ν. 3938/2011. Στην παρ. 4 του άρ. 1 προβλεπόταν η αναστολή έκδοσης απόφασης των πειθαρχικών οργάνων έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη.

Παρ' όλα αυτά, η διαπιστωθείσα και στις προηγούμενες εκθέσεις του Ε.ΜΗ. ΔΙ.Π.Α. τακτική παράκαμψης της έκδοσης πορίσματος του Συνηγόρου εξακολουθεί να εφαρμόζεται, όπως διαπιστώθηκε για μερικές εκ των υποθέσεων τις οποίες επεξεργάστηκε ο Μηχανισμός κατά τη διάρκεια του 2023 (**Φ. 295457, Φ. 297207, Φ. 277949, Φ. 299122, Φ. 243156, Φ. 292439 και Φ. 278478**), γεγονός που δεν αποτιμάται θετικά. Η παρατηρούμενη θεσμική παράκαμψη του Συνηγόρου με την έκδοση πειθαρχικών αποφάσεων χωρίς προηγούμενο πόρισμά του, δεν ακυρώνει απλώς τον σκοπό του νομοθέτη και τον ρόλο του Συνηγόρου, αλλά αποσυνδέει άμεσα και βίαια τη δράση των σωμάτων ασφαλείας από τον εγγυητικό εποπτικό ρόλο ενός ανεξάρτητου μηχανισμού, με συνέπεια να σχηματίζεται η εικόνα ενός κράτους που αυθαιρετεί και εν τέλει δεν τιμωρεί.

Αντίστοιχη ανησυχία προκαλείται και κατά τη διερεύνηση υπόθεσης, όπου το αποδεικτικό υλικό αξιολογείται πολύ διαφορετικά στην πειθαρχική απόφαση, καθώς η τελευταία τροποποιεί, χωρίς νέα στοιχεία, το αιτιολογικό και τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης και, σε αντίθεση με την πρόταση του διενεργούντος την έρευνα, καταγιγνώσκει πολύ μικρότερη ευθύνη, και πάντως μη αναλογική κύρωση, αξιολογώντας επί της ουσίας διαφορετικά τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Αυτή η εξέλιξη ενέχει τον κίνδυνο να χαρακτηριστεί ότι εξυπηρετεί συγκεκριμένη σκοπιμότητα, και πάντως δυναμιτίζει την προηγηθείσα διοικητική έρευνα και την αξιοπιστία της συνολικής διαδικασίας, χωρίς πειστική αιτιολογία, ενώ δεν περνά απαρατήρητη και η εν δυνάμει υπονόμηση του θεσμικού ρόλου του Συνηγόρου (**Φ. 293295**).

Η διασφάλιση και ενίσχυση ανεξάρτητων μηχανισμών ελέγχου της δράσης της διοίκησης, με στόχο την περιφρούρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και την επίτευξη της κοινωνικής ειρήνης, βρίσκουν το δικαιοπολιτικό τους έρεισμα στις βασικές αρχές ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού και δημοκρατικού κράτους δικαίου. Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υπενθυμίζει ότι θα συνεχίσει ανυποχώρητα και αδιαπραγμάτευτα και με την ίδια θεσμική υπευθυνότητα, με διαρκώς μεγαλύτερη εμπειρία και τεχνογνωσία, να εκπληρώνει τη συνταγματική του αποστολή.

Ομοίως, ο Συνήγορος σημειώνει ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 188 του Ν. 4662/2020, ο ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. κατά τον πειθαρχικό έλεγχο εγγυάται ακριβώς τη διεξοδικότητα και αμεροληψία της διαδικασίας. Εξ ου και η υποχρέωση των αρμοδίων πειθαρχικών οργάνων να συμμορφώνονται στις συστάσεις του ή να παρεκκλίνουν ειδικά και εμπειριστατωμένα από αυτές. Στο πλαίσιο αυτό, η συμπλήρωση του πειθαρχικού ελέγχου οφείλει να γίνεται προς όφελος της διαφάνειας, της αρτιότητας και εν τέλει της νομιμότητας της διαδικασίας και όχι «με γνώμονα την ικανοποίηση των επισημάνσεων του Συνηγόρου του Πολίτη», όπως λανθασμένα αντιλαμβάνεται ο διενεργών σε συγκεκριμένη υπόθεση (**Φ. 257377**).

Στην ίδια κατεύθυνση, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην έκθεσή της για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το έτος 2023, αναγνωρίζει την καθοριστική συμβολή του Συνηγόρου για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών ερευνών στα σώματα ασφαλείας, και καλεί τις ελληνικές αρχές να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ., ιδίως με την παροχή του απαραίτητου προσωπικού, καθώς και την εφαρμογή των συστάσεων του Μηχανισμού²⁷⁹.

279. Ετήσια έκθεση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., 2023, σελ. 38.

6

ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ Ε.Δ.Δ.Α.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, σύμφωνα με το άρ. 1 παρ. 5 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει «επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., με την οποία διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης». Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να αποφασίσει την εκ νέου έρευνα και να ζητήσει την πειθαρχική διερεύνηση από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, σε συμμόρφωση με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή, ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης. Πρόκειται για ατομικά μέτρα συμμόρφωσης στο συγκεκριμένο μόνο πεδίο, αυτό δηλαδή της πειθαρχικής διερεύνησης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς που κρίθηκε από το Δικαστήριο, ενώ, τυχόν γενικά μέτρα συμμόρφωσης με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. εναπόκεινται στην αποφασιστική αρμοδιότητα της Κυβέρνησης.

Σημειώνεται ότι, στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται η ύπαρξη νέων στοιχείων ή στοιχείων που αποκαλύφθηκαν εκ των υστέρων, αλλά και στην περίπτωση που υπήρξε ουσιώδες ελάττωμα της πειθαρχικής διαδικασίας, το αξίωμα της μη δίωξης για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα (ne bis in idem) κάμπτεται. Στο ίδιο πλαίσιο, υπαγορεύεται ρητά η δέσμευση της Διοίκησης από τον νομικό χαρακτηρισμό της ελεγχόμενης πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α., για λόγους ενότητας εφαρμογής της νομολογίας στην έννομη τάξη, η οποία ταυτίζεται με προγενέστερη πρόταση του Συνηγόρου²⁸⁰.

Στην περίπτωση της εκτέλεσης αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., ο Συνήγορος δεν

280. Για τις προτάσεις του Συνηγόρου βάσει της εφαρμογής της σχετικής διάταξης του Ν. 4443/2016 στις αποφάσεις *Zontul* κατά Ελλάδας και στο σύνολο των αποφάσεων της Ομάδας Μακαρατζής, βλ. έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., για τα έτη 2017 – 2018, σελ. 46 επ. και για την απόφαση *Sarwari* κ.ά. κατά Ελλάδας βλ. Ετήσια Έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το έτος 2019, σελ. 122 επ.

μπορεί να δράσει αυτεπαγγέλτως, εν αντιθέσει με τις περιπτώσεις καταγγελιών για περιστατικά αυθαιρεσίας του ίδιου νόμου. Η αρμοδιότητα αυτή του Εθνικού Μηχανισμού ενεργοποιείται με τη διαβίβαση από τις οικείες Διευθύνσεις Προσωπικού της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. και του πειθαρχικού φακέλου της υπόθεσης (άρθρ. 1 παρ. 5 Ν. 3938/11 ως αντικαταστάθηκε με το άρθρ. 56 Ν.4443/2016 και στη συνέχεια από την παρ. 1 του άρ. 188 Ν. 4662/2020). Για τον υπολογισμό του χρόνου παραγραφής που προβλέπεται από τις πειθαρχικές διατάξεις, ο νόμος ορίζει (παρ. 6 του ίδιου ως άνω άρθρου) ότι δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση της απόφασης του αρμόδιου, κατά περίπτωση, πειθαρχικού οργάνου μέχρι την περιέλευση στον Συνήγορο του Πολίτη της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. Σημειώνουμε, επίσης, ότι ο νόμος προβλέπει την αναστολή, αλλά όχι την αναδρομική κατάργηση ήδη επελθούσας παραγραφής²⁸¹.

Εντός του 2023, στον Εθνικό Μηχανισμό διαβιβάστηκε μία (1) απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., η απόφαση Safi κ.ά κατά Ελλάδα, η οποία συγκρότησε την υπόθεση με αριθμό **Φ. 333556** της Αρχής.

ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ Φ. 333556

Η Διεύθυνση Προσωπικού του Λιμενικού Σώματος (Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ.) διαβίβασε στον Εθνικό Μηχανισμό τον Μάρτιο 2023 την προς εκτέλεση απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. **SAFI κ.ά. κατά Ελλάδα** της 07.07.2022, με αριθ. προσφ. 5418/15 (**Φ. 333556**), που αφορούσε στο ναυάγιο στο Φαρμακονήσι την 20.01.2014, με 11 νεκρούς.

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η απόφαση αυτή του Ε.Δ.Δ.Α. δεν αναφέρεται σε ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας, αλλά αποκλειστικά σε ελλείψεις της ποινικής διερεύνησης των συνθηκών του ναυαγίου, που ανάγονται στην αρμοδιότητα της ελληνικής Δικαιοσύνης και, συνεπώς, δεν πληρούνται οι όροι του νόμου προς ενεργοποίηση της αρμοδιότητας της Ανεξάρτητης Αρχής ως προς την επανάληψη ή μη της πειθαρχικής διαδικασίας.

Παρά το γεγονός ότι η απόφαση αυτή του Ε.Δ.Δ.Α. δεν αναφέρεται στη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης, το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. παρείχε στον Εθνικό Μηχανισμό σχετικές πληροφορίες ή στοιχεία, για τα οποία ο Συνήγορος υπέβαλε τις εξής παρατηρήσεις:

α') Με το από Μαρτίου 2023 έγγραφο του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. διαβιβάστηκε στον Συνήγορο «*σχετικός με την υπόθεση πειθαρχικός φάκελος, ο οποίος περιλαμβάνει μία Διοικητική Διερεύνηση, από τη διενέργεια της οποίας δεν προέκυψαν πειθαρχικά παραπτώματα στελεχών Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. και τέθηκε στο αρχείο*». Δεν

281. Το αντίθετο θα ήταν προβληματικό από πλευράς Συντάγματος, δεδομένου ότι η παραγραφή είναι θεσμός του ουσιαστικού ποινικού δικαίου.

διαβιβάστηκε, συνεπώς, Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.), αλλά μία «Διοικητική Διερεύνηση» τριών (3) σελίδων, της 23.07.2014, η οποία, κάνοντας μια αόριστη αναφορά στα συλλεγόμενα στοιχεία, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η υπό εξέταση υπόθεση δεν χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και εισηγούμαι να τεθεί στο αρχείο». Αναφέρεται μόνον στη μεταχείριση των διασωθέντων, αρχικά στο Φαρμακονήσι και στη συνέχεια στη Λέρο, στη μη ύπαρξη ασυνόδευτων ανηλίκων μεταξύ αυτών και στην ενημέρωσή τους από στέλεχος της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στη Λέρο. Καμία, ωστόσο, αναφορά δεν γίνεται στο τρισέλιδη αυτή «Διοικητική Διερεύνηση» για τη βύθιση του σκάφους στο Φαρμακονήσι, πέραν του γεγονότος ότι εκκρεμεί κύρια ανάκριση με παραγγελία της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Κω και προκαταρκτική εξέταση από την Εισαγγελία Ναυτοδικείου Πειραιά.

β') Το ανωτέρω διαβιβαστικό έγγραφο αναφέρει ότι: «διενεργήθηκε Ένορκη Διοικητική Εξέταση, απόρρητης διαβάθμισης, ο φάκελος και τα αποτελέσματα της οποίας απεστάλησαν στην Υπηρεσία μας με το αρ. πρωτ. (...) «/27-2-2019 απόρρητο έγγραφο του Γρ. κ. Υπουργού με την εντολή να τεθεί στο αρχείο». Με το έγγραφο αυτό ο Συνήγορος ενημερώνεται για πρώτη φορά ότι υπήρξε απόρρητη Ε.Δ.Ε. με εντολή Υπουργού, η οποία τέθηκε στο αρχείο την 27.02.2019. Παραμένει άγνωστο, συνεπώς, ποια αποδεικτικά στοιχεία συμπεριέλαβε η Ε.Δ.Ε., εάν διερεύνησε πράξεις ή παραλείψεις στελεχών του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., σε σχέση και με την έκθεση σε κίνδυνο των επιβαινόντων στο σκάφος και την πρόκληση ναυαγίου και πώς κατέληξε στη θέση σε αρχείο.

Ο Εθνικός Μηχανισμός επισημαίνει ότι ο χαρακτηρισμός της Ε.Δ.Ε. ως «απόρρητης» άνευ άλλου, δεν θα μπορούσε να αντιταχθεί στην Αρχή στο πλαίσιο της ειδικής της αρμοδιότητας ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., οι ειδικές διατάξεις του οποίου προβλέπουν ότι οι υπηρεσίες «υποχρεούνται να γνωστοποιούν ή να διαβιβάζουν αντίγραφα εγγράφων που αφορούν την υπόθεση, εκτός αν χαρακτηρίζονται ως απόρρητα, επειδή αφορούν την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας» (αρ.1 παρ. 7 Ν. 3938/2011, όπως ισχύει). Ωστόσο, στο μέτρο που ο Συνήγορος, όπως προαναφέρθηκε, δεν έχει εν προκειμένω αρμοδιότητα για την εκτέλεση της συγκεκριμένης απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., δηλαδή την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, δεν μπορεί να αναζητήσει το πόρισμα και τον φάκελο της διενεργηθείσας Ε.Δ.Ε.

γ') Περαιτέρω, στο σχετικό διαβιβαστικό έγγραφό του, το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. αναφέρει ότι είχε ενημερώσει σχετικά την Αρχή για την συγκεκριμένη υπόθεση την 01η.09.2014 και συγκεκριμένα ότι: «Προς πληρέστερη ενημέρωσή σας και συσχέτιση, σας γνωρίζουμε ότι για την εν λόγω υπόθεση από την Υπηρεσία μας σας είχε αποσταλεί το (β) σχετικό» έγγραφο της 01.09.2014 «σε απάντηση του Αρ. Πρωτ. 180879/23727/06-05-2014 εγγράφου σας». Ωστόσο, με το από 01.09.2014 απαντητικό έγγραφο του Αρχηγείου Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., ο Συνήγορος όχι μόνο δεν ενημερώθηκε για τη διενέργεια Ε.Δ.Ε., αλλά, αντίθετα, ότι η δικο-

γραφία αρχειοθετείτο από την Εισαγγελία Ναυτοδικείου Πειραιά, μετά και από έγκριση της Εισαγγελίας του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου, και ότι βάσει αυτής δεν στοιχειοθετούνταν πειθαρχικά – υπηρεσιακά παραπτώματα και «*συνεπώς δεν υφίσταται λόγος για τη διενέργεια Ε.Δ.Ε.*». Επιπλέον, δε, ότι εκκρεμούσε παράλληλα κύρια ανάκριση για τις ανακριτικές πράξεις της Λιμενικής Αρχής Λέρου και ότι η Υπηρεσία «*λόγω του καθαρά δικονομικού χαρακτήρα της διερεύνησης αυτής, αναμένει την ποινική εξέλιξη της υπόθεσης προκειμένου να σταθμίσει τυχόν περαιτέρω ενέργειές της ως προς τον διοικητικό/πειθαρχικό έλεγχο των εμπλεκομένων στελεχών Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ.*».

Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι, με την τότε (2014) γενική του αρμοδιότητα, δεν θα μπορούσε να εμμένει στο πειθαρχικό σκέλος της υπόθεσης, πολλώ δε μάλλον τη στιγμή που η κύρια ανάκριση εμπόδιζε τις περαιτέρω ενέργειές του (αρ. 3 παρ. 3 Ν. 3094/2003, κώλυμα εκκρεμότητας της υπόθεσης ενώπιον δικαστικής αρχής²⁸²). Εύλογος προβληματισμός προκαλείται, ωστόσο, ως προς τον σεβασμό της αρμοδιότητας της συνταγματικά κατοχυρωμένης Ανεξάρτητης Αρχής, δεδομένου ότι η διαταγή διενέργειας Ε.Δ.Ε. δεν δόθηκε ως πληροφορία στον Συνήγορο²⁸³, όταν η Αρχή απηύθυνε σειρά ερωτημάτων προς το Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος με το από 06.05.2014 έγγραφό του βάσει της γενικής, τότε, αρμοδιότητάς του (Ν. 3094/2003) για το ναυάγιο της 20.01.2014 στο Φαρμακονήσι, με το οποίο είχε ζητήσει, μεταξύ άλλων, «*...να υπάρξει πλήρης εσωτερική διοικητική έρευνα για τις διενεργηθείσες από τα όργανα του Λιμενικού πράξεις ανάσχεσης, διάσωσης και μεταχείρισης των διασωθέντων...*», καθώς και να ενημερωθεί για την πορεία και τα αποτελέσματά της.

δ') Στο, διαβιβαστικό της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., έγγραφο του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., γίνεται επιπλέον αναφορά στο ζήτημα της παραγραφής τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων, υποστηρίζοντας ότι, στη συγκεκριμένη υπόθεση, εφαρμόζεται αναλόγως η βασική αρχή του ποινικού δικαίου της αναδρομικής ισχύος του ηπιότερου νόμου (άρ. 14 Ν. 4504/2017, σε συνδυασμό με το άρ. 2 Π.Κ.), καθώς και ότι δεν δύναται να επισημανθεί η επέλευση ή μη της παραγραφής τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων «*αφενός διότι δεν έχει προσδιοριστεί εάν αυτά απο-*

282. Το κώλυμα αυτό δεν υφίσταται σήμερα για τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, βλ. παρ. 2 άρ.188 ν. 4662/2020.

283. Η υποχρέωση συνεργασίας όλων των δημοσίων υπηρεσιών με τον Συνήγορο κατοχυρώνεται στον καταστατικό νόμο του Συνηγόρου του Πολίτη και για τη γενική του αρμοδιότητα προς διαφύλαξη της νομιμότητας, καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και προστασία των δικαιωμάτων: «*Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί από τις δημόσιες υπηρεσίες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή άλλο στοιχείο για την υπόθεση, να εξετάζει πρόσωπα, να ενεργεί αυτοψία και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη. Κατά την εξέταση εγγράφων και άλλων στοιχείων, που βρίσκονται στη διάθεση δημοσίων υπηρεσιών, δεν μπορεί να αντιταχθεί ο χαρακτηρισμός τους ως απορρήτων, εκτός εάν αφορούν την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας*» (άρ. 4 παρ. 5 Ν. 3094/2003).

τελούν πειθαρχικά παραπτώματα ούτε το είδος αυτών, δηλαδή αν επιφέρουν συνήθη ή καταστατικό πειθαρχικό έλεγχο (αν θεωρηθεί ότι τυγχάνει εφαρμογής ο Ν. 3079/2002), αφετέρου δε ως συνδεδόμενα με το ποινικό σκέλος της υπόθεσης, για το οποίο αναμένεται ενδεχόμενη επανεξέταση από το Αναθεωρητικό Δικαστήριο υπό τις παραδοχές της προαναφερόμενης απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. (αν θεωρηθεί ότι τυγχάνει εφαρμογής ο Ν. 4504/2017)».

Ο Συνήγορος παρατηρεί ότι, κατ' εξαίρεση από την πενταετή παραγραφή των πειθαρχικών παραπτωμάτων, υπό τον τότε ισχύοντα Ν. 3079/2002 (άρ. 73 παρ. 5), ίσχυε το απαράγραπτο για ορισμένα, περιοριστικώς αναφερόμενα, καταστατικά αδικήματα (άρ. 99 περ. 1.α, 1.β και 1.η) που συνδέονται με το πολίτευμα, πράξεις εν αιχμαλωσία, κ.λπ., στα οποία, μόνον στην περίπτωση ιβ, θα μπορούσαν να υπαχθούν τυχόν πράξεις ή παραλείψεις στη συγκεκριμένη υπόθεση, αν θεωρούνταν ότι έθιγαν «το κύρος της υπηρεσίας». Στην περίπτωση αυτή, πράγματι, ως ηπιότερος θα εφαρμοζόταν ο νεότερος Ν. 4504/2017 που συνδέει (άρ. 38 παρ. 13) την παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος με την παραγραφή του αντίστοιχου ποινικού αδικήματος, δηλαδή κατ' αρχήν 5 έτη για τα πλημμελήματα και 15 έτη για τα κακουργήματα (άρ. 111 Π.Κ.²⁸⁴).

Η Αρχή επισημαίνει μάλιστα ότι, στο δημοσιευθέν από 02.06.2023 Σχέδιο Δράσης της Ελληνικής Κυβέρνησης²⁸⁵ για την εκτέλεση της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους ο Εισαγγελέας του Ναυτοδικείου απέκλεισε το ενδεχόμενο επανάληψης της ποινικής διαδικασίας (παραγράφοι 4, 5 και 6 του Σχεδίου Δράσης). Μεταξύ των λόγων αυτών, συμπεριλαμβάνονταν και «ζητήματα παραγραφής» από το 2014, σε σχέση με την αρχικώς αρχειοθετηθείσα²⁸⁶ ποινική υπόθεση για έκθεση σε κίνδυνο, πρόκληση ναυαγίου και σωματική βλάβη (άρ. 306, 277, 278²⁸⁷, 308 Π.Κ.), ασχέτως εάν, όπως παρατηρείται, κάποια από τα αναφερόμενα αδικήματα θα μπορούσαν, υπό προϋποθέσεις, να επιφέρουν ποινή κάθειρξης. Ο Συνήγορος και στο συγκεκριμένο ζήτημα θεωρεί ότι δεν θα μπορούσε να σχολιάσει περαιτέρω το θέμα της παραγραφής τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων, δεδομένου ότι δεν έχει, εν προκειμένω, αρμοδιότητα να αποφασίσει την επανάληψη της διοικητικής διαδικασίας, τα στιγμή που οι επισημανθείσες από το Ε.Δ.Δ.Α. πλημμέλειες αφορούν αποκλειστικά στην ποινική διαδικασία.

284. Πλην κακουργημάτων που επισύρουν ποινή θανάτου ή ισόβιας κάθειρξης, άρθρο 111 Π.Κ., βλ. επίσης άρθρ. 113 ως προς το ανώτατο διάστημα αναστολής παραγραφής, 5 έτη για τα κακουργήματα και 3 για τα πλημμελήματα.

285. Το αναρτημένο σχέδιο δράσης (Action Plan DH-DD920230696) από 02.06.2023 της Ελληνικής Κυβέρνησης στην ιστοσελίδα της Υπηρεσίας Εκτέλεσης των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

286. Η πράξη του Εισαγγελέα, με την οποία η μήνυση ή η αναφορά αρχειοθετείται, κατ' άρ. 43 παρ. 2 Κ.Π.Δ., δεν παράγει δεδικασμένο, 383/2012 Α.Π. Ποιν. Τμ.

287. Καταργηθέν άρθρο.

ε') Σύμφωνα με την παρ. 10 του σχετικού Σχεδίου Δράσης της Ελληνικής Κυβέρνησης, ως γενικό μέτρο συμμόρφωσης, με τη συγκεκριμένη απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., συνιστάται η διάδοση των διαπιστώσεων του Δικαστηρίου, αναφορικά με τις οδηγίες προς διεξαγωγή σωματικών ελέγχων και τις άλλες ανακριτικές ενέργειες, οι οποίες διατυπώνονται στις πιο πάνω διαπιστώσεις. Σύσταση ιδιαίτερα σημαντική, καθώς, στην εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι υπήρξε ουσιαστική παραβίαση του άρθρου 3 (απαγόρευση απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), λόγω του σωματικού ελέγχου που υπέστησαν οι προσφεύγοντες στο Φαρμακονήσι που υπερέβη τον αναπόφευκτο βαθμό ταπείνωσης που συνεπάγεται κάθε σωματική έρευνα (παρ. 104 – 108 της απόφασης).

Κατά τα λοιπά, το ανωτέρω Σχέδιο Δράσης της Ελληνικής Κυβέρνησης θεωρεί ότι η περίπτωση του ναυαγίου του Φαρμακονησίου ήταν μεμονωμένη και αναγόταν στις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης, χωρίς να μπορεί να θέσει εν αμφιβόλω την αξιοπιστία του Σώματος στις πολυάριθμες επιτυχείς διασώσεις στη θάλασσα και στην πιστή τήρηση των πρωτοκόλλων της σχετικής Διεθνούς Σύμβασης (SAR, Ν. 1844/1989).

Ο Εθνικός Μηχανισμός, στο από 20.07.2023 πόρισμά του για την απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. SAFI κ.ά. κατά Ελλάδα, πρότεινε ως γενικό μέτρο τη διάδοση, προς τα στελέχη του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., και περαιτέρω διαπιστώσεων του Ε.Δ.Δ.Α. από την απόφαση αυτή για την επί της ουσίας παραβίαση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. (προστασία της ζωής), ως προς τον τρόπο που οργανώθηκε και διεξήχθη η επιχείρηση διάσωσης, λ.χ. τις καθυστερήσεις²⁸⁸, την κατάσταση του πλοιαρίου, τον υπερβάλλοντα αριθμό επιβατών και τις αντίξοες μετεωρολογικές συνθήκες²⁸⁹, το γεγονός ότι το πλοίο του Λιμενικού ήταν ταχύπλοο και δεν διέθετε τον απαραίτητο εξοπλισμό διάσωσης (λ.χ. δεν υπήρχαν σωσίβια²⁹⁰), το ότι έπρεπε να προβλεφθεί ο πανικός των επιβατών αντί να επιχειρηθεί δεύτερη ρυμούλκηση²⁹¹, κ.ά.

Δεν υπήρξε, δυστυχώς, ανταπόκριση της Διοίκησης στο προταθέν αυτό γενικό μέτρο.

288. Παρ. 162 – 163 της απόφασης, αναρίθμηση ως 73 – 74 στο ελληνικό κείμενο.

289. Παρ. 159 της απόφασης, αναρίθμηση ως 70 στο ελληνικό κείμενο.

290. Παρ. 160 της απόφασης, αναρίθμηση ως 71 στο ελληνικό κείμενο.

291. Παρ. 161 της απόφασης, αναρίθμηση ως 72 στο ελληνικό κείμενο.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη μετέχει στη Διοικούσα επιτροπή που αποτελεί το Όργανο Διοίκησης του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network) IPCAN²⁹², στο οποίο μετέχουν φορείς από 25, πλέον, χώρες. Η αλληλεπίδραση με τους φορείς παρακολούθησης της Αστυνομίας που συμμετέχουν στο Δίκτυο IPCAN έχει βάλει τα θεμέλια για μια ιδιαίτερα εποικοδομητική συνεργασία, μεταξύ του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και του αντίστοιχου θεσμού της Βόρειας Ιρλανδίας²⁹³.

Η περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διεθνείς φορείς, για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και τεχνογνωσίας, αποτελεί διαχρονικά ένα ζητούμενο. Στο πλαίσιο αυτό, έχουν τεθεί οι βάσεις για επιμορφωτικές δράσεις, σε συνεργασία με ομόλογους θεσμούς σε άλλες χώρες της Ευρώπης, μεταξύ των οποίων η Βόρεια Ιρλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Γαλλία, η Δανία και το Η.Β.

2. ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Σημαντική υπήρξε η παρουσία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και στο πλαίσιο εκδηλώσεων

292. Το IPCAN (Independent Police Complaints Authorities' Network) αποτελεί δίκτυο ανεξάρτητων θεσμών, κυρίως των κρατών της Ε.Ε, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα να δέχονται και να επεξεργάζονται καταγγελίες για βία από τα σώματα ασφαλείας. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. <https://ipcan.org/>

293. Βλ. σχετικά: <https://www.policeombudsman.org/>

που έλαβαν χώρα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, όπως και σε επιμορφωτικά, για το προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ., σεμινάρια εντός του 2023.

Συγκεκριμένα, τον Μάιο και τον Οκτώβριο του 2023 ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε δύο εκδηλώσεις με θέμα «*Αστυνομική Αυθαιρεσία και Ρατσιστικό Κίνητρο*» στην αίθουσα Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης (02.05.2023), και την αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (17.10.2023), αντίστοιχα. Και στις δύο εκδηλώσεις υπήρξε διαδικτυακή συμμετοχή εκπροσώπων της Μονάδας Δικαιοσύνης, Ψηφιακής Πολιτικής και Μετανάστευσης του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), ενώ παρουσιάστηκαν σε αυτές οι κυριότερες πλημμέλειες των πειθαρχικών ερευνών κατά το 2022 και οι ειδικότερες διαπιστώσεις του Εθνικού Μηχανισμού ως προς τη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου και τη στοχοποίηση κοινωνικών ομάδων από τα Σώματα Ασφαλείας.

Επιπρόσθετα, για μία ακόμη χρονιά, στελέχη του Εθνικού Μηχανισμού συμμετείχαν με εισηγήσεις τους σε προγράμματα επιμόρφωσης στελεχών της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκαν εισηγήσεις στη Σχολή Μετεκπαίδευσης και Επιμόρφωσης Ελληνικής Αστυνομίας Βόρειας Ελλάδας, στο πλαίσιο Προγράμματος «*Εκπαιδεύσεις προσωπικού Ελληνικής Αστυνομίας σε θέματα ολοκληρωμένης διαχείρισης εξωτερικών συνόρων*», με θέμα «*Εκπαίδευση Αστυνομικού προσωπικού στα Ανθρώπινα – Θεμελιώδη Δικαιώματα κατά τη Συνοριακή Φύλαξη*», καθώς και σε εκπαιδευτικά προγράμματα του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ. με τίτλο «*Ανθρώπινα δικαιώματα και μικτές μεταναστευτικές ροές*».

Τέλος, τον Ιούνιο του 2023, έλαβε χώρα συνάντηση του Συνηγόρου του Πολίτη, Ανδρέα Ποττάκη, με τον Πρόεδρο και μέλη της Ένωσης Αστυνομικών Υπαλλήλων Θεσσαλονίκης, κατά την οποία συζητήθηκαν ζητήματα εγγυήσεων της πειθαρχικής διαδικασίας της ΕΛ.ΑΣ. που παρακολουθεί ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. ΔΙΑΧΥΣΗ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ Ε.Δ.Δ.Α. ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΕΡΙΣΤΑΤΩΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΑ

Σε συνέχεια της πρότασης του Συνηγούρου προηγούμενων ετών, για την ανάθεση των διοικητικών ερευνών σε εξειδικευμένα στελέχη των Υποδιευθύνσεων Διοικητικών Εξετάσεων, η οποία αναλύεται κατωτέρω, η Ανεξάρτητη Αρχή, επισημαίνοντας εκ νέου την ανάγκη διάδοσης των βασικών κατευθύνσεων της νομολογίας, ιδίως του Ε.Δ.Δ.Α., ως προς την αποτελεσματική κι εμπειριστατωμένη διοικητική έρευνα των προσβολών των άρ. 2 (δικαίωμα στη ζωή) και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. (απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης κι εξευτελιστικής μεταχείρισης) που διατυπώνονται και σε πολλές ελληνικές υποθέσεις, θεωρεί ότι τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α. θα ήταν ευκαίιο να περιληφθούν σε εγκύκλιο του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ. Αυτή η οριζόντια εξειδίκευση θα ήταν χρήσιμη, ιδίως στο υφιστάμενο σύστημα διάχυτου ελέγχου των Π.Δ.Ε., σε αξιωματικούς αστυνομικών διευθύνσεων όλης της χώρας, αφού ο εκάστοτε διενεργών αξιωματικός θα έχει εκ προοιμίου στη διάθεσή του έναν -μη αποκλειστικό- κατάλογο ελάχιστων κριτηρίων που θα πρέπει να πληροί μια εσωτερική εξέταση, σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α. (λ.χ. εξεύρεση τρίτων ουσιαστών μαρτύρων, κατάθεση του ιδίου του θύματος, ιδίως στην περίπτωση κρατουμένων μαρτύρων και θύματος, διασφάλιση του αναγκαίου βιντεοληπτικού και φωτογραφικού υλικού, τήρηση ίσων αποστάσεων στην αξιολόγηση των καταθέσεων του φερόμενου θύματος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών, αναστροφή βάρους απόδειξης σε περίπτωση κακοποίησης προσώπου που κρατείται ή βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης της αστυνομίας, αξιολόγηση ιατρικών ευρημάτων, σε σχέση με τους ισχυρισμούς του θύματος, ακόμη και με εξέταση των ιατρών ως μαρτύρων, κ.ά.). Στην εξειδίκευση των κριτηρίων αυτών θα μπορούσε να συμβάλει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

2. ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Ο Συνηγός επαναλαμβάνει ότι, για ακόμη μία χρονιά, δεν υπήρξε καμία προ-

ώθηση υπόθεσης από τα σωφρονιστικά καταστήματα. Η συστηματική, πλέον, μη ανταπόκριση της σωφρονιστικής διοίκησης δεν εισφέρει σε μία εικόνα αξιοπιστίας για το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα.

Ο Συνήγορος, από τη διερεύνηση του μικρού αριθμού υποθέσεων που έχουν φθάσει στην Ανεξάρτητη Αρχή με πρωτοβουλία κρατούμενων, σημειώνει ότι, όπως προκύπτει από το σύνολο των ισχύοντος νομικού πλαισίου, υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι²⁹⁴ με τους οποίους μπορεί να εκκινήσει μια διερεύνηση για πιθανό πειθαρχικό αδίκημα υπαλλήλου των φυλακών, οι οποίοι περιγράφονται σε διαφορετικά νομοθετήματα. Η διασπορά των επίμαχων διατάξεων και αρμοδιοτήτων ενέχει τον διαρκή κίνδυνο αποδυνάμωσης του συνεκτικού κρίκου μεταξύ των διαδικασιών, αλλά και της κάθε διαδικασίας ξεχωριστά με το πειθαρχικό – δημοσιούπαλληλικό δίκαιο. Η συνθήκη αυτή μπορεί να δυναμιτίσει την εκάστοτε διοικητική διερεύνηση και πειθαρχική διαδικασία, ως προς την ορθολογική και έγκαιρη διασφάλιση, πρωτίστως της συλλογής των αποδεικτικών στοιχείων, και κυρίως να δυσχεράνει την ουσιαστική ολοκλήρωση της διοικητικής διαδικασίας από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα.

Με δεδομένη την ειδική αποστολή των φυλακών και για λόγους ασφάλειας του

294. Πέραν των προβλεπόμενων στον Δημοσιούπαλληλικό Κώδικα, σύμφωνα με το άρ. 15 παρ. 10 εδ. α' του Ν. 2298/1995, όπως ισχύει, για πειθαρχικά αδικήματα του προσωπικού των φυλακών, ο Υπουργός Δικαιοσύνης (ήδη Προστασίας του Πολίτη) ή ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης (ήδη Προστασίας του Πολίτη) μπορεί να παραγγέλλει την ενέργεια πειθαρχικής προκαταρκτικής εξέτασης από εισαγγελικό λειτουργό. Την ίδια πειθαρχική προκαταρκτική εξέταση μπορεί να διενεργεί αυτεπαγγέλτως και ο σύμφωνα με τα άρθρα 85 έως 87 Σωφρονιστικού Κώδικα και το άρ. 567 Κ.Π.Δ., επόπτης Εισαγγελέας των φυλακών, σύμφωνα και με την υπ' αριθ. 2/1990 Γνωμοδότηση Εισ. Α.Π. Για το ζήτημα αυτό, αναφέρεται χαρακτηριστικά στην υπ' αριθ. 2/2022 Γνωμοδότηση Εισ. Α.Π. «... του άνω επόπτη μη ενδεικνυμένου να επαφίεται παθητικά στην πρωτοβουλία των ανώτατων διοικητικών προϊσταμένων του σωφρονιστικού προσωπικού, οι οποίοι βέβαια όταν το πράττουν διαβιβάζουν στον ανεξάρτητο, κατά το Σύνταγμα, αρμόδιο εισαγγελέα επόπτη κατ' ακρίβεια αίτηση και όχι παραγγελία, όπως στα άμεσα υπαγόμενα σε αυτούς διοικητικά όργανα. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, μετά το πέρας της προκαταρκτικής, διαβιβάζει την πειθαρχική δικογραφία στο αρμόδιο προς πειθαρχική ή μη δίωξη διοικητικό όργανο...». Με τον Ν. 3090/2002, όπως ισχύει, συστάθηκε το «Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης». Ως αποστολή του Ειδικού αυτού Σώματος ορίζεται: α. Η διερεύνηση και διακρίβωση των εγκλημάτων που διώκονται αυτεπαγγέλτως και διαπράττονται στους χώρους των φυλακών σε όλη την Επικράτεια και προς τούτο, μεταξύ άλλων, συλλέγει, αξιολογεί και αξιοποιεί πληροφορίες και στοιχεία που περιέρχονται με οποιονδήποτε τρόπο σε αυτό, β. η εισήγηση προς τον Γενικό Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής επί αναφερομένων πειθαρχικών παραπτωμάτων των επικεφαλής των Τμημάτων Εξωτερικής Φρούρησης, καθώς και του αστυνομικού προσωπικού εν γένει, που υπηρετεί με απόσπαση στις φυλακές γ. η επανεξέταση παλαιών υποθέσεων για τον εντοπισμό στοιχείων που μπορούν να αξιοποιηθούν προς περαιτέρω έρευνα και δ. η παροχή συνδρομής στις αστυνομικές, λιμενικές και πυροσβεστικές Υπηρεσίες που επιλαμβάνονται της διερεύνησης και διακρίβωσης εγκλημάτων.

δικαίου και συστηματικής ερμηνείας αυτού, ο Συνήγορος προτείνει τον εξορθολογισμό, υπό όρους νομοτεχνικής τάξης και συνοχής, σε ενιαίο νομοθέτημα, των διατάξεων που προβλέπουν τη διοικητική διερεύνηση πειθαρχικών αδικημάτων του προσωπικού των φυλακών, με επιμέρους παραμέτρους: α) την αποτύπωση των επί μέρους προϋποθέσεων εκκίνησης κάθε διαδικασίας από τα αρμόδια όργανα, β) τη ρητή αναφορά στα στάδια της κάθε διαδικασίας και στις προθεσμίες ολοκλήρωσής τους, γ) τη ρητή αναφορά και αντιστοίχιση με διατάξεις του δημοσιονομικού κώδικα, με τις απαραίτητες προσθήκες και τροποποιήσεις και δ) την ένταξη του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου (λ.χ. Εσωτερικοί Κανονισμοί Λειτουργίας και Κανονισμός Ασφαλείας Κ.Κ.) στον βαθμό που επιμέρους διατάξεις του θέτουν κανόνες, η παραβίαση των οποίων συνιστά πειθαρχικό αδίκημα εκ μέρους των υπαλλήλων. Ομοίως, αναγκαίες κρίνονται ειδικές προβλέψεις, όπως ενδεικτικά: α) πρόβλεψη υποχρεωτικής διαδικασίας Ε.Δ.Ε., κατ' αναλογία με όσα ισχύουν στο πειθαρχικό δίκαιο των αστυνομικών (Π.Δ. 120/2008), όταν ερευνώνται πράξεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σύμφωνα με το άρ. 188 παρ. 1 του Ν. 4662/2020, β) ρητή αναφορά και συμπερίληψη στις πειθαρχικές ποινές (και διαμόρφωση αυτών ανάλογα με τη βαρύτητα) των περιπτώσεων αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για τις ανωτέρω πράξεις, και γ) έκδοση σχετικής εντολής, κατ' αναλογία προς τις διαταγές των Αρχηγών ΕΛ.ΑΣ. και Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., για τη διαδικασία, τους όρους και την υποχρέωση συστηματικής ενημέρωσης και συνεργασίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επί όλων των περιστατικών εντός των καταστημάτων κράτησης, για τα οποία διατάσσεται πειθαρχική έρευνα σε βάρος υπαλλήλου/ων τους.

Ο Συνήγορος, επανερχόμενος σε νομοθετικές προτάσεις που έχουν τεθεί σε εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προηγούμενων ετών και οι οποίες δεν έχουν μέχρι στιγμής θεσμοθετηθεί, επαναδιατυπώνει και προτείνει εκ νέου τα ακόλουθα:

1. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΡΟΥΣ.

Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην έκθεσή της για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το έτος 2023, αναγνωρίζει την καθοριστική συμβολή του Συνηγόρου για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών ερευνών στα σώματα ασφαλείας, και καλεί τις ελληνικές αρχές να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ιδίως με την παροχή του απαραίτητου προσωπικού, καθώς και την εφαρμογή των συστάσεων του Μηχανισμού²⁹⁵. Ο Συνήγορος υποδεικνύει σταθερά ότι η ανάγκη στελέχωσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. θα πρέπει να εναρμονισθεί με τις εγγυήσεις ανεξαρτησίας για τον θεσμό του Συνηγόρου, που

295. Ετήσια έκθεση 2023 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α., σελ. 38.

επεξεργάστηκε η Επιτροπή της Βενετίας²⁹⁶ και ενέκρινε ομόφωνα η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της. Μεταξύ των εγγυήσεων αυτών, περιλαμβάνεται και η θέσπιση διαδικασίας επιλογής προσωπικού από την ίδια την Ανεξάρτητη Αρχή, κάτι που άλλωστε δεν αποτελεί καινοτομία, αλλά συνιστά την, προβλεπόμενη στον ιδρυτικό νόμο του Συνηγόρου του Πολίτη (Ν. 2477/1997), διαδικασία στελέχωσης της Αρχής. Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία της προηγούμενης, αλλά και της τρέχουσας διαδικασίας επιλογής προσωπικού²⁹⁷, η αλλαγή αυτή καθίσταται απολύτως επιβεβλημένη.

2. ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΧΡΟΝΟΥ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ ΩΣ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΡΙΣΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ.

Πρόταση του Συνηγόρου αποτελεί περαιτέρω η προσθήκη στο τρίτο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 1 του Ν. 3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 188 Ν. 4662/2020, πρόβλεψης, ώστε, σε κάθε περίπτωση διερεύνησης μιας καταγγελίας ή ενός περιστατικού από τον Συνήγορο του Πολίτη, το χρονικό διάστημα ισχύος της αναστολής έκδοσης πειθαρχικής απόφασης από το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο επί έκθεσης πορίσματος διοικητικής εξέτασης, δηλαδή έως την έκδοση πορίσματος του Συνηγόρου του Πολίτη, να μην υπολογίζεται στον χρόνο παραγραφής του σχετικού πειθαρχικού αδικήματος. Η πρόβλεψη αυτή θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη στις περιπτώσεις που, αφενός δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος εμπλεκόμενου αστυνομικού, η οποία εκ των πραγμάτων θα είχε ως αποτέλεσμα την αναστολή του χρόνου παραγραφής του αδικήματος, αφετέρου, κατά την κρίση των αρμοδίων οργάνων, όταν υπάρχει κίνδυνος παραγραφής τυχόν πειθαρχικού παραπτώματος. Σημειώνεται, επίσης, ότι, από τη στιγμή που ο νομοθέτης με τη διάταξη του άρ. 188 παρ. 5 και 6 του Ν. 4662/2020 έχει ήδη εξασφαλίσει τη σχετική αναστολή παραγραφής επί υποθέσεων που επιλαμβάνεται ο Συνήγορος του Πολίτη, και για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., εμμένοντας έτσι στην απαξία της συμπεριφοράς, η προτεινόμενη πρόβλεψη ευθυγραμμίζεται με τη βούλησή του.

3. ΑΝΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΕ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΤΩΝ ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ.

Τα προβλήματα που εντοπίζει ο Συνήγορος στις διενεργούμενες διοικητικές εξετάσεις της ΕΛ.ΑΣ. εμφανίζουν κάποια σταθερά χαρακτηριστικά, τα οποία επαναλαμβάνονται από χρόνο σε χρόνο, παρά τις επανειλημμένες επισημάνσεις του Εθνικού Μηχανισμού για τις αρχές αποτελεσματικής και διεξοδικής

296. Βλ. σχετικά: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)005-e).

297. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ακόμη δεν έχει καν εκκινήσει η διαδικασία πλήρωσης των πέντε (5) θέσεων που, σε αναγνώριση της απολύτου ανάγκης στελεχιακής ενδυνάμωσης του Μηχανισμού, προέβλεψε ο νομοθέτης ήδη το έτος 2020 (άρ. 28 παρ. 2 Ν. 4760/2020, Α' 247).

έρευνας που προκύπτουν από τον νόμο και τη νομολογία. Η τάση επιδείνωσης που καταγράφεται κατά το 2023, καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη για μεγαλύτερη εξειδίκευση των διενεργούντων τις έρευνες, στη συντριπτική τους πλειονότητα προκαταρκτικές εξετάσεις, προς εξοικείωσή τους με τα πορίσματα του Εθνικού Μηχανισμού και της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α. και οριζόντια εφαρμογή βασικών αρχών για την πληρότητα κάθε εσωτερικής έρευνας για περιστατικά αυθαιρεσίας του άρ. 1 παρ. 1 Ν. 3938/2011, ως ισχύει.

Ο Εθνικός Μηχανισμός προτείνει, αντί της διάχυτης χρέωσης προκαταρκτικών ερευνών (Π.Δ.Ε.) για περιστατικά αυθαιρεσίας σε αξιωματικούς όλων των αστυνομικών διευθύνσεων της χώρας, να εξετασθεί η τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008, προκειμένου το σύνολο των διοικητικών εξετάσεων για τα περιστατικά αυτά, συμπεριλαμβανομένων των Π.Δ.Ε., να ανατίθεται σε εξειδικευμένα στελέχη της Υποδιεύθυνσης Διοικητικών Εξετάσεων της οικείας Γενικής Περιφερειακής Αστυνομικής Διεύθυνσης (ΓΕ.Π.Α.Δ.). Η συγκέντρωση αυτή των διοικητικών εξετάσεων, από το επίπεδο του νομού στο επίπεδο της Περιφέρειας, προϋποθέτει βεβαίως την ενίσχυση σε προσωπικό των Υποδιευθύνσεων Διοικητικών Εξετάσεων των ΓΕ.Π.Α.Δ. σε όλη τη χώρα.

4. ΛΗΨΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΒΙΝΤΕΟΛΗΠΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ.

Η αποδεικτική ισχύς του βιντεοληπτικού υλικού, λόγω της αντικειμενικότητάς του, καθιστά τη διατήρησή του απαραίτητη, ιδίως στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον προσώπου, που βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, κατά την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., τα άτομα που τελούν υπό κράτηση βρίσκονται σε ευάλωτη θέση²⁹⁸, η οποία πρόσθετα επιτάσσει την αντιστροφή του βάρους απόδειξης και, κατ' επέκταση, τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές, ως προς τα αίτια του τραυματισμού και το εύλογο μέτρο της ασκηθείσας βίας²⁹⁹, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επαναλαμβάνει την πρότασή του: α) για εγκατάσταση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης των υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας (μεταξύ άλλων αστυνομικά κρατητήρια ή κέντρα κράτησης σε Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., Πυροσβεστικό Σώμα), σε γωνία λήψης που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των κρατούμενων (λήψη διαδρόμων, κοινόχρηστων χώρων και εισόδου θαλάμων κράτησης), β) για λήψη και υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτι-

298. Ε.Δ.Δ.Α. *Tomasi* κατά Γαλλίας, 27.08.1992.

299. «Όταν κάποιος που βρισκόταν σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση (ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες του τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.» Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Aksoy* κατά Τουρκίας, 18.12.1996, *Μπέκος Κουτρόπουλος* κατά Ελλάδας, 13.12.2005, *Ζελίλοφ* κατά Ελλάδας, 24.05.2007.

κού υλικού σε μέσο αποθήκευσης επί τρίμηνο από την καταγραφή, ή και για μεγαλύτερο διάστημα και μέχρι την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διερεύνησης, σε περιπτώσεις που υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας και γ) για διαβίβαση του βιντεοληπτικού υλικού, πέραν των, αρμοδίων για την ποινική προανάκριση, οργάνων, στο αρμόδιο για τη διοικητική διερεύνηση της υπόθεσης όργανο, ώστε να αποτελέσει τμήμα και του πειθαρχικού ελέγχου. Η διατήρηση του υλικού σε συγκεκριμένο εξωτερικό μέσο αποθήκευσης θα πρέπει να ακολουθείται από σχετική έκθεση, και το υλικό να φυλάσσεται σε χώρο, μη προσβάσιμο στο προσωπικό. Με αυτή την επιλογή, θα διασφαλίζεται η διατήρησή του, ο περιορισμός της πρόσβασης σε αυτό, αλλά και η αποστολή του στα αρμόδια για τη διοικητική διερεύνηση όργανα.

5. ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΩΝ Ε.Δ.Ε. ΤΩΝ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ.

Πέραν της επισύναψης του καταλόγου των αποδεικτικών μέσων που έχουν συλλεχθεί, είναι σημαντικό να υπάρχει σαφής αναφορά, στο πόρισμα της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, στα αποδεικτικά μέσα εκείνα που αξιοποιήθηκαν, κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του ελεγκτικού οργάνου. Η αναφορά τους είναι απαραίτητη, τόσο για την πληρότητα της έρευνας, όσο και για την αιτιολογία της απόφασης, χωρίς να απαιτείται να γίνεται ειδική αναφορά σε ποιο αποδεικτικό μέσο αντιστοιχεί κάθε συμπέρασμα του πορίσματος. Με δεδομένο, μάλιστα, ότι στην πειθαρχική διαδικασία υπάρχει αναλογική εφαρμογή των θεσμών και πρακτικών του ποινικού δικαίου, πρόταση του Συνηγόρου αποτελεί η αξιοποίηση της πάγιας νομολογίας του Αρείου Πάγου³⁰⁰, που απαιτεί τη λήψη υπόψη και συνεκτίμηση όλων των αποδεικτικών μέσων, κατά τον σχηματισμό της πεποίθησης. Ωστόσο, προκειμένου να πληρούται η υποχρέωση της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, η συνεκτίμηση αυτή του συνόλου των αποδεικτικών μέσων που εισήχθησαν στη πειθαρχική δίκη και στηρίζουν τις δύο αντιτιθέμενες εκδοχές, οφείλει να γίνεται, όχι απλά με «κατ' είδος» αναφορά, αλλά με συγκεκριμένη μνεία και αξιολόγηση του αποδεικτικού μέσου, το οποίο λήφθηκε υπόψη κατά την εξαγωγή και θεμελίωση συμπερασμάτων.

6. ΚΑΤ' ΑΝΤΙΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Βάσει του άρθρου 33 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, οι διατάξεις που αφορούν την κλήτευση και την εξέταση των μαρτύρων και τον τρόπο εξέτασης του εγκαλουμένου, εφαρμόζονται αναλόγως και στην πειθαρχική διαδικασία. Δεδομένου ότι το Ε.Δ.Δ.Α. έχει επισημάνει τη μη εξέταση κατ' αντιπαράσταση μαρτύρων, παρά

300. Α.Π. 659/2015.

το σχετικό αίτημα του προσφεύγοντος σε αυτό, κυρίως για ποινική διαδικασία, θα ήταν σκόπιμο η συγκεκριμένη εξέταση να εφαρμόζεται και στην πειθαρχική διαδικασία, υπό ορισμένες εγγυήσεις. Για τον σκοπό αυτό, σε περιπτώσεις υποθέσεων που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Μηχανισμού, θα μπορούσε να προβλεφθεί η κατ' αντιπαράσταση εξέταση προσώπων στο πλαίσιο της διοικητικής εξέτασης, παρουσία εκπροσώπων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα ελέγχεται η τήρηση όλων των προβλεπόμενων εγγυήσεων και θα αποτρέπεται η δευτερογενής θυματοποίηση των καταγγελλόντων, ενώ θα διασφαλίζεται η αμεροληψία της διερεύνησης. Δεδομένων, όμως, των δυνατοτήτων και του δυναμικού του Μηχανισμού, θα πρέπει να ζητείται η έγκρισή του για τη διενέργεια της συγκεκριμένης εξέτασης. Η δυνατότητα υποβολής ερωτήσεων θα παρέχεται στον διενεργούντα την εξέταση, ο οποίος θα υποβάλλει και τις ερωτήσεις που του έχουν υποδειχθεί από τον εκπρόσωπο του Μηχανισμού.

7. ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΠΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΥΠΑΓΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ – ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΑΛΑΙΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

Στο πλαίσιο τήρησης, τόσο των αρχών της καλής νομοθέτησης, όσο και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου και πειθαρχικά ελεγχόμενου, θα πρέπει, εκκρεμότητες, σχετικά με την έκδοση κανονιστικών πράξεων και την άσκηση της σχετικής νομοθετικής εξουσιοδότησης, να επιλυθούν και να εκδοθούν οι σχετικές πράξεις. Χαρακτηριστικά, επισημαίνεται ότι το, προβλεπόμενο στο άρθρο 51 του Ν. 4504/2007, Π.Δ. για τον Κανονισμό Πειθαρχίας του Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., παρά τη σχετική προθεσμία στην εξουσιοδοτική διάταξη, δεν έχει ακόμη εκδοθεί. Επιπλέον, στο ίδιο πλαίσιο, θα πρέπει να επικαιροποιούνται και να βελτιώνονται νομοθετήματα στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου, που η παλαιότητά τους γεννά ζητήματα κατά την εφαρμογή, καθώς και να κωδικοποιείται η νομοθεσία που αφορά στο προσωπικό των υπαγόμενων στον Μηχανισμό φορέων. Για παράδειγμα, με το άρθρο 96 του Ν. 4249/2014, προβλέπεται η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για την κωδικοποίηση των διατάξεων που αφορούν στο Πυροσβεστικό Σώμα, το οποίο, όμως, μέχρι σήμερα δεν έχει εκδοθεί.

8. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΟΠΛΩΝ

Ο Ν. 3169/2003, και ειδικά το άρθρο 3, ρυθμίζει αναλυτικά τη χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς, και σε συμφωνία με τα διεθνώς ισχύοντα για τη χρήση των πυροβόλων όπλων και των αρχών που τη διέπουν. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει η συναφής νομοθεσία για τη χρήση όπλων από τα άλλα σώματα ασφαλείας και το προσωπικό της εξωτερικής φρούρησης, να τηρεί επίσης τις ίδιες αρχές, όσον αφορά στη χρήση των πυροβόλων όπλων, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της κάθε περίπτωσης. Η, σχετική με τη χρήση πυροβόλων

όπλων, νομοθεσία θα πρέπει να επικαιροποιείται, ώστε να ανταποκρίνεται στις διαμορφούμενες ανάγκες και να διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η οπλοφορία και η χρήση όπλων από το Πυροσβεστικό Σώμα ρυθμίζονται από το Βασιλικό Διάταγμα 656 της 14.10.1972, και ίσως θα ήταν σκόπιμη η επικαιροποίησή του. Η χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικό γεννά υποχρέωση αναφοράς στις δικαστικές αρχές, αλλά και στην αρμόδια αστυνομική αρχή και, κατ' επέκταση, κάθε χρήση τους διερευνάται με τη διενέργεια Ε.Δ.Ε.³⁰¹.

Οι ηθικές αμοιβές στο αστυνομικό προσωπικό, υπό τη μορφή του αστυνομικού βραβείου ανδραγαθίας, μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Π.Δ. 622/1998, να απονέμονται «για έξοχη πράξη ανδραγαθίας, που έλαβε χώρα σε συμπλοκή με συμμορίες ή ένοπλους στασιαστές ή ένοπλα άτομα επικίνδυνα για τη Δημόσια Τάξη και Ασφάλεια ή όργανα ξένης προπαγάνδας, τα οποία δρουν είτε ομαδικώς είτε μεμονωμένα, κατά την οποία εξέθεσε αποδεδειγμένα τη ζωή του σε άμεσο και προφανή κίνδυνο και η οποία, αντικειμενικά κρινόμενη, υπερβαίνει κατά πολύ την εκτέλεση του καλώς εννοούμενου καθήκοντος». Η βεβαίωση της πράξης ανδραγαθίας γίνεται με τη διενέργεια Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του Π.Δ. 144/1991. Αναμφίβολα, η νομική βάση είναι διαφορετική, όπως και η διαδικασία, θα πρέπει όμως το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. που διενεργήθηκε για τη χρήση πυροβόλου όπλου, αναμφίβολα να αποτελεί τμήμα του φακέλου της Ε.Δ.Ε. για την απονομή του αστυνομικού βραβείου ανδραγαθίας ή άλλης ηθικής αμοιβής. Θα πρέπει, μάλιστα, να προβλεφθεί ότι λαμβάνεται υπόψη το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. για τη χρήση του όπλου για τη διαπίστωση της πράξης ανδραγαθίας και η σχετική ηθική αμοιβή να μην μπορεί να απονεμηθεί, αν το πόρισμα της Ε.Δ.Ε. για τη χρήση πυροβόλου όπλου διαπιστώνει μη ορθή χρήση αυτού.

9. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ – ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ

Στα άρθρα 26, 110 και 125 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., περιλαμβάνονται διατάξεις για τη διοικητική προστασία των δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, και γενικά όσων προσώπων συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς στον δημόσιο τομέα. Οι συγκεκριμένες διατάξεις αποσκοπούν στην αποφυγή δυσμενούς μεταχείρισης

301. Άρ. 4 παρ. 10 Ν. 3169/2003 και υπ' αριθ. 7100/14/4-Θ' από 25.01.2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας, όπου προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό, στο πλαίσιο της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003 να διενεργείται Ε.Δ.Ε.».

των συγκεκριμένων προσώπων, κατά τη διάρκεια του αναγκαίου, για τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης, χρόνου.

Πέραν του ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις αφορούν μόνο στην καταγγελία πράξεων διαφθοράς, στις ειδικές διατάξεις των σωμάτων ασφαλείας για τα αντίστοιχα θέματα, όπως επί παραδείγματι ο Ν. 2713/1999 για την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων, δεν περιλαμβάνονται αντίστοιχες προβλέψεις για το προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας, και μόνο με τη γενική πρόβλεψη του άρθρου 2 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., θα μπορούσαν να υπαχθούν σε αυτόν και οι υπηρετούντες στα σώματα ασφαλείας. Συνεπώς, οι μάρτυρες πράξεων που προβλέπονται στον Ν. 4443/2016 και υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, όταν είναι συνάδελφοι του καταγγελλόμενου ή δράστη τέτοιων πράξεων, όχι μόνο δεν ενισχύονται να καταγγείλουν τέτοιες πράξεις, αλλά και δεν προστατεύονται.

Επομένως, αν πρόθεση του νομοθέτη εξακολουθεί να αποτελεί η αντιμετώπιση των περιστατικών αυθαιρεσίας από το προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας και των καταστημάτων κράτησης και αν η παραδοχή ότι η παρακολούθηση και εξιχνίαση της εγκληματικής δράσης υπαλλήλων *«από συναδέλφους τους εμφανίζει σοβαρές ιδιαιτερότητες για λόγους συναισθηματικών δεσμών, κακώς εννοούμενης συναδελφικής αλληλεγγύης, παρεμβάσεων από ιεραρχικά προϊστάμενους για επιεική μεταχείριση, άσκηση πιέσεων από κοινούς γνωστούς, απειλές κατά των ιδίων, των μελών της οικογενείας και της παρουσίας τους, κ.λπ.»*, πρέπει να ληφθούν άμεσα νομοθετικές πρωτοβουλίες, τουλάχιστον για την προστασία των υπαλλήλων – μαρτύρων περιστατικών αυθαιρεσίας από συναδέλφους τους. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να προβλεφθούν για τους υπαλλήλους – μάρτυρες περιστατικών αυθαιρεσίας από συναδέλφους τους, τα ακόλουθα:

α) τα αυτονόητα για την προστασία τους, και ειδικότερα:

- i) η απαγόρευση κάθε δυσμενούς υπηρεσιακής μεταχείρισης σε πειθαρχικές ή μη διαδικασίες των υπαλλήλων που καταθέτουν ή καταγγέλλουν εγγράφως στα αρμόδια (πειθαρχικά ή μη) όργανα ή στον Μηχανισμό πράξεις αυθαιρεσίας των συναδέλφων τους από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 56 του Ν. 4443/2016 και, κατ' αυτό τον τρόπο, η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως σε πειθαρχικές διαδικασίες υπέρ των υπαλλήλων που συνέβαλαν ουσιαστικά στην αποκάλυψη και δίωξη πράξεων ή περιστατικών αυθαιρεσίας,
- ii) η τήρηση της ανωνυμίας των υπαλλήλων στην πειθαρχική διαδικασία και η πρόσβαση του καταγγέλλοντος στα στοιχεία τους μόνο κατά την πειθαρχική δίκη ή με εισαγγελική παραγγελία, προκειμένου σε εκκρεμή δίκη να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία τους και

β) η δυνατότητα με αίτησή τους, εφόσον έχουν καταθέσει ή έχουν καταγγείλει εγγράφως στα αρμόδια (πειθαρχικά ή μη) όργανα ή στον Μηχανισμό,

κατ' εξαίρεση μετακίνησης ή μετάθεσης σε Υπηρεσία επιλογής τους, και η υποχρεωτική ικανοποίηση του αιτήματός τους από τα αρμόδια όργανα.

10. ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΥΡΩΣΕΩΝ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΩΝ – ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ

Ο Εθνικός Μηχανισμός έχει προτείνει την τροποποίηση, με ανάλογη προσθήκη στο άρθρο 6 παρ. 3 του Π.Δ. 120/2008, ώστε, σε περίπτωση έκδοσης απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., με την οποία η χώρα μας καταδικάζεται σε αποζημίωση, λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής ή ποινικής διαδικασίας, να προβλέπονται οικονομικού περιεχομένου κυρώσεις σε βάρος των αποστράτων – συνταξιούχων, οι οποίοι προέβησαν στις ελεγχόμενες παράνομες ενέργειες.

Επιπρόσθετα, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έχει προτείνει την τροποποίηση του Π.Δ. 120/2008, ώστε, σε περίπτωση άσκησης ποινικής δίωξης, για διάπραξη εγκλημάτων του άρθρου 137Α (αντίστοιχο πειθαρχικό παράπτωμα του άρθρου 10 παρ. 1 περ. γ' του Π.Δ. 120/2008), να επιβάλλεται ρητά το μέτρο της διαθεσιμότητας και, στην περίπτωση που διενεργείται Ε.Δ.Ε. (ανεξαρτήτως από την προηγούμενη ή μη άσκηση ποινικής δίωξης), να επιβάλλεται το μέτρο της προσωρινής μετακίνησης σε υπηρεσία, όπου το ερευνώμενο προσωπικό δεν θα ασκεί τα καθήκοντα που το άρθρο 137Α Π.Δ. απαιτεί, και συγκεκριμένα «δίωξη ή ανάκριση ή εξέταση αξιόποινων πράξεων ή παραπτωμάτων ή εκτέλεση ποινών ή φύλαξη ή επιμέλεια κρατουμένων», ακόμη και προσαχθέντων.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αναθ.	Αναθεώρηση
Α.Π.	Άρειος Πάγος
Άρ.	Άρθρο
Αριθμ.	αριθμός
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
ΓΕ.Π.Α.Δ.	Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση
Γνώμ.	Γνώμη
Γρ.	Γραφείο
Δ.Εφ.Αθ.	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
Δ.Εφ.Πειρ.	Διοικητικό Εφετείο Πειραιά
Δηλ.	Δηλαδή
Διδικ	Διοικητική Δικαιοσύνη
Δ/νση	Διεύθυνση
Εδ.	εδάφιο
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Δ.Ε.	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
Εισ.	Εισαγγελέας
εκ.	εκατοστά
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας

ΕΛ.ΑΚΤ.	Ελληνική Ακτοφυλακή
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Επ.	Επόμενα
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εφ.	Εφετείο
Θ.Ε.Π.Ε.Κ.	Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης Ελέγχου Κυκλοφορίας Κέντρου
κ.	κύριος
κ.ά.	και άλλα
Κ.Κ.	Κατάστημα Κράτησης
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
Μ.Α.Τ.	Μονάδες Αποκατάστασης Τάξης
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Ε.Δ.	Ομάδες Ειδικών Δράσεων
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΛ.	Ολομέλεια
Ό.π.	Όπως παραπάνω
Ο.Π.Κ.Ε.	Ομάδα Πρόληψης και Καταστολής του Εγκλήματος
Παρ.	Παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Δ.Ε.	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
Περ.	Περίπτωση
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Ποιν.	Ποινικό

Πρωτ.	Πρωτόκολλο
P/T	Ραδιοτηλεοπτικό
Σ.	Σύνταγμα
Σελ.	Σελίδα
σ.σ.	Σημείωση συγγραφέα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Τ.	Τεύχος
ΤρΕφΠλημΘεσ	Τριμελές Εφετείο Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης
υπ'	υπό
Φ.	Φάκελος
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης
FRONTEX	European Border And Coast Guard Agency – Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής
Ibid	Ibidem, όπως προηγουμένως

ISSN: 2654-0320

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα • Τηλ.: 213 1306 600
e-mail: press@synigoros.gr • www.synigoros.gr